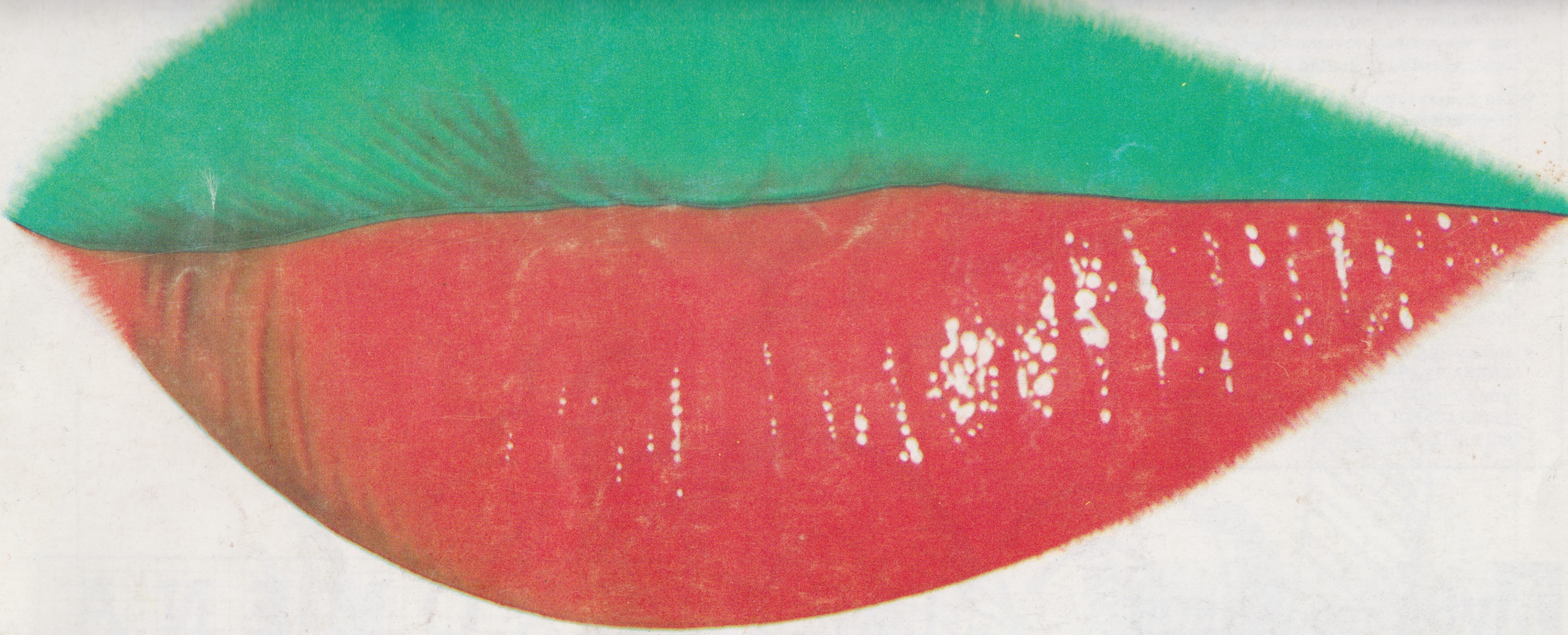
Άνθη του Κακού

Αντιεξουσιαστική Εναλλακτική Επιθεώρηση • Τεύχος 4, Φθινόπωρο 1989 • Δρχ. 350

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ
-ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ-

• ΕΚΛΟΓΕΣ: ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ • ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΤΩΝ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΒΟΥΛΗΣ • ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑ • ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ • ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ Α. ΣΤΙΝΑ: Κ. ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ, Γ. ΤΑΜΤΑΚΟΣ, Κ. ΚΑΠΩΝΗΣ, ΑΛ. ΑΡΧΥΤΑΣ • Α. ΣΤΙΝΑΣ: ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟ • ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ: Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ • ΚΟΜΙΚ •

ΑΝΘΗ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

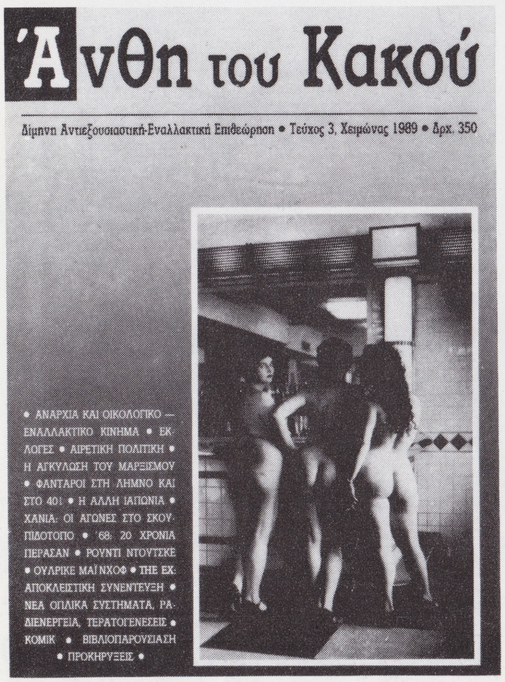
ΤΕΥΧΟΣ 4, ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 1989

- **Εκδίδεται**:
  Από την αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία «Άνθη του Κακού».
- **Διευθύνεται από συντακτική ομάδα**.
- **Μέλος της**: Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων.
- **Υπεύθυνος έκδοσης**:
  Μιχαήλ Πρωτοψάλτης, Ισιδώρου 61, 104 44 Αθήνα, ☎ 512.83.04
- **Στοιχειοθεσία**:
  ΑΝΑΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕ, Καλλιδρομίου 68
- **Σελιδοποίηση, μοντάζ**:
  Μαρία Πετρουλάκη
- **Φιλμ**:
  ΔΙΑΣΤΙΧΟ ΕΠΕ, Σουλτάνη 12
- **Εξώφυλλο**:
  ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΟΚΚΙΝΟ: Όχι για να συναντηθούν οι αγκυλώσεις του μαρξισμού με τον απολίτικο περιβαλλοντισμό αλλά για να αναδυθούν οι πολύχρωμες ευαισθησίες των κοινωνικών κινημάτων και να γεμίσουν χρώματα τη μουντή εποχή μας.
- **Για τις συνεργασίες σας**:
  ΠΡΟΣΟΧΗ Η ΤΑΧ. ΘΥΡΙΔΑ ΑΛΛΑΞΕ
  Η νέα διεύθυνση είναι: Περιοδικό ΑΝΘΗ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ, Τ.Θ. 250 65, 100 26 ΑΘΗΝΑ
- **Για παραγγελίες, καταχωρήσεις και συνδρομές**:
  Στο ☎ 512.83.04
- **Σκίτσο**:
  Στάθης Κλείτσας
  Κώστας Στούπας
- Προηγούμενα τεύχη στα βιβλιοπωλεία:
  ΑΘΗΝΑ: **ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Ζωοδόχου Πηγής 17 και ΚΟΜΜΟΥΝΑ, Θεμιστοκλέους 37**. **ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ**: ΠΡΑΞΗ, Αρμενοπούλου 24 και ΡΑΓΙΑΣ, Τσιμισκή 41.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

αντιπολιτικό περιβαλλοντισμό αλλά για να αναδυθούν οι πολύχρωμες ευαισθησίες των κοινωνικών κινημάτων και να γεμίσουν χρώματα τη μουντή εποχή μας.

- **Για τις συνεργασίες σας:**
  ΠΡΟΣΟΧΗ Η ΤΑΧ. ΘΥΡΙΔΑ ΑΛΛΑΞΕ
  Η νέα διεύθυνση είναι: Περιοδικό ΑΝΘΗ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ, Τ.Θ. 250 65, 100 26 ΑΘΗΝΑ
- **Για παραγγελίες, καταχωρήσεις και συνδρομές:**
  Στο ☎ 512.83.04
- **Σκίτσο:**
  Στάθης Κλείτσας
  Κώστας Στούπας
- Προηγούμενα τεύχη στα βιβλιοπωλεία:
  ΑΘΗΝΑ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Ζωοδόχου Πηγής 17 και ΚΟΜΜΟΥΝΑ, Θεμιστοκλέους 37.
  ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΠΡΑΞΗ, Αρμενοπούλου 24 και ΡΑΓΙΑΣ, Τσιμισκή 41.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΣ ΤΑ ΠΑΡΟΥΜΕ με τη σειρά. Μετά από πολλούς δισταγμούς αποφασίσαμε και συμμετείχαμε στις εκλογές του περασμένου Ιουνίου. Η σύγκλιση, η ανασύνθεση και η **κεντρική πολιτική παρέμβαση** του χώρου μας υπήρξαν και παραμένουν τα ζητούμενα. Με τους ίδιους στόχους συμμετέχουμε στην Ομοσπονδία Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων και στο εκλογικό σχήμα **ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ**. Πάντα με την πεποίθηση πως τα σημαντικότερα θα γίνουν μετά την 5η Νοεμβρίου.

ΝΑ ΘΥΜΙΣΟΥΜΕ ότι «Το περιοδικό *Άνθη του Κακού* είναι ανοιχτό σε κάθε αντιεξουσιαστική-εναλλακτική άποψη. Είναι κλειστό σε κάθε είδους κρατισμό. Σοσιαδημοκρατικό, νεοφιλελεύθερο ή σταλινικό. (...) Φιλοδοξεί να συμβάλει στην αναζωπύρωση, στη διεύρυνση και στην θέσμιση του διαλόγου που θα φέρει τα άνθη του κακού κοντά, που θα τα ενώσει σε μια κοινή πορεία ενάντια σε καθετί που σκοτώνει τη ζωή (...) Επειδή θέλουμε και μπορούμε να ξαναπιάσουμε το μίτο της ουτοπίας μας. Επειδή θέλουμε και μπορούμε να κάνουμε πράξη τα όνειρά μας. Επειδή η προοπτική της προόδου παραμένει αντιστρέψιμη. Επειδή "αἰών παῖς ἐστι παίζων πεσσεύων" (Από το εκδοτικό σημείωμα του πρώτου τεύχους).

ΘΕΩΡΟΥΜΕ ότι πρέπει να ψηφίσουμε και σ' αυτές τις εκλογές. Γιατί αποκτήσαμε την ωριμότητα και ξέρουμε πως η **αποχή** μας και οι **άκυρες** κραυγές απόγνωσης, κλεισμένες σε μουντζουρωμένα ή και σκατωμένα ψηφοδέλτια, τα ποσοστά της Ν. Δ., του ΠΑ.ΣΟ.Κ και του Συνασπισμού αυξάνουν. Καταγράφονται δηλαδή στις «καθεστωτικές δυνάμεις», αυτές που υποτίθεται ότι αντιπαλεύουν όσοι με βόμβες προπαγάνδισαν το «συνειδητό» άκυρο ή την εκλογική αποχή. Όσο για το χρώμα της παρθενίας, το λευκό, το αφήνουμε στις... μωρές παρθένες. Γιατί «το ζήτημα έχει πια τεθεί: Ή θα εξακολουθούμε να γονατίζωμε ή θα σηκώσουμε άλλο πύργο, ατίθασο, απέναντί τους».

Η ΛΙΣΤΑ **ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ** που υποστηρίξαμε και συμμετείχαμε στις ευρωεκλογές του Ιουνίου πιστεύουμε πως πέτυχε το σκοπό της. Με τις 73.000 ψήφους που κέρδισε (1,1%) κατόρθωσε να αναδείξει το κατεξοχήν κίνημα αντιεξουσίας: το οικολογικό εναλλακτικό που εδώ και δέκα χρόνια δουλεύει υπόγεια, περιφερειακά, αμεσοδημοκρατικά πάνω σε ρεαλιστικά καθημερινά προβλήματα. Έτσι τέθηκε **επιτακτικά** το ζήτημα της οργανωτικής μορφής του κινήματος και τα αποτελέσματα ήταν άμεσα. Η Ομοσπονδία Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων γεννήθηκε για να μετουσιώσει το αυξημένο ενδιαφέρον για θέματα ποιότητας ζωής σε συλλογική κοινωνική πράξη, σε ριζοσπαστικό πολιτικό λόγο.

ΤΟΠΙΚΕΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ, οργανώσεις, περιοδικά και ομάδες ομοσπονδιοποιήθηκαν και άνοιξαν το δρόμο ώστε η πολιτική από έργο επαγγελματιών και ειδικών να γίνει έργο των ίδιων των πολιτών και των πρωτοβουλιών τους, έργο εντέλει της ίδιας της κοινωνίας.

ΟΜΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ του Ιουνίου στις οποίες επίσης συμμετείχαμε άφησαν μια υποθήκη: την Εναλλακτική Αντικαπιταλιστική Συσπείρωση. Η Ε.Α.Σ., δημιουργημένη μετά από πρόταση συντρόφων της Ανεξάρτητης Κίνησης Γιατρών, συσπείρωσε μερικές οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, ομάδες από γειτονιές, τις κινήσεις υπεράσπισης πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, στη λογική της ανάδειξης των κοινωνικών αντιστάσεων και της σύγκλισης.

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ το στοίχημα της Ε.Α.Σ. φαίνεται πως χάθηκε αφού κυριάρχησε η ατολμία ενώ η τομή με το χώρο του αριστερισμού, το χρόνο της μεταπολίτευσης, η ουσιαστική σύνδεση με την αμεσοδημοκρατική ριζοσπαστικότητα και η εναλλακτικότητα παρέμειναν εξαγγελίες.

ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΡΑΣΙΝΟ: η μεγάλη ερωτική περιπέτεια. Η σύγκλιση και το στοίχημα που πρέπει να κερδηθούν. Όχι για να συναντηθούν πολιτικές πρωτοπορίες αλλά για να εναρμονισθούν κοινωνικά υποκείμενα. Για να μπορέσουν τα κοινωνικά κινή-

ξουσίας: το οικολογικό εναλλακτικό που εδώ και δέκα χρόνια δουλεύει υπόγεια, περιφερειακά, αμεσοδημοκρατικά πάνω σε ρεαλιστικά καθημερινά προβλήματα. Έτσι τέθηκε **επιτακτικά** το ζήτημα της οργανωτικής μορφής του κινήματος και τα αποτελέσματα ήταν άμεσα. Η Ομοσπονδία Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων γεννήθηκε για να μετουσιώσει το αυξημένο ενδιαφέρον για θέματα ποιότητας ζωής σε συλλογική κοινωνική πράξη, σε ριζοσπαστικό πολιτικό λόγο.

ΤΟΠΙΚΕΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ, οργανώσεις, περιοδικά και ομάδες ομοσπονδιοποιήθηκαν και άνοιξαν το δρόμο ώστε η πολιτική από έργο επαγγελματιών και ειδικών να γίνει έργο των ίδιων των πολιτών και των πρωτοβουλιών τους, έργο εντέλει της ίδιας της κοινωνίας.

ΟΜΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ του Ιουνίου στις οποίες επίσης συμμετείχαμε άφησαν μια υποθήκη: την Εναλλακτική Αντικαπιταλιστική Συσπείρωση. Η Ε.Α.Σ., δημιουργημένη μετά από πρόταση συντρόφων της Ανεξάρτητης Κίνησης Γιατρών, συσπείρωσε μερικές οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, ομάδες από γειτονιές, τις κινήσεις υπεράσπισης πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, στη λογική της ανάδειξης των κοινωνικών αντιστάσεων και της σύγκλισης.

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ το στοίχημα της Ε.Α.Σ. φαίνεται πως χάθηκε αφού κυριάρχησε η ατολμία ενώ η τομή με το χώρο του αριστερισμού, το χρόνο της μεταπολίτευσης, η ουσιαστική σύνδεση με την αμεσοδημοκρατική ριζοσπαστικότητα και η εναλλακτικότητα παρέμειναν εξαγγελίες.

ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΡΑΣΙΝΟ: η μεγάλη ερωτική περιπέτεια. Η σύγκλιση και το στοίχημα που πρέπει να κερδηθούν. Όχι για να συναντηθούν πολιτικές πρωτοπορίες αλλά για να εναρμονισθούν κοινωνικά υποκείμενα. Για να μπορέσουν τα κοινωνικά κινήματα με αιχμή του δόρατος την οικολογία να περάσουν στην κεντρική πολιτική σκηνή, να αποπεριθωριοποιηθούν. Μια συνάντηση που για να έχει νόημα θα πρέπει να διαπερνιέται από τις αξίες, τα οράματα και την καθημερινή πρακτική της αντιεξουσίας: την άμεση δημοκρατία, την ανακλητότητα, την εναλλαγή.

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ εκφράζουμε στους 5 καταληψίες του σπιτιού της οδού Ασκληπιού 34 που διώκονται ποινικά. Συμφωνούμε μαζί τους ότι η κατοικία δεν είναι εμπόρευμα αλλά αναπαλλοτρίωτο ανθρώπινο δικαίωμα όπως και οι λίγοι ελεύθεροι χώροι πράσινου που άλλες καταλήψεις υπερασπίζονται.

ΚΙΝΑ: Μετά την Πολωνία, την Αρμενία, τη Γεωργία, την Ουγγαρία και τη Σλοβενία, ήρθε η σειρά της. Η εκδυτικοποίηση του κρατικού καπιταλισμού προχώρησε γοργά. Οι μεταρρυθμιστές γραφειοκράτες Γκορμπατσόφ και Ντενγκ Χσιάο Πινγκ μπορεί (με τις ευλογίες και τη βοήθεια της Δύσης) να εδραίωσαν τη θέση τους απέναντι στην παραδοσιακή γραφειοκρατία, όμως τώρα έχουν ν' αντιμετωπίσουν το ίδιο το υποκείμενο της ιστορίας...

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ στην αχανή πλατεία Τιεν Αν Μεν του Πεκίνου, η εξέγερση του λαού και η εν ψυχρώ σφαγή του, αποτελούν την πρώτη σκηνή της τελευταίας πράξης του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΟΜΕΝΟΙ τη μνήμη ενάντια στη λήθη, οι νεκροί εξεγερμένοι του Πεκίνου θα συναντήσουν τους νεκρούς ήρωες της πρώτης πράξης. Τους 16.000 ναύτες κι εργάτες της κομμούνας της Κρονστάνδης που σφαγιάστηκαν από τον Λένιν και τον Τρότσκι το Μάρτιο του 1921 και τους 4.300 στρατιώτες που θέλοντας να συμμετάσχουν στην κομμούνα της Καντώνας σφαγιάστηκαν στα βουνά Τσεκιάνγκ το Δεκέμβριο του 1927 από το Μάο Τσε Τουνγκ. Η ληξιαρχική πράξη θανάτου του «υπαρκτού σοσιαλισμού» δεν θα καθυστερήσει να συνταχθεί...

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

μερικές σκέψεις

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ στο κατώφλι μιας καινούργιας εποχής. Την έχουν ονομάσει μετα-βιομηχανική εποχή, εποχή της πληροφορικής και της ρομποτικής κι οι πιο ρομαντικοί, εποχή της επικοινωνίας. Οι νέες τεχνολογίες, συνολικά, βρίσκονται στο μάτι του κυκλώνα που με ξέφρενη ταχύτητα μεταμορφώνει την όψη και τη δομή του πλανήτη: Από την Αλάσκα ως την Ανταρκτική, από τη Σοβιετική Αρμένια και τη Βαλτική στη Βουδαπέστη, από την Πολωνική Γερουσία (όπου τις 99 από τις 100 έδρες κατέχει η Αλληλεγγύη) στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που προετοιμάζει το 1993. Από τα χοιροτροφεία της Μεγ. Βρεττανίας όπου οι χοίροι έρπουν με τις τεράστιες κοιλιές τους στο έδαφος, αφού η γενετική μηχανή έχει κάνει το «θαύμα» της (γεννιούνται δίχως πίσω πόδια, δίχως ουρά αλλά με μεγαλύτερο κορμό, με τογραφιών» θα διαπιστώσουμε πως υπάρχουν, σχηματικά, τέσσερις θεματικές διαπλεκόμενες μεταξύ τους. Πίσω κι από τις τέσσερις βρίσκεται, ως κυρίαρχη αιτία, η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών.

Α. Οι κοσμογονικές αλλαγές στο ανατολικό μπλοκ

Ο Κ. Καστοριάδης το 1981, στο βιβλίο του *Μπροστά στον Πόλεμο,* υποστήριξε την άποψη ότι «ο Στρατός είναι ο μόνος αληθινά σύγχρονος τομέας της ρωσικής κοινωνίας και ο μόνος τομέας που λειτουργεί πραγματικά». Ταυτόχρονα, εκτιμώντας ότι η Ρωσία υπερτερούσε των ΗΠΑ σαφώς στα συμβατικά όπλα ενώ ήταν ίση ή ανώτερη στα πυρηνικά, κατέληξε στο συμπέρασμα —επιβεβαιωνόμενο από την τότε κατάσταση στο διεθνή χώρο (εισβολή και κατοχή σκόταν σε δυσχερέστερη, είτε στη μεταρρύθμιση στο εσωτερικό της ρωσικής κοινωνίας. Μεταρρύθμιση που θα είχε ως επακόλουθο ύφεση στη σχέση της με τη Δύση, εισαγωγή τεχνολογίας από τη Δύση, ικανότητα εκσυγχρονισμού όλων των τομέων της κοινωνίας. Αυτό θα απαιτούσε φυσικά οικονομικό πλουραλισμό, γκλασνόστ, περεστρόικα. Ο Καστοριάδης θεωρώντας «ότι η μετάβαση προς ένα "μαλακότερο" γραφειοκρατικό καθεστώς στη Ρωσία, θεωρητικά απόλυτα εφικτή, είναι πρακτικά αδιανόητη» πιθανολόγησε την ανοιχτή σύγκρουση. Τώρα ξέρουμε, όπως κι ο ίδιος παραδέχτηκε σε φετινή συνέντευξη τύπου στην Αθήνα, ότι διαψεύστηκε. Ο κρατικός καπιταλισμός ηττήθηκε, τινάχτηκε στον αέρα μέσα στην ίδια του τη μητέρα-πατρίδα. Μια ένδειξη, που αξίζει να σημειώσουμε, για το πόσο στενά συν-

μερικες σκεψεις

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ στο κατώφλι μιας καινούργιας εποχής. Την έχουν ονομάσει μετα-βιομηχανική εποχή, εποχή της πληροφορικής και της ρομποτικής κι οι πιο ρομαντικοί, εποχή της επικοινωνίας. Οι νέες τεχνολογίες, συνολικά, βρίσκονται στο μάτι του κυκλώνα που με ξέφρενη ταχύτητα μεταμορφώνει την όψη και τη δομή του πλανήτη: Από την Αλάσκα ως την Ανταρκτική, από τη Σοβιετική Αρμενία και τη Βαλτική στη Βουδαπέστη, από την Πολωνική Γερουσία (όπου τις 99 από τις 100 έδρες κατέχει η Αλληλεγγύη) στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που προετοιμάζει το 1993. Από τα χοιροτροφεία της Μεγ. Βρεττανίας όπου οι χοίροι έρπουν με τις τεράστιες κοιλιές τους στο έδαφος, αφού η γενετική μηχανή έχει κάνει το «θαύμα» της (γεννιούνται δίχως πίσω πόδια, δίχως ουρά αλλά με μεγαλύτερο κορμό, με περισσότερο ψαχνό), στο καταστρεφόμενο τροπικό δάσος του Αμαζονίου κι από εκεί στο Πεκίνο, στην πλατεία Τιεν Αν Μεν. Κι από την πλατεία της Ουράνιας Γαλήνης, όπως την ονομάζουν οι Κινέζοι, λίγο πιο ψηλά ή πιο χαμηλά, 15-50 km πάνω από την επιφάνεια της γης, στη στρατόσφαιρα όπου το όζον διαρκώς λιγοστεύει...

Αυτή η φωτογραφία —αδιανόητη πριν μερικά χρόνια— που περιλαμβάνει σε μια αδιάσπαστη ενότητα μεταβολές κοινωνικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές που συμβαίνουν σ' ολόκληρο τον κόσμο και εμφανίζονται εκ πρώτης όψεως ως χαώδεις, έχει την αντίστοιχή της και στη χώρα μας. Αρκεί να δούμε την αμηχανία, την αδυναμία έτοιμης ερμηνείας, τα καινούργια (κι επίσης αδιανόητα πριν λίγα χρόνια) δεδομένα που προκύπτουν από: α) Τη συγκυβέρνηση ΝΔ-ΚΚΕ, β) Την παραπομπή του πρώην πρωθυπουργού και πρώην υπουργών για μια σειρά από αδικήματα μεταξύ των οποίων κλεπταποδοχή, αποδοχή προϊόντων εγκλήματος κ.λπ., γ) Τη ρήξη μεταξύ της ΚΝΕ και του ΚΚΕ.

Αν προχωρήσουμε στην ερμηνεία αυτών των «φωτογραφιών» θα διαπιστώσουμε πως υπάρχουν, σχηματικά, τέσσερις θεματικές διαπλεκόμενες μεταξύ τους. Πίσω κι από τις τέσσερις βρίσκεται, ως κυρίαρχη αιτία, η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών.

Α. Οι κοσμογονικές αλλαγές στο ανατολικό μπλοκ

Ο Κ. Καστοριάδης το 1981, στο βιβλίο του *Μπροστά στον Πόλεμο*, υποστήριξε την άποψη ότι «ο Στρατός είναι ο μόνος αληθινά σύγχρονος τομέας της ρωσικής κοινωνίας και ο μόνος τομέας που λειτουργεί πραγματικά». Ταυτόχρονα, εκτιμώντας ότι η Ρωσία υπερτερούσε των ΗΠΑ σαφώς στα συμβατικά όπλα ενώ ήταν ίση ή ανώτερη στα πυρηνικά, κατέληξε στο συμπέρασμα —επιβεβαιωνόμενο από την τότε κατάσταση στο διεθνή χώρο (εισβολή και κατοχή του Αφγανιστάν, επικράτηση ρωσόφιλων καθεστώτων στην Αγκόλα, τη Μοζαμβίκη, την Αιθιοπία, τη Ν. Υεμένη)— ότι η Ρωσία δεν μπορούσε παρά να ακολουθεί μια επεκτατική πολιτική, να είναι η επιτιθέμενη. Και πράγματι αυτό συνέβαινε. Η Ρωσία ήταν η επιτιθέμενη αλλά για την ακριβώς αντίθετη αιτία απ' εκείνη που υποστήριζε ο Καστοριάδης: Επειδή ακριβώς ο Ρωσικός Στρατός **έπαυε** εκείνη την περίοδο να είναι σύγχρονος.

Ας δούμε εντελώς σχηματικά τι συνέβαινε. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 η ανάπτυξη της τεχνολογίας τοποθετεί την μικροηλεκτρονική στην καρδιά των νέων οπλικών συστημάτων έτσι ώστε να παίζει έναν απολύτως κυρίαρχο ρόλο. Η Ρωσία αδυνατεί να παρακολουθήσει αυτές τις εξελίξεις και αντιλαμβάνεται ότι σύντομα την πολεμική της τεχνολογία θα την χωρίζει ένα χάσμα απ' αυτή των ΗΠΑ. Αυτό αναπόφευκτα οδηγούσε σε δύο δρόμους. Είτε στην ανοιχτή σύγκρουση (που πιθανολογούσε ο Καστοριάδης) με επιτιθέμενο την ΕΣΣΔ που βρισκόταν σε δυσχερή (κι όχι σε ευνοϊκή όπως υποστήριζε ο Καστοριάδης) θέση, αφού αν δεν επιτίθετο θα βρισκόταν σε δυσχερέστερη, είτε στη μεταρρύθμιση στο εσωτερικό της ρωσικής κοινωνίας. Μεταρρύθμιση που θα είχε ως επακόλουθο ύφεση στη σχέση της με τη Δύση, εισαγωγή τεχνολογίας από τη Δύση, ικανότητα εκσυγχρονισμού όλων των τομέων της κοινωνίας. Αυτό θα απαιτούσε φυσικά οικονομικό πλουραλισμό, γκλασνόστ, περεστρόικα. Ο Καστοριάδης θεωρώντας «ότι η μετάβαση προς ένα "μαλακότερο" γραφειοκρατικό καθεστώς στη Ρωσία, θεωρητικά απόλυτα εφικτή, είναι πρακτικά αδιανόητη» πιθανολόγησε την ανοιχτή σύγκρουση. Τώρα ξέρουμε, όπως κι ο ίδιος παραδέχτηκε σε φετινή συνέντευξη τύπου στην Αθήνα, ότι διαψεύστηκε. Ο κρατικός καπιταλισμός ηττήθηκε, τινάχτηκε στον αέρα μέσα στην ίδια του τη μητέρα-πατρίδα. Μια ένδειξη, που αξίζει να σημειώσουμε, για το πόσο στενά συνδεδεμένες είναι οι αλλαγές στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Ρωσίας με τις νέες τεχνολογίες αποτελεί η μεγάλη σειρά αποκαλύψεων και αυτομολήσεων πρακτόρων (δυτικών και ανατολικών) την περίοδο της συνάντησης Ρήγκαν-Γκορμπατσόφ. Σχετίζονταν όλες με υποθέσεις ηλεκτρονικής κατασκοπείας. Να θυμηθούμε στην Ελλάδα την περίπτωση Μποχάν.

Από 'κει και πέρα τα πράγματα παίρνουν φυσιολογικά το δρόμο τους σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες και το βαθμό εξάρτησης της κάθε χώρας. Μόνο οι Κνίτες μας αδυνατούν να κατανοήσουν τη συνάφεια των φαινομένων. Οι «δημοκρατίες» της Βαλτικής εξεγείρονται· το ίδιο και η Σοβιετική Αρμενία. Στην Πολωνία, με το δυνατότερο κίνημα αντίστασης στον «υπαρκτό σοσιαλισμό», το Πολωνικό Ενοποιημένο Εργατικό Κόμμα χάνει απλά την εξουσία. Στην Ουγγαρία οι «κομμουνιστές» που κυβερνούν «αποκαθιστούν» την εξέγερση του '56 (δεν ήταν «αντεπανάσταση» αλλά «λαϊκό κίνημα») ενώ ο Πόζγκαϊ, μέλος του Π.Γ. του Κ.Κ. και αρχηγός των μεταρρυθμιστών, θεωρεί το σοσιαλισμό «εμπόδιο στην

πρόοδο» και «αδιέξοδο». Στην Αν. Γερμανία, όπου η ηγεσία του κόμματος αδυνατεί να παρακολουθήσει τις εξελίξεις, οι πολίτες εγκαταλείπουν τη χώρα και περνούν στη Δυτ. Γερμανία μέσω των άλλων ανατολικών χωρών που έχουν ανοίξει τα σύνορά τους προς τη Δύση. Ο Γιουγκοσλάβος πρωθυπουργός εισηγείται φιλελεύθερα οικονομικά μέτρα και πολυκομματισμό δυτικοευρωπαϊκού τύπου ενώ «Πρόγραμμα κοινωνικών αλλαγών για την ενίσχυση του σοσιαλισμού» ονομάζουν την ήττα του κρατικού καπιταλισμού στην Τσεχοσλοβακία. «Στις οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις που θα πραγματοποιήσουμε θα λάβουμε υπ' όψιν την εμπειρία από την ΕΣΣΔ και τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες», δηλώνει ο Τσέχος υπουργός εξωτερικών από το βήμα του ΟΗΕ. Τέλος, στη μακρινή Κούβα, ο Κάστρο παραληρεί: «Η Κούβα θα συνεχίσει ακόμα κι αν η ΕΣΣΔ διαλυθεί»!!!

Στην Κίνα ο μεταρρυθμιστής γραφειοκράτης Ντενγκ Χσιάο Πινγκ πρωτοτύπησε. Απέδειξε πως το πέρασμα από τον κρατικό καπιταλισμό στον ιδιωτικό δεν συνοδεύεται απαραίτητα από πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες· μπορεί να συνοδευθεί και από άγριες σφαγές. Ο ύμνος της Διεθνούς στην αχανή πλατεία Τιεν Αν Μεν, η εξέγερση του λαού και η εν ψυχρώ σφαγή του, αποτελούν την πρώτη σκηνή της τελευταίας πράξης του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Η μνήμη ενάντια στη λήθη: Οι νεκροί εξεγερμένοι του Πεκίνου θα συναντήσουν τους νεκρούς ήρωες της πρώτης πράξης. Τους 16.000 ναύτες κι εργάτες της κομμούνας της Κρονστάνδης που σφαγιάστηκαν από τον Λένιν και τον Τρότσκι το Μάρτιο του 1921 και τους 4.300 στρατιώτες που θέλοντας να συμμετάσχουν στην κομμούνα της Καντώνας σφαγιάστηκαν στα βουνά Τσεκιάνγκ το Δεκέμβριο του 1927 από το Μάο Τσε Τουνγκ. Η ληξιαρχική πράξη θανάτου του «υπαρκτού σοσιαλισμού» δεν θα καθυστερήσει να συνταχθεί. Ως τότε η υποχώρηση του κρατισμού στις οικονομίες των ανατολικών χωρών θα ενδυναμώνει το νεοφιλελευθερισμό που επελαύνει και που παρουσιάζεται στη Δύση ισχυρότερος (και ιδεολογικά) από ποτέ άλλοτε.

Η εκδυτικοποίηση των ανατολικών καθεστώτων έχει στο δυτικό κόσμο ένα ακόμα αποτέλεσμα. Επιταχύνει την περιθωριοποίηση των κομμουνιστικών κομμάτων που ανίκανα να επωμισθούν οποιοδήποτε ξεις στην Αριστερά θα απελευθερώσουν, αργά ή γρήγορα, ένα σημαντικό δυναμικό που απέναντι στη νεοφιλελεύθερη επίθεση απανθρωπιάς θα πάψει να αντιτάσσει τον απαρχαιωμένο συγκεντρωτισμό του κράτους και θα συγκροτήσει τα οράματά του και την πρακτική του στην κατεύθυνση των εναλλακτικών μοντέλων...

Τέλος, οι εξελίξεις στις ανατολικές χώρες δημιουργούν τις καλύτερες προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν ταχύτατα τα εναλλακτικά και οικολογικά κινήματα που εδώ κι αρκετά χρόνια έχουν γεννηθεί. Οι Ρώσοι οικολόγοι, οι Σλοβενοί εναλλακτικοί, οι Πολωνοί «πορτοκαλήδες», οι Ανατολικογερμανοί, κι οι Ούγγροι που ήδη πέτυχαν την πρώτη τους νίκη αναστέλλοντας την κατασκευή υδροηλεκτρικού εργοστασίου στο Ναγκιμάρος, σύντομα θα δώσουν τη δυνατότητα να μιλήσουμε για την Ενιαία Ευρώπη των Κινημάτων: από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια.

Β. Η κρίση αξιών και οραμάτων

Όλοι συμφωνούν πως ζούμε σε μια εποχή δίχως οράματα και δίχως αξίες, σε μια βαθιά, πολύμορφη και παγκόσμια κρίση. Ζούμε, ίσως, την πιο πεζή περίοδο της ανθρωπότητας. Ζούμε μια εποχή όπου η κατανάλωση εικόνων έχει αντικαταστήσει το βίωμα, όπου η μορφή δεν συναρτάται από το περιεχόμενο ούτε αλληλεπιδρά μ' αυτό, απλά **είναι** το περιεχόμενο. Ζούμε τον απόλυτο κομφορμισμό: ουδέποτε η ανταλλακτική αξία κυριάρχησε στην αξία χρήσης έτσι καθοριστικά όπως στις μέρες μας. Ουδέποτε ο πολίτης είχε τέτοια ανικανότητα στο να νοηματοδοτεί τις πράξεις του. Ειδήσεις στα ψιλά των εφημερίδων όπως «120.000 Γερμανοί αυτοκτονούν κάθε χρόνο» δεν εκπλήσσουν κανέναν.

Παράλληλα, «ουδέποτε το χάσμα ανάμεσα σ' αυτό που υπάρχει και σ' αυτό που δύναται να υπάρξει ήταν τόσο μεγάλο» (Μ.Μπούκτσιν). Διότι δεν πρέπει να ξεχνάμε πως οι νέες τεχνολογίες ίσως κρύβουν μέσα τους κι απελευθερωτικές δυνάμεις τις οποίες θα πρέπει να διερευνήσουμε.

Στην Ανατολή ο νεοφιλελευθερισμός τσακίζει τον «υπαρκτό σοσιαλισμό» των Γκουλάγκ κι η νεοφιλελεύθερη απανθρωπιά φαίνεται να νικά οριστικά τη «σοσιαλιστική» ασφυξία, τον κρατικό καπιταλισμό. Στη Δύση, με την απειλή της ανεργίας, φαίνεται πως τσακίζει κάτι πολυτιμότερο: τη νεολαία. Το κατ' εξοχήν οραματικό και ρομαντικό τμήμα της κοινωνίας γίνεται σήμερα φορέας της κυρίαρχης ιδεολογίας: του κυνισμού. Πώς να μην είναι έτσι όταν οι πιο αισιόδοξες εκθέσεις της ΕΟΚ προβλέπουν ότι μέχρι το 2000 η πλήρης απασχόληση θα έχει καταργηθεί, 15 εκατομμύρια Ευρωπαίων θα βρίσκονται στα πρόθυρα της εξαθλίωσης, το 0,25 του βιόκοσμου θα έχει καταστραφεί ενώ από τα 7,2 δισεκατομμύρια πληθυσμού του πλανήτη μόνο το 1 θα μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «ανεπτυγμένος κό-

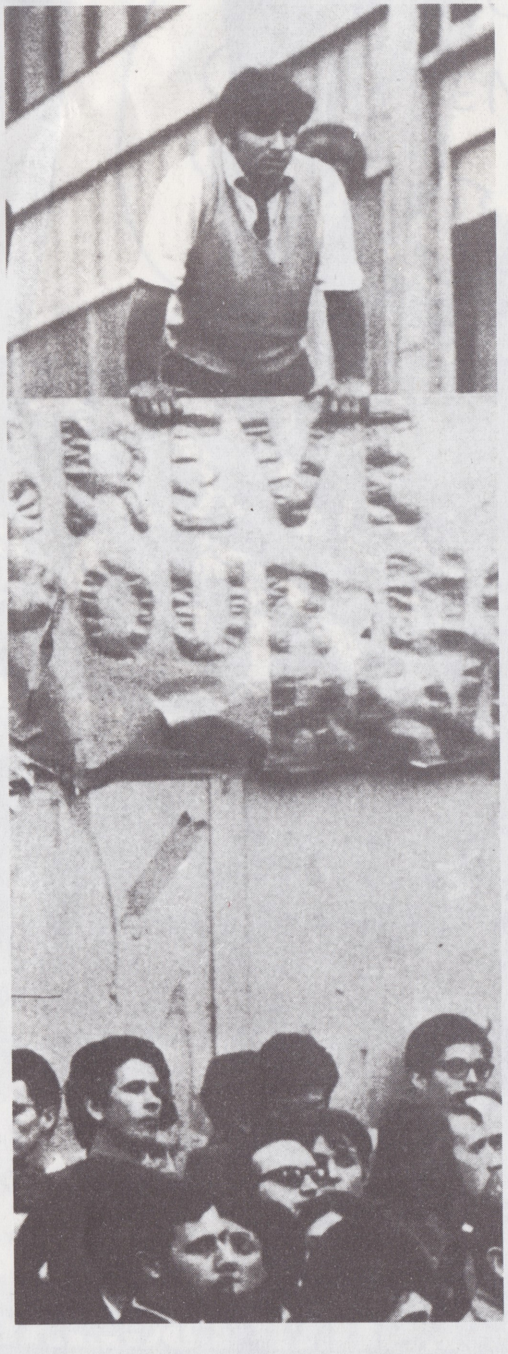
πολυκομματισμό δυτικοευρωπαϊκού τύπου ενώ «Πρόγραμμα κοινωνικών αλλαγών για την ενίσχυση του σοσιαλισμού» ονομάζουν την ήττα του κρατικού καπιταλισμού στην Τσεχοσλοβακία. «Στις οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις που θα πραγματοποιήσουμε θα λάβουμε υπ' όψιν την εμπειρία από την ΕΣΣΔ και τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες», δηλώνει ο Τσέχος υπουργός εξωτερικών από το βήμα του ΟΗΕ. Τέλος, στη μακρινή Κούβα, ο Κάστρο παραληρεί: «Η Κούβα θα συνεχίσει ακόμα κι αν η ΕΣΣΔ διαλυθεί»!!!

Στην Κίνα ο μεταρρυθμιστής γραφειοκράτης Ντενγκ Χσιάο Πινγκ πρωτοτύπησε. Απέδειξε πως το πέρασμα από τον κρατικό καπιταλισμό στον ιδιωτικό δεν συνοδεύεται απαραίτητα από πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες· μπορεί να συνοδευθεί και από άγριες σφαγές. Ο ύμνος της Διεθνούς στην αχανή πλατεία Τιεν Αν Μεν, η εξέγερση του λαού και η εν ψυχρώ σφαγή του, αποτελούν την πρώτη σκηνή της τελευταίας πράξης του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Η μνήμη ενάντια στη λήθη: Οι νεκροί εξεγερμένοι του Πεκίνου θα συναντήσουν τους νεκρούς ήρωες της πρώτης πράξης. Τους 16.000 ναύτες κι εργάτες της κομμούνας της Κρονστάνδης που σφαγιάστηκαν από τον Λένιν και τον Τρότσκι το Μάρτιο του 1921 και τους 4.300 στρατιώτες που θέλοντας να συμμετάσχουν στην κομμούνα της Καντώνας σφαγιάστηκαν στα βουνά Τσεκιάνγκ το Δεκέμβριο του 1927 από το Μάο Τσε Τουνγκ. Η ληξιαρχική πράξη θανάτου του «υπαρκτού σοσιαλισμού» δεν θα καθυστερήσει να συνταχθεί. Ως τότε η υποχώρηση του κρατισμού στις οικονομίες των ανατολικών χωρών θα ενδυναμώνει το νεοφιλελευθερισμό που επελαύνει και που παρουσιάζεται στη Δύση ισχυρότερος (και ιδεολογικά) από ποτέ άλλοτε.

Η εκδυτικοποίηση των ανατολικών καθεστώτων έχει στο δυτικό κόσμο ένα ακόμα αποτέλεσμα. Επιταχύνει την περιθωριοποίηση των κομμουνιστικών κομμάτων που ανίκανα να επωμισθούν οποιοδήποτε ρόλο στη σύγχρονη εποχή αφήνουν ανοικτό το πεδίο δράσης στα νέα κοινωνικά κινήματα. Είναι πια κοινός τόπος πως η άνοδος των οικολογικών εναλλακτικών κινημάτων σ' ολόκληρη την Ευρώπη συμβαδίζει με τη συρρίκνωση της αριστεράς.

Ειδικά στην Ελλάδα ο αντίκτυπος από τα τεκταινόμενα στις ανατολικές χώρες θα έχει τεράστιο ειδικό βάρος εξαιτίας της δορυφορικής σχέσης του ΚΚΕ προς τη Ρωσία. Ήδη το ΚΚΕ, στην προσπάθειά του να διασωθεί, μέσα σε μια νύχτα αποδέχθηκε, στα πλαίσια του Συνασπισμού, τον «ευρωκομμουνισμό» των μέχρι πρότινος... αναθεωρητών της ΕΑΡ

Τέλος, οι εξελίξεις στις ανατολικές χώρες θα μιουργούν τις καλύτερες προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν ταχύτατα τα εναλλακτικά και οικολογικά κινήματα που εδώ κι αρκετά χρόνια έχουν γεν-

Η κατάρρευση των ανατολικών καθεστώτων επιταχύνει την περιθωριοποίηση των

ουρανία.

Β. Η κρίση αξιών και οραμάτων

Όλοι συμφωνούν πως ζούμε σε μια εποχή δίχως οράματα και δίχως αξίες, σε μια βαθιά, πολύμορφη και παγκόσμια κρίση. Ζούμε, ίσως, την πιο πεζή περίοδο της ανθρωπότητας. Ζούμε μια εποχή όπου η κατανάλωση εικόνων έχει αντικαταστήσει το βίωμα, όπου η μορφή δεν συναρτάται από το περιεχόμενο ούτε αλληλεπιδρά μ' αυτό, απλά **είναι** το περιεχόμενο. Ζούμε τον απόλυτο κομφορμισμό: ουδέποτε η ανταλλακτική αξία κυριάρχησε στην αξία χρήσης έτσι καθοριστικά όπως στις μέρες μας. Ουδέποτε ο πολίτης είχε τέτοια ανικανότητα στο να νοηματοδοτεί τις πράξεις του. Ειδήσεις στα ψιλά των εφημερίδων όπως «120.000 Γερμανοί αυτοκτονούν κάθε χρόνο» δεν εκπλήσσουν κανέναν.

Παράλληλα, «ουδέποτε το χάσμα ανάμεσα σ' αυτό που υπάρχει και σ' αυτό που δύναται να υπάρξει ήταν τόσο μεγάλο» (Μ.Μπούκτσιν). Διότι δεν πρέπει να ξεχνάμε πως οι νέες τεχνολογίες ίσως κρύβουν μέσα τους κι απελευθερωτικές δυνάμεις τις οποίες θα πρέπει να διερευνήσουμε.

Στην Ανατολή ο νεοφιλελευθερισμός τσακίζει τον «υπαρκτό σοσιαλισμό» των Γκουλάγκ κι η νεοφιλελεύθερη απανθρωπιά φαίνεται να νικά οριστικά τη «σοσιαλιστική» ασφυξία, τον κρατικό καπιταλισμό. Στη Δύση, με την απειλή της ανεργίας, φαίνεται πως τσακίζει κάτι πολυτιμότερο: τη νεολαία. Το κατ' εξοχήν οραματικό και ρομαντικό τμήμα της κοινωνίας γίνεται σήμερα φορέας της κυρίαρχης ιδεολογίας: του κυνισμού. Πώς να μην είναι έτσι όταν οι πιο αισιόδοξες εκθέσεις της ΕΟΚ προβλέπουν ότι μέχρι το 2000 η πλήρης απασχόληση θα έχει καταργηθεί, 15 εκατομμύρια Ευρωπαίων θα βρίσκονται στα πρόθυρα της εξαθλίωσης, το 0,25 του βιόκοσμου θα έχει καταστραφεί ενώ από τα 7,2 δισεκατομμύρια πληθυσμού του πλανήτη μόνο το 1 θα μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «ανεπτυγμένος κόσμος».

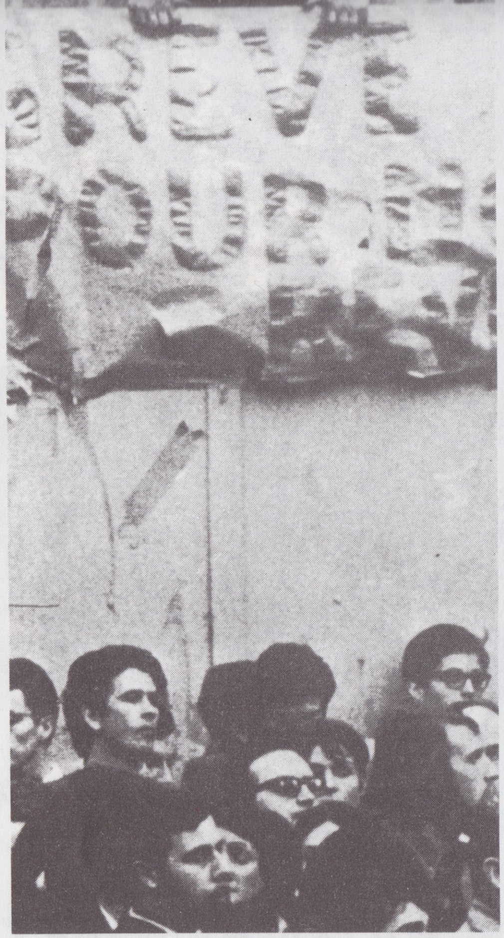
Σ' αυτό το φόντο, η σήψη αγκαλιάζει τόσο αυτούς που κυβερνούν όσο κι αυτούς που υφίστανται τη διακυβέρνηση. Σε πολλές περιπτώσεις η σήψη φθάνει στα ίδια τα κινήματα.

Στην Ελλάδα το τέλος της μεταπολίτευσης σφραγίζεται ακριβώς απ' αυτή τη σήψη: τα σκάνδαλα παρότι δεν είναι μόνο ελληνικό ή δυτικό φαινόμενο στη χώρα μας απέκτησαν μια ιδιαίτερη βαρύτητα. Ταυτόχρονα ως τέλος της μεταπολίτευσης νοούμε το τέλος της πάλης των πολυποίκιλων ο-

αχανή πλατεία Τιεν Αν Μεν, η εξέγερση του λαού και η εν ψυχρώ σφαγή του, αποτελούν την πρώτη σκηνή της τελευταίας πράξης του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Η μνήμη ενάντια στη λήθη: Οι νεκροί εξεγερμένοι του Πεκίνου θα συναντήσουν τους νεκρούς ήρωες της πρώτης πράξης. Τους 16.000 ναύτες κι εργάτες της κομμούνας της Κρονστάνδης που σφαγιάστηκαν από τον Λένιν και τον Τρότσκι το Μάρτιο του 1921 και τους 4.300 στρατιώτες που θέλοντας να συμμετάσχουν στην κομμούνα της Καντώνας σφαγιάστηκαν στα βουνά Τσεκιάνγκ το Δεκέμβριο του 1927 από το Μάο Τσε Τουνγκ. Η ληξιαρχική πράξη θανάτου του «υπαρκτού σοσιαλισμού» δεν θα καθυστερήσει να συνταχθεί. Ως τότε η υποχώρηση του κρατισμού στις οικονομίες των ανατολικών χωρών θα ενδυναμώνει το νεοφιλελευθερισμό που επελαύνει και που παρουσιάζεται στη Δύση ισχυρότερος (και ιδεολογικά) από ποτέ άλλοτε.

Η εκδυτικοποίηση των ανατολικών καθεστώτων έχει στο δυτικό κόσμο ένα ακόμα αποτέλεσμα. Επιταχύνει την περιθωριοποίηση των κομμουνιστικών κομμάτων που ανίκανα να επωμισθούν οποιοδήποτε ρόλο στη σύγχρονη εποχή αφήνουν ανοικτό το πεδίο δράσης στα νέα κοινωνικά κινήματα. Είναι πια κοινός τόπος πως η άνοδος των οικολογικών εναλλακτικών κινημάτων σ' ολόκληρη την Ευρώπη συμβαδίζει με τη συρρίκνωση της αριστεράς.

Ειδικά στην Ελλάδα ο αντίκτυπος από τα τεκταινόμενα στις ανατολικές χώρες θα έχει τεράστιο ειδικό βάρος εξαιτίας της δορυφορικής σχέσης του ΚΚΕ προς τη Ρωσία. Ήδη το ΚΚΕ, στην προσπάθειά του να διασωθεί, μέσα σε μια νύχτα αποδέχθηκε, στα πλαίσια του Συνασπισμού, τον «ευρωκομμουνισμό» των μέχρι πρότινος... αναθεωρητών της ΕΑΡ ενώ πραγματοποίησε το ακροβατικό νούμερο συγκυβέρνησης με τη Δεξιά, άπιαστο όνειρο για όλα τα ευρωκομμουνιστικά κόμματα της Ευρώπης. Όπως ήταν φυσικό δεν έλειψαν οι αντιδράσεις. Η πλέον δογματική και πειθαρχημένη νεολαία, η ΚΝΕ, έρχεται σε ρήξη με το κόμμα για να συνεχίσει το μόνο έργο που τόσα χρόνια είχε μάθει: την υπεράσπιση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού που ποτέ δεν ήσαν σοσιαλιστικά ενώ πλέον δεν είναι ούτε υπαρκτά. Είναι προφανές ότι αυτές οι ανακατατά-

Η κατάρρευση των ανατολικών καθεστώτων επιταχύνει την περιθωριοποίηση των κομμουνιστικών κομμάτων της δύσης που ανίκανα να επωμισθούν οποιοδήποτε ρόλο στη σύγχρονη εποχή αφήνουν ανοιχτό πεδίο δράσης στα νέα κοινωνικά κινήματα (...) Ειδικά στην Ελλάδα τα τεκταινόμενα στις ανατολικές χώρες θα έχουν τεράστιο ειδικό βάρος εξαιτίας της δορυφορικής σχέσης του ΚΚΕ προς τη Ρωσία.

σε χρόνο» δεν εκπλήσσουν κανέναν.

Παράλληλα, «ουδέποτε το χάσμα ανάμεσα σ' αυτό που υπάρχει και σ' αυτό που δύναται να υπάρξει ήταν τόσο μεγάλο» (Μ.Μπούκτσιν). Διότι δεν πρέπει να ξεχνάμε πως οι νέες τεχνολογίες ίσως κρύβουν μέσα τους κι απελευθερωτικές δυνάμεις τις οποίες θα πρέπει να διερευνήσουμε.

Στην Ανατολή ο νεοφιλελευθερισμός τσακίζει τον «υπαρκτό σοσιαλισμό» των Γκουλάγκ κι η νεοφιλελεύθερη απανθρωπιά φαίνεται να νικά οριστικά τη «σοσιαλιστική» ασφυξία, τον κρατικό καπιταλισμό. Στη Δύση, με την απειλή της ανεργίας, φαίνεται πως τσακίζει κάτι πολυτιμότερο: τη νεολαία. Το κατ' εξοχήν οραματικό και ρομαντικό τμήμα της κοινωνίας γίνεται σήμερα φορέας της κυρίαρχης ιδεολογίας: του κυνισμού. Πώς να μην είναι έτσι όταν οι πιο αισιόδοξες εκθέσεις της ΕΟΚ προβλέπουν ότι μέχρι το 2000 η πλήρης απασχόληση θα έχει καταργηθεί, 15 εκατομμύρια Ευρωπαίων θα βρίσκονται στα πρόθυρα της εξαθλίωσης, το 0,25 του βιόκοσμου θα έχει καταστραφεί ενώ από τα 7,2 δισεκατομμύρια πληθυσμού του πλανήτη μόνο το 1 θα μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «ανεπτυγμένος κόσμος».

Σ' αυτό το φόντο, η σήψη αγκαλιάζει τόσο αυτούς που κυβερνούν όσο κι αυτούς που υφίστανται τη διακυβέρνηση. Σε πολλές περιπτώσεις η σήψη φθάνει στα ίδια τα κινήματα.

Στην Ελλάδα το τέλος της μεταπολίτευσης σφραγίζεται ακριβώς απ' αυτή τη σήψη: τα σκάνδαλα παρότι δεν είναι μόνο ελληνικό ή δυτικό φαινόμενο στη χώρα μας απέκτησαν μια ιδιαίτερη βαρύτητα. Ταυτόχρονα ως τέλος της μεταπολίτευσης νοούμε το τέλος της πάλης των πολυποίκιλων οραμάτων που όλα είχαν ως κοινό παρονομαστή, ως σκληρό πυρήνα, μια στείρα αρνητικότητα. Αρνητικότητα βέβαια απέναντι στην κυρίαρχη τάξη πραγμάτων η οποία όμως ποτέ δεν κατόρθωσε να μετασχηματισθεί σε θετική πρόταση. Η απαξίωση ήταν η μόνη πράξη των μεταπολιτευτικών κινημάτων. Σύμφωνα με την ιδεολογία της αριστεράς (σ' όλες της τις εκφάνσεις) καθετί άλλο σήμαινε παράδοση στο ρεφορμισμό, στον καπιταλισμό και στο κράτος. Δυστυχώς ακόμα και οι αναρχικοί, το μόνο κομμάτι

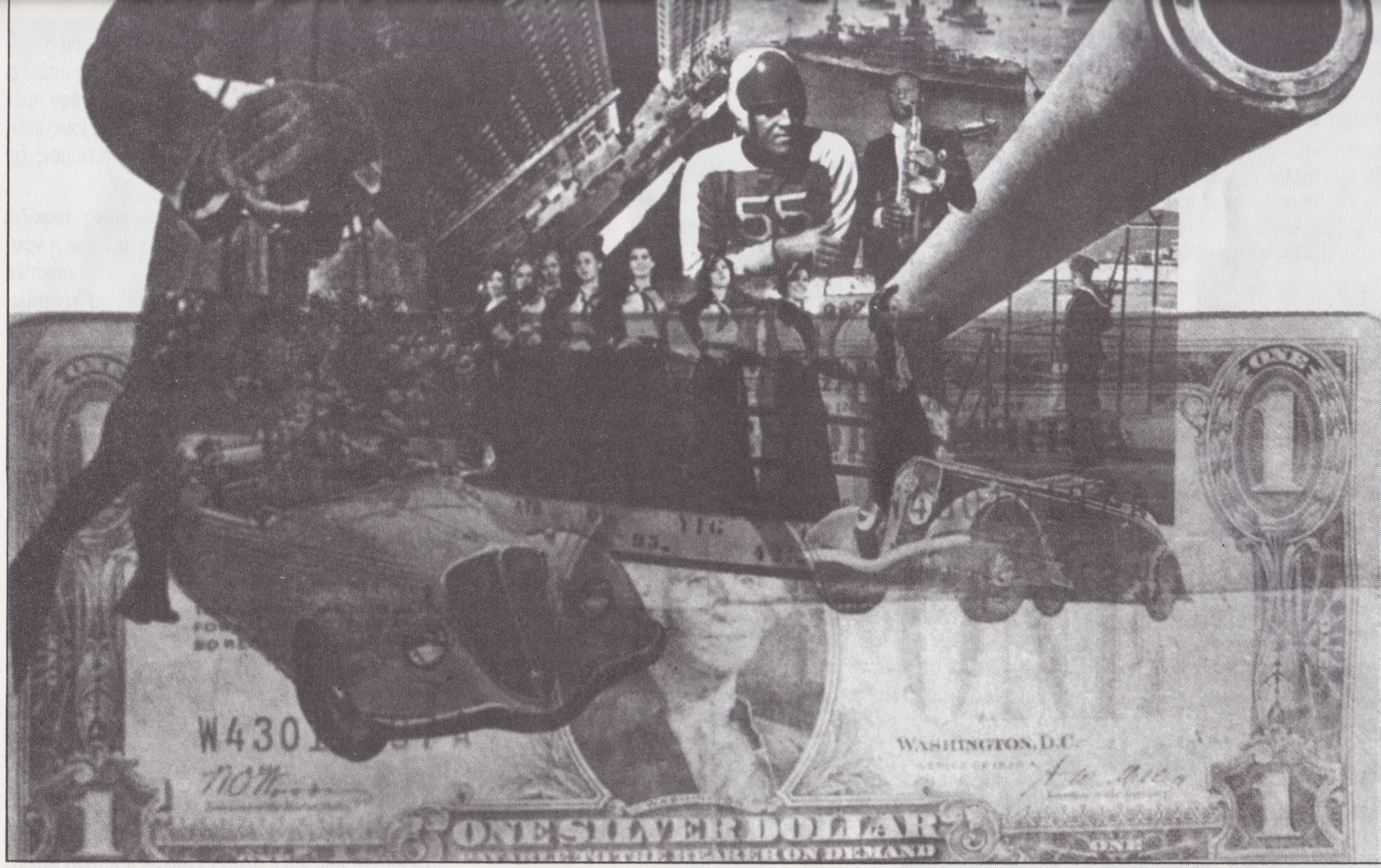

55

του κινήματος που διέφερε ολοφάνερα και ξέφευ-

στην πιο σκληρή εφαρμογή της ίδιας της λογικής

αντικαπιταλισμός κι ο αντικρατισμός δεν είναι πα-

του κινήματος που διέφερε ολοφάνερα και ξέφευγε από τη μαρξιστική στρούγκα, που **εξαιτίας των ίδιων των καταβολών τους** θα μπορούσαν να δώσουν μια εναλλακτική υπόσταση σ' ολόκληρο το κίνημα, υπήρξαν δέσμιοι της ίδιας αρνητικότητας. Οι πρώτες μεταπολιτευτικές ομάδες των αναρχικών έχοντας σχηματισθεί από υπέρβαση ακραίων τάσεων του τροτσκισμού έφερναν μέσα τους την ίδια τη λογική της αριστεράς. Έτσι όποια θετική πρόταση γεννήθηκε από το ευρύ αντιεξουσιαστικό κίνημα της μεταπολίτευσης έπεσε στο κενό. Η αντιπολίτευση των αναρχικών στην άκρα αριστερά και στο υπόλοιπο κίνημα περιορίστηκε και ευνουχίστηκε στην πιο σκληρή εφαρμογή της ίδιας της λογικής της αριστεράς, στην πλειοδοσία της ίδιας στείρας αρνητικότητας. Το αποτέλεσμα πια το γνωρίζουμε. Ο αναρχισμός περιθωριοποιήθηκε, έπαψε να σημαίνει οτιδήποτε κι έμεινε μόνο ως θύμα στη σκακιέρα της κατασταλτικής πολιτικής του κράτους.

Το οικολογικό εναλλακτικό διάβημα, η γρήγορη πολιτική συγκρότηση του νέου κινήματος που τόσο έντονα υποστηρίζουμε έχει να κάνει ακριβώς με την τομή σ' αυτό το παρελθόν που αποδείχθηκε καταστροφικό. Διότι ακόμη υπάρχουν ζωντανές δυνάμεις και στην αριστερά και στους αντιεξουσιαστές που μπορούν και πρέπει να αντιληφθούν ότι ο αντικαπιταλισμός κι ο αντικρατισμός δεν είναι παντιέρες που άμα κερδίσουν τη «μεγάλη μάχη» θ' αλλάξει ο κόσμος κι η ανθρωπότητα θα ευτυχήσει, αλλά μικρές καθημερινές μάχες, αλλαγή νοοτροπίας σ' όλα τα επίπεδα της κοινωνικής, πολιτικής και προσωπικής ζωής. Αυτούς θέλουμε να κερδίσουμε και γι' αυτό βιαζόμαστε.

Πρέπει να αντιληφθούμε ότι σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, η πρότασή μας έχει έδαφος να στηριχθεί. Απέναντι στη νεοφιλελεύθερη επίθεση και τον κρατικό καπιταλισμό, απέναντι στα δύο οικονομικά μοντέλα, την ιδιωτικοποίηση και την κρατικοποίηση, απέναντι στα αντίστοιχα ιδεο-

λογικά τους μπλοκ, τη δεξιά και την αριστερά, υπάρχει εναλλακτική πρόταση. Υπάρχει ως ελπίδα και δυνατότητα η κοινωνικοποίηση. Και δεν εννοούμε φυσικά την εκπορνευμένη της εικόνα που γνωρίσαμε από το ΠΑΣΟΚ και τον Α. Παπανδρέου. Κοινωνικοποίηση σημαίνει αποκεντρωμένη ιδιοκτησία, συνοικιακή, κοινοτική ή δημοτική, με ταυτόχρονο έλεγχο και διεύθυνση από την πλευρά των εργαζομένων και της κοινωνίας των πολιτών μέσα από αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες. Κι αυτό σ' όλους τους χώρους από το εργοστάσιο μέχρι την κοινή ωφέλεια. Ακόμα κοινωνικοποίηση σημαίνει πρωτοβουλίες από ομάδες πολιτών στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, της διασκέδασης, μονάδες αυτοδιευθυνόμενες από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους. Στη Δυτ. Γερμανία και στις άλλες δυτικοευρωπαϊκές χώρες τέτοια εναλλακτικά δίκτυα έχουν δημιουργηθεί και συνυπάρχουν με τα δύο κυρίαρχα οικονομικά μοντέλα. Σιγά-σιγά θα ανοίγονται στην κοινωνία, θα καταλαμβάνουν χώρους που σήμερα κυριαρχούνται από το νεοφιλελεύθερο και το κρατιστικό οικονομικό μοντέλο και θα οικοδομούν τη δική τους αντιεξουσία, τη ρεαλιστική ουτοπία του εναλλακτικού κινήματος.

Μη φανταστούμε αυτό το δρόμο εύκολο, αυτή την πορεία γραμμική. Είναι απλά ένα μονοπάτι που πολλές φορές χάνεται μέσα στο δάσος αλλά που μας επιτρέπει να πειραματιζόμαστε, να ελπίζουμε και, το κυριότερο, να ενεργοποιούμαστε ως πολίτες και να μην αφήνουμε να διαφεντεύουν τις τύχες μας άλλοι.

Γ. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και το 1993

Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι προφανές ότι δεν σχετίζεται με τα δικά μας οράματα. Δεν πρόκειται ούτε για την Ενωμένη Ευρώπη των Εργαζομένων που οραματίστηκε ένα μεγάλο τμήμα της αριστεράς ούτε για την Ενιαία Ευρώπη των Κινημάτων στην οποία προσβλέπουν οι οικολόγοι εναλλακτικοί. Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σχετίζεται με τις ανάγκες μιας οικονομίας που αυτονομείται ολοένα και περισσότερο από τον άνθρωπο και τις ανάγκες του, που καταστρέφει τις ίδιες τις πηγές της ζωής και που τελικά ασκεί τη δικτατορία της πάνω στην ιστορία.

ομάδα TREVI, το δικαίωμα της αστυνομίας μιας χώρας να επεμβαίνει σε μια άλλη χώρα της Ε.Ο.Κ., η κατ' ουσία κατάργηση του πολιτικού ασύλου, η μετακίνηση χημικών αποβλήτων από μια περιοχή της Ευρώπης σε άλλη μικρότερης περιβαλλοντικής ευαισθησίας, η συζητούμενη κοινή ευρωπαϊκή φυλακή, είναι μερικά μόνο από τα «χτυπητά» σημεία της Ε.Ε.Π. Πολύ σημαντική επίσης είναι η έκθεση του Ολλανδού δεξιού ευρωβουλευτή Πέντερς η οποία υπερψηφίστηκε παρά τις διαμαρτυρίες και την καταψήφισή της από τους Πράσινους. Η έκθεση Πέντερς αφορά την στρατιωτική ολοκλήρωση της Ε.Ο.Κ. και περιλαμβάνει δημιουργία ευρωπαϊκής αγοράς για πολεμικό υλικό, αύξηση των δαπανών για την έρευνα και την ανάπτυξη νέων οπλικών συστημάτων ενώ εκφράζεται σαφώς υπέρ των πυρηνικών όπλων.

Η ενιαία εσωτερική αγορά που προβλέπεται από την Ε.Ε.Π. και η οποία θα εξασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, ατόμων, υπηρεσιών και κεφαλαίων στις χώρες της Ε.Ο.Κ., είναι προφανές, πως θα αυξήσει και στη χώρα μας την ανεργία, τον ανταγωνισμό, τον μοντέρνο «ψχαδερφισμό» του βίντεο και θα επιβαρύνει περισσότερο το περιβάλλον. Μέσα στον ευρωπαϊκό χώρο ο καταμερισμός της εσωτερικής αγοράς προβλέπει για την Ελλάδα του 1993 ένα μόνο ρόλο, αυτόν του απέραντου ξενοδοχείου για τους Ευρωπαίους. Ήδη τεράστιες εκτάσεις πωλούνται και μεταπωλούνται καταλήγοντας σε ξένες και ντόπιες εταιρίες, τα ξενοδοχειακά συγκροτήματα των οποίων θα καταστρέψουν το «ελληνικό καλοκαίρι» που, από τη φύση του εναλλακτικό, στηρίζεται στην ομορφιά των μικρών μεγεθών. Η προ-

Η κεντρικότητα που αποκτά τις τελευταίες δεκαετίες το περιβαλλοντικό πρόβλημα και η σχέση του με την οικονομία, την πολιτική, την ιδεολογία, τους θεσμούς και την τεχνολογία φέρνουν την οικολογία στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και της προσδίδουν το ρόλο που κατείχε σε εποχές σπάνης η πολιτική οικονομία.

χειρήσουν. Αυτό είναι το στοίχημα που πρέπει να κερδηθεί τα επόμενα χρόνια.

Δ. Οικολογία και Περιβάλλον

Ένα προδικαστικό θέμα αφορά τον ορισμό της οικολογίας. Οικολογία ετυμολογικά σημαίνει λόγος περί του οίκου. Και οίκος δεν είναι μόνο το σπίτι μας. Είναι η γειτονιά, η πόλη ή το χωριό, τα δάση, οι θάλασσες, τα ποτάμια — όχι μόνο αυτού του τόπου, αλλά και της Ευρώπης και του κόσμου ολόκληρου. Διότι όταν καταστρέφεται το δάσος του Αμαζονίου που παράγει το 1/3 του οξυγόνου του πλανήτη το οξυγόνο θα λείψει κι από μας· όταν καταστρέφεται το όζον στο Β. Πόλο η υπεριώδης ακτινοβολία θα φθάσει και στο δικό μας δέρμα· όταν μολύνεται η Μεσόγειος στην περιοχή της Αδριατικής θα μολυνθούν και τα ελληνικά πελάγη· όταν συμβεί ατύχημα σε πυρηνικό αντιδραστήρα γειτονικής χώρας η ραδιενέργεια δεν πρόκειται να σταματήσει στο ελληνικό τελωνείο. Ένα πρώτο συμπέρασμα είναι ο διεθνικός χαρακτήρας που έχουν αποκτήσει τα περιβαλλοντικά προβλήματα που καθιστούν τον πλανήτη μια μικρή γειτονιά, ένα εύθραυστο οικοσύστημα. Προφανώς και οι λύσεις που απαιτούνται πρέπει να αναζητηθούν σε διεθνές επίπεδο.

Όμως οίκος είναι και ο πολιτισμός στον οποίο μάθαμε να ζούμε, το κοινωνικό και πολιτικό καθεστώς στο οποίο ζούμε, ο τρόπος που είναι θεσμισμένη η κοινωνία, ο τρόπος που αυτή οργανώνει την παραγωγή και την κατανάλωση κ.λπ. Όλα αυτά συνδέονται μεταξύ τους και γι' αυτό η οικολογία είναι υπερσύνολο του περιβαλλοντισμού, είναι η άρθρωση ενός συνολικού λόγου για τον άνθρωπο και τον κόσμο. Η άρθρωση ενός λόγου που ψάχνει τις βαθύτερες αιτίες των φαινομένων, τις πολυποίκιλες αντιθέσεις που εξελίσσουν το σύγχρονο κόσμο.

Η οπτική της οικολογίας για την πολιτική και τους θεσμούς διαπνέεται από ένα βαθύ αντιιεραρχικό και αντιεξουσιαστικό πνεύμα. Υποβάλλει εκ νέου το ερώτημα όσον αφορά το κράτος ενώ ταυτόχρονα αρνείται το καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης, την δίχως όρια εξόρυξη κερδών που απειλεί πλέον το ίδιο το ανθρώπινο είδος.

Η άμεση δημοκρατία θεσμίζει την ελευθεριακή οργανωτική δομή του κινήματος. Οι αρχές της ε-

Μη φανταστούμε αυτό το δρόμο εύκολο, αυτή την πορεία γραμμική. Είναι απλά ένα μονοπάτι που πολλές φορές χάνεται μέσα στο δάσος αλλά που μας επιτρέπει να πειραματιζόμαστε, να ελπίζουμε και, το κυριότερο, να ενεργοποιούμαστε ως πολίτες και να μην αφήνουμε να διαφεντεύουν τις τύχες μας άλλοι.

Γ. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και το 1993

Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι προφανές ότι δεν σχετίζεται με τα δικά μας οράματα. Δεν πρόκειται ούτε για την Ενωμένη Ευρώπη των Εργαζομένων που οραματίστηκε ένα μεγάλο τμήμα της αριστεράς ούτε για την Ενιαία Ευρώπη των Κινημάτων στην οποία προσβλέπουν οι οικολόγοι εναλλακτικοί. Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σχετίζεται με τις ανάγκες μιας οικονομίας που αυτονομείται ολοένα και περισσότερο από τον άνθρωπο και τις ανάγκες του, που καταστρέφει τις ίδιες τις πηγές της ζωής και που τελικά ασκεί τη δικτατορία της πάνω στην ιστορία.

Οι παρθένες αγορές των Ανατολικών κρατών, οι νέες τεχνολογίες που ασφυκτιούν μέσα στα εθνικά σύνορα, ο σκληρός ανταγωνισμός της Ευρώπης με τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας με τα φθηνά εργατικά χέρια, οι περιβαλλοντικές ευαισθησίες που αναπτύσσονται στη βόρεια αλλά και στη νότια Ευρώπη και εμποδίζουν την άλογη ανάπτυξη είναι οι κυριότερες αιτίες που οδήγησαν την ΕΟΚ στην επέκταση του καταστατικού της χάρτη (Συνθήκη της Ρώμης, 1957). Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Φεβρουάριος 1986), όπως ονομάστηκε αυτή η επέκταση, αποτελείται από 300 σημεία που αφορούν ένα ενιαίο καθεστώς νομισματικό, κοινωνικό, πολιτικό, διαρθρωτικών ταμείων στις χώρες της ΕΟΚ. Το νέο καθεστώς που προβλέπει μεταξύ άλλων την εγκαθίδρυση ενιαίας εσωτερικής αγοράς θα τεθεί σε εφαρμογή από 1/1/93. Μέχρι σήμερα έχουν εγκριθεί περισσότερα από τα μισά σημεία της Ε.Ε.Π. κι αυτά με απλή πλειοψηφία δίχως το δικαίωμα βέτο που ίσχυε. Επιγραμματικά η Ε.Ε.Π. δημιουργεί ένα καθεστώς διεθνοποίησης της ρύπανσης, της καταστολής και του μιλιταρισμού. Η στον ευρωπαϊκό χώρο ο καταμερισμός της εσωτε-

Η κεντρικότητα που αποκτά τις τελευταίες δεκαετίες το περιβαλλοντικό πρόβλημα και η σχέση του με την οικονομία, την πολιτική, την ιδεολογία, τους θεσμούς και την τεχνολογία φέρνουν την οικολογία στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και της προσδίδουν το ρόλο που κατείχε σε εποχές σπάνης η πολιτική οικονομία.

ρικής αγοράς προβλέπει για την Ελλάδα του 1993 ένα μόνο ρόλο, αυτόν του απέραντου ξενοδοχείου για τους Ευρωπαίους. Ήδη τεράστιες εκτάσεις πωλούνται και μεταπωλούνται καταλήγοντας σε ξένες και ντόπιες εταιρίες, τα ξενοδοχειακά συγκροτήματα των οποίων θα καταστρέψουν το «ελληνικό καλοκαίρι» που, από τη φύση του εναλλακτικό, στηρίζεται στην ομορφιά των μικρών μεγεθών. Η προσέλκυση ξένων και ντόπιων κεφαλαίων στον τουρισμό καθώς και η ευνοϊκή αντιμετώπιση των μεγάλων έργων είναι λαθεμένη πολιτική όχι μόνο από περιβαλλοντική και πολιτιστική άποψη αλλά και από στενά οικονομική. Αν η Ελλάδα είναι ανταγωνιστική στον τουρισμό αυτό συμβαίνει ακριβώς επειδή δεν έχει αναπτυχθεί, ακριβώς επειδή δίνει τη δυνατότητα της εναλλακτικότητας και της ανθρωπιάς, ακριβώς επειδή ο τουρισμός δεν έχει εκβιομηχανισθεί.

Το ζήτημα του τουρισμού είναι ένα καλό παράδειγμα που σκιαγραφεί τις κατευθύνσεις στις οποίες θα πρέπει να στρέψουμε την πολιτική μας δράση. Το κρίσιμο ερώτημα που προκύπτει είναι αν τα κοινωνικά κινήματα ενόψει και του 1993 θα μπορέσουν να αντισταθούν προτείνοντας την εναλλακτική οπτική τους για την οικονομία, την πολιτική, το περιβάλλον και την κοινωνία. Αν τα ψελλίσματα του οικολογικού εναλλακτικού κινήματος θα κατορθώσουν να αρθρωθούν σε συνεκτική πρόταση και ταυτόχρονα να βγουν αλώβητα από την εσωθεσμική παρέμβαση την οποία έφτασε η ώρα να επι-

αναζητηθούν σε διεθνές επίπεδο.

Όμως οίκος είναι και ο πολιτισμός στον οποίο μάθαμε να ζούμε, το κοινωνικό και πολιτικό καθεστώς στο οποίο ζούμε, ο τρόπος που είναι θεσμισμένη η κοινωνία, ο τρόπος που αυτή οργανώνει την παραγωγή και την κατανάλωση κ.λπ. Όλα αυτά συνδέονται μεταξύ τους και γι' αυτό η οικολογία είναι υπερσύνολο του περιβαλλοντισμού, είναι η άρθρωση ενός συνολικού λόγου για τον άνθρωπο και τον κόσμο. Η άρθρωση ενός λόγου που ψάχνει τις βαθύτερες αιτίες των φαινομένων, τις πολυποίκιλες αντιθέσεις που εξελίσσουν το σύγχρονο κόσμο.

Η οπτική της οικολογίας για την πολιτική και τους θεσμούς διαπνέεται από ένα βαθύ αντιιεραρχικό και αντιεξουσιαστικό πνεύμα. Υποβάλλει εκ νέου το ερώτημα όσον αφορά το κράτος ενώ ταυτόχρονα αρνείται το καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης, την δίχως όρια εξόρυξη κερδών που απειλεί πλέον το ίδιο το ανθρώπινο είδος.

Η άμεση δημοκρατία θεσμίζει την ελευθεριακή οργανωτική δομή του κινήματος. Οι αρχές της εναλλαγής, της ανακλητότητας, της συναίνεσης, της δημοκρατικής δυσπιστίας καθώς και η προστακτική εντολή, δηλαδή ο δεσμευτικός χαρακτήρας που έχει κάθε εντολή που χορηγείται από τη βάση στους εκπροσώπους της, κατοχυρώνουν τη ριζοσπαστικότητα και εμποδίζουν τη διαφθορά που γεννά η πολιτική.

Η κεντρικότητα που αποκτά τις τελευταίες δεκαετίες το περιβαλλοντικό πρόβλημα και η σχέση του με την οικονομία, την πολιτική, την ιδεολογία, τους θεσμούς και την τεχνολογία, φέρνουν την οικολογία δηλαδή την ολιστική αντίληψη, στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και της προσδίδουν το ρόλο που κατείχε σε εποχές σπάνης η πολιτική οικονομία. Είναι γι' αυτό ακριβώς που δεν νοείται εναλλακτική πρόταση που να μην είναι και οικολογική, να λαμβάνει δηλαδή υπόψιν της όλες τις προηγούμενες αλληλεξαρτήσεις μεταξύ ανθρώπου, οικονομικού συστήματος, πολιτικού καθεστώτος, τεχνολογίας, φύσης που στη σύγχρονη εποχή απέκτησαν ένα τεράστιο ειδικό βάρος.

Μιχαήλ Πρωτοψάλτης

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑ

ΤΟ ΘΕΜΑ είναι μεγάλο, περίπλοκο, πολύπλοκο και πολυδιάστατο. Γι' αυτό θα επιχειρήσω λίγα σκόρπια λόγια, μερικές αποσπασματικές σκέψεις, ένα αδύνατο τραύλισμα. Θα επιχειρήσω να σκιαγραφήσω περιγράμματα. Κι όχι μόνο γιατί το θέμα είναι τεράστιο κι ανεξερεύνητο αλλά και γιατί σ' αυτό θα μπορούσαν να ενταχθούν τα πάντα. Ή γιατί το καινούριο —και θέλουμε να πιστεύουμε πως προσπαθούμε να προσεγγίσουμε παλιά προβλήματα με καινούρια λογική— δεν μπορεί παρά να εκφράζεται από ένα λόγο ελλειπτικό. Νομίζω πως στοιχείο μιας καινούριας εναλλακτικής λογικής δεν μπορεί παρά να είναι η εγκατάλειψη του ολοκληρωτισμού στο επίπεδο της άρθρωσης πολιτικού και θεωρητικού λόγου.

Δεν μπορούμε πια να μιλάμε για τέτοιου είδους ζητήματα, για ζητήματα δηλαδή που ίσως με άλλα ονόματα αλλά με την ίδια ουσία απασχολούν την ανθρωπότητα από πολύ παλιά, έχοντας την αίσθηση πως ο λόγος μας μπορεί να είναι απολύτως συνεκτικός και συνολικός, γιατί, τότε, διαπράττουμε την υπέρτατη ύβρη. Δεν μπορούμε να διατυπώνουμε αλήθειες που να απαντούν σε όλους και σε όλα, δεν μπορούμε να φυλακίσουμε σε λεκτικά σχήματα την τόσο αντιφατική και, συχνά, πέρα από θεωρίες πραγματικότητα, δεν μπορούμε να παρέχουμε εγγυήσεις για κάθε πιθανή μελλοντική εξέλιξη, δεν είναι δυνατόν να προδιαγράψουμε με ακρίβεια μια μελλοντική κοινωνία, δεν μπορούμε, τελικά, αναπτύσσοντας απόψεις να διαμορφώσουμε εκείνο το πολιτικό προϊόν που θα κάνει θραύση στην αγορά της αμφισβήτησης υποσχόμενο ότι θα κάνει την εξουσία αόρατη. Κι αυτά όχι από αδυναμία αλλά από επιλογή. Ξέρουμε πως δεν μπορούμε να προσεγγίζουμε τέτοια χαώδη ζητήματα παρά από ελάχιστες μόνο οπτικές γωνίες κι όχι απ' όλες τις δυνατές. Ξέρουμε πως τα συμπεράσματά μας θα μένουν μετέωρα όσο δεν επικυρώνονται από κινηματικές πρακτικές και κατακτήσεις της κοινωνίας. Ξέρουμε ότι στην καλύτερη περίπτωση αυτό που έχουμε να πούμε είναι απλά μια συνεισφορά, μια αλήθεια από τις πολλές που υπάρχουν. Ξέρουμε πως τα ζητήματα ανάγκη να μιλήσω για την πορεία μου προς αυτήν.

Στον οικολογικό-εναλλακτικό χώρο δε βρέθηκα από μια διεύρυνση της ευαισθησίας μου και της αγάπης μου για τη φύση παρότι πάντοτε σεβόμουν τους ανθρώπους που ξεκίνησαν απ' αυτή την αφετηρία και παρότι αναγνωρίζω πως τα περιβαλλοντικά ζητήματα συχνά έχουν επιτακτικό χαρακτήρα αφού αυτό που απειλείται καθημερινά είναι οι ίδιες οι προϋποθέσεις τις επιβίωσής μας.

"Στον οικολογικό-εναλλακτικό χώρο με οδήγησε η ίδια επιθυμία που μ' έσπρωξε να ενταχθώ στον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο αρκετά χρόνια πριν: Η επιθυμία του ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ."

Στον οικολογικό χώρο με οδήγησε η ειλικρινής, πιστεύω, αγωνία μου για την ανεύρεση μιας πειστικής αντιεξουσιαστικής πρότασης. Μιας πρότασης που θα μπορούσε να συσχετισθεί, να συγκινήσει και να κινητοποιήσει δεκάδες χιλιάδες τουλάχιστον πολίτες. Που θα μπορούσε να συνδεθεί με μειοψηφικά αλλά υπαρκτά τμήματα της κοινωνίας, που θα μπορούσε να καταγραφεί ως μια σοβαρή πρόταση για μια άλλη οργάνωση της ζωής μας και της κοινωνίας κι όχι σαν εφηβικό παραλήρημα φοιτητών το οποίο θα εκπνεύσει μόλις οι φορείς του ενταχθούν στην παραγωγή. Στον οικολογικό-εναλλακτικό χώρο με οδήγησε η ίδια επιθυμία που μ' έσπρωξε να ενταχθώ στον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο αρκετά χρόνια πριν: Η επιθυμία του ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ. Η παθιασμένη αναζήτηση όχι σε κάποιο μακρινό παραδεισένιο μέλλον αλλά στη ζωντανή καθημερινή πραγματικότητα. Κυρίως οδηγήθηκα από την ανάγκη να βρεθώ σ' ένα χώρο όπου το όραμα μιας άλλης κοινωνίας δεν καταναλώνεται με θρησκευτικό-ιδεολογικό τρόπο, σ' ένα χώρο που τα μεγάλα λόγια δεν θα 'ναι το άλλοθι μιας μικρομεσαίας καθημερινότητας. Σε μια εργασίας, της ανδρικής κυριαρχίας, της καταστολής της ομοφυλόφιλης επιθυμίας. Στραφήκαμε προς τον εναλλακτικό χώρο γιατί κάποια στιγμή κατανοήσαμε πως δεν έχει κανένα νόημα η αναφορά σε μια επανάσταση που στην καλύτερη περίπτωση αφορά τα εγγόνια μας.

Όσοι αναφέρονται σε μια προοπτική αλλαγής της κοινωνίας είναι υποχρεωμένοι ν' απαντήσουν ένα σκληρό ερώτημα, ένα ερώτημα που τσάκισε κινήματα, αυτοκτόνησε αγωνιστές, έστειλε κόσμο στην ηρωίνη, στις ανατολικές θρησκείες ή στη σοσιαλδημοκρατία και απομόνωσε κάθε ριζοσπαστική ιδέα από τα πλατειά στρώματα του πληθυσμού. «Πώς και γιατί κάθε επανάσταση που έγινε αυτόν τον αιώνα, εκτός απ' αυτές που είχαν την τύχη να ηττηθούν στα πεδία των μαχών, δημιούργησε καθεστώτα που γρήγορα μεταβλήθηκαν σε, λίγο ή πολύ, χειρότερα από εκείνα που ανέτρεψε;»

Από το '17 μέχρι τη Μεγάλη Πορεία του Μάο, από τον Τίτο μέχρι τον Πολ Ποτ, από τον Κάστρο μέχρι τον Μπεν Μπελά, στο μυαλό μας έρχεται η ίδια εικόνα που υπέροχα απέδωσε ο Κουροσάβα στο Ραν. Στρατιές από κόκκινες σημαίες νικάνε τις ορδές με τα λευκά λάβαρα και λίγο μετά οι ίδιοι άνθρωποι που αποτελούσαν τις στρατιές με τις κόκκινες σημαίες, που πίστεψαν ότι θα ξεφύγουν από την πείνα και την υποταγή, ότι θα πάρουν τις τύχες στα χέρια τους, γίνονται τα πρώτα θύματα της μανίας των καινούριων εστεμμένων.

"...ο μόνος δρόμος που οδηγεί σε μια κοινωνία αντιεξουσιαστική είναι αυτός που προϋποθέτει: την απόρριψη της ένοπλης κατάληψης της εξουσίας και την αναγνώριση της προτεραιότητας μιας διαδικασίας μακρόχρονης αυτοεκπαίδευσης της κοινωνίας στους θεσμούς της αυτοκυβέρνησης, της άμεσης δημοκρατίας, της ουσιαστικής αυτοδιαχείρισης."

πως ο λόγος μας μπορεί να είναι απόλυτως συνεκτικός και συνολικός, γιατί, τότε, διαπράττουμε την υπέρτατη ύβρη. Δεν μπορούμε να διατυπώνουμε αλήθειες που να απαντούν σε όλους και σε όλα, δεν μπορούμε να φυλακίσουμε σε λεκτικά σχήματα την τόσο αντιφατική και, συχνά, πέρα από θεωρίες πραγματικότητα, δεν μπορούμε να παρέχουμε εγγυήσεις για κάθε πιθανή μελλοντική εξέλιξη, δεν είναι δυνατόν να προδιαγράψουμε με ακρίβεια μια μελλοντική κοινωνία, δεν μπορούμε, τελικά, αναπτύσσοντας απόψεις να διαμορφώσουμε εκείνο το πολιτικό προϊόν που θα κάνει θραύση στην αγορά της αμφισβήτησης υποσχόμενο ότι θα κάνει την εξουσία αόρατη. Κι αυτά όχι από αδυναμία αλλά από επιλογή. Ξέρουμε πως δεν μπορούμε να προσεγγίζουμε τέτοια χαώδη ζητήματα παρά από ελάχιστες μόνο οπτικές γωνίες κι όχι απ' όλες τις δυνατές. Ξέρουμε πως τα συμπεράσματά μας θα μένουν μετέωρα όσο δεν επικυρώνονται από κινηματικές πρακτικές και κατακτήσεις της κοινωνίας. Ξέρουμε ότι στην καλύτερη περίπτωση αυτό που έχουμε να πούμε είναι απλά μια συνεισφορά, μια αλήθεια από τις πολλές που υπάρχουν. Ξέρουμε πως τα ζητήματα αυτά δεν πρόκειται να κλείσουν ποτέ, πως, τελικά, το μόνο στο οποίο μπορούμε να συμβάλουμε είναι η διαμόρφωση των πρώτων ψελλισμάτων ενός καινούριου ριζοσπαστικού λόγου. Θέλουμε εξάλλου αυτός ο λόγος να είναι ελλειπτικός για να έχει νόημα η περιπετειώδης αναζήτηση ενός καινούριου κινηματικού αλφάβητου. Θέλουμε ο λόγος μας να 'χει ρωγμές και χάσματα γιατί ονειρευόμαστε ερωτικές συναντήσεις με άλλους ανθρώπους που θα 'ρχονται από αλλού κουβαλώντας παρόμοιες αγωνίες. Άλλωστε τι είδους ερωτική συνάντηση μπορεί να 'ναι εκείνη όπου ο ένας φαντάζεται ότι γνωρίζει τα πάντα;

*

ΤΟ ΘΕΜΑ μας είναι η οικολογία. Ίσως σας απογοητεύσω αλλά δεν μπορώ να δω αυτό το θέμα από το ύψος μιας λογικής αφαίρεσης αλλά μόνο από την προσωπική σχέση μαζί του. Και μιλώντας για την προσωπική μου σχέση με την οικολογία νιώθω την

Στον οικολογικό χώρο με οδήγησε η ειλικρινής, πιστεύω, αγωνία μου για την ανεύρεση μιας πειστικής αντιεξουσιαστικής πρότασης. Μιας πρότασης που θα μπορούσε να συσχετισθεί, να συγκινήσει και να κινητοποιήσει δεκάδες χιλιάδες τουλάχιστον πολίτες. Που θα μπορούσε να συνδεθεί με μειοψηφικά αλλά υπαρκτά τμήματα της κοινωνίας, που θα μπορούσε να καταγραφεί ως μια σοβαρή πρόταση για μια άλλη οργάνωση της ζωής μας και της κοινωνίας κι όχι σαν εφηβικό παραλήρημα φοιτητών το οποίο θα εκπνεύσει μόλις οι φορείς του ενταχθούν στην παραγωγή. Στον οικολογικό-εναλλακτικό χώρο με οδήγησε η ίδια επιθυμία που μ' έσπρωξε να ενταχθώ στον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο αρκετά χρόνια πριν: Η επιθυμία του ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ. Η παθιασμένη αναζήτηση όχι σε κάποιο μακρινό παραδεισένιο μέλλον αλλά στη ζωντανή καθημερινή πραγματικότητα. Κυρίως οδηγήθηκα από την ανάγκη να βρεθώ σ' ένα χώρο όπου το όραμα μιας άλλης κοινωνίας δεν καταναλώνεται με θρησκευτικό-ιδεολογικό τρόπο, σ' ένα χώρο που τα μεγάλα λόγια δεν θα 'ναι το άλλοθι μιας μικρομεσαίας καθημερινότητας. Σε μια ατμόσφαιρα που δε θα χαρακτηρίζεται από την τόσο μεγάλη απόσταση ανάμεσα στην επιθυμία περιορισμού της εξουσίας και τη σκληρή πραγματικότητα της ύπαρξης των πιο σκληρών άτυπων ιεραρχικών δομών.

Αποφασίσαμε —ο πληθυντικός χρησιμοποιείται όχι γιατί αισθάνομαι εκπρόσωπος αλλά γιατί είμαι μέλος μιας εξαιρετικά ολιγομελούς παρέας με κοινές πάνω-κάτω περιπλανήσεις τα τελευταία 5-6 χρόνια— ν' αφήσουμε το σεράι της αριστεράς και το θυγατρικό του αναρχικού ή ακροαριστερού περιθωρίου εκτιμώντας πως η μόνη επανάσταση η οποία αξίζει είναι αυτή που μετασχηματίζει πρώτα απ' όλα τον ίδιο σου τον εαυτό. Αντιληφθήκαμε πως για να μην καταλήγουμε σε Λένιν και σε Στάλιν, σε Βιετνάμ και σε Κούβες, σε Αλγερίες και Ιράν πρέπει να επιδιώκουμε όχι απλά την αλλαγή μιας πολιτικής κυβέρνησης ή ενός κοινωνικοοικονομικού συστήματος αλλά την αλλαγή ενός ολόκληρου πολιτισμού: Του πολιτισμού της καταστροφής της φύσης, της ατέρμονης και παράλογης βιομηχανικής ανάπτυξης, της διαχωρισμένης γνώσης, της καταναγκαστικής

Από το '17 μέχρι τη Μεγάλη Πορεία του Μάο, από τον Τίτο μέχρι τον Πολ Ποτ, από τον Κάστρο μέχρι τον Μπεν Μπελά, στο μυαλό μας έρχεται η ίδια εικόνα που υπέροχα απέδωσε ο Κουροσάβα στο Ραν. Στρατιές από κόκκινες σημαίες νικάνε τις ορδές με τα λευκά λάβαρα και λίγο μετά οι ίδιοι άνθρωποι που αποτελούσαν τις στρατιές με τις κόκκινες σημαίες, που πίστεψαν ότι θα ξεφύγουν από την πείνα και την υποταγή, ότι θα πάρουν τις τύχες στα χέρια τους, γίνονται τα πρώτα θύματα της μανίας των καινούριων εστεμμένων.

"...ο μόνος δρόμος που οδηγεί σε μια κοινωνία αντιεξουσιαστική είναι αυτός που προϋποθέτει: την απόρριψη της ένοπλης κατάληψης της εξουσίας και την αναγνώριση της προτεραιότητας μιας διαδικασίας μακρόχρονης αυτοεκπαίδευσης της κοινωνίας στους θεσμούς της αυτοκυβέρνησης, της άμεσης δημοκρατίας, της ουσιαστικής αυτοδιαχείρισης."

Η απάντηση που δίνουμε εδώ, η απάντηση που πιστεύω πως δίνει το εναλλακτικό κίνημα, είναι απλή: Η εξουσία δεν καταργείται μέσα σε μία νύχτα, όπως σωστά 150 χρόνια τώρα υποστηρίζουν οι μαρξιστές στη διαμάχη τους με τους αναρχικούς, αλλά, ταυτόχρονα, δεν περιορίζεται με μέσα εξουσιαστικά όπως επίσης σωστά υποστηρίζουν εδώ και 150 χρόνια οι αναρχικοί απέναντι στους μαρξιστές.

Δεν υπάρχει άλλη στρατηγική απάντηση στον φαινομενικά αδιέξοδο χαρακτήρα της παραπάνω επισήμανσης απ' αυτήν που αγωνίζεται να αρθρώσει ο εναλλακτικός χώρος. Η μόνη πιθανότητα, ο μόνος δρόμος που οδηγεί σε μια κοινωνία αντιεξουσιαστική είναι αυτός που προϋποθέτει: την απόρριψη της ένοπλης κατάληψης της εξουσίας και την αναγνώριση της προτεραιότητας μιας διαδικασίας μακρόχρονης αυτοεκπαίδευσης της κοινωνίας στους θεσμούς της αυτοκυβέρνησης, της άμεσης δημοκρατίας, της ουσιαστικής αυτοδιαχείρισης.

Η πρώτη προϋπόθεση είναι απαραίτητη διότι η λογική του ένοπλου οδηγεί αναπόφευκτα στην μπολσεβίκικη σύλληψη ενός κλειστού, στρατιωτικού τύπου, μηχανισμού καθοδήγησης των μαζών. Ενός μηχανισμού που αν θέλει να είναι αποτελεσματικός δεν μπορεί παρά να είναι ιδιαίτερα συγκεντρωτικός και να βασίζεται σε αυστηρές ιεραρχικές δομές. Παράλληλα αυτή η λογική παραπέμπει σε μια κοινωνία βαθιά αντιδημοκρατική αφού αυτό που λέγεται δικτατορία μιας τάξης είναι πάντα δικτατορία διανοούμενων, μπάτσων, στρατοκρατών και γραφειοκρατών σε βάρος ολόκληρης της κοινωνίας. Μια τέτοια λογική είναι υποχρεωμένη εκ των πραγμάτων να λιβανίζει το θυμιατό της εργατικής τάξης ως περιούσιο λαό της ιστορίας. Η εργατική τάξη βέβαια αγνοεί τους επαναστάτες σωτήρες της αφού προτιμά τη σοσιαλδημοκρατία από το να πάρει τα όπλα για να φτιάξει καμιά Αλβανία. Ταυτόχρονα η επίκληση της εργατικής τάξης δε μπορεί παρά να καθιστά περιθωριακό κάθε ζήτημα ποιότητας ζωής, αντοχής των οικοσυστημάτων, προστασίας του περιβάλλοντος, δικαιωμάτων των μειονοτήτων.

Η δεύτερη προϋπόθεση εξυπονοεί μια αντίληψη

"Το όραμά μας είναι μια κοινωνία που συνδυάζει μορφές αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας με μορφές άμεσης δημοκρατίας, που οι σφαίρες της ετερονομίας συνυπάρχουν ως ένα βαθμό μ᾽ αυτές της αυτονομίας (...) αναγνωρίζουμε την ύπαρξη κύρους, ηγετών, ανθρώπων που ξέρουν κι ανθρώπων που δεν ξέρουν στις γραμμές μας, όχι για να τα διαιωνίσουμε αλλά για να μπορέσουμε να τα πολεμήσουμε (...) σε μεγάλο βαθμό αντανακλούμε τα ήθη, τις συμπεριφορές και το χαρακτήρα αυτής της πραγματικής κοινωνίας, μέλη της οποίας είμαστε κι όχι της άλλης που προς το παρόν υπάρχει μόνο στα μυαλά μας."

όπου το βάρος του αγώνα δεν δίνεται στην κατά μέτωπο επίθεση στην εξουσία αλλά στη δημιουργία πειραμάτων αυτοθέσμισης πέρα από την εμβέλεια της εξουσίας ενταγμένων στη στρατηγική ανάπτυξη

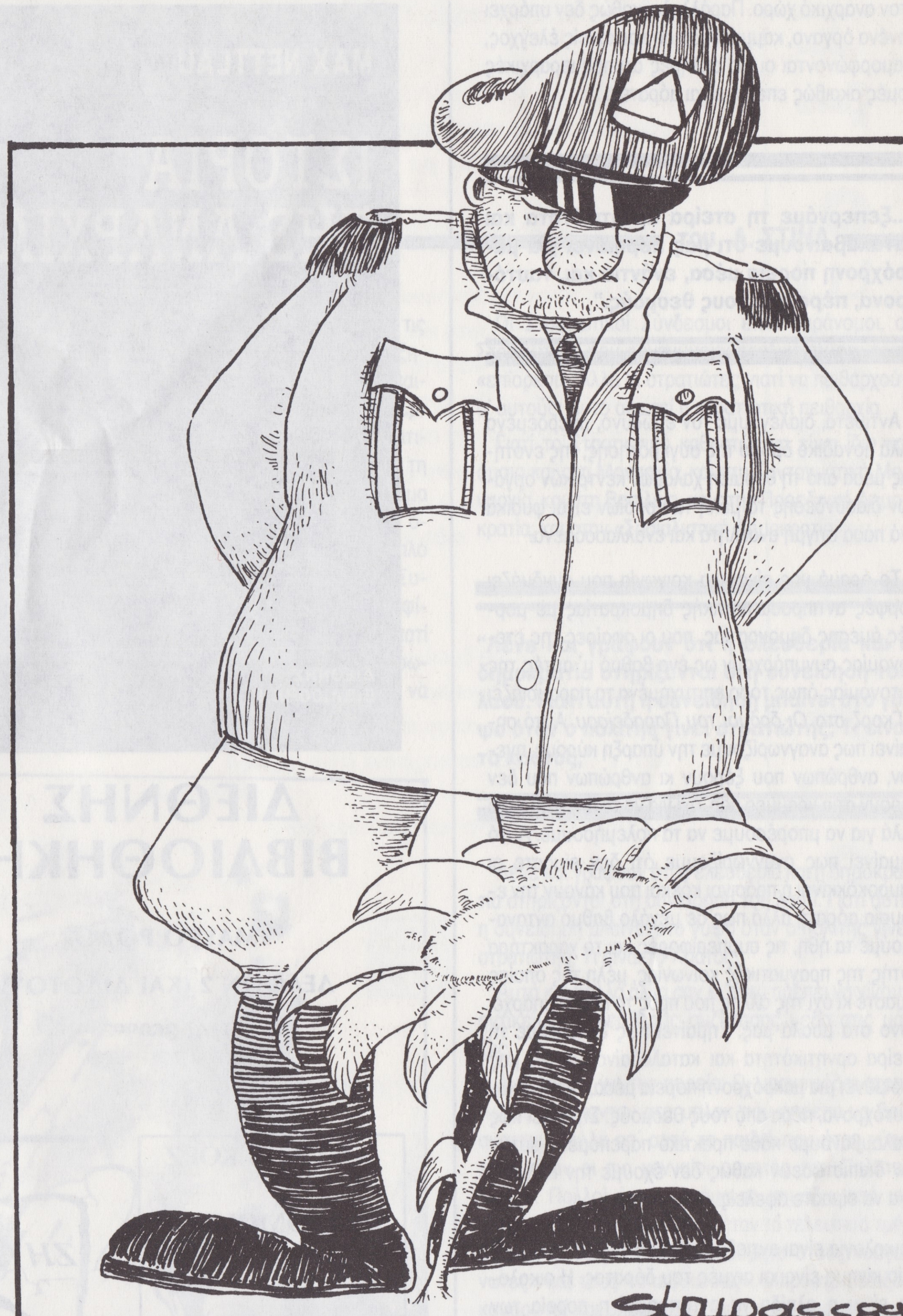

Η πρώτη προϋπόθεση είναι απαραίτητη διότι η λογική του ένοπλου οδηγεί αναπόφευκτα στην μπολσεβίκικη σύλληψη ενός κλειστού, στρατιωτικού τύπου, μηχανισμού καθοδήγησης των μαζών. Ενός μηχανισμού που αν θέλει να είναι αποτελεσματικός δεν μπορεί παρά να είναι ιδιαίτερα συγκεντρωτικός και να βασίζεται σε αυστηρές ιεραρχικές δομές. Παράλληλα αυτή η λογική παραπέμπει σε μια κοινωνία βαθιά αντιδημοκρατική αφού αυτό που λέγεται δικτατορία μιας τάξης είναι πάντα δικτατορία διανοούμενων, μπάτσων, στρατοκρατών και γραφειοκρατών σε βάρος ολόκληρης της κοινωνίας. Μια τέτοια λογική είναι υποχρεωμένη εκ των πραγμάτων να λιβανίζει το θυμιατό της εργατικής τάξης ως περιούσιο λαό της ιστορίας. Η εργατική τάξη βέβαια αγνοεί τους επαναστάτες σωτήρες της αφού προτιμά τη σοσιαλδημοκρατία από το να πάρει τα όπλα για να φτιάξει καμιά Αλβανία. Ταυτόχρονα η επίκληση της εργατικής τάξης δε μπορεί παρά να καθιστά περιθωριακό κάθε ζήτημα ποιότητας ζωής, αντοχής των οικοσυστημάτων, προστασίας του περιβάλλοντος, δικαιωμάτων των μειονοτήτων.

Η δεύτερη προϋπόθεση εξυπονοεί μια αντίληψη

"Το όραμά μας είναι μια κοινωνία που συνδυάζει μορφές αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας με μορφές άμεσης δημοκρατίας, που οι σφαίρες της ετερονομίας συνυπάρχουν ως ένα βαθμό μ' αυτές της αυτονομίας (...) αναγνωρίζουμε την ύπαρξη κύρους, ηγετών, ανθρώπων που ξέρουν κι ανθρώπων που δεν ξέρουν στις γραμμές μας, όχι για να τα διαιωνίσουμε αλλά για να μπορέσουμε να τα πολεμήσουμε (...) σε μεγάλο βαθμό αντανακλούμε τα ήθη, τις συμπεριφορές και το χαρακτήρα αυτής της πραγματικής κοινωνίας, μέλη της οποίας είμαστε κι όχι της άλλης που προς το παρόν υπάρχει μόνο στα μυαλά μας."

όπου το βάρος του αγώνα δεν δίνεται στην κατά μέτωπο επίθεση στην εξουσία αλλά στη δημιουργία πειραμάτων αυτοθέσμισης πέρα από την εμβέλεια της εξουσίας ενταγμένων στη στρατηγική ανάπτυξη μιας δυαδικής εξουσίας, στην ανάπτυξη, δηλαδή, μιας κοινωνικής αντιεξουσίας «από τα κάτω» που θα

“Το όραμά μας είναι μια κοινωνία που συνδυάζει μορφές αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας με μορφές άμεσης δημοκρατίας, που οι σφαίρες της ετερονομίας συνυπάρχουν ως ένα βαθμό μ' αυτές της αυτονομίας (...) αναγνωρίζουμε την ύπαρξη κύρους, ηγετών, ανθρώπων που ξέρουν κι ανθρώπων που δεν ξέρουν στις γραμμές μας, όχι για να τα διαιωνίσουμε αλλά για να μπορέσουμε να τα πολεμήσουμε (...) σε μεγάλο βαθμό αντανακλούμε τα ήθη, τις συμπεριφορές και το χαρακτήρα αυτής της πραγματικής κοινωνίας, μέλη της οποίας είμαστε κι όχι της άλλης που προς το παρόν υπάρχει μόνο στα μυαλά μας.”

όπου το βάρος του αγώνα δεν δίνεται στην κατά μέτωπο επίθεση στην εξουσία αλλά στη δημιουργία πειραμάτων αυτοθέσμισης πέρα από την εμβέλεια της εξουσίας ενταγμένων στη στρατηγική ανάπτυξη μιας δυαδικής εξουσίας, στην ανάπτυξη, δηλαδή, μιας κοινωνικής αντιεξουσίας «από τα κάτω» που θα οργανώνεται επίπονα μέσα στα πλαίσια του παρόντος συστήματος.

Δεν είμαι καθόλου σίγουρος ότι αυτό το σχήμα μπορεί να οδηγήσει σε μια ριζική κοινωνική ανατροπή είμαι πεισμένος όμως, πως δεν υπάρχει τίποτ' άλλο που θα μπορούσε να εμπνεύσει στις μέρες μας και που να αξίζει να παλέψει κανείς για να αναπτυχθεί.

Όταν μιλάμε γι' αυτά τα πράγματα οι βροντόσαυροι της μαρξιστικής βεβαιότητας και οι γεμάτοι έπαρση απολογητές της αναρχικής αφέλειας μας κατηγορούν ότι μιλάμε για νησίδες μέσα στον καπιταλισμό, απορούν για το πως μπορεί να καταργηθεί η εξουσία σήμερα και γενικά ευχαριστούν το Θεό (δηλαδή το Μαρξ ή τον Μπακούνιν) που δεν τους έκανε τόσο ιδεαλιστές όσο εμάς.

Αλλά ποιος μίλησε για κατάργηση της εξουσίας;

Η οικολογία είναι βαθύτατα αντιεξουσιαστική. Αυτό δεν σημαίνει όμως πως οραματίζεται μια κοινωνία απεριόριστης ελευθερίας, ανυπαρξίας οποιασδήποτε μεσολάβησης, εξαφάνισης κάθε εξουσίας. Ένας τέτοιος στόχος είναι απ' τη μια ανέφικτος κι απ' την άλλη ανεπιθύμητος. Ναι ανεπιθύμητος! Ο επί γης παράδεισος, το τέλος των συγκρούσεων, των αντιθέσεων, των αντινομιών, της ιστορίας, της φιλοσοφίας, εκτός από παραληρήματα είναι και αποκρουστικά διότι παραπέμπουν σε μια κοινωνία τέλεια, αποτελούμενη από σούπερμεν και σουπεργούμεν, μια κοινωνία γεμάτη τέλειους ανθρώπους (ο κομμουνιστής άνθρωπος που έλεγαν παλιότερα) οι οποίοι το πιο πιθανό είναι να πεθάνουν από πλήξη καθώς θα βρίσκονται σ' ένα παράδεισο γαλήνης κι ακινησίας όπου τίποτα δεν θα τους απογοητεύει με τίμημα ότι και τίποτα δεν θα μπορεί να τους γοητεύσει. Δεν θα μπορούν να ερωτεύονται κανέναν αφού κάποια μετακαπιταλιστική ηθική θα τους επιβάλλει να ερωτεύονται όλους. Δεν θα μπορούν να συγκρούονται με τον εαυτό τους αφού δεν θα μπορούν να συγκρούονται με κανέναν άλλον. Αυτά κι άλλα παρεμφερή είναι κατάλληλα ίσως για να ενθουσιάζονται έφηβοι αλλά εξολοκλήρου γελοία για να προταθούν στην κοινωνία. Ταυτόχρονα είναι κι επικίνδυνα αφού αυτού του είδους οι ουτοπίες κρύβουν πάντα μέσα τους το σπέρμα του ολοκληρωτισμού.

Το οικολογικό κίνημα είναι αντιεξουσιαστικό όχι γιατί δονείται από την ύβρη της κατάργησης κάθε εξουσίας αλλά γιατί στοχεύει σε μια άλλη κοινωνία χρησιμοποιώντας μέσα που ελέγχουν την εξουσία, που προσανατολίζουν ενάντια στις εξουσίες που θεσμίζονται και στους ειδικούς που δημιουργούνται. Το οικολογικό κίνημα είναι αντιεξουσιαστικό με την προϋπόθεση πως ο όρος εξουσία δεν παραπέμπει στο «χωρίς εξουσία» αλλά στην αντίθεση με την εξουσία.

Αυτό σημαίνει σήμερα πως απορρίπτουμε τον τύπο εκείνης της «άμεσης δημοκρατίας» που καταργεί την εξουσία εκδίδοντας διατάγματα που ανακοινώνουν την κατάργησή της, κατάσταση κυρίαρχη

στον αναρχικό χώρο. Παράλληλα, καθώς δεν υπάρχει κανένα όργανο, καμμιά θέσμιση και κανείς έλεγχος, διαμορφώνονται οι πιο σκληρές άτυπες ιεραρχικές δομές ακριβώς επειδή είναι αόρατες.

"...ξεπερνάμε τη στείρα αρνητικότητα και καταλαβαίνουμε ότι μας περιμένει μια μακρόχρονη πορεία μέσα, ενάντια και, ταυτόχρονα, πέρα από τους θεσμούς."

Αντίθετα, διαλέγουμε τον επώδυνο, μπερδεμένο αλλά μοναδικό δρόμο της συγκρότησης, της ενότητας μέσα από τη θέσμιση χαλαρών κεντρικών οργάνων διασύνδεσης τα μέλη των οποίων είναι φυσικά ανά πάσα στιγμή ανακλητά και εναλλασσόμενα.

Το όραμά μας είναι μια κοινωνία που συνδυάζει μορφές αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας με μορφές άμεσης δημοκρατίας, που οι σφαίρες της ετερονομίας συνυπάρχουν ως ένα βαθμό μ' αυτές της αυτονομίας όπως τόσο επιτυχημένα το παρουσιάζει ο Γκορζ στο *Οι δρόμοι του Παραδείσου*. Αυτό σημαίνει πως αναγνωρίζουμε την ύπαρξη κύρους, ηγετών, ανθρώπων που ξέρουν κι ανθρώπων που δεν ξέρουν στις γραμμές μας, όχι για να τα διαιωνίσουμε αλλά για να μπορέσουμε να τα πολεμήσουμε. Αυτό σημαίνει πως αναγνωρίζουμε ότι δεν είμαστε οι μαυροκόκκινοι ή πράσινοι κόκκοι που κάνουν την εξουσία αόρατη αλλά πως σε μεγάλο βαθμό αντανακλούμε τα ήθη, τις συμπεριφορές και το χαρακτήρα αυτής της πραγματικής κοινωνίας, μέλη της οποίας είμαστε κι όχι της άλλης που προς το παρόν υπάρχει μόνο στα μυαλά μας. Σημαίνει πως ξεπερνάμε τη στείρα αρνητικότητα και καταλαβαίνουμε ότι μας περιμένει μια μακρόχρονη πορεία μέσα, ενάντια και, ταυτόχρονα, πέρα από τους θεσμούς. Σημαίνει πως αναλαμβάνουμε κάθε πρακτικό παρεπόμενο αυτών των διαπιστώσεων καθώς δεν έχουμε την πολυτέλεια να είμαστε αφελείς.

Η οικολογία είναι αντιεξουσιαστική μαζί με το γυναικείο κίνημα είναι οι αιχμές του δόρατος. Η οικολογία είναι η ελπίδα να αντιστραφεί η πορεία των

αυτονομίας όπως τόσο επιτυχημένα το παρουσιάζει ο Γκορζ στο *Οι δρόμοι του Παραδείσου*. Αυτό σημαίνει πως αναγνωρίζουμε την ύπαρξη κύρους, ηγετών, ανθρώπων που ξέρουν κι ανθρώπων που δεν ξέρουν στις γραμμές μας, όχι για να τα διαιωνίσουμε αλλά για να μπορέσουμε να τα πολεμήσουμε. Αυτό σημαίνει πως αναγνωρίζουμε ότι δεν είμαστε οι μαυροκόκκινοι ή πράσινοι κόκκοι που κάνουν την εξουσία αόρατη αλλά πως σε μεγάλο βαθμό αντανακλούμε τα ήθη, τις συμπεριφορές και το χαρακτήρα αυτής της πραγματικής κοινωνίας, μέλη της οποίας είμαστε κι όχι της άλλης που προς το παρόν υπάρχει μόνο στα μυαλά μας. Σημαίνει πως ξεπερνάμε τη στείρα αρνητικότητα και καταλαβαίνουμε ότι μας περιμένει μια μακρόχρονη πορεία μέσα, ενάντια και, ταυτόχρονα, πέρα από τους θεσμούς. Σημαίνει πως αναλαμβάνουμε κάθε πρακτικό παρεπόμενο αυτών των διαπιστώσεων καθώς δεν έχουμε την πολυτέλεια να είμαστε αφελείς.

Η οικολογία είναι αντιεξουσιαστική μαζί με το γυναικείο κίνημα είναι οι αιχμές του δόρατος. Η οικολογία είναι η ελπίδα να αντιστραφεί η πορεία των πραγμάτων γιατί είναι αντιαναπτυξιακή, αντιιεραρχική και αποκεντρωτική, γιατί δεν είναι θρησκεία, γιατί έχει συνείδηση της ελλειπτικότητάς της, γιατί κάθε στιγμή μπορεί να τολμά να εμπλουτίζεται, γιατί δεν έχει θέσφατα, γιατί σηματοδοτείται από την μικρή μα τόσο περιεκτική φρασούλα «το μικρό είναι όμορφο».

Όμως δεν υπάρχει καμμιά εγγύηση που να διασφαλίζει τον αντιεξουσιαστικό χαρακτήρα της οικολογίας. Μπορεί κάλλιστα να μεταβληθεί σε συνήγορο του εχθρού μας, σε προγράμματα του ΥΠΕΧΩΔΕ, σε άλλοθι μιας μελλοντικής εξουσίας. Η επίγνωση ότι μπορεί να μετατραπεί στο αντίθετό του, η επαγρύπνηση, η σύνδεσή του με την πράξη, τις ανάγκες και τα κινήματα εκατομμυρίων ανθρώπων σ' όλο τον πλανήτη, η αναζωπύρωση του κριτικού πνεύματος είναι σημεία που δείχνουν ότι το οικολογικό κίνημα δεν θα πάψει να είναι αντιεξουσιαστικό αφού τότε θα πάψει να είναι και «κίνημα» και οικολογικό.

Μιχάλης Καστρινάκης

Φ Ρ Α Ν Κ   Σ Β Α Λ Μ Π Α   Χ Ο Τ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ

ΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

Δυο φορές επισκέφθηκε την Ελλάδα τους μήνες που πέρασαν ο γραμματέας των Πράσινων Εναλλακτικών στο Ευρωκοινοβούλιο *Φρανκ Σβάλμπα Χοτ*. Μίλησε επανειλημμένα σε συγκεντρώσεις στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου για τις επιπτώσεις του 1993 στην Ελλάδα κυρίως σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον και την καταστολή.

Σκοπός των επισκέψεών του η σύσφιξη των σχέσεων της κοινοβουλευτικής ομάδας του Ουράνιου Τόξου και ειδικότερα του GR.A.E.L. (Green Alternative European Link) με το κίνημα στην Ελλάδα.

Στη συνέντευξη που ακολουθεί μιλά στο συνεργάτη μας *Βασίλη Στεμπίλη*.

☐ **Πώς βλέπεις το μέλλον των Πράσινων στη Γερμανία;**

■ Φοβούμαι ότι οι Πράσινοι θα γίνουν πιο πραγματιστές απ' ότι είναι ήδη τώρα και θα χάσουν ένα σημαντικό μέρος από τη φαντασία τους και από τη ριζοσπαστικότητά τους. Αυτός είναι ο κίνδυνος κάθε κοινοβουλευτικής στράτευσης. Υπάρχουν δύο κροδεξιά στο Ισραήλ, με τον Μπέγκιν, υπογράφει το σύμφωνο του Καμπ Ντέιβιντ.

☐ **Ποια είναι η θέση των Πράσινων, στη Γερμανία και στην Ευρώπη, απέναντι στη σύγκρουση μεταξύ κράτους πρόνοιας και των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων για «λιγότερο κράτος»;**

■ Το κράτος πρόνοιας είναι σωστό και απαραίτητο περιθωριοποιούνται: Η τέλεια συμβατικότητα. Αυτό, παρ' όλα αυτά, δεν σημαίνει ότι ακολουθούμε το νεοφιλελεύθερο σχέδιο. Στην οικονομική πολιτική, για παράδειγμα, το αντίστοιχο του κράτους πρόνοιας είναι η κρατικοποίηση. Και η εναλλακτική λύση απέναντι σ' αυτήν δεν είναι η ατομική ιδιοκτησία όπως η εναλλακτική λύση στο κράτος πρόνοιας δεν

ΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

Δυο φορές επισκέφθηκε την Ελλάδα τους μήνες που πέρασαν ο γραμματέας των Πράσινων Εναλλακτικών στο Ευρωκοινοβούλιο *Φρανκ Σβάλμπα Χοτ.* Μίλησε επανειλημμένα σε συγκεντρώσεις στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου για τις επιπτώσεις του 1993 στην Ελλάδα κυρίως σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον και την καταστολή.

Σκοπός των επισκέψεών του η σύσφιξη των σχέσεων της κοινοβουλευτικής ομάδας του Ουράνιου Τόξου και ειδικότερα του GR.A.E.L. (Green Alternative European Link) με το κίνημα στην Ελλάδα.

Στη συνέντευξη που ακολουθεί μιλά στο συνεργάτη μας *Βασίλη Στεμπίλη.*

□ **Πώς βλέπεις το μέλλον των Πράσινων στη Γερμανία;**

■ Φοβούμαι ότι οι Πράσινοι θα γίνουν πιο πραγματιστές απ' ότι είναι ήδη τώρα και θα χάσουν ένα σημαντικό μέρος από τη φαντασία τους και από τη ριζοσπαστικότητά τους. Αυτός είναι ο κίνδυνος κάθε κοινοβουλευτικής στράτευσης. Υπάρχουν δύο πράγματα μόνο που μπορούν να τον περιορίσουν: Η συστηματική και συνεχής ροή των εκπροσώπων μέσω της εναλλαγής (rotation) και η συνεχής συνοδεία μιας αλληλέγγυας κριτικής κοινής γνώμης. Και στην Ο.Δ.Γ. το μέρος της κοινής γνώμης που είναι κριτικό και είναι έξω από τους Πράσινους έχει, δυστυχώς, αδυνατίσει σημαντικά. Αλλά η σύγκρουση που απασχόλησε τους Γερμανούς Πράσινους τα τελευταία δύο χρόνια περισσότερο, η σύγκρουση μεταξύ των Φούντις και των Ρεάλος, είναι ιστορικά ξεπερασμένη. Τώρα γίνεται φανερό, ότι όλες οι τάσεις κι όλες οι πτέρυγες των Πράσινων συμφωνούν να τολμήσουν την κυβερνητική συνεργασία στο Βερολίνο με τους σοσιαλδημοκράτες. Αυτή η κυβερνητική συμμαχία μπορεί να γίνει στο Βερολίνο ακριβώς επειδή η Εναλλακτική Λίστα είναι από τις πιο αριστερές οργανώσεις και δεν κινδυνεύει να αφομοιωθεί όπως θα συνέβαινε με μια πιο πραγματιστική τοπική οργάνωση. Είναι παρόμοιο φαινόμενο μ' αυτό που παρατηρείται όταν ο ακροδεξιός Φραντς Γιόζεφ Στράους διαπραγματεύεται ένα δάνειο δισεκατομμυρίων στην Ανατολική Γερμανία ή όταν η ακροδεξιά στο Ισραήλ, με τον Μπέγκιν, υπογράφει το σύμφωνο του Καμπτ Ντέιβιντ.

□ **Ποια είναι η θέση των Πράσινων, στη Γερμανία και στην Ευρώπη, απέναντι στη σύγκρουση μεταξύ κράτους πρόνοιας και των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων για «λιγότερο κράτος»;**

■ Το κράτος πρόνοιας είναι σωστό και απαραίτητο και ήταν ιστορικά αναγκαίο στην αρχή της βιομηχανικής εποχής. Ως απαραίτητο διορθωτικό στην εκρηγνυόμενη, τρόπον τινά, βιομηχανική κοινωνία.

"...η εναλλακτική λύση απέναντι στην κρατικοποίηση δεν είναι η ατομική ιδιοκτησία όπως η εναλλακτική λύση στο κράτος πρόνοιας δεν είναι το νεοφιλελεύθερο σχέδιο. Στην οικονομία υπάρχει ως τρίτη δυνατότητα *το κοινωνικοποιείν*..."

Αλλά σήμερα έχει και μια αρνητική συνέπεια, όπως γίνεται προφανές στη Σουηδία. Σκοτώνει την προσωπική πρωτοβουλία, οδηγεί σε μια πολιτική απάθεια, σε μια σχέση εξάρτησης των πολιτών από το κράτος. Το κράτος κανονίζει τα πάντα κι όλοι το εμπιστεύονται δίχως να παλεύουν. Ενώ οι ιδέες που ξεφεύγουν από τα συνηθισμένα περιφρονούνται και περιθωριοποιούνται: Η τέλεια συμβατικότητα. Αυτό, παρ' όλα αυτά, δεν σημαίνει ότι ακολουθούμε το νεοφιλελεύθερο σχέδιο. Στην οικονομική πολιτική, για παράδειγμα, το αντίστοιχο του κράτους πρόνοιας είναι η κρατικοποίηση. Και η εναλλακτική λύση απέναντι σ' αυτήν δεν είναι η ατομική ιδιοκτησία όπως η εναλλακτική λύση στο κράτος πρόνοιας δεν είναι το νεοφιλελεύθερο σχέδιο. Στην οικονομία υπάρχει ως τρίτη δυνατότητα **το κοινωνικοποιείν**, που σημαίνει μια κοινοτική ή δημοτική ιδιοκτησία και αρμοδιότητα, όπου ο καθένας μπορεί να εισάγει τη φαντασία του και την ενεργητικότητά του κι όπου βλέπει τα αποτελέσματα της εργασίας του.

Σχετικά με τη σύγκρουση κράτους πρόνοιας και νεοφιλελεύθερων σχεδίων είμαστε σαφείς. Θεωρούμε αυτό που συμβαίνει στη Μεγ. Βρεττανία ή αυτό που συμβαίνει στις Η.Π.Α. ως απάνθρωπη απάντηση. Εμείς με βάση μια νομική εγγύηση υποστηρίζουμε το κράτος πρόνοιας για όλους, υποστηρίζουμε την ατομική πρωτοβουλία στην εκάστοτε κατώτερη βαθμίδα.

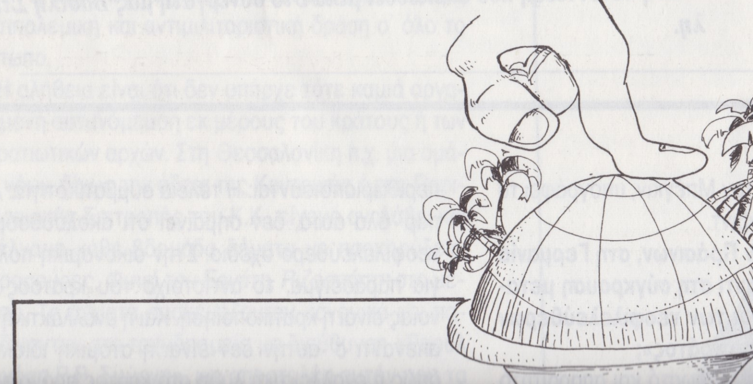
Αυτό σημαίνει στην πράξη ότι, για παράδειγμα, στη φροντίδα για τους ηλικιωμένους δεν υποστηρίζουμε κεντρικά γηροκομεία αλλά μικρές κοινοτικές μονάδες, στον τομέα της υγείας δεν υποστηρίζουμε νοσοκομεία-εργοστάσια που δημιουργούν ψυχικές ασθένειες στους επί μακρόν τρόφιμους αλλά μια μίξη από μορφές θεραπείας, μέσα κι έξω από το νοσοκομείο, από ειδικευμένο ιατρικό προσωπικό·

στον τομέα της εκπαίδευσης, δίπλα στα κρατικά νηπιαγωγεία ή δίπλα στα εκκλησιαστικά σχολεία υπάρχει νομική δυνατότητα να δημιουργηθούν νηπιαγωγεία από ομάδες πρωτοβουλίας γονέων, κάτι που δεν είναι αυτονόητο σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες όπου κυριαρχεί η αντίληψη ότι το κράτος πρέπει να φροντίζει για όλα αυτά. Δίπλα στα κρατικά σχολεία υπάρχει μια άλλη εναλλακτική λύση, εκτός από τα ιδιωτικά σχολεία που έχουν θρησκευτικό χαρακτήρα ή δημιουργούν μια ελίτ, τα λεγόμενα ελεύθερα σχολεία. Το μοντέλο του Βάλντερ Φον Στάινερ ή ένα μοντέλο παραπλήσιο του Σάμερχιλ ή συνοικιακά σχολεία. Σχολεία όπου ο σχεδιασμός βασίζεται στη συνεργασία γονιών, μαθητών και δασκάλων.

Σ' όλες αυτές τις συγκρούσεις μεταξύ αξιών, νομίζω, ότι πρέπει κανείς να προσέχει ένα πράγμα. Φθάσαμε στο τέλος μιας εποχής. Δεν εννοώ την... new-AIDS εποχή, αλλά τη βιομηχανική εποχή. Όταν η αγροτική εποχή τελείωνε, δεν είχαν οι άνθρωποι τη συνείδηση ότι μια εποχή τελείωνε. Δεν είχαν ούτε καν τα νοηματικά εργαλεία. Όπως και στην τέχνη, στην αρχή της εποχής του μπαρόκ δεν υπήρχε όρος, νοηματικό εργαλείο, για το μπαρόκ. Αυτό που βιώνουμε τώρα είναι ότι όλα τα συστατικά και ειδοποιά στοιχεία της βιομηχανικής εποχής δεν ισχύουν πια ή ισχύουν σε άλλη μορφή. Συγκεκριμένα, στη βιομηχανική εποχή ίσχυε η αρχή ότι η ανθρώπινη εργασιακή δύναμη είναι ο βασικός φορέας του πλούτου. Αυτό σήμερα δεν ισχύει. Η αυτοματοποίηση σημαίνει ακριβώς το αντίθετο. Ή, δεύτερο, ότι η περισσότερη ανάπτυξη ήταν ο μόνος δρόμος για να δημιουργηθεί η κοινωνική δικαιοσύνη. Σήμερα φθάσαμε στα όρια της «ανάπτυξης». Τρίτον, ότι η επικοινωνία και η πληροφορία είχαν σχετικά μικρή αξία στη βιομηχανική εποχή ενώ σήμερα παίζουν έναν κυρίαρχο ρόλο. Ίσως στο μέλλον η εποχή μας να ονομαστεί (όχι μετα-βιομηχανική που θα ήταν βαρετό κι επικεντρωμένο στη βιομηχανική εποχή) αλλά **εποχή επικοινωνίας**.

Μπροστά σ' αυτήν την εποχή, τα ερωτήματα σχετικά με το κράτος πρόνοιας, την ιδιοκτησία και, εν μέρει, το αριστερά και το δεξιά στην πολιτική, τίθενται εντελώς διαφορετικά. Αν παρατηρήσει κανείς την Ο.Δ.Γ., φθάνει στο συμπέρασμα ότι οι προοδευτικοί σοσιαλδημοκράτες και η παραδοσιακή αριστερά συμφωνούν πολύ με τους δεξιούς συντηρητικούς οι οποίοι επιδιώκουν όλο και περισσότερο ανάπτυξη. Εκείνοι που δεν θέτουν τα ερωτήματα σχετικά με τις συνέπειες της ανάπτυξης είναι απίστευτα αισιόδοξοι πιστεύοντας πως θα τα καταφέρει η ανθρώπινη ευφυία και θα λύσει τα προβλήματα. Είναι ξεροκέφαλοι και σκληροί όπως το μπετόν και, ταυτόχρονα, ενθουσιασμένοι με το μπετόν παντού στο τοπίο. Δεν θέλω να απαλείψω τις διαφορές μεταξύ δεξιάς και αριστεράς. Νομίζω ότι η αριστερά πρέπει να ορισθεί εν νέου, να πετάξει το ιδεολογικό της φορτίο.

Αριστερά σημαίνει για μένα το να θέλει κανείς μια ανθρώπινη πολιτική, αυτοδιεύθυνση για τον καθένα και για κάθε κομμάτι της κοινωνίας με ταυτόχρονη αλληλεγγύη και με την εμπιστοσύνη ότι η προσωπική πρωτοβουλία των ατόμων μπορεί να είναι και κοινωνική ταυτόχρονα· όχι μόνο εγωιστική, στραμμένη προς το προσωπικό κέρδος. Αριστερά σημαίνει επίσης το να είναι κανείς εναντίον πατριαρχικών δομών, εναντίον πατερναλιστικών δομών, και να μην διαχωρίζει πρωτεύουσες και δευτερεύουσες αντιθέσεις όπως έκανε η παραδοσιακή αριστερά με το γυναικείο ζήτημα, το θέμα της ομοφυλοφιλίας, το θέμα της οικολογίας...

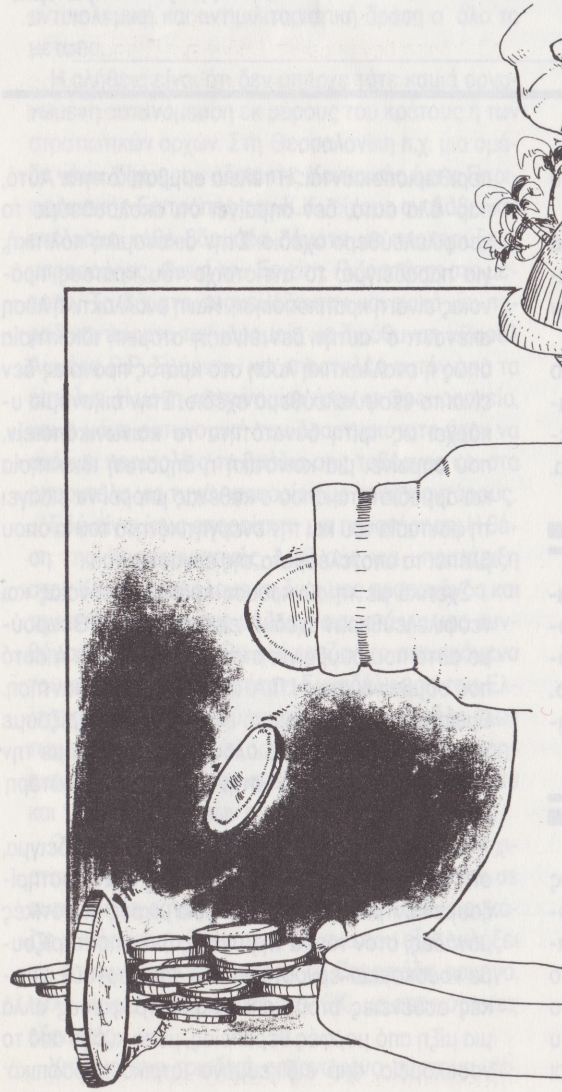
Κατ' αυτόν τον τρόπο δεξιά σημαίνει «γρηγορότερα», «καλύτερα», «περισσότερο», πάντα περισσότερη ανάπτυξη χωρίς να λαμβάνονται υπ' όψιν οι επιπτώσεις αυτής της ανάπτυξης· αυτό που ενδιαφέρει είναι η ποσότητα κι όχι η ποιότητα. Δεξιά σημαίνει ν' αφήνονται παντού οι άνθρωποι σε μια κατάσταση συλλογικής άγνοιας αφού με την πολυπλοκότερη κοινωνική ανάπτυξη συνυπάρχει μια διαδικασία αποτραβήγματος των ανθρώπων από μια ζωή που γίνεται συνεχώς δυσκολότερη. Εδώ συναντιώνται οι εκτατικοί οπαδοί του κράτους πρόνοιας με εκείνους που θέλουν μια μορφή δικτατορικής διακυβέρνησης. «Εμείς θα τα κανονίσουμε όλα για σένα, εμείς θα τα κανονίσουμε όλα!» χωρίς να είναι καθαρό ποιοι είναι αυτοί οι «Εμείς». Ίσως και να μην έχει καμιά σημασία αν το «εμείς» είναι το κεφάλαιο ή το κράτος.

"Χημικός σκουπιδοτενεκές της Ευρώπης δεν πρόκειται, φυσικά, να γίνει *ολόκληρη* η Ελλάδα. Οι Ευρωπαίοι χρειάζονται και τουριστικές περιοχές, γκαρσόνια και γηροκόμους για να τους υπηρετούν..."

☐ Υπάρχει τον τελευταίο χρόνο μια κινητικότητα στο θέμα των κρατούμενων των ένοπλων ομάδων. Μια ομάδα διανοούμενων με πρωτοβουλία της Άντιγιε Φόλμερ και την πολιτική κάλυψη ορισμένων τάσεων απ' τους Πράσινους, πρότεινε ένα είδος «κοινωνικού διαλόγου». Οι απαντήσεις από τις φυλακές ήταν αρκετά ενδεικτικές: Οι κρατούμενοι των φυλακών Μοαμπίτ του Βερολίνου (πρώην μέλη της 2ης Ιουνη) απάντησαν ότι πρόκειται για «ασφαλίτικη καμπάνια ενάντια στη ριζοσπαστική αριστερά» ενώ οι κρατούμενοι της RAF απάντησαν ότι βασικό θέμα παραμένει το σπάσιμο της απομόνωσης. Με την ευκαιρία της τελευταίας απεργίας πείνας τι θέση παίρνουν οι Πράσινοι κι ε-

ποιά στοιχεία της βιομηχανικής εποχής δεν ισχύουν πια ή ισχύουν σε άλλη μορφή. Συγκεκριμένα, στη βιομηχανική εποχή ίσχυε η αρχή ότι η ανθρώπινη εργασιακή δύναμη είναι ο βασικός φορέας του πλούτου. Αυτό σήμερα δεν ισχύει. Η αυτοματοποίηση σημαίνει ακριβώς το αντίθετο. Ή, δεύτερο, ότι η περισσότερη ανάπτυξη ήταν ο μόνος δρόμος για να δημιουργηθεί η κοινωνική δικαιοσύνη. Σήμερα φθάσαμε στα όρια της «ανάπτυξης». Τρίτον, ότι η επι-

Αριστερά σημαίνει για μένα το να θέλει κανείς μια ανθρώπινη πολιτική, αυτοδιεύθυνση για τον καθένα και για κάθε κομμάτι της κοινωνίας με ταυτόχρονη αλληλεγγύη και με την εμπιστοσύνη ότι η προσωπική πρωτοβουλία των ατόμων μπορεί να είναι και κοινωνική ταυτόχρονα· όχι μόνο εγωιστική, στραμμένη προς το προσωπικό κέρδος. Αριστερά σημαίνει επίσης το να είναι κανείς εναντίον πατριαρχικών δομών, εναντίον πατερναλιστικών δομών, και να μην

αποτραβήγματος των ανθρώπων από μια ζωή που γίνεται συνεχώς δυσκολότερη. Εδώ συναντιώνται οι εκτατικοί οπαδοί του κράτους πρόνοιας με εκείνους που θέλουν μια μορφή δικτατορικής διακυβέρνησης. «Εμείς θα τα κανονίσουμε όλα για σένα, εμείς θα τα κανονίσουμε όλα!» χωρίς να είναι καθαρό ποιοι είναι αυτοί οι «Εμείς». Ίσως και να μην έχει καμιά σημασία αν το «εμείς» είναι το κεφάλαιο ή το κράτος.

□ Υπάρχει τον τελευταίο χρόνο μια κινητικότητα στο θέμα των κρατούμενων των ένοπλων ομάδων. Μια ομάδα διανοούμενων με πρωτοβουλία της Άντγιε Φόλμερ και την πολιτική κάλυψη ορισμένων τάσεων απ' τους Πράσινους, πρότεινε ένα είδος «κοινωνικού διαλόγου». Οι απαντήσεις από τις φυλακές ήταν αρκετά ενδεικτικές: Οι κρατούμενοι των φυλακών Μοαμπίτ του Βερολίνου (πρώην μέλη της 2ης Ιούνη) απάντησαν ότι πρόκειται για «ασφαλίτικη καμπάνια ενάντια στη ριζοσπαστική αριστερά» ενώ οι κρατούμενοι της RAF απάντησαν ότι βασικό θέμα παραμένει το σπάσιμο της απομόνωσης. Με την ευκαιρία της τελευταίας απεργίας πείνας τι θέση παίρνουν οι Πράσινοι κι εσύ προσωπικά πάνω σ' αυτό το ζήτημα;

■ Κατά πρώτο λόγο υπάρχει μια μεγάλη άγνοια. Ο μέσος πράσινος, ακόμα κι ο μέσος πράσινος βουλευτής, είναι λιγότερο πληροφορημένος απ' ότι εσείς, αν κρίνω με μέτρο το πώς θέσατε την ερώτηση. Μέσα στους Πράσινους δεν υπάρχει ενιαία γνώμη ως προς αυτό. Γι' αυτό μπορώ να πω την προσωπική μου γνώμη. Πιστεύω πως είναι ένα, και πρέπει να είναι ένα, ο κοινωνικός διάλογος και η κατάργηση της κράτησης σε απομόνωση η οποία είναι μια μορφή λευκών βασανιστηρίων. Ξεκινώ από την πρωτοβουλία της Φόλμερ. Υπάρχει μια αρνητική συνιστώσα. Έχει μια γεύση παπαδίστικη· όχι μόνο επειδή η ίδια είναι παπαδιά. Η ίδια προσωπικά το εννοεί τίμια και σοβαρά. Αλλά υπάρχει ένα πολιτιστικό τείχος ανάμεσα σ' αυτήν και σ' αυτούς που βρίσκονται στις φυλακές. Νομίζω ότι είναι αναγκαίο, όσοι Πράσινοι υποστηρίζουν τον κοινωνικό διάλογο με τη RAF να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή στο θέμα των συνθηκών κράτησης. Μέχρι τώρα ήταν μόνο η αμνηστία. Οι συνθήκες κράτησης εμφανίζονται ως λιγότερο σημαντικές αλλά είναι κάτι που αυτούς τους ίδιους

υπαρξιακά τους αφορά πολύ περισσότερο και από άποψη χρόνου, είναι πολύ πιο προσιτό.

Αλλά τώρα η κατάσταση κλιμακώνεται. Την 1η Φεβρουαρίου περίπου 50 κρατούμενοι από τις ένοπλες οργανώσεις άρχισαν μία απεργία πείνας με πολύ ιδιαίτερη στρατηγική. Σταμάτησαν την απεργία πείνας εκτός από δύο που συνεχίζουν μόνοι τους. Σε ακριβώς προκαθορισμένα διαστήματα θα πάρουν μέρος στην απεργία πείνας άλλα άτομα απ' αυτά που αρχικά τοποθετήθηκαν υπέρ της απεργίας. Είναι μια σκυταλοδρομία, μια παραπέρα εξέλιξη της ιρλανδέζικης τακτικής με τον Μπόμπι Σαντς, για να μην βρεθούν στην κατάσταση του '84-'85 όπου σε μια συγκεκριμένη στιγμή πέντε απεργοί πείνας βρίσκονταν ταυτόχρονα μπροστά στο θάνατο. Είναι δυνατόν να διεξαχθεί μακρόχρονη απεργία πείνας. Ως ομάδα του Ουράνιου Τόξου πήραμε θέση πάνω σ' αυτό μαζί με τον Κλάους Κρουασάν που δουλεύει σε θέματα ανθρώπινων δικαιωμάτων. Έκανα μια κατεπείγουσα επερώτηση για την κατάργηση της απομόνωσης με αφορμή την τωρινή απεργία πείνας. Αυτή η επερώτηση επιδόθηκε στις 13 Φεβρουαρίου και στις 16 Φεβρουαρίου ρίχτηκε στο καλάθι των αχρήστων στο Στρασβούργο. Αυτή η αίτηση, με κάποια ελαφριά τροποποίηση, θα επαναφέρεται εκ νέου όλους αυτούς τους μήνες που θα διεξάγεται η απεργία πείνας και κατά τη διάρκεια των οποίων το κοινοβούλιο θα συνεδριάζει. Άμα κλιμακωθεί η κατάσταση, άμα άνθρωποι βρεθούν μπροστά σε άμεση απειλή για τη ζωή τους, θα γίνεται όλο και πιο δύσκολο να πετάγονται αυτά τα αιτήματα στο καλάθι των αχρήστων.

□ **Υπάρχει μια διάσταση ανάμεσα στην αποδοχή ορισμένων θέσεών σας από ευρύτερα τμήματα του πληθυσμού (αυτές που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος) και τη μικρή εμβέλεια που έχουν οι θέσεις σας για τους μετανάστες, τα θέματα καταστολής, τις διεθνείς σχέσεις, τα στρατιωτικά, την πολιτική κ.λπ.**

■ Αυτό είναι φυσικό κι αυτό θα εμποδίσει το να γίνουμε ποτέ ένα μαζικό κόμμα. Δεν είναι δημοφιλές, ούτε λαϊκιστικό, να πρεσβεύει κανείς το κλείσιμο των εργοστασίων όπλων ή να υποστηρίζει την παραμονή στη χώρα εγχρώμων μαζών ή να υποστηρίζει πως στις ανώτατες βαθμίδες της διοίκησης πρέπει να εκπροσωπούνται οι γυναίκες σε ποσοστό 50%. Ή ότι αντί για φυλακές πρέπει να δημιουργηπου πάντα δίνει διανοητικά και πολιτικά ερεθίσματα. Κι αυτό είναι κατορθωτό με ένα ποσοστό μεταξύ 5%-15%.

Αυτή η ίδια η παρουσία των Πράσινων είναι ένα πολιτιστικό σοκ. Με μη συμβατικό τρόπο εισάγονται στα κέντρα διακυβέρνησης θέματα προς συζήτηση όπως βιασμός μέσα στο γάμο, οι υπερβάσεις καθήκοντος της αστυνομίας, μεμονωμένες περιπτώσεις βασανιστηρίων στις φυλακές, ο αλκοολισμός σε φορείς πολιτικών αποφάσεων, αιτήματα διαδηλωτών που κατ' αυτόν τον τρόπο δεν περιθωριοποιούνται αλλά κατανοούνται ως ένα μέρος της πολιτικής πραγματικότητας που φυσικά έχει και τους εκπροσώπους της στις... ιερές αίθουσες του κοινοβουλίου.

□ **Ποιος είναι ο σκοπός της επίσκεψής σου στην Ελλάδα;**

■ Είμαι εδώ για ν' ακούσω. Διότι η αποτίμηση της μέχρι τώρα δουλειάς μας έδειξε ότι οι σχέσεις Πράσινων-Εναλλακτικών του Ευρωκοινοβουλίου με την Ελλάδα είναι υπανάπτυκτες. Από τα σχεδόν 2 εκατομμύρια μάρκα που τέθηκαν στη διάθεσή μας από το Ευρωκοινοβούλιο για μια καμπάνια πληροφόρησης, στην Ελλάδα έφθασαν μόνο μερικά πφένιχ για παραγωγή υλικού σχετικού με την γενετική τεχνολογία. Από καμμιά άλλη ευρωπαϊκή χώρα δεν έλαβαν μέρος τόσο λίγοι εκπρόσωποι στις διεθνείς συνδιασκέψεις που οργανώσαμε με θέματα όπως άρνηση

"...η ελληνική κυβέρνηση δεν έχει κανένα όραμα, δεν ζητά τίποτ' άλλο εκτός από ρευστό! Περισσότερο ρευστό! Χρήμα που δεν μεταφέρεται μέσα σε κουτιά πάμπερς αλλά μέσω των περιφερειακών ταμείων, μέσω των κοινωνικών ταμείων και των Μ.Ο.Π. Έτσι όλοι είναι ευχαριστημένοι· η ελληνική κυβέρνηση έχει το ρευστό και οι κυβερνήσεις των άλλων χωρών τις διαρθρωτικές αλλαγές. Ψηφίζουν όλοι υπέρ..."

στράτευσης, θάνατος τροπικών δασών, ατομικά εργοστάσια, Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά, αντιρατσισμός, Έιτζ, γενετική τεχνολογία, γυναικείο ζήτημα, εγγοράς. Νομίζω ότι στην Ε.Ο.Κ. είναι ευχαριστημένοι γι' αυτό... Σ' όλη την υπόλοιπη Ευρώπη, στη διάρκεια των Ευρωεκλογών, γίνεται έντονη συζήτηση για την Ενιαία Αγορά σε επίπεδο οικονομικής πολιτικής, κοινωνικής πολιτικής, οικολογίας και δημοσιονομικής πολιτικής. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις διεθνείς δημοσκοπήσεις, τόσο στην οικονομία όσο και στην κριτική δραστηριότητα, η συνείδηση είναι λιγότερο ανεπτυγμένη σχετικά με τις επιδράσεις της Ενιαίας Αγοράς.

Κάθε κράτος έχει ένα Σύνταγμα. Η Ε.Ο.Κ. έχει σαν Σύνταγμα τη Συνθήκη της Ρώμης. Η τελευταία επέκταση της Συνθήκης της Ρώμης είναι η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Κάθε ομάδα συμφερόντων «εκφράστηκε» σ' αυτήν. Για τους οικολόγους υπάρχει η φράση ότι: «η προστασία του περιβάλλοντος ανήκει στην Ε.Ο.Κ.». Για τους βιομήχανους υπάρχει η Ενιαία Αγορά του 1993. Αποτελείται από 300 νομοσχέδια που γίνονται νόμοι από 1/1/93. «Οι φίλοι του στρατού» εκφράστηκαν επίσης στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη: Για πρώτη φορά η Ε.Ο.Κ. είναι και επίσημα αρμόδια για στρατιωτικά θέματα. Υπάρχει ακόμα, η προσπάθεια για ενιαίο νομικό χώρο που σημαίνει ότι στα θέματα αστυνομίας και πολιτικού ασύλου θα υπάρχει παντού το ίδιο σύστημα. Έχουμε, δηλαδή, άρση της αρχής της περιφερειακότητας της αστυνομίας. Κανένα πολιτικό άσυλο για τους Βάσκους στην Γαλλία ή τους Ιταλούς στην Ελλάδα. Αν απορριφθεί αίτηση πολιτικού ασύλου σε μια χώρα της Ε.Ο.Κ. είναι σαν να έχει απορριφθεί σε όλες ενώ, αν υπάρχουν διαφωνίες μεταξύ των χωρών σε ποια φυλακή θα φυλακιστεί κάποιος, έχει προταθεί να ιδρυθεί Ευρωπαϊκή Φυλακή! Συνοπτικά έχουμε μια μεταβίβαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των χωρών στις Βρυξέλλες. Η συνέπεια είναι απλή. Για παράδειγμα η Ελλάδα δεν θα μπορεί να βγει από το ΝΑΤΟ όπως δεν μπορεί η Ρόδος ή η Πάτρα· δεν θα μπορεί να απαγορευθεί η τεχνολογία των γονιδίων στη Δυτ. Γερμανία όπως δεν μπορεί να απαγορευθεί στην πόλη του Μονάχου.

Πολύ σημαντική επίσης επίπτωση της Ενιαίας Αγοράς είναι η εναρμόνιση της φορολογίας. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 πρέπει να ενοποιηθούν οι άμεσοι και οι περισσότεροι από τους έμμεσους φόρους. Σημαντικό μέρος του εξωτερικού εμπορίου θα περάσει στη δικαιοδοσία των Βρυξελλών όπως θα συμβεί και με την τεχνολογία των γονιδίων και τα

ποια ελαφριά τροποποίηση, θα επαναφέρεται εκ νέου όλους αυτούς τους μήνες που θα διεξάγεται η απεργία πείνας και κατά τη διάρκεια των οποίων το κοινοβούλιο θα συνεδριάζει. Άμα κλιμακωθεί η κατάσταση, άμα άνθρωποι βρεθούν μπροστά σε άμεση απειλή για τη ζωή τους, θα γίνεται όλο και πιο δύσκολο να πετάγονται αυτά τα αιτήματα στο καλάθι των αχρήστων.

□ Υπάρχει μια διάσταση ανάμεσα στην αποδοχή ορισμένων θέσεων σας από ευρύτερα τμήματα του πληθυσμού (αυτές που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος) και τη μικρή εμβέλεια που έχουν οι θέσεις σας για τους μετανάστες, τα θέματα καταστολής, τις διεθνείς σχέσεις, τα στρατιωτικά, την πολιτική κ.λπ.

■ Αυτό είναι φυσικό κι αυτό θα εμποδίσει το να γίνουμε ποτέ ένα μαζικό κόμμα. Δεν είναι δημοφιλές, ούτε λαϊκιστικό, να πρεσβεύει κανείς το κλείσιμο των εργοστασίων όπλων ή να υποστηρίζει την παραμονή στη χώρα εγχρώμων μαζών ή να υποστηρίζει πως στις ανώτατες βαθμίδες της διοίκησης πρέπει να εκπροσωπούνται οι γυναίκες σε ποσοστό 50%. Ή ότι αντί για φυλακές πρέπει να δημιουργηθούν κινητά κέντρα βοήθειας. Ούτε είναι λαϊκιστικό να υποστηρίζει κανείς ισότιμες εμπορικές σχέσεις ή μείωση στα υψηλά εισοδήματα ενώ είναι πολύ λαϊκιστικό να υποστηρίζει κανείς πράσινα δέντρα, καθαρό αέρα, και καθαρό νερό, αιτήματα στα οποία υπάρχει κοινωνική συναίνεση διαπιστωμένη από δημοσκοπήσεις. Όμως οι κατεστημένες πολιτικές δυνάμεις δεν καταλαβαίνουν ή δεν θέλουν να παραδεχθούν ότι πράσινα δέντρα και καθαρό νερό είναι δυνατόν να υπάρχουν μόνο με μια αλλαγή της παραγωγής και με σοβαρούς περιορισμούς στα θέματα ιδιοκτησίας και στο ποιος αποφασίζει «τι;», «πώς;» και «πού;» θα παραχθεί. Αλλά δεν νομίζω ότι για τους Πράσινους είναι αναγκαίο να γίνουν ένα μαζικό κόμμα. Στα αγγλικά μιλάμε για κόμματα που κάθονται πάνω στο πρεβάζι· στα γερμανικά μιλάμε για κόμματα που κάθονται ανάμεσα στις καρέκλες· για ένα κόμμα που είναι μια συνεχής πολιτική πρόκληση. Μερικές φορές μπαίνει σε κυβερνητικούς συνασπισμούς, άλλες φορές όχι, αλλά δεν χρειάζεται συνασπισμούς ή την ανάληψη κυβερνητικής ευθύνης για την πολιτική του επιβίωση. Για ένα κόμμα παραγωγή υλικού σχετικού με την γενετική τεχνολογία. Από καμμιά άλλη ευρωπαϊκή χώρα δεν έλαβαν μέρος τόσο λίγοι εκπρόσωποι στις διεθνείς συνδιασκέψεις που οργανώσαμε με θέματα όπως άρνηση

"...η ελληνική κυβέρνηση δεν έχει κανένα όραμα, δεν ζητά τίποτ' άλλο εκτός από ρευστό! Περισσότερο ρευστό! Χρήμα που δεν μεταφέρεται μέσα σε κουτιά πάμπερς αλλά μέσω των περιφερειακών ταμείων, μέσω των κοινωνικών ταμείων και των Μ.Ο.Π. Έτσι όλοι είναι ευχαριστημένοι· η ελληνική κυβέρνηση έχει το ρευστό και οι κυβερνήσεις των άλλων χωρών τις διαρθρωτικές αλλαγές. Ψηφίζουν όλοι υπέρ..."

στράτευσης, θάνατος τροπικών δασών, ατομικά εργοστάσια, Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά, αντιρατσισμός, Έιτζ, γενετική τεχνολογία, γυναικείο ζήτημα, εγγυημένο κοινωνικό επίδομα, κοινωνικά δικαιώματα.

Ανεξάρτητα απ' αυτό, ελπίζω να συμβάλω ώστε στα επόμενα συνέδρια που θα διοργανώσουμε να λάβουν μέρος περισσότεροι Έλληνες και, γενικότερα, το εναλλακτικό κίνημα να δει εμάς ως ένα μέσο για την επίτευξη των στόχων του. Όταν, για παράδειγμα, καταστρέφεται μια προστατευόμενη περιοχή από την οικοδόμηση ξενοδοχείων, όταν σε μια κοιλάδα ρίχνονται χημικά απόβλητα, όταν πόροι από το κοινοτικό ταμείο δεν χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία θέσεων εργασίας αλλά για τον εξορθολογισμό, δηλαδή για την εξαφάνιση θέσεων εργασίας, ή πηγαίνουν σε κουτιά πάμπερς, όταν πόροι από τα περιφερειακά ταμεία δεν χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τις οδηγίες, τότε, αυτά τα ζητήματα είναι δυνατόν να έρθουν στο προσκήνιο μέσω του Ευρωκοινοβουλίου.

□ Ποιες θα είναι οι επιπτώσεις της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς του 1993 στην Ελλάδα;

■ Το γεγονός ότι οι ευρωεκλογές συμπίπτουν με τις εθνικές εκλογές της Ελλάδας θα συσκοτίσει την πληροφόρηση για τα αποτελέσματα της Ενιαίας Αθα υπάρχει παντού το ίδιο σύστημα. Έχουμε, δηλαδή, άρση της αρχής της περιφερειακότητας της αστυνομίας. Κανένα πολιτικό άσυλο για τους Βάσκους στην Γαλλία ή τους Ιταλούς στην Ελλάδα. Αν απορριφθεί αίτηση πολιτικού ασύλου σε μια χώρα της Ε.Ο.Κ. είναι σαν να έχει απορριφθεί σε όλες ενώ, αν υπάρχουν διαφωνίες μεταξύ των χωρών σε ποια φυλακή θα φυλακιστεί κάποιος, έχει προταθεί να ιδρυθεί Ευρωπαϊκή Φυλακή! Συνοπτικά έχουμε μια μεταβίβαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των χωρών στις Βρυξέλλες. Η συνέπεια είναι απλή. Για παράδειγμα η Ελλάδα δεν θα μπορεί να βγει από το ΝΑΤΟ όπως δεν μπορεί η Ρόδος ή η Πάτρα· δεν θα μπορεί να απαγορευθεί η τεχνολογία των γονιδίων στη Δυτ. Γερμανία όπως δεν μπορεί να απαγορευθεί στην πόλη του Μονάχου.

Πολύ σημαντική επίσης επίπτωση της Ενιαίας Αγοράς είναι η εναρμόνιση της φορολογίας. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 πρέπει να ενοποιηθούν οι άμεσοι και οι περισσότεροι από τους έμμεσους φόρους. Σημαντικό μέρος του εξωτερικού εμπορίου θα περάσει στη δικαιοδοσία των Βρυξελλών όπως θα συμβεί και με την τεχνολογία των γονιδίων και τα ονομαζόμενα ελεύθερα επαγγέλματα (αρχιτέκτονες, δικηγόροι, φαρμακοποιοί, μηχανικοί κ.λπ.). Πρόκειται να απλοποιηθεί εντός της Ε.Ο.Κ. η μετακίνηση χημικών αποβλήτων από μια περιοχή σε μια άλλη η οποία να έχει μικρότερη οικολογική ευαισθησία. Χημικός σκουπιδοτενεκές της Ευρώπης δεν πρόκειται, φυσικά, να γίνει **ολόκληρη** η Ελλάδα. Οι Ευρωπαίοι χρειάζονται και τουριστικές περιοχές, γκαρσόνια και γηροκόμους για να τους υπηρετούν... Κι αυτό θα συμβεί διότι η ελληνική κυβέρνηση δεν έχει κανένα όραμα, δεν ζητά τίποτ' άλλο εκτός από ρευστό! Περισσότερο ρευστό! Χρήμα που δεν μεταφέρεται μέσα σε κουτιά πάμπερς αλλά μέσω των περιφερειακών ταμείων, μέσω των κοινωνικών ταμείων και των Μ.Ο.Π. Έτσι όλοι είναι ευχαριστημένοι· η ελληνική κυβέρνηση έχει το ρευστό και οι κυβερνήσεις των άλλων χωρών τις διαρθρωτικές αλλαγές. Ψηφίζουν όλοι υπέρ κι αυτή είναι η επιτυχής έκβαση μιας συνδιάσκεψης κορυφής ή της συνεδρίασης του Συμβουλίου των Υπουργών...

Τοπίο στην Ομίχλη

Οι ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΙΟΥΝΙΟΥ σήμαναν και το τυπικό τέλος της μεταπολίτευσης δηλαδή, της πολιτικής βούλησης, των επιλογών και των συμφερόντων των κυρίαρχων τάξεων και των συμμάχων τους, έτσι όπως εκφράστηκαν στην κυβερνητική πολιτική των Καραμανλή και Παπανδρέου. Οι συσχετισμοί στο εσωτερικό του μπλοκ εξουσίας φαίνεται να αλλάζουν καθώς ο κύκλος της δημοκρατίας που οικοδομήθηκε τα δεκαπέντε αυτά χρόνια κλείνει μέσα στη σήψη και τα σκάνδαλα. Έγινε κάτι παραπάνω από φανερό, ότι το ΠΑΣΟΚ δεν είναι ούτε ο τρίτος, ούτε ο δεύτερος, ούτε ο πρώτος, ούτε κανένας δρόμος για κανέναν σοσιαλισμό αλλά ούτε καν για έναν «καπιταλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο», όπως πίστεψαν μεγάλα κομμάτια της επίσημης κοινοβουλευτικής Αριστεράς. Από την άλλη πλευρά, η ΝΔ προσπαθεί να πείσει για την φερεγγυότητά της και τη νοικοκυροσύνη της και να αποσπάσει τη συναίνεση των κυρίαρχων τάξεων και των συμμάχων τους, αναλαμβάνοντας έτσι τη διαχείριση του συστήματος, εν όψει μάλιστα των κρίσιμων επιλογών των ευρωπαϊκών αστικών τάξεων που συμπυκνώνονται στο εγχείρημα του 1992.

Πολύ σύντομα, η προσπάθεια αυτή «άσκησης του ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού με καλύτερους όρους» σ' ένα πρώτο στάδιο θα έχει για την Ελλάδα τις παρακάτω επιπτώσεις:

- Σοβαρές αναδιατάξεις στη γεωργία καθώς από τη μια πλευρά η παραγωγή και η ιδιοκατανάλωση του μικρού αγροτικού νοικοκυριού θα εξαφανιστούν εντελώς και από την άλλη η ίδια η γεωργική παραγωγή θα γίνει βιομηχανική. Οι αγρότες που δε θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των νέων καιρών θα έχουν δύο επιλογές: Ή την απορρόφησή τους, ως μισθωτοί εργάτες πλέον, στη γεωργική βιομηχανία και στις υπηρεσίες που θα την πλαισιώνουν ή τη στροφή τους στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών οι οποίες θα επεκταθούν εντυπωσιακά μια και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες και το άνοιγμα των συνόρων θα διογκώσουν το τουριστικό κύμα.

επιχειρήσεις μεγαλεμπορίου και μικροεμπορίου.

Το εργατικό δυναμικό που θα «αποδεσμευθεί», μετά τις παραπάνω επιπτώσεις στην παραγωγική διαδικασία σε συνδυασμό με τους ανέργους που θα προκύψουν από την εισαγωγή και εφαρμογή των νέων τεχνολογιών συνιστούν τη ζοφερή πραγματικότητα της «κοινωνίας των δύο τρίτων». Και οι τρεις εταίροι του αστισμού (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ, Συνασπισμός) ή σιωπούν ή υπόσχονται «μια ανάπτυξη νέου τύπου» για να εκμεταλλευτούν εκλογικά την ανασφάλεια μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού που ήδη έχουν αρχίσει να νιώθουν στο πετσί τους τα αποτελέσματα της καπιταλιστικής ολοκλήρωσης. Ειδικά ο Συνασπισμός έχοντας αποδεχθεί τους όρους του αστικού παιχνιδιού και έχοντας γίνει αποδεκτός από τις δυνάμεις του αστισμού σαν ρεαλιστής και φερέγγυος συνομιλητής, θα κληθεί σε περίπτωση που η αυθόρμητη δυσαρέσκεια μετασχηματιστεί σε οργανωμένη πολιτική αμφισβήτηση, «να βγάλει το φίδι από την τρύπα» λειτουργώντας σαν πυροσβέστης με αντάλλαγμα βέβαια μια θέση στον ήλιο της εξουσίας. Γι' αυτό και από τώρα διακηρύσσει ότι είναι κόμμα εξουσίας, με το ενδιαφέρον του έντονα στραμμένο στις επόμενες εκλογές, αφού ο ρυθμιστικός ρόλος που του ανατέθηκε τον εφοδιάζει με διαπραγματευτικά ατού τέτοια, που θα του επιτρέψουν να παζαρέψει τη διαχείριση της εξουσίας με καλύτερους όρους.

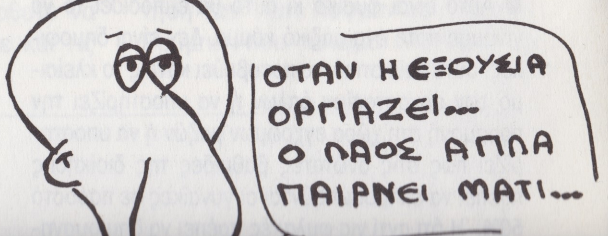
Η εμπλοκή όμως της επίσημης-κοινοβουλευτικής Αριστεράς στο αστικοδημοκρατικό πολιτικό παιχνίδι της διακυβέρνησης και μάλιστα τη στιγμή που θα εκδηλώνεται μια άνευ προηγουμένου επίθεση του κεφαλαίου εναντίον των δυνάμεων της εργασίας, είναι κάτι παραπάνω από πιθανό να οξύνει τις ήδη υπάρχουσες αντιθέσεις και διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της (π.χ. η στάση της ΚΝΕ, οι αποχωρήσεις ομάδων από την ΕΑΡ) και να τους επιτρέψει την αυτόνομη πολιτική παρουσία. Το πώς, πότε και εάν αυτές οι δυνάμεις θα ανταμώσουν πολιτικά τις ομαδοποιήσεις που ήδη στέκονται κριτικά ποιοτικά διαφορετικά και αντίπαλα προς τα σημερινά που υπαγορεύει η κοινωνία του θεάματος και του εμπορεύματος, οι όποιες πολιτικές απόπειρες θα πέσουν στο κενό. Και από την άλλη, τούτη η προσπάθεια πρέπει να κρατηθεί άρρηκτα δεμένη με την πολιτική της απελευθέρωσης και της αυτοδιαχείρισης.

Για όλους εμάς που γελάμε ειρωνικά κάθε φορά που ηχούν στα αυτιά μας οι φωνές της Κασσάνδρας της αστικής θλίψης, για όλους εμάς που διατηρούμε ζωντανό το όραμα της απελευθέρωσης του ανθρώπου από το «βασίλειο της αναγκαιότητας», είναι πρωταρχικής σημασίας η εδώ και τώρα παρέμβαση σε πολιτισμικό επίπεδο που θα βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με την καθημερινή πολιτική δράση. Δράση που βέβαια δεν θα αναλώνεται στις ατέρμονες συζητήσεις και ερμηνείες των «ιερών κειμένων» αλλά με φαντασία και αξιοποίηση της ιστορικής εμπειρίας καθώς και με νέο διεθνιστικό περιεχόμενο θα προωθεί ποικίλες μορφές αυτοοργάνωσης και αυτενέργειας.

Το τοπίο έχει στηθεί με επιμέλεια από τις δυνάμεις του αστισμού. Μόνο οι ομιχλώδεις θεωρητικές αναφορές και πρακτικές εμποδίζουν να το κατανοήσουμε σε όλη του την έκταση, έμπρακτα να το αμφισβητήσουμε και να αποδείξουμε πως λογαριάσαν χωρίς την κινητήρια δύναμη της Ιστορίας.

Ζαχαρίας Λουδάρος

Σημείωση: Για τις επιπτώσεις του '92 βλ. «1992: Τι είναι η Ευρώπη των δύο ταχυτήτων — Τι σημαίνει για την Ελλάδα», Περιοδικό *Για μια Αριστερή Πολιτική*, Τεύχος 1.

ριαρχων τάξεων και των συμμάχων τους, αναλαμβάνοντας έτσι τη διαχείριση του συστήματος, εν όψει μάλιστα των κρίσιμων επιλογών των ευρωπαϊκών αστικών τάξεων που συμπυκνώνονται στο εγχείρημα του 1992.

Πολύ σύντομα, η προσπάθεια αυτή «άσκησης του ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού με καλύτερους όρους» σ' ένα πρώτο στάδιο θα έχει για την Ελλάδα τις παρακάτω επιπτώσεις:

- Σοβαρές αναδιατάξεις στη γεωργία καθώς από τη μια πλευρά η παραγωγή και η ιδιοκατανάλωση του μικρού αγροτικού νοικοκυριού θα εξαφανιστούν εντελώς και από την άλλη η ίδια η γεωργική παραγωγή θα γίνει βιομηχανική. Οι αγρότες που δε θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των νέων καιρών θα έχουν δύο επιλογές: Ή την απορρόφησή τους, ως μισθωτοί εργάτες πλέον, στη γεωργική βιομηχανία και στις υπηρεσίες που θα την πλαισιώνουν ή τη στροφή τους στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών οι οποίες θα επεκταθούν εντυπωσιακά μια και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες και το άνοιγμα των συνόρων θα διογκώσουν το τουριστικό κύμα.
- Οι ασθενείς και προβληματικοί βιομηχανικοί κλάδοι που μέχρι σήμερα διατηρούνται στη ζωή μέσω δανείων, επιδοτήσεων και φοροαπαλλαγών, με το γκρέμισμα κάθε φραγμού στον ανταγωνισμό, θα καταρρεύσουν. Και για τα μεν διευθυντικά στελέχη ως ένα βαθμό δε θα υπάρξει πρόβλημα καθώς θα απορροφηθούν στις επιχειρήσεις που θα στήσει το πολυεθνικό κεφάλαιο. Ήδη ένα μεγάλο ποσοστό παραγωγικών μονάδων έχει περάσει σε ξένη κυριότητα. Για την πλειοψηφία όμως των μεσαίων στελεχών και των εργατών τα πράγματα αναμφισβήτητα δε θα είναι τόσο ρόδινα.
- Ανάλογες εξελίξεις θα παρουσιαστούν και στον τομέα των υπηρεσιών (με εξαίρεση αυτές του τουρισμού και των μεταφορών) καθώς σημαντικός αριθμός αργόσχολων και υποαπασχολούμενων υπαλλήλων (προϊόν των πελατειακών σχέσεων των κομμάτων που εναλλάσσονται στη διαχείριση της εξουσίας) θα οδηγηθούν στην ανεργία.
- Οι αναδιατάξεις στους παραπάνω τομείς της παραγωγής ασφαλώς θα καθορίσουν και τη μορφή οικονομικής δραστηριότητας που θα αναπτύξουν οι πολιτική αμφισβήτηση, «να βγάλει το φίδι από την τρύπα» λειτουργώντας σαν πυροσβέστης με αντάλλαγμα βέβαια μια θέση στον ήλιο της εξουσίας. Γι' αυτό και από τώρα διακηρύσσει ότι είναι κόμμα εξουσίας, με το ενδιαφέρον του έντονα στραμμένο στις επόμενες εκλογές, αφού ο ρυθμιστικός ρόλος που του ανατέθηκε τον εφοδιάζει με διαπραγματευτικά ατού τέτοια, που θα του επιτρέψουν να παζαρέψει τη διαχείριση της εξουσίας με καλύτερους όρους.

Η εμπλοκή όμως της επίσημης-κοινοβουλευτικής Αριστεράς στο αστικοδημοκρατικό πολιτικό παιχνίδι της διακυβέρνησης και μάλιστα τη στιγμή που θα εκδηλώνεται μια άνευ προηγουμένου επίθεση του κεφαλαίου εναντίον των δυνάμεων της εργασίας, είναι κάτι παραπάνω από πιθανό να οξύνει τις ήδη υπάρχουσες αντιθέσεις και διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της (π.χ. η στάση της ΚΝΕ, οι αποχωρήσεις ομάδων από την ΕΑΡ) και να τους επιτρέψει την αυτόνομη πολιτική παρουσία. Το πώς, πότε και εάν αυτές οι δυνάμεις θα ανταμώσουν πολιτικά τις ομαδοποιήσεις που ήδη στέκονται κριτικά απέναντι στο '92 και την «ανάπτυξη», είναι πρόωρο να εκτιμηθεί. Όπως επίσης, είναι στοίχημα που πρέπει να κερδηθεί, η οποία σύγκλιση των αντικαπιταλιστικών δυνάμεων να αρθρώσει εκείνο τον πολιτικό λόγο που θα επιτρέψει την έκφραση των κοινωνικών κατηγοριών που θα περιθωριοποιεί η καπιταλιστική ανάπτυξη, καθώς και εκείνων που υποχρεώνονται στην ετεροαπασχόληση ή στην υποαπασχόληση και στη «μαύρη εργασία».

Τα εν δυνάμει επαναστατικά υποκείμενα που παράγει «η διατήρηση της δικτατορίας της οικονομίας πάνω στην κοινωνία» αλλά και τα υποκείμενα που επαναστατικοποιούνται βιώνοντας αντιφάσεις όπως άνθρωπος-φύση, άνδρας-γυναίκα, για να εκφραστούν πολιτικά και με όρους πλειοψηφικούς, πρέπει πρώτα να τινάξουν από πάνω τους και από το κοινωνικό σώμα τις κυρίαρχες αξίες, το υπάνθρωπο αστικό πρότυπο ζωής. Και η ανάγκη αυτή είναι πρώτα και κύρια πολιτισμική. Αν δεν ηγεμονεύσουν στην κοινωνία νέα μοντέλα σκέψης, δράσης, ψυχαγωγίας, ερωτικής συμπεριφοράς, πολιτιστικής δημιουργίας, μεις του αστισμού. Μόνο οι ομιχλώδεις θεωρητικές αναφορές και πρακτικές εμποδίζουν να το κατανοήσουμε σε όλη του την έκταση, έμπρακτα να το αμφισβητήσουμε και να αποδείξουμε πως λογάριασαν χωρίς την κινητήρια δύναμη της Ιστορίας.

Ζαχαρίας Λουδάρος

Σημείωση: Για τις επιπτώσεις του '92 βλ. «1992: Τι είναι η Ευρώπη των δύο ταχυτήτων — Τι σημαίνει για την Ελλάδα», Περιοδικό *Για μια Αριστερή Πολιτική*, Τεύχος 1.

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

Η αναμενόμενη... έκπληξη της 18ης Ιουνίου

ΜΕ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ, ουσιαστικά δίχως καμπάνιες και με αξιόλογες συγκεντρώσεις μόνο σε τρεις πόλεις (Θεσσαλονίκη, Κέρκυρα, Πάτρα) πραγματοποιήθηκε η προεκλογική εκστρατεία των Οικολόγων Εναλλακτικών. Η έλλειψη χρημάτων (το δάνειο από ευρωπαϊκά πράσινα κόμματα τελικά δε δόθηκε), η απουσία πολιτικού φορέα και οργανωτικής δομής, η απειρία συμμετοχής σε εκλογές ήταν μερικοί από τους παράγοντες που δυσκόλεψαν το έργο μας. Το αποτέλεσμα ήταν να επιτευχθούν σε μικρό βαθμό δύο από τους αρχικούς στόχους μας: η πληροφόρηση για την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και τις επιπτώσεις της στην Ελλάδα καθώς επίσης και η ανάδειξη του εναλλακτικού πολιτικού περιεχομένου της οικολογίας. Ειδικά για το δεύτερο στόχο η συγκυρία ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκή αφού το μήνυμά μας είχε τη δυνατότητα να μεταδοθεί σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού. Η άμεση δημοκρατία, η εναλλαγή, η ανακλητότητα ήταν και είναι η μόνη φερέγγυα πρόταση διεξόδου από τη ρύπανση της επίσημης πολιτικής προς μια πολιτική που θα ασκείται από τους ίδιους τους πολίτες και τα κινήματά τους κι όχι από επαγγελματίες πολιτικούς.

Από τη διαδικασία, όπως ήταν φυσικό κι όπως συμβαίνει σε κάθε ζωντανό πολιτικό οργανισμό, δεν έλειψαν οι αντιπαραθέσεις και, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι οξύτητες. Τα πολιτικά ζητήματα που έπρεπε να επιλυθούν ήταν εξίσου σημαντικά με τα τεχνικά και οργανωτικά με προεξάρχον το ζήτημα των πολιτικών συνεργασιών (συγκλίσεων). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως παρά τη διάλυση της Οικολογικής Εναλλακτικής Ένωσης Πολιτών, που είχε αρχικά την πρωτοβουλία συμμετοχής στις ευρωεκλογές, κατορθώθηκε τελικά να λειτουργήσει **η αρχή της συναίνεσης**, ώστε όλοι όσοι είχαν δραστηριοποιηθεί στην Ένωση Πολιτών να προπαγανδίσουν και να δουλέψουν για το ψηφοδέλτιο **«Οικολόγοι Εναλλακτικοί»**. Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ως αποτέλεσμα πως οι 72.615 ψήφοι (1,11%) και η διεκδίκηση μιας έδρας οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αθόρυβη δουλειά που εδώ και δέκα χρόνια κάνουν οι οικολογικές και εναλλακτικές ομάδες και οι τοπικές κινήσεις. Να σημειωθεί ακόμη ότι το ποσοστό των ψήφων στις αστικές περιοχές ήταν διπλάσιο των ημιαστικών και υπερδιπλάσιο των αγροτικών.

Πάντως το συνολικό οικολογικό ρεύμα που εκφράστηκε στις ευρωεκλογές δεν περιορίζεται στις 73.000 των Οικολόγων Εναλλακτικών. Για να διαπιστώσουμε το πραγματικό μέγεθός του δεν θα ήταν υπερβολή να συναθροίσουμε και τις ψήφους των αυτόκλητων κι αρχηγικών «οικολογικών» κομμάτων ΟΙΚΙΠΑΝ και ΕΔΟΚ. Πρόκειται για 170.000 ψήφους, ένα ποσοστό 2,6% που στα μεγάλα αστικά κέντρα φτάνει το 5%!!!

Είναι προφανές μετά τη 18η Ιουνίου ότι οι ευθύνες που μας βαραίνουν, τόσο αυτούς που συμμετείχαν στο σχήμα Οικολόγοι Εναλλακτικοί όσο και τις Συνεργαζόμενες Οικολογικές και Εναλλακτικές Ομάδες, είναι μεγάλες. **Το πρώτο αποφασιστικό βήμα** θα γίνει στα τέλη Σεπτεμβρίου στην κοινή **Πανελλαδική Συνδιάσκεψη** των Οικολόγων Εναλλακτικών και των Συνεργαζόμενων Ομάδων. Πρέπει να υπάρξει η μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή ομάδων και ατόμων ώστε να καταλήξουμε στην οργανωτική μορφή που μας αντιστοιχεί. Προς έναν ελληνικό πράσινο φορέα όπου η **κεντρική πολιτική** θα ασκείται από τις ίδιες τις οικολογικές και εναλλακτικές οργανώσεις, από τις ίδιες τις Γενικές Συνελεύσεις των Πολιτών, από τα ίδια τα κοινωνικά κινήματα με άμεσα ανακλητούς και εναλλασσόμενους αντιπροσώπους κι όχι από επαγγελματίες πολιτικούς έστω και οικολογικής απόχρωσης.

Ο Φελίξ Γκουαταρί* συνοψίζει το πρόβλημα της οργάνωσης και της πολιτικής ουσίας του οικολογικού κινήματος ως εξής: «Οι οικολόγοι —ιδίως οι Πράσινοι— δεν έχουν ακόμα απαλλαγεί από τη δουλειά ενώ στο κόμμα των «πράσινων» ταιριάζουν τα ευγενή έργα της πολιτικής αντιπροσώπευσης και παρέμβασης στον κόσμο της πολιτικής. Ξαναβρίσκουμε εδώ περίπου την κλασική κομμουνιστική διχοτομία ανάμεσα σε κόμμα-πρωτοπορία και μαζική οργάνωση που παλιότερα χαρακτηριζόταν «ιμάντας μεταβίβασης». Έτσι οι οικολόγοι παραλείπουν τη δική τους κοινωνική οικολογία. Το «πράσινο» κόμμα (όπως και οι περισσότερες οργανώσεις προστασίας του περιβάλλοντος) δεν διέρρηξαν τις σχέσεις τους με τις παραδοσιακές μεθόδους οργάνωσης. Δεν βγήκε από τον γκρουπουσκουλισμό παρά μόνο για να καταλήξει στο πολιτικό σταρ σύστεμ των ηγετών του και στην ανάπτυξη μιας γραφειοκρατίας για το μηχανισμό του. Αλλά αν η πολιτική οικολογία αποδεικνύεται ανίκανη να ανανεώσει ιδέες και πρακτικές συλλογικής ζωής και υποδοχής νέων ιδεών, αν δεν καταφέρνει ν' αναπτύξει στις γραμμές της και για τους οπαδούς της, τους ψηφοφόρους της και γενικά την κοινή γνώμη, νέες μορφές στράτευσης, αν δεν καταφέρνει να συνδεθεί με τις ποικίλες απόπειρες ανανέωσης στην παιδαγωγική, την ψυχιατρική, τη γειτονιά, την κοινωνική οικονομία, δεν θα πετύχει τίποτε παρά ν' αλέθει άδεια λόγια και θα απογοητεύσει τη μεγάλη ελπίδα που σήμερα αναθερμαίνει. Απ' αυτή την άποψη ένα καλό σημάδι αξίζει να μπει στο ενεργητικό του: η ισότητα ανδρών και γυναικών στα υπεύθυνα όργανά του.

(...) Το οικολογικό διάβημα πριν από επιστημονικό, πολιτικό, βιομηχανικό, συλλογικό είναι αισθητικό και ηθικό».

Η πορεία του οικολογικού εναλλακτικού κινήματος που βρίσκεται και στη χώρα μας σε μια κρίσιμη καμπή επαφίεται στις συνειδήσεις όλων αυτών που εδώ και χρόνια δουλεύουν περιφερειακά, αθόρυβα, ακούραστα και πρώτα απ' όλα στις οικολογικές κινήσεις και στις εναλλακτικές ομάδες.

Μιχαήλ Πρωτοψάλτης

είχε τη δυνατότητα να μεταδοθεί σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού. Η άμεση δημοκρατία, η εναλλαγή, η ανακλητότητα ήταν και είναι η μόνη φερέγγυα πρόταση διεξόδου από τη ρύπανση της επίσημης πολιτικής προς μια πολιτική που θα ασκείται από τους ίδιους τους πολίτες και τα κινήματά τους κι όχι από επαγγελματίες πολιτικούς.

Από τη διαδικασία, όπως ήταν φυσικό κι όπως συμβαίνει σε κάθε ζωντανό πολιτικό οργανισμό, δεν έλειψαν οι αντιπαραθέσεις και, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι οξύτητες. Τα πολιτικά ζητήματα που έπρεπε να επιλυθούν ήταν εξίσου σημαντικά με τα τεχνικά και οργανωτικά με προεξάρχον το ζήτημα των πολιτικών συνεργασιών (συγκλίσεων). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως παρά τη διάλυση της Οικολογικής Εναλλακτικής Ένωσης Πολιτών, που είχε αρχικά την πρωτοβουλία συμμετοχής στις ευρωεκλογές, κατορθώθηκε τελικά να λειτουργήσει **η αρχή της συναίνεσης**, ώστε όλοι όσοι είχαν δραστηριοποιηθεί στην Ένωση Πολιτών να προπαγανδίσουν και να δουλέψουν για το ψηφοδέλτιο **«Οικολόγοι Εναλλακτικοί»**.

Η δημοσιότητα στον ημερήσιο τύπο υπήρξε άλλο ένα απ' τα σοβαρά ζητήματα που μας απασχόλησαν. Παρότι στην αρχή η κάλυψη των εκδηλώσεών μας ήταν μηδαμινή, σιγά σιγά αυτό το εμπόδιο ξεπεράστηκε και τελικά το πρόβλημα με τον τύπο περιορίστηκε σε ορισμένα ανακριβή δημοσιεύματα που αφορούσαν στο φλέγον θέμα των συγκλίσεων τα οποία, παρά τη δημοσιότητα που μας έδιναν, δημιουργούσαν αρκετές παρεξηγήσεις και εσωτερικά προβλήματα.

Σε έρευνα δημοσιευμένη στην εφημερίδα *Η Εποχή* (11.6.1989) οι ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ έρχονται, από άποψη προβολής στον ημερήσιο μη κομματικό τύπο των αρχών Ιουνίου, έννατοι με 442 μονάδες (cm^2 συμπεριλαμβανομένων τίτλων και φωτογραφιών). Την πρώτη θέση κατέχει ο Συνασπισμός με 40.544 μονάδες και ακολουθούν: ΠΑΣΟΚ 23.724, Νέα Δημοκρατία 22.335, ΔΗΑΝΑ 2.194, ΕΣΚ (Αρσένης) 1.138, ΕΡΚ (Τρίτσης) 1.045, ΚΚΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ-Α.Α. 631, Άμεση Δημοκρατία 611.

Συνοπτικά μπορούμε να πούμε για το εκλογικό φτάνει το 5%!!!

Είναι προφανές μετά τη 18η Ιουνίου ότι οι ευθύνες που μας βαραίνουν, τόσο αυτούς που συμμετείχαν στο σχήμα Οικολόγοι Εναλλακτικοί όσο και τις Συνεργαζόμενες Οικολογικές και Εναλλακτικές Ομάδες, είναι μεγάλες. **Το πρώτο αποφασιστικό βήμα** θα γίνει στα τέλη Σεπτεμβρίου στην κοινή **Πανελλαδική Συνδιάσκεψη** των Οικολόγων Εναλλακτικών και των Συνεργαζόμενων Ομάδων. Πρέπει να υπάρξει η μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή ομάδων και ατόμων ώστε να καταλήξουμε στην οργανωτική μορφή που μας αντιστοιχεί. Προς έναν ελληνικό πράσινο φορέα όπου η **κεντρική πολιτική** θα ασκείται από τις ίδιες τις οικολογικές και εναλλακτικές οργανώσεις, από τις ίδιες τις Γενικές Συνελεύσεις των Πολιτών, από τα ίδια τα κοινωνικά κινήματα με άμεσα ανακλητούς και εναλλασσόμενους αντιπροσώπους κι όχι από επαγγελματίες πολιτικούς έστω και οικολογικής απόχρωσης.

Ο Φελίξ Γκουαταρί* συνοψίζει το πρόβλημα της οργάνωσης και της πολιτικής ουσίας του οικολογικού κινήματος ως εξής: «Οι οικολόγοι —ιδίως οι Γάλλοι— φαίνεται ότι έχουν υιοθετήσει έναν παράδοξο καταμερισμό εργασίας: στις επιτροπές προστασίας του περιβάλλοντος ανήκει η επιτόπια δουλειά συλλογικής ζωής και υποδοχής νέων ιδεών, αν δεν καταφέρνει ν' αναπτύξει στις γραμμές της και για τους οπαδούς της, τους ψηφοφόρους της και γενικά την κοινή γνώμη, νέες μορφές στράτευσης, αν δεν καταφέρνει να συνδεθεί με τις ποικίλες απόπειρες ανανέωσης στην παιδαγωγική, την ψυχιατρική, τη γειτονιά, την κοινωνική οικονομία, δεν θα πετύχει τίποτε παρά ν' αλέθει άδεια λόγια και θα απογοητεύσει τη μεγάλη ελπίδα που σήμερα αναθερμαίνει. Απ' αυτή την άποψη ένα καλό σημάδι αξίζει να μπει στο ενεργητικό του: η ισότητα ανδρών και γυναικών στα υπεύθυνα όργανά του.

(...) Το οικολογικό διάβημα πριν από επιστημονικό, πολιτικό, βιομηχανικό, συλλογικό είναι αισθητικό και ηθικό».

Η πορεία του οικολογικού εναλλακτικού κινήματος που βρίσκεται και στη χώρα μας σε μια κρίσιμη καμπή επαφίεται στις συνειδήσεις όλων αυτών που εδώ και χρόνια δουλεύουν περιφερειακά, αθόρυβα, ακούραστα και πρώτα απ' όλα στις οικολογικές κινήσεις και στις εναλλακτικές ομάδες.

Μιχαήλ Πρωτοψάλτης

* Βλ. εφημ. *Η Εποχή*, 2.7.1989.

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ.

1. Κίνηση Πολιτών , Ζαλοκώστα 7, τηλ. 3635252
2. Οικολογική Παρέα Φισκάρδο, τηλ. (0674) 51462
3. Οικολογικό Εργαστήρι Χαλκίδας, Κριεtώτου 20-24. τ.κ. 34100 Χαλκίδα, τηλ. (0221) 26251
4. Οικολογική Συνεργασία Θεσσαλονίκης, Πλ. Αριστοτέλους 4, τηλ. 270111
5. Εναλλακτική Κίνηση Οικολόγων, Νοταρά 1, τηλ. 3641268
6. Οικολόγοι Εναλλακτικοί από Αυτόνομο Στέκι Καβάλας, Φιλλίπου 46, Αη Γιάννης Καβάλα, τ.κ. 65403 τηλ. 839346 και Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο Βενιζέλου 71 Καβάλλα, τηλ. 839346.
7. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Πειραιά, Γρ. Λαμπράκη 5, τηλ. 4111741, 8239152.
8. Πρωτοβουλία Πολιτών Χολαργού, Περικλέους 18, τηλ. 6513844.
9. Οικολόγοι Εναλλακτικοί κέντρου Αθήνας, Τροίας 47, τηλ. 8234441.
10. Οικολογική Κίνηση Θεσσαλονίκης, Φιλίππου 51, τηλ. 222503
11. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Ν. Ηρακλείου, Πολυτεχνείου 37, τηλ. 2822164
12. Οικολογική Κίνηση Λαμίας, Δωδεκανήσου 4, Καμένα Βούρλα, τηλ. (0231) 24093 Καποδιστρίου 19, Λαμία, τηλ. (0231) 21010
13. Οικολογική Ομάδα Πατησίων, Θήρας 32, τηλ. 8618778
14. Οικολογική Ομάδα Αθήνας, Αγ. Κωνσταντίνου 4, τηλ. 5226136, 5026111
15. Ομάδα - περιοδικό "Κατίνα", Βασ. Ηρακλείου 19, τηλ. (031) 938573
16. Οικολογική Ομάδα Νέα Εποχή, Πολυβίου 65, Μεγαλόπολη, τηλ. (0791) 23911
17. Κίνηση Οικολόγων Εναλλακτικών Ν. Ψυχικού, Μεσογείων 2, τηλ. 7757777, 6716202
18. Οικολογική Κίνηση Καλαμάτας, Λυόμενα Δικαστήρια, τηλ. (0721) 85367, 28337, 86347 και (0722) 24050
19. ΠΡΑΞΗ, Δημουτσοπούλου 24, Ροτόντα, τηλ. (031) 202349
30. Οικολογικές Ομάδες Πηλίου, Κατωχώρι Πηλίου, τηλ. (0241) 99378
31. Ρήξη, Θεμιστοκλέους 37, τηλ. 3626319, 3639930, 3602644
32. Ανεξάρτητοι Αθήνας
33. Οικολογική Ομάδα Καρπενησίου, τηλ. 24310, 22604
34. Περιβαλλοντικός Σύλλογος Αιγίου
35. Οικολογική Ομάδα ΤΕΙ
36. Περιοδικό "Lege Artis"
37. Οικολογική Ομάδα Πετρούπολης
38. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Μαρουσιού
39. Ομάδα Ανένταχτων Πανεπιστημιακών Θεσσαλονίκης, τηλ. (031) 224763
40. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Ιατρικής
41. Ανεξάρτητοι Οικολόγοι Εναλλακτικοί
42. Εναλλακτική Κίνηση Χριστιανοσοσιαλιστών- περιοδικό "Έξοδος"
43. Οικολογική Ομάδα Δάσους Χαϊδαρίου, Σαμοθράκης 6, τηλ 5811944, 5812817
44. Οικολογική Εναλλακτική Ομάδα Κιλκίς,
45. Οικολόγοι Εναλλακτικοί ΕΜΠ, Χάνσεν 41, τηλ. 2023787
46 Οικολογική Συνεργασία Πάτρας, Δημ. Βότση 52, Ρήγα Φεραίου 36, τηλ. 273227, 221388
47. Οικολογική Ομάδα Σάμου, τηλ. (0273) 22283 ή 9

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ

1. Θήβα, Γεωργία Λάντζα, 8654467, (0262) 65208, Γιάννης Λάμπρου, τηλ. (0262) 27104
2. Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος
3. Οικολογική Κίνηση Πάτρας
4. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Κέρκυρας, Σπύρου Κοντομάρη 21, τηλ. (0661) 26358
5. Οικολογική Κίνηση Περιβάλλοντος
6. Ομάδα Κοινωνικής Παρέμβασης - Λέσχη Συναντήσεων Ν. Ηρακλείου, Ρουμέλης 5
7. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Αιτωλοακαρνανίας

7. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Πειραιά, Γρ. Λαμπράκη 5,τηλ. 4111741, 8239152.
8. Πρωτοβουλία Πολιτών Χολαργού, Περικλέους 18, τηλ. 6513844.
9. Οικολόγοι Εναλλακτικοί κέντρου Αθήνας,Τροίας 47, τηλ. 8234441.
10. Οικολογική Κίνηση Θεσσαλονίκης, Φιλίππου 51, τηλ. 222503
11. Οικολόγου Εναλλακτικοί Ν. Ηρακλείου, Πολυτεχνείου 37, τηλ. 2822164
12. Οικολογική Κίνηση Λαμίας, Δωδεκανήσου 4, Καμένα Βούρλα, τηλ. (0231) 24093
Καποδιστρίου 19, Λαμία, τηλ.(0231) 21010
13. Οικολογική Ομάδα Πατησίων, Θήρας 32, τηλ. 8618778
14. Οικολογική Ομάδα Αθήνας, Αγ. Κωνσταντίνου 4, τηλ. 5226136, 5026111
15. Ομάδα - περιοδικό "Κατίνα", Βασ. Ηρακλείου 19, τηλ. (031) 938573
16. Οικολογική Ομάδα Νέα Εποχή, Πολυβίου 65, Μεγαλόπολη, τηλ. (0791) 23911
17. Κίνηση Οικολόγων Εναλλακτικών Ν. Ψυχικού, Μεσογείων 2, τηλ. 7757777, 6716202
18. Οικολογική Κίνηση Καλαμάτας, Λυόμενα Δικαστήρια, τηλ. (0721) 85367, 28337, 86347 και (0722) 24050
19. ΠΡΑΞΗ, Αρμενοπούλου 24, Ροτόντα, τηλ. (031) 202349
20. Οικολογική Ομάδα Καλλιθέας, Μαντζαγριωτάκη 131, τηλ. 9580303-6, 9520571, 9589058
21. Σύλλογος Φίλων του Ποδηλάτου, Πλ. Αγ. Γεωργίου 6, τηλ. 8212406
22. Οικολογική Κίνηση Δραπετσώνας, Ερυθρού Σταυρού 71, τηλ. 4637112
23. Φοιτητική Ομάδα - περιοδικό "τα Σκυλάκια του Παβλόφ", Λαχανά 25, Κυβέλης 4, τηλ. 820819, 843348
24. ΕΣΕΑΝ
25. Οικολογική Κίνηση λέσβου, τηλ. (0337) 22583, (0251) 27454
26 Κέντρο Εναλλακτικών Κινήσεων Πατησίων, Σκιάθου 49Β, τηλ. 2011523
27. Άνθη του Κακού, τηλ. 5128304
28. Ομάδα Οικοπαρέμβασης Μήλου, Πλάκα Μήλου, τηλ. (0287) 22533
29. Οικολογική Συνεργασία, Μαυρομιχάλη 39, τηλ. 3610423

39. Ομάδα Ανένταχτων Πανεπιστημιακών Θεσσαλονίκης, τηλ. (031) 224763
40. Οικολόγου Εναλλακτικοί Ιατρικής
41. Ανεξάρτητοι Οικολόγοι Εναλλακτικοί
42. Εναλλακτική Κίνηση Χριστιανοσοσιαλιστών· περιοδικό "Έξοδος"
43. Οικολογική Ομάδα Δάσους Χαϊδαρίου, Σαμοθράκης 6, τηλ 5811944, 5812817
44. Οικολογική Εναλλακτική Ομάδα Κιλκίς,
45. Οικολόγοι Εναλλακτικοί ΕΜΠ, Χάνσεν 41, τηλ. 2023787
46 Οικολογική Συνεργασία Πάτρας, Δημ. Βότση 52, Ρήγα Φεραίου 36, τηλ. 273227, 221388
47. Οικολογική Ομάδα Σάμου, τηλ. (0273) 22283 ή 9

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ

1. Θήβα, Γεωργία Λάντζα, 8654467, (0262) 65208, Γιάννης Λάμπρου, τηλ. (0262) 27104
2. Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος
3. Οικολογική Κίνηση Πάτρας
4. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Κέρκυρας, Σπύρου Κοντομάρη 21, τηλ. (0661) 26358
5. Οικολογική Κίνηση Περιβάλλοντος
6. Ομάδα Κοινωνικής Παρέμβασης - Λέσχη Συναντήσεων Ν. Ηρακλείου, Ρουμέλης 5
7. Οικολόγοι Εναλλακτικοί Αιτωλοακαρνανίας
8. ΕΠΟΙΖΩ, Κρέμου 149-151, Καλλιθέα, τηλ. 9582584
9. Φυσιολατρική Αντικυνηγετική Πρωτοβουλία
10. Εναλλακτική Τέχνη και Λογοτεχνία
11. ΟΙΚΙΠΑΝ
12. Οικοστροφή - Άμεση Δημοκρατία
13. ΕΑΣ
14. ΚΚΕ εσ. - Α.Α.
15. Αριστερή Πολιτική
16. Σύνδεσμος Προστασίας Περιβάλλοντος Επαρχίας Μεσσηνίας
17. περιοδικό "Κράξιμο"
18. Αριστερή Συσπείρωση Μηχανικών
19. Οικολογική Κίνηση Λευκάδας, Νικ. Πλαστήρα 15, τηλ. 8021603
20. Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Ιωαννίνων. Αθηνάς 12, τηλ. (0651) 38126, 22343, 30318
21. Αναρχική Ομάδα Δραπετσώνας Κερατσινίου

Μια νέα πολιτική γεννιέται!

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Την 1 Οκτωβρίου ιδρύθηκε στην Αθήνα μετά από διήμερη συνδιάσκεψη "Ομοσπονδία Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων". Στην ίδρυσή της συμμετείχαν 46 οργανώσεις, ομάδες, άτομα κλπ, ενώ συμμετείχαν και πάνω από 15 οργανώσεις και ομάδες σαν παρατηρητές.

Η ίδρυση της ομοσπονδίας αποτέλεσε την κατάληξη μιας μακρόχρονης διαδικασίας προσπαθειών οργάνωσης και συντονισμού των οικολογικών και εναλλακτικών οργανώσεων. Μετά τις εκλογές του Ιουνίου 1989 με κοινή απόφαση της ευρωλίστας των "Οικολόγων — Εναλλακτικών" και των οργανώσεων και ομάδων που συμμετείχαν στην προσπάθεια να δημιουργηθεί η ομοσπονδία εδώ και δύο χρόνια αποφασίστηκε να συγκαλεστεί η συνδιάσκεψη. Σε αυτή μπορούσαν να πάρουν μέρος οι οικολογικές, εναλλακτικές, γυναικείες οργανώσεις, όπως και ανένταχτοι του χώρου που αποδέχονται τις βασικές αρχές και κείμενα της δίχρονης προσπάθειας ομοσπονδοποίησης, καθώς και της ευρωλίστας των "Οικολόγων — Εναλλακτικών". Στην συνδιάσκεψη μπορούσαν να πάρουν μέρος με αντιπροσώπους όλες οι ομάδες και οι οργανώσεις που είχαν πάνω από 5 μέλη, με έναν αντιπρόσωπο ανά πέντε άτομα. Καμμιά οργάνωση δεν μπορεί να έχει πάνω από δέκα αντιπροσώπους και οι ανένταχτοι μπορούσαν να εκλέξουν αντιπροσώπους με το ίδιο μέτρο.; Έτσι, αυτή η συνδιάσκεψη της οποίας η οργάνωση αναλήφθηκε από μια προσωρινή γραμματεία όπου συμμετείχαν όλες οι οργανώσεις που πήραν την πρωτοβουλία, υπήρξε η πρώτη που τηρούσε τους όρους μιας αναλογικής εκπροσώπησης. Είχε γίνει δε έκκληση από την γραμματεία να τηρηθεί στην αντιπροσώπευση η αναλογία ανδρών-γυναικών 50:50 και από μερικές το μέτρο αυτό έχει ήδη τηρηθεί.

Η συνδιάσκεψη μετά από επίπονες αλλά και αποτελεσματικές διαδικασίες ψήφισε το βασικό κείμενο αρχών της υπό ίδρυση Ομοσπονδίας, ορισμένες βασικές καταστατικές αρχές και τέλος αποφάσισε τα εξής :

—Να οργανωθεί το ιδρυτικό συνέδριο τον Μάιο-Ιούνιο του 1990, το οποίο και θα αποφασίσει και το όνομα της Ομοσπονδίας τελικά.

— Να πραγματοποιηθούν στο μεταξύ δύο συνδιασκέψεις, τον Δεκέμβριο/Ιανουάριο με θέματα "Ολυμπιάδα 1996 και μοντέλλο ανάπτυξης της Ελλάδας,σε συνδυασμό με τα οικολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει" και μια δεύτερη το Μάρτη/Απρίλη με θέμα "εργασία,εναλλακτικότητα και σχέση τους με την οικολογία".

— Να εκλεγεί 27μελής Γραμματεία από όλη την Ελλάδα, με αντιπροσώπευση Αθήνας, επαρχίας, και μίνιμουμ 35% γυναίκες, που αποφασίστηκε ως προς την σύνθεση συναινετικά.

— Να δημιουργηθούν ομάδες εργασίας που θα συνεργάζονται με την Γραμματεία στα θέματα Ολυμπιακοί, δασοπροστασία, εργασιακά, εκπαίδευση και όσα άλλα ζητήματα κριθεί σκόπιμο.

— Να δημιουργηθούν περιφερειακές γραμματείες.

Τέλος η συνδιάσκεψη στην οποία συμμετείχαν συνολικά 108 αντιπρόσωποι αποφάσισε με πλειοψηφία πάνω από 60% την κάθοδο στις επερχόμενες εθνικές εκλογές, για να τονιστεί η ανάγκη μιας άλλης αντίληψης για την πολιτική, την ανάπτυξη, την σχέση με την φύση, μια αντίληψη που θα ξεπερνάει την λογική της πολιτικής των σκανδάλων και των παραδοσιακού τύπου ανταγωνισμών.

Επιπλέον από την άποψη που μειοψήφισε δηλώθηκε ότι δεν θα υπάρξει αντιπαράθεση στην εκλογική κάθοδο της ομοσπονδίας και από ένα μέρος δηλώθηκε ότι θα συμμετάσχει στην προεκλογική κα-

Η συνδιάσκεψη μετά από επίπονες αλλά και αποτελεσματικές διαδικασίες ψήφισε το βασικό κείμενο αρχών της υπό ίδρυση Ομοσπονδίας, ορισμένες βασικές καταστατικές αρχές και τέλος αποφάσισε τα εξής :

—Να οργανωθεί το ιδρυτικό συνέδριο τον Μάιο-Ιούνιο του 1990, το οποίο και θα αποφασίσει και το όνομα της Ομοσπονδίας τελικά.

— Να πραγματοποιηθούν στο μεταξύ δύο συνδιασκέψεις, τον Δεκέμβριο/Ιανουάριο με θέματα "Ολυμπιάδα 1996 και μοντέλλο ανάπτυξης της Ελλάδας,σε συνδυασμό με τα οικολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει" και μια δεύτερη το Μάρτη/Απρίλη με θέμα "εργασία,εναλλακτικότητα και σχέση τους με την οικολογία".

— Να εκλεγεί 27μελής Γραμματεία από όλη την Ελλάδα, με αντιπροσώπευση Αθήνας, επαρχίας, και μίνιμουμ 35% γυναίκες, που αποφασίστηκε ως προς την σύνθεση συναινετικά.

— Να δημιουργηθούν ομάδες εργασίας που θα συνεργάζονται με την Γραμματεία στα θέματα Ολυμπιακοί, δασοπροστασία, εργασιακά, εκπαίδευση και όσα άλλα ζητήματα κριθεί σκόπιμο.

— Να δημιουργηθούν περιφερειακές γραμματείες.

Τέλος η συνδιάσκεψη στην οποία συμμετείχαν συνολικά 108 αντιπρόσωποι αποφάσισε με πλειοψηφία πάνω από 60% την κάθοδο στις επερχόμενες εθνικές εκλογές, για να τονιστεί η ανάγκη μιας άλλης αντίληψης για την πολιτική, την ανάπτυξη, την σχέση με την φύση, μια αντίληψη που θα ξεπερνάει την λογική της πολιτικής των σκανδάλων και των παραδοσιακού τύπου ανταγωνισμών.

Επιπλέον από την άποψη που μειοψήφισε δηλώθηκε ότι δεν θα υπάρξει αντιπαράθεση στην εκλογική κάθοδο της ομοσπονδίας και από ένα μέρος δηλώθηκε ότι θα συμμετάσχει στην προεκλογική καμπάνια; Έτσι έχει ήδη δημιουργηθεί ένα κλίμα ουσιαστικής συναίνεσης παρά τις διαφορετικές απόψεις και το σεβασμό του δικαιώματος της έκφρασής τους.

Μερικές από τις βασικές αρχές που ψηφίστηκαν από την συνδιάσκεψη ήταν :

— Η αναγνώριση της προτεραιότητας της οικολογικής κρίσης στον πλανήτη μας, με ταυτόχρονη αναγνώριση ητς σημασίας της απόρριψης της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο, της αντίθεσης άνδρα-γυναίκας, της αντίθεσης της εντοποιότητας (εθνικά, περιφερειακά, μειονοτικά ζητήματα κλπ).

— Της αναγκαιότητας να προτάσσονται εναλλακτικές προτάσεις και τρόποι ζωής μέσα και έξω από τους θεσμούς.

— Της προτεραιότητας της άμεσης δημοκρατίας που μόνο αυτή μπορεί να δώσει και περιεχόμενο στην αντιπροσωπευτική. Εξού και οι αρχές της ανακλητότητας, της εναλλαγής, της ισότιμης συμμετοχής ανδρών- γυναικών κλπ.

— Την απόρριψη της λογικής του κρατισμού και του ιδιωτικού κέρδους και την προώθηση των αρχών της αυτοδιαχείρισης, αυτονομίας κλπ.

Ως προς τις καταστατικές αρχές αποφασίστηκε η ομοσπονδιακή δομή, με δυνατότητα σύγκλησης συνελεύσεων πόλεων και συνελεύσεων κατά περιφέρεια, η εκλογή περιφερειακών γραφείων. Αποφασίστηκε η υποχρεωτική συμμετοχή των γυναικών κατά 35%, διαφορετικά θα μένουν κενές οι θέσεις και τέλος η πρόταση για 50% πλειοψήφισε αλλά επειδή δεν συγκέντρωσε τα 2/3 παραπέμφθηκε στο συνέδριο.

ΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΝΙΚΟΣ Γ. ΞΥΔΑΚΗΣ: ΖΥΓΙ, Εκδόσεις ΣΥΜΠΤΩΜΑ, Αθήνα 1988.

Ο Νίκος Ξυδάκης, γνωστός από την αρθρογραφία του στα περιοδικά *Σύμπτωμα* (που εξέδιδε η Ομάδα Φοιτητών της Οδοντιατρικής), *Βαβέλ* και στην εφημερίδα *Η Εποχή*, με το *«Ζύγι»* μας αποκαλύπτει την ικανότητά του στους στίχους. Έντεκα ποιήματα των χρόνων '82-'87, χωρισμένα σε τρεις ενότητες: Μικρές Μυθολογίες, Dunkel ist das Leben, ist der Tod (Σκοτάδι είναι η Ζωή, είν' ο θάνατος), Λήθη.

Ξεχωρίσαμε το *«Ζύγι»* και το *«Τώρα...»* κι αγαπήσαμε το *«Ψάχνοντας το θηρίο μ' ένα* ESCORT.

ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ: Κεραυνοί, Εκδόσεις ΝΕΣΤΟΡΑΣ, 1988.

Ποιητικές συλλογές του Νίκου Γιαννάκη έχουμε παρουσιάσει και σε προηγούμενα τεύχη. Από τους *Κεραυνούς* επιλέγουμε το τετράστιχο:

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ

Επαρχία αδιαφορία STOP.
Επαρχία σαρκοβόρα πλήξη STOP.
Καρυωτάκης Μπαμ STOP.
Επαρχία S.O.S. S.O.S. S.O.S.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΑΝΔΡΩΝΗΣ: ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΑ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ, Εκδόσεις ΔΙΟΓΕΝΗΣ, Αθήνα 1988

Στα πρωτόλεια ποιήματα του Ανδρώνη πέρα από τα διακριτά ίχνη μιας πραγματικής ευαισθησιάς ανιχνεύσαμε και αρκετές πρωτότυπες ιδέες. Ολοκληρωμένο το ποίημα *«Η Πόλη»*.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΒΑΝΤΑΡΑΚΗΣ: ΒΙΩΜΑΤΑ Πανζουρλισμού, Εκδόσεις ΑΛΑΛΟΥΜ

Τα ποιήματα του Βαγγέλη Βανταράκη έχουν εξαιρετική ποικιλία. Μιλούν για έρωτα αλλά και για το κόσμο, για

Κείμενα που παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον και επικαιρότητα για το κίνημα στην Ελλάδα. Η οπτική των τριών συγγραφέων είναι ομοιόθετη: Πώς τα εναλλακτικά κινήματα για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη θα μπορέσουν να αποκτήσουν επαναστατική προοπτική, οι λύσεις που προτείνουν να μην είναι τοποθετημένες **μέσα** στα πλαίσια του συστήματος αλλά να συνδέονται με την καθολική κριτική στην υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, με την πρακτική για το ριζικό μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων. Οι συγγραφείς προχωρούν, ακολουθώντας τα βήματα του καναδέζικου κινήματος, στην αναζήτηση των δεσμών του κινήματος των πολιτών με το εργατικό κίνημα. Για τους ελευθεριακούς του Καναδά είναι **δεδομένος** ο εναλλακτικός χάρακτήρας του κινήματος ενώ κομβικό σημείο του προβληματισμού κατέχει η ριζοσπαστικοποίηση των πρωτοβουλιών για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Εδώ ακριβώς βρίσκεται και το ενδιαφέρον του βιβλίου όσον αφορά στα καθ' ημάς· όπου η εναλλακτικότητα του αντιεξουσιαστικού κινήματος κάθε άλλο παρά δεδομένη είναι ενώ οι πρωτοβουλίες των πολιτών σε συνοικιακό επίπεδο είναι σχεδόν ανύπαρκτες.

Το κείμενο του Jean Guy Lagüe «Ένα βήμα μπροστά, δύο (τρία;) βήματα πίσω!» παρουσιάζει επιπλέον τη σχέση ανάμεσα στις ομάδες πολιτών και τις μαρξιστικές-λενιστικές ομάδες που εμφανίστηκαν στο προσκήνιο την περίοδο '74-'76. Γράφει: *«Είναι φανερό ότι η ουσιαστική αφομοίωση των ομάδων πολιτών δεν μπορεί ν' αμφισβητηθεί. Αλλά οι Μ-Λ ομάδες χρησιμοποίησαν την προοπτική της πολύτιμης κριτικής αυτής της κατάστασης για να καταγγείλουν δριμύτατα τις εμπειρίες του αγώνα και των μαχητικών στρατηγικών μέσα στις ομάδες (...) Οι πρώτες ομάδες που δέχτηκαν τα πυρά των Μ-Λ αγωνιστών ήταν οι ομάδες έρευνας, εκπαίδευσης και πληροφόρησης (...) Το Κράτος και οι Μ-Λ ομάδες επεδίωξαν και συνεχίζουν να επιδιώκουν τους ίδιους αντικειμενικούς στόχους: την αδρανοποίηση των ομάδων πολιτών και την εγκαθίδρυση της δικής τους πολιτικής ηγεμονίας. Αυτή η «αντικειμενική» και με την πρώτη ματιά παράδοξη, συμμαχία, μπορεί εν μέρει να εξηγηθεί από την πραγματική φύση των ομάδων. Ποιά μπορεί να είναι η έννοια ενός αγώνα για την αλλαγή της πολιτικής αν, πρώτα απ' όλα, αυτός ο αγώνας δεν είναι οργανικός στην αλλαγή της ζωής και δε προχωράει παραπέρα στην προοπτική μιας κατανοητής εναλλακτικής πρότασης; (...) Είναι πολύ πιθανό, μια τέτοια αντιτιθέμενη δύναμη [ομάδα πολιτών] αρχικά να μην στοχεύει να εμπλακεί σ' ένα αγώνα εξουσίας με την κατεστημένη εξουσία. Είναι επίσης πολύ πιθανό, μια τέτοια ομάδα βραχυπρόθεσμα να προωθήσει ρεφορμιστικά αιτήματα. Παραμένει ωστόσο γεγονός ότι οι δομές και οι οριζόντιες σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στην ομάδα, βρίσκονται σε κατάφωρη αντίθεση με τις υπάρχουσες ιεραρχικές, πυραμιδωτές κοινωνικές δομές. (...) Οι συμπαθούντες των Μ-Λ, απλοί μεσολαβητικοί πομποί απόλυτων εντολών, βρίσκονται σε αρχηγικές θέσεις μέσα στις ομάδες και μόνο σπάνια συμμετέχουν σε πρακτικά καθήκοντα, εκτός από εκείνα που μπορούν να εξασφαλίσουν τον έλεγχό τους στην οργάνωση. Το ίδιο παλιό, πολυχρησιμοποιημένο, σταλινικό μοντέλο, αντικατέστησε την αναζήτηση νέων, αυθεντικών, αυτόνομων εναλλακτικών προτάσεων.»*

Παρά τα ορθογραφικά λάθη και τα λάθη στη σελιδοποίηση, πρόκειται για μια όμορφη έκδοση στα αντίτυπα της οποίας περιέχονται σελιδοδείκτες με αποφάνσεις των κλασικών του αναρχισμού. Θα τη βρείτε οπωσδήποτε στο βιβλιοπωλείο **ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Ζωοδόχου Πηγής.**

Επαρχία˘αδιαφορία STOP.
Επαρχία σαρκοβόρα πλήξη STOP.
Καρυωτάκης Μπαμ STOP.
Επαρχία S.O.S. S.O.S. S.O.S.

**ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΑΝΔΡΩΝΗΣ:
ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΑ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ,
Εκδόσεις ΔΙΟΓΕΝΗΣ,
Αθήνα 1988**

Στα πρωτόλεια ποιήματα του Ανδρώνη πέρα από τα διακριτά ίχνη μιας πραγματικής ευαισθησιάς ανιχνεύσαμε και αρκετές πρωτότυπες ιδέες. Ολοκληρωμένο το ποίημα *«Η Πόλη»*.

**ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΒΑΝΤΑΡΑΚΗΣ:
ΒΙΩΜΑΤΑ Πανζουρλισμού,
Εκδόσεις ΑΛΑΛΟΥΜ**

Τα ποιήματα του Βαγγέλη Βανταράκη έχουν εξαιρετική ποικιλία. Μιλούν για έρωτα αλλά και για το κόμμα, για μοναχικές περιπλανήσεις και για εξέγερση.

Άλλοτε είναι ρομαντικά κι άλλοτε θυμωμένα, γλυκά αλλά και πικρόχολα! Έχουν χιούμορ σαρκαστικό κυρίως όταν μιλάνε για πράγματα ενοχλητικά, οδυνηρά· αντιστέκονται έτσι στο να γίνουν θλιβερά και κλαψιάρικα.

Ωραίο το εξώφυλλο της συλλογής του Μιχάλη Γαλανάκη.

**Η ΠΟΛΗ ΚΑΙ Η ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ,
Θεωρία και πρακτική
των κινημάτων πόλης,
Εκδόσεις
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ,
Αθήνα 1989.**

Κείμενα των Δημήτρη Ρουσσόπουλου, Lucia Kowaluk, Jean Guy Lagüe για τις ομάδες πολιτών του Καναδά. Σε αυτά τα κείμενα αποδεικνύεται ότι η εναλλακτικότητα του αντιεξουσιαστικού κινήματος κάθε άλλο παρά δεδομένη είναι ενώ οι πρωτοβουλίες των πολιτών σε συνοικιακό επίπεδο είναι σχεδόν ανύπαρκτες.

Το κείμενο του Jean Guy Lagüe «Ένα βήμα μπροστά, δύο (τρία;) βήματα πίσω!» παρουσιάζει επιπλέον τη σχέση ανάμεσα στις ομάδες πολιτών και τις μαρξιστικές-λενιστικές ομάδες που εμφανίστηκαν στο προσκήνιο την περίοδο '74-'76. Γράφει: *«Είναι φανερό ότι η ουσιαστική αφομοίωση των ομάδων πολιτών δεν μπορεί ν' αμφισβητηθεί. Αλλά οι Μ-Λ ομάδες χρησιμοποίησαν την προοπτική της πολύτιμης κριτικής αυτής της κατάστασης για να καταγγείλουν δριμύτατα τις εμπειρίες του αγώνα και των μαχητικών στρατηγικών μέσα στις ομάδες (...) Οι πρώτες ομάδες που δέχτηκαν τα πυρά των Μ-Λ αγωνιστών ήταν οι ομάδες έρευνας, ... νται σε κατάφωρη αντίθεση με τις υπάρχουσες ιεραρχικές, πυραμιδωτές κοινωνικές δομές. (...) Οι συμπαθούντες των Μ-Λ, απλοί μεσολαβητικοί πομποί απόλυτων εντολών, βρίσκονται σε αρχηγικές θέσεις μέσα στις ομάδες και μόνο σπάνια συμμετέχουν σε πρακτικά καθήκοντα, εκτός από εκείνα που μπορούν να εξασφαλίσουν τον έλεγχό τους στην οργάνωση. Το ίδιο παλιό, πολυχρησιμοποιημένο, σταλινικό μοντέλο, αντικατέστησε την αναζήτηση νέων, αυθεντικών, αυτόνομων εναλλακτικών προτάσεων.»*

Παρά τα ορθογραφικά λάθη και τα λάθη στη σελιδοποίηση, πρόκειται για μια όμορφη έκδοση στα αντίτυπα της οποίας περιέχονται σελιδοδείκτες με αποφάνσεις των κλασικών του αναρχισμού. Θα τη βρείτε οπωσδήποτε στο βιβλιοπωλείο **ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Ζωοδόχου Πηγής.**

KNE

Η λύση του Οιδιπόδειου

Πρίν από 15 χρόνια δυο πράγματα ήταν αδιανόητα. Ενας ΚΝΙΤΗΣ να μην είναι φανατισμένος, δογματικός και υποταγμένος στο κόμμα και στη ΜΕΚΑ του σοσιαλισμού, να μην ανοίγει την ομπρέλα του όταν έβρεχε στη Μόσχα δηλαδή . Κι ένας ΟΝΝΕΔΙΤΗΣ να μη ντρέπεται, να μή σκιάζεται να βγει να πει πως είναι Δεξιός, κι αν ακόμα εμφανιζόταν σε κάποιο αμφιθέατρο να μην κινδυνέψει να γελοιοποιηθεί μ᾽ αυτά που θα έλεγε.

Τι να έλεγε; Το φοιτητικό κίνημα έβγαινε δυνατό και ηρωϊκό μέσα από τη Διχτατορία και ήταν η αιχμή και η πρωτοπορία του γενικότερου λαϊκού κινήματος. Τά κόμματα αδυνατούσαν να το ελέγξουν.

Δεν είναι υπερβολικό, όπως θα σχολίαζε κι ένας «συνάδελφος απ᾽ τά παλιά», να πούμε πως η σημερινή βουλή ωχριά μπροστά στις συνελεύσεις των φοιτητών που γίνονταν τότε και κρατάγανε ώρες και μέρες ολόκληρες, με χιλιάδες φοιτητές να τις παρακολουθούν και να συμμετέχουν.

Δημιουργήθηκε ένα πραγματικό κίνημα με αγώνες και συγκρούσεις, αντιφασιστικό και αντιιμπεριαλιστικό, αλλά γρήγορα διαμορφώθηκαν στους κόλπους του δυο συνιστώσες. Οι «ρεφορμιστές» και οι «ρεβιζιονιστές» από τη μια —τις βάζω σε εισαγωγικά τις λέξεις γιατί σήμερα δεν θα μπορούσα να τις πω έτσι— πού ζητάγανε, συνδιοίκηση και εκσυγχρονισμό των πανεπιστημίων και ένα άλλο μικρότερο αλλά πιο «επαναστατικό» —πάλι τα εισαγωγικά γραβάτες, σιδέρωσαν και τα λόγια τους και ψέλισαν κάτι για εντατικοποίηση των σπουδών, για ιδιωτικά πανεπιστήμια, για μάνατζερ και ειδικούς τεχνοκράτες που θα μπουν «καταρτισμένοι επαρκώς», μαζί με κάποιους γιάπι με αριστερό παρελθόν, στα γρανάζια του συστήματος, για να το λαδώσουν και να το συντηρήσουν καλύτερα.

Καμιά αμφισβήτηση, ούτε καν για να δικαιολογήσουν τη νεότητά τους.

Γίνανε, οι περισσότεροι που ανακατεύονται με το φοιτητικό κίνημα, επαγγελματίες πολιτικάντηδες και καθωσπρέπει κύριοι, τάχα μου πολιτισμένοι διότι αναπτύσουν διάλογο δημοκρατικό με όλους, ακόμα και με το διάβολο, φιλοδοξώντας να μπουν στη βουλή ή να αποκτήσουν κάποιο πόστο ή μια κρατική θέση.

Η νεολαία σιγά-σιγά και κατά το τέλος της δεκαετίας του 70 αρχίζει να μπαίνει στο περιθώριο αλλά και να εξασθενεί το κίνημά της.

Άρχισε να περιχαρακώνεται. Οι παρατάξεις, οι νεολαίες δηλαδή των κομμάτων, άρχισαν να λειτουργούν σαν κακέκτυπά τους στο πανεπιστημιακό χώρο. Τα αμφιθέατρα άρχισαν να αδειάζουν, τα όνειρα και οι ιδεολογίες να ξεθωριάζουν, με μια φράση θα μπορούσα να πω: να σε καθορίζει η πραγματικότητα κι όχι η πίστη σου να την αλλάξεις εσύ ο ίδιος.

Μέσα σ᾽ αυτή την ιστορία, όσον αφορά στην τροθησαν να κάνουν το ίδιο στην εξέγερση του Πολυτεχνείου... **Τέλος πάντων, αυτές είναι παλιές αμαρτίες που έχουν ομολογηθεί και κατά συνέπεια σήμερα με θλίψη πια μπορούμε να αναφέρουμε. Γιατί ήταν αλήθεια πολύ θλιβερό να βλέπεις την αστυνομία να παρακολουθεί από μακριά την κατάληψη του Χημείου και η ΚΝΕ να ξεκαθαρίζει με τα ΚΝΑΤ τις διαφορές και τις αντιπαραθέσεις του κινήματος.**

Το φοιτητικό κίνημα τότε ζούσε την τελευταία του αναλαμπή. **Σατίριζε το κάτω το ένα, κάτω το άλλο, κάτω στον Πειραιά στα Καμίνια. Έλεγε πως πέρα απ᾽ τον ιμπεριαλισμό υπάρχει και η μοναξιά. Αγωνιούσε, προαισθανόταν τα «λόισθιά» του κι έγραφε στους τοίχους «μην περιμένετε να χιονίσει για να δείτε άσπρη μέρα».**

Με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, πολλά πράγματα αλλάξανε. **Στο φοιτητικό κίνημα χάθηκε ο στρατηγικός στόχος και σιγά-σιγά εξανεμίστηκε η δυναμική του. Η νεολαία ΠΑΣΟΚ και η ΚΝΕ, πότε μαζί και πότε χώρια, συμπορευόντουσαν, αφήνοντας συνεχώς περιθώρια στη νεολαία της ΟΝΝΕΔ όχι μόνο να διεκδικεί την παρουσια της, αλλά να γίνεται σαν αντιπολίτευση πλέον, η πρώτη δύναμη για την ανάπτυξη της συντήρησης και της οπισθοδρόμησης.**

Αυτό είναι ένα άλλο θέμα πολύ σοβαρό πού δεν είναι όμως της ώρας.

μη ντρέπεται, να μη σκιάζεται να βγει να πει πως είναι Δεξιός, κι αν ακόμα εμφανιζόταν σε κάποιο αμφιθέατρο να μην κινδυνέψει να γελοιοποιηθεί μ' αυτά που θα έλεγε.

Τι να έλεγε; Το φοιτητικό κίνημα έβγαινε δυνατό και ηρωϊκό μέσα από τη Διχτατορία και ήταν η αιχμή και η πρωτοπορία του γενικότερου λαϊκού κινήματος. Τά κόμματα αδυνατούσαν να το ελέγξουν.

Δεν είναι υπερβολικό, όπως θα σχολίαζε κι ένας «συνάδελφος απ' τά παλιά», να πούμε πως η σημερινή βουλή ωχριά μπροστά στις συνελεύσεις των φοιτητών που γίνονταν τότε και κρατάγανε ώρες και μέρες ολόκληρες, με χιλιάδες φοιτητές να τις παρακολουθούν και να συμμετέχουν.

Δημιουργήθηκε ένα πραγματικό κίνημα με αγώνες και συγκρούσεις, αντιφασιστικό και αντιιμπεριαλιστικό, αλλά γρήγορα διαμορφώθηκαν στους κόλπους του δυο συνιστώσες. Οι «ρεφορμιστές» και οι «ρεβιζιονιστές» από τη μια —τις βάζω σε εισαγωγικά τις λέξεις γιατί σήμερα δεν θα μπορούσα να τις πω έτσι— πού ζητάγανε, συνδιοίκηση και εκσυγχρονισμό των πανεπιστημίων και ένα άλλο μικρότερο αλλά πιο «επαναστατικό» —πάλι τα εισαγωγικά για τον ίδιο λόγο— που έβαζε το πρόβλημα της ριζικότερης αλλαγής του συστήματος, δηλαδή της ανατροπής του, για να μπορέσει να αλλάξει και το πανεπιστήμιο. Αυτά σε διάφορες παραλλαγές θεωρητικές και πρακτικές της τότε άκρας αριστεράς, που ένα κομμάτι της έφτασε το 1979 να πει πως «το μόνο κόκκινο πανεπιστήμιο είναι αυτό που καίγεται» επηρεασμένο από το γαλλικό και ιταλικό φοιτητικό κίνημα».

Στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης το φοιτητικό κίνημα αρχίζει να εγκλωβίζεται και να βουλιάζει μέσα στην προσπάθεια της αποχουντοποίησης. Κλείστηκε στον εαυτό του, το αποδυνάμωσαν οι στείρες αντιπαραθέσεις και τα πολλά μπλα-μπλα, επικράτησε ο κωδικοποιημένος συνδικαλιστικός λόγος, εκείνα τα «βασικά» και τα «συγκεκριμένα».

Αυτοί που ντρεπόντουσαν να πουν ποιοί είναι και φοβόντουσαν την ξεφτίλα (τί να έλεγαν στους φοιτητές άλλωστε) αρχίζουν σιγά-σιγά να ξετρυπώνουν. Ντύθηκαν το μανδύα του εκσυγχρονισμού και του φιλελευθερισμού, φόρεσαν κοστουμάκια και νάζια του συστήματος, για να το λαδώσουν και να το συντηρήσουν καλύτερα.

Καμιά αμφισβήτηση, ούτε καν για να δικαιολογήσουν τη νεότητά τους.

Γίνανε, οι περισσότεροι που ανακατεύονται με το φοιτητικό κίνημα, επαγγελματίες πολιτικάντηδες και καθωσπρέπει κύριοι, τάχα μου πολιτισμένοι διότι αναπτύσουν διάλογο δημοκρατικό με όλους, ακόμα και με το διάβολο, φιλοδοξώντας να μπουν στη βουλή ή να αποκτήσουν κάποιο πόστο ή μια κρατική θέση.

Η νεολαία σιγά-σιγά και κατά το τέλος της δεκαετίας του 70 αρχίζει να μπαίνει στο περιθώριο αλλά και να εξασθενεί το κίνημά της.

Άρχισε να περιχαρακώνεται. Οι παρατάξεις, οι νεολαίες δηλαδή των κομμάτων, άρχισαν να λειτουργούν σαν κακέκτυπά τους στο πανεπιστημιακό χώρο. Τα αμφιθέατρα άρχισαν να αδειάζουν, τα όνειρα και οι ιδεολογίες να ξεθωριάζουν, με μια φράση θα μπορούσα να πω: να σε καθορίζει η πραγματικότητα κι όχι η πίστη σου να την αλλάξεις εσύ ο ίδιος.

Μέσα σ' αυτή την ιστορία, όσον αφορά στην τροπή και στην εξέλιξη που πήραν τα πράγματα, η ΚΝΕ έπαιζε καθοριστικό ρόλο, πρωτοστατούσε και πρωταγωνιστούσε. Κάθε ΚΝΙΤΗΣ έπρεπε να είναι «πρώτος στα μαθήματα, πρώτος στον αγώνα». Καθοδηγούσε, αφόριζε, χτυπούσε τους αριστεριστές, τους προβοκάτορες, τους πράκτορες του Ίμπεριαλισμού, τους ύποπτους, γιατί όποιος δεν συμφωνούσε και δεν ήταν μαζί της ήταν ύποπτος και, το χειρότερο, πίστευε ότι με όλα αυτά χτυπούσε και αποκάλυπτε τους εχθρούς του λαού...

Δέν μπορώ να μην αναφέρω πως στην κατάληψη του Χημείου που έγινε το 1979 για το Νόμο Πλαίσιο για τη Παιδεία, η ΚΝΕ δεν δίστασε, όταν είδε να απειλείται η κυριαρχία της, να επιτεθεί με τα ΚΝΑΤ και τις διμοιρίες φανατισμένων, οικοδόμων και νεολαίων, υπό την καθοδήγηση του γνωστού τότε Μαλάμη, που τους κρατούσε σε ετοιμότητα στις γύρω γωνίες των τετραγώνων και προσπαθούσε να τους τονώσει το ηθικό για να είναι ακμαίο και να επιτεθούν με ρόπαλα και καδρόνια. Για να αδειάσουν αυτοί το Χημείο από τους ανεύθυνους φοιτητές και από τους προβοκάτορες, όπως παλιότερα προσπάβλεπεις την αστυνομία να παρακολουθεί από μακριά την κατάληψη του Χημείου και η ΚΝΕ να ξεκαθαρίζει με τα ΚΝΑΤ τις διαφορές και τις αντιπαραθέσεις του κινήματος.**

Το φοιτητικό κίνημα τότε ζούσε την τελευταία του αναλαμπή. **Σατίριζε το κάτω το ένα, κάτω το άλλο, κάτω στον Πειραιά στα Καμίνια. Έλεγε πως πέρα απ' τον ιμπεριαλισμό υπάρχει και η μοναξιά. Αγωνιούσε, προαισθανόταν τα «λοίσθιά» του κι έγραφε στους τοίχους «μην περιμένετε να χιονίσει για να δείτε άσπρη μέρα».**

Με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, πολλά πράγματα αλλάξανε. **Στο φοιτητικό κίνημα χάθηκε ο στρατηγικός στόχος και σιγά-σιγά εξανεμίστηκε η δυναμική του. Η νεολαία ΠΑΣΟΚ και η ΚΝΕ, πότε μαζί και πότε χώρια, συμπορευόντουσαν, αφήνοντας συνεχώς περιθώρια στη νεολαία της ΟΝΝΕΔ όχι μόνο να διεκδικεί την παρουσια της, αλλά να γίνεται σαν αντιπολίτευση πλέον, η πρώτη δύναμη για την ανάπτυξη της συντήρησης και της οπισθοδρόμησης.**

Αυτό είναι ένα άλλο θέμα πολύ σοβαρό πού δεν είναι όμως της ώρας.

Αυτό που ενδιαφέρει αυτή τη στιγμή, αυτό που ταρακούνησε λίγο τα πράγματα και μας έβγαλε από τη βαρετή πολιτική της κάθαρσης και της αυτοκάθαρσης, είναι η ανταρσία πλέον της πλειοψηφίας της ΚΝΕ στον ίδιο τον Πατέρα της, το Κόμμα, πράγμα που όπως είπα και στην αρχή πριν 15 χρόνια ήταν αδιανόητο να συμβεί.

Ένα ταμπού που χρειάστηκε να περάσει πολύς χρόνος, να γίνουν πολλές θυσίες, ακόμα και προσωπικές, για να αρχίσει να σπάει...

Αυτό είναι το πολύ σημαντικό κατά τη γνώμη μου στην κρίση που ξέσπασε, που όπως και να εξελιχθεί το σίγουρο είναι πως δεν θα παραμείνουν τα πράγματα όπως ήταν πριν.

Είναι αλήθεια ότι οι σημερινές πολιτικές συγκυρίες παίζουν ένα ουσιαστικό ρόλο, αλλά δεν είναι μόνο αυτές. Υπάρχει στην ΚΝΕ ένα κομμάτι προσκολλημένο ακόμα στην παράδοση, στο Μαρξισμό-Λενινισμό-Σταλινισμό, που ναι μεν είναι αναγκασμένο να βλέπει και να παρακολουθεί τι γίνεται στη Σοβιετική Ένωση, στην Κίνα, στην Πολωνία, στην

Ουγγαρία, στην Ανατολική Γερμανία, στην Κούβα, αλλά να κοιτάζει και τι γίνεται εδώ, χωρίς να μπορεί να δεχτεί να γλύψει εκεί που μέχρι προχτές έφτυνε.

Κάποτε πολεμούσε τον αμερικάνικο τρόπο ζωής και φώναζε με υψωμένη γροθιά — θάνατος στον ιμπεριαλισμό και στο ΝΑΤΟ και στην ΕΟΚ. Και τώρα αγωνίζεται να δείξει πόσο ροκ είναι. Και ανάβουν υποθέτω και τα λαμπάκια του να βλέπει στη Μόσχα, 20 χρόνια μετά το Γούντστοκ, φεστιβάλ με χεβιμεταλάδες και μια νεολαία σοβιετική να διψάει τόσο πολύ που να καταπίνει τα πάντα γιατί πολύ στερήθηκε την ελευθερία της.

Όπως και οι ΚΝΙΤΕΣ πολλά στερηθήκανε στη ζωή τους και ξοδευτήκανε άδικα χρόνια ολόκληρα δημιουργώντας εμπόδια στην ανάπτυξη του κινήματος. Γιατί αυτό που γίνεται σήμερα έρχεται πολύ καθυστερημένα και λειψά. Τά πράγματα έχουν αλλάξει πάρα πολύ. Ο πλανήτης μας κινδυνεύει και απάνω σ' αυτό το πρόβλημα δημιουργείται μια κεντρική αντίθεση η οικολογική που μαζί με την ταξική αντίθεση γεννούν νέους αγώνες από νέα κινήματα εναλλακτικά, οικολογικά, ριζοσπαστικά. Ξεπηδάνε νέες απόψεις, νέες θεωρίες, ο άνθρωπος ξαναμπαίνει στο κέντρο, σαν άνθρωπος κι όχι σαν ένα νούμερο μιας πρόσθεσης, μια νέα κουλτούρα προβάλλει, εναλλακτική, που σιγά-σιγά θα διαπεράσει όλες τις κοινωνίες.

Ειλικρινά σας λέω πως αυτά τα παιδιά είναι ήρωες. Αντέξανε και δώσανε μάχες για να υπερασπιστούνε τη γραμμή του κόμματος, όποια και να ήταν αυτή.

Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Πολωνία, μέχρι και για τη «σοσιαλιστική Ρουμανία» του Τσαουσέσκου δώσανε το αίμα τους, λίγο έλειψε να πάνε και εθελοντές στο Αφγανιστάν...

Δεν είναι λίγο πράγμα τώρα να έχουν απομυθοποιηθεί και γκρεμιστεί όλα γύρω σου, μια άλλη κατάσταση να διαμορφώνεται, και εσύ να είσαι ακόμα αφισοκολλητής, χωρίς να διακινδυνεύεις τουλάχιστον να σε πιάσουν οι μπάτσοι.

Έφτασε φαίνεται η στιγμή ο ΚΝΙΤΗΣ να θέλει να ξέρει τι γράφουν οι αφίσες, τι λένε οι προκηρύξεις, άρχισε να αμφισβητεί και να διαμορφώνει το δικό του λόγο. Πράγματα κατακτημένα και ξεπερασμένα

υποταχθεί. Το άλλο, όσο και να συμβιβαστεί, δεν θα φτιάξει μια ΚΝΕ όπως ήταν παλιά. Όσοι πάνε στο σπίτι τους ακόμα χειρότερα, θα αισθανθούνε τι σημαίνει μοναξιά.

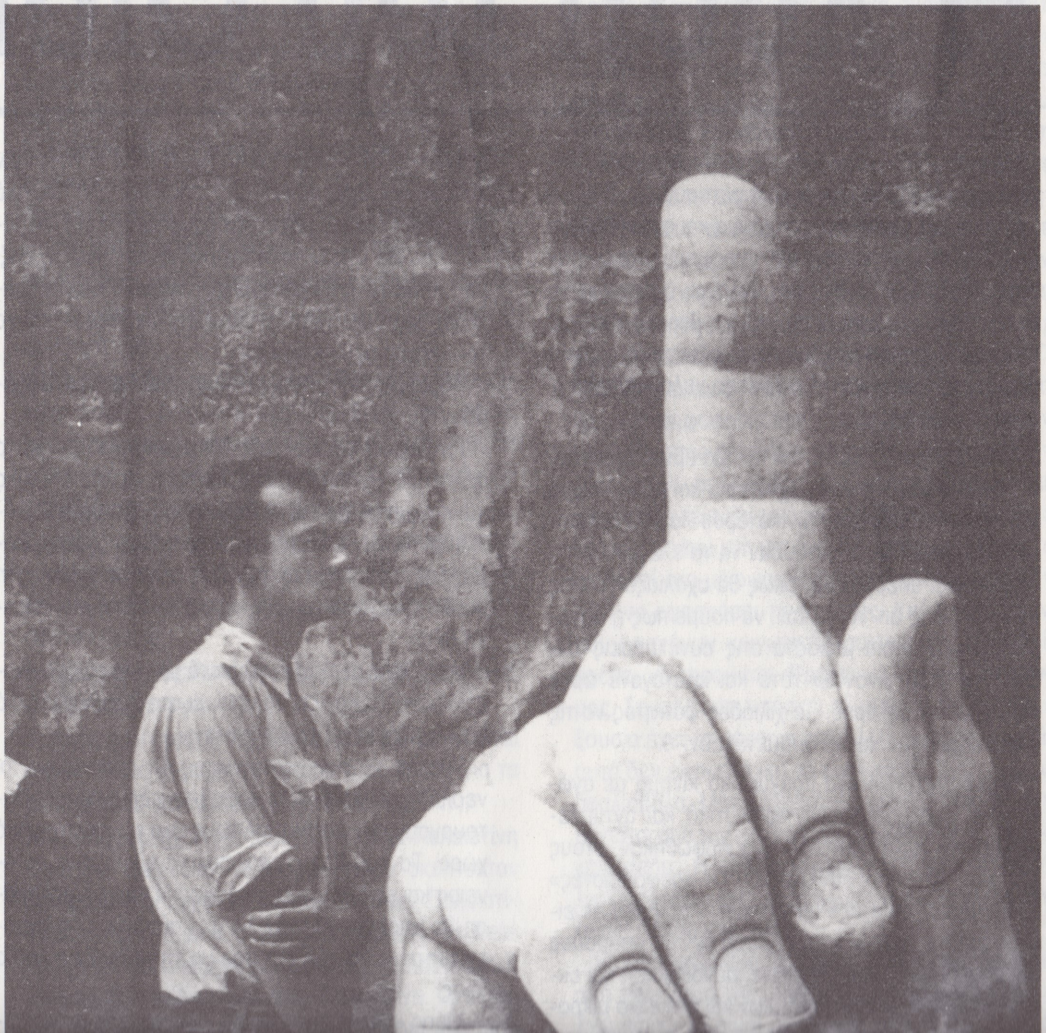
Μετά από όλα αυτά και από την αντιμετώπιση του κόμματος που φοβάται τα τεκταινόμενα και τα αντιμετωπίζει διοικητικά, παρ' όλο που ευαγγελίζεται την περεστρόικα, άντε να στρατολογηθεί ΚΝΙΤΗΣ στην οργάνωση. Θα γίνει ότι έγινε στα κομμουνιστικά κόμματα των ανατολικών χωρών, που έμεινε σ' αυτά μονάχα η νομενκλατούρα, αυτοί που είναι για τον Α ή Β λόγο με το καθεστώς.

Σιγά-σιγά και στη χώρα μας η Αριστερά τα κατάφερε να γίνει μια καθεστωτική δύναμη κι απ' ότι φαίνεται τα πάει καλά. Ότι της αναλογεί θα το εισπράξει από την ελληνική κοινωνία και το λαό.

Αφήνει από μόνη της πλέον ανοιχτό το πεδίο της καθημερινής ταξικής σύγκρουσης κι η ανασυγκρότηση όλων εκείνων των δυνάμεων που χρόνια είναι σκορπισμένες και κατακερματισμένες, είναι πιθανόν σήμερα να επιτευχθεί.

Έπρεπε φαίνεται να 'ρθει η στιγμή, η αδιανόητη πριν μερικά χρόνια, το ΚΚΕ να μη μπορεί να ελέγξει και να καθοδηγήσει ούτε τα ίδια του τα παιδιά...

Δημήτρης Παπαχρήστος

τους απόψεις, τους θεωρίες, ο άνθρωπος ξανά μπαίνει στο κέντρο, σαν άνθρωπος κι όχι σαν ένα νούμερο μιας πρόσθεσης, μια νέα κουλτούρα προβάλλει, εναλλακτική, που σιγά-σιγά θα διαπεράσει όλες τις κοινωνίες.

Ειλικρινά σας λέω πως αυτά τα παιδιά είναι ήρωες. Αντέξανε και δώσανε μάχες για να υπερασπιστούνε τη γραμμή του κόμματος, όποια και να ήταν αυτή.

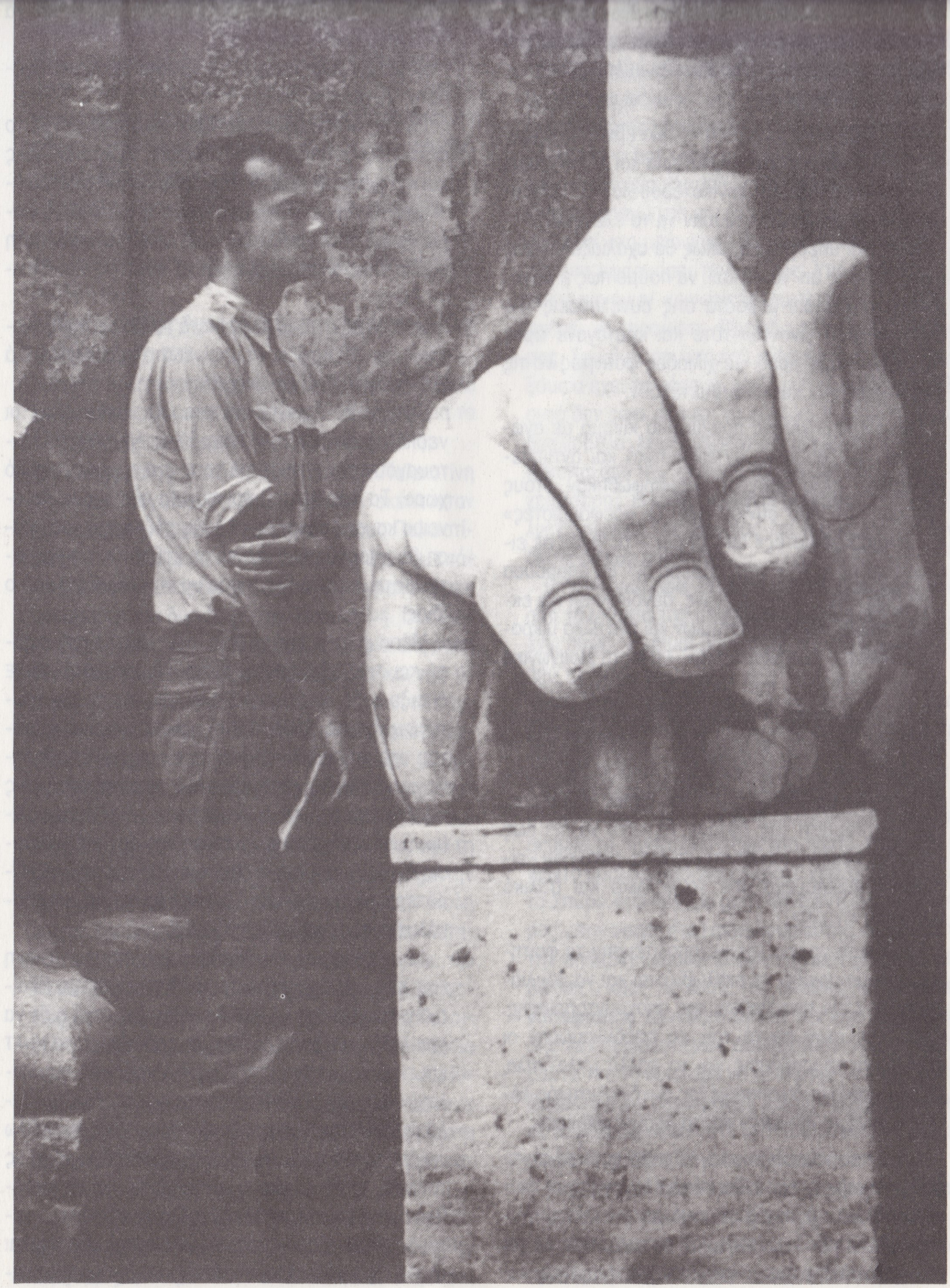
Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Πολωνία, μέχρι και για τη «σοσιαλιστική Ρουμανία» του Τσαουσέσκου δώσανε το αίμα τους, λίγο έλειψε να πάνε και εθελοντές στο Αφγανιστάν...

Δεν είναι λίγο πράγμα τώρα να έχουν απομυθοποιηθεί και γκρεμιστεί όλα γύρω σου, μια άλλη κατάσταση να διαμορφώνεται, και εσύ να είσαι ακόμα αφισοκολλητής, χωρίς να διακινδυνεύεις τουλάχιστον να σε πιάσουν οι μπάτσοι.

Έφτασε φαίνεται η στιγμή ο ΚΝΙΤΗΣ να θέλει να ξέρει τι γράφουν οι αφίσες, τι λένε οι προκηρύξεις, άρχισε να αμφισβητεί και να διαμορφώνει το δικό του λόγο. Πράγματα κατακτημένα και ξεπερασμένα για κάποιους άλλους πριν από χρόνια, αυτό όμως δεν έχει σημασία... Αυτή τη στιγμή προέχει να συνεχιστεί ο προβληματισμός, να γίνουν αναθεωρήσεις απόψεων παρωχημένων, να υπάρξει ένα άνοιγμα στην κοινωνία και, το σημαντικότερο, μετά από όλες αυτές τις απογοητεύσεις να μην πάνε στα σπίτια τους οι περισσότεροι.

Δεν γίνεται να μη χαιρετήσουμε τούτη τη μικρή αναταραχή, να μην πούμε στα παιδιά της ΚΝΕ «σαν τα χιόνια». Να μην τους κατανοήσουμε και να μην τους συμπονέσουμε γιατί, πέρα από τις πολιτικές και ιδεολογικές διαφορές τους, η κρίση και η διάσπαση θα τους χωρίσει, θα αλλάξουν οι σχέσεις τους ακόμα και οι ταβέρνες που πηγαίνανε μετά από τις συνεδριάσεις τους. Το προσωπικό τους πρόβλημα θα γίνει περισσότερο πολιτικό. Ενδεχομένως να μπορέσουν ν' ανοιχτούν, να δούνε πως δεν είναι μόνοι τους, όταν ξεπεράσουν τον μονολιθισμό τους.

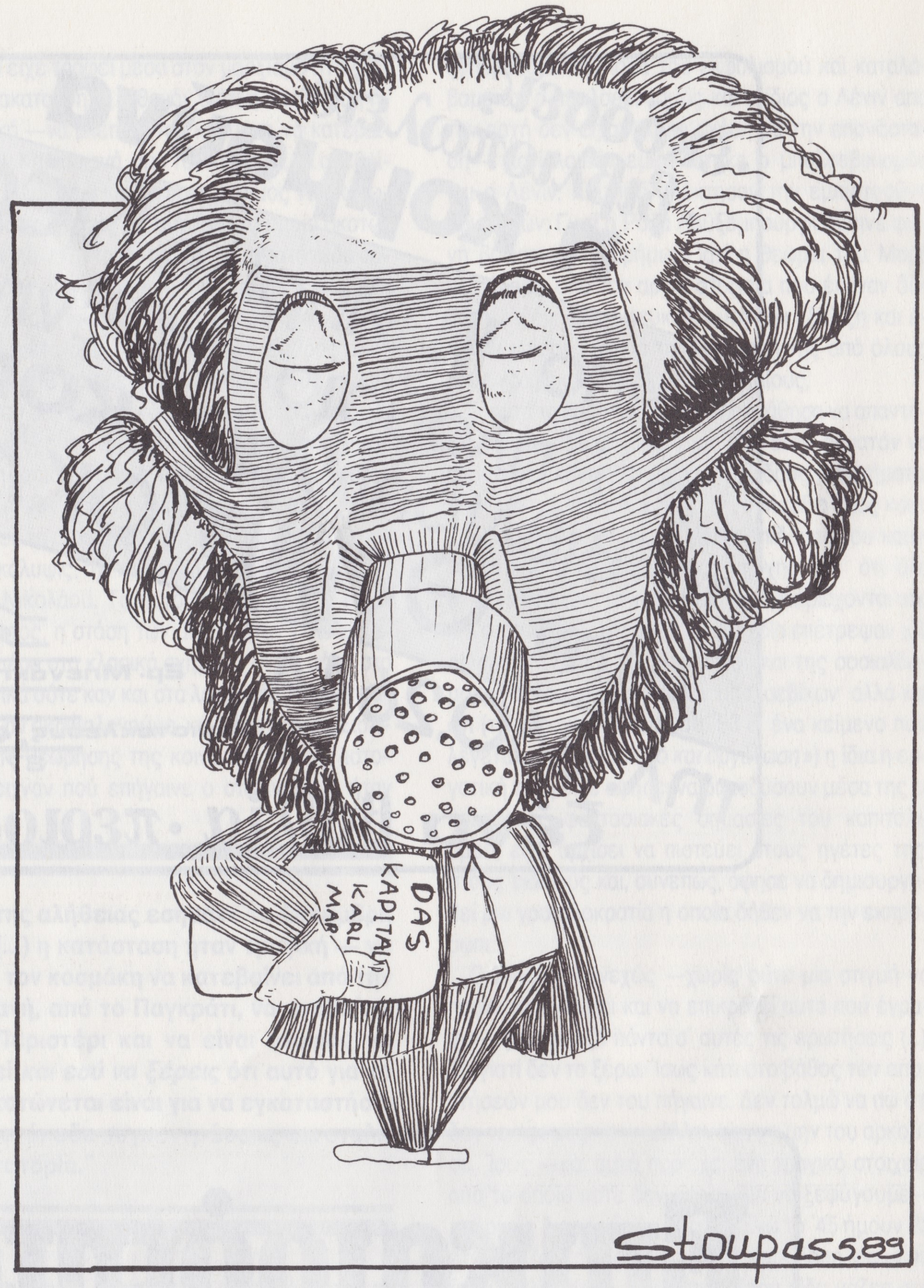
Μπορούμε να πούμε πως η ΚΝΕ έστω και καθυστερημένα αποφάσισε να μην τη σέρνει το κόμμα απ' το μανίκι. Τουλάχιστον ένα μέρος της δεν θα

Επικαιρότητα

Με ευαισθησία στα κοινωνικά κινήματα και τα ανθρώπινα δικαιώματα

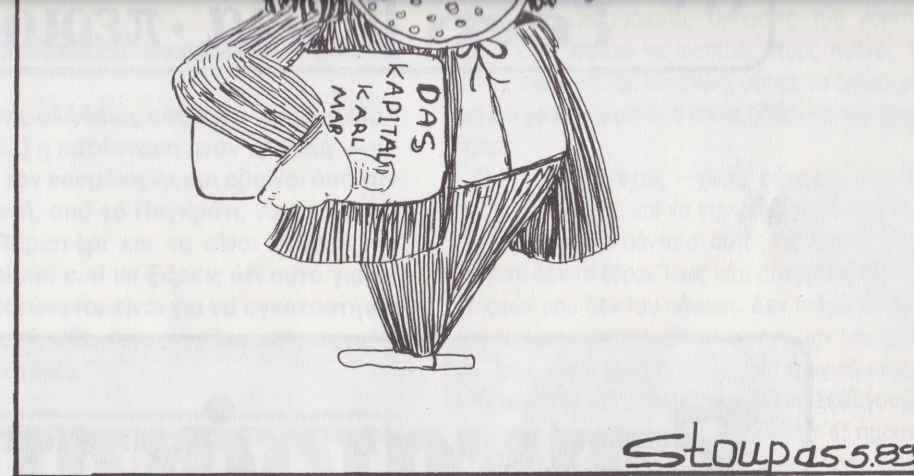
Μαρξισμός και Οικολογία

Η σχέση Μαρξισμού και Οικολογίας οπωσδήποτε παραπέμπει σε μιά θεωρητική συζήτηση. Οι σκέψεις που ακολουθούν συνδέονται με επίκαιρα θεωρητικά προβλήματα, προκύπτουν όμως, κυρίως, απ' την πολιτική μου ευαισθητοποίηση στα πλαίσια του ανανεωτικού κομμουνιστικού ρεύματος.

κή κριτική στο ζήτημα των σύγχρονων αναγκών που διαπλέκονται με το οικολογικό πρόβλημα. Αν αφαιρέσουμε από το πεδίο της εντατικής, ληστρικής εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων του Τρίτου Κόσμου την αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό θα καταλήξουμε ή να ενστερνιστούμε τη συγκεκριμένη «ανα-

όχι πάντα με πολιτικό τρόπο, πραγματικά ερωτήματα για το μέλλον της ανθρωπότητας αν τα πράγματα συνεχίσουν έτσι. Δεν είναι τυχαίο όμως, ότι η γενικευμένη και γενικευτική αναγνώριση της οικολογικής κρίσης συμπίπτει με τις επιπτώσεις των προηγούμενων φαινομένων στην καθημερινή ζωή και των

Μαρξισμός και Οικολογία

Η ΣΧΕΣΗ Μαρξισμού και Οικολογίας οπωσδήποτε παραπέμπει σε μια θεωρητική συζήτηση. Οι σκέψεις που ακολουθούν συνδέονται με επίκαιρα θεωρητικά προβλήματα, προκύπτουν όμως, κυρίως, απ' την πολιτική μου ευαισθητοποίηση στα πλαίσια του ανανεωτικού κομμουνιστικού ρεύματος.

Τα πράγματα γίνονται πιο δύσκολα και συσκοτίζονται γιατί ορισμένα μεγάλα τμήματα της Αριστεράς όσο περισσότερο προσεγγίζουν την οικολογία ως μια από τις διαστάσεις της πολιτικής τους τόσο λιγότερο παραμένουν προσηλωμένα στη μαρξιστική προσέγγιση του καπιταλισμού ως κοινωνικού συστήματος παραγωγής «που περιλαμβάνει τα πάντα, που προήλθε από ένα εντελώς ορισμένο τρόπο της συσσώρευσης και της αναπαραγωγής και δημιούργησε ένα σύμπλεγμα σχέσεων ανάμεσα στους ανθρώπους που πολυπλοκότερο δεν έχει γνωρίσει η ανθρώπινη ιστορία» (Ροσάνα Ροσσάντα).

Η αντιπαλότητά μου προς ένα τρέχοντα πολιτικό εμπειρισμό με οδηγεί στο συμπέρασμα ότι για να συνδέσουμε το Μαρξισμό με την Οικολογία πρέπει πρώτα να συνδεθούμε με το Μαρξισμό και να τον ανανεώσουμε με τα στοιχεία που αναδεικνύουν τα σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα.

Ένα παράδειγμα στο οποίο θα επανέλθω. Αν π.χ. χάσουμε από τον ορίζοντά μας την οικονομία της αγοράς, αν μεταμορφωθούμε σε υποστηρικτές της, θα είναι απολύτως αδύνατο να ασκήσουμε μαρξιστική κριτική στο ζήτημα των σύγχρονων αναγκών που διαπλέκονται με το οικολογικό πρόβλημα. Αν αφαιρέσουμε από το πεδίο της εντατικής, ληστρικής εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων του Τρίτου Κόσμου την αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό θα καταλήξουμε ή να ενστερνιστούμε τη συγκεκριμένη «αναπτυξιακή» νομοτέλεια ως αντιφατική, αλλά αναπότρεπτη εξέλιξη ή να φτάσουμε και σε αντιδραστικότερες θεωρίες Μαλθουσιανού τύπου.

Η οικολογική κρίση είναι μια πραγματικότητα πανθομολογούμενη παρά το ότι δεν ορίζεται με τον ίδιο τρόπο από όλους και ως προς τις άμεσες και ως προς τις μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις της. Η οικολογική κρίση περιγράφει την εξάντληση των μη ανανεώσιμων πηγών, την αλόγιστη σπατάλη πρώτων υλών, τη ρύπανση των υδάτων, του εδάφους και του αέρα, την αδυναμία ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης τεράστιων όγκων εμπορευμάτων που σε μικρό χρονικό διάστημα αχρηστεύονται, τον γιγαντισμό των πόλεων παράλληλα με την ερήμωση τεράστιων περιοχών, την καταστροφική δράση της πυρηνικής ενέργειας, των χημικών όπλων και των εξοπλισμών, δηλαδή η οικολογική κρίση περιγράφει την αδυναμία ειρηνικής συνύπαρξης της κοινωνίας με τη φύση και τη συστηματική υπονόμευση της ανθρώπινης υγείας και ευζωίας. Μιλάμε για κρίση, επειδή τα προηγούμενα φαινόμενα έχουν πάρει εκρηκτικές διαστάσεις με αποτέλεσμα να τίθενται, όχι πάντα με πολιτικό τρόπο, πραγματικά ερωτήματα για το μέλλον της ανθρωπότητας αν τα πράγματα συνεχίσουν έτσι. Δεν είναι τυχαίο όμως, ότι η γενικευμένη και γενικευτική αναγνώριση της οικολογικής κρίσης συμπίπτει με τις επιπτώσεις των προηγούμενων φαινομένων στην καθημερινή ζωή και των κυρίαρχων τάξεων. Όσο η περιβαλλοντική υποβάθμιση έπληττε το εργασιακό περιβάλλον και τις περιοχές κατοικίας της εργατικής τάξης δεν υπήρχε ανάλογα γενικευμένη ευαισθησία. Σήμερα, η γενίκευση π.χ. της τουριστικής βιομηχανίας και η μαζική αναζήτηση εξοχής, θάλασσας και οξυγόνου, είναι που δημιουργούν τη δυσφορία για τις καταστροφικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους.

Εξάλλου η αντιοικολογική, εντατική και όχι μόνο εκτατική, δραστηριότητα του μονοπωλιακού κεφαλαίου δημιουργεί πολλαπλές αντιφάσεις για την ίδια την αναπαραγωγή του, τόσο όσον αφορά την υλική βάση της αναπαραγωγής —π.χ. ενεργειακό πρόβλημα— όσο και την κοινωνική σταθερότητα που θα διασφαλίζει την κυριαρχία του.

Μπορεί λοιπόν ο όρος οικολογική κρίση να είναι —και είναι— δόκιμος όρος για να περιγράψει αυτά που ζούμε και αντιλαμβανόμαστε αλλά, όπως και στην περίπτωση της οικονομικής κρίσης, υπάρχουν εκ διαμέτρου αντίθετες προσεγγίσεις ως προς τις ερμηνείες και ως προς τις στρατηγικές αντιμετώπισης.

Από μαρξιστική σκοπιά η γενίκευση των οικολογικών προβλημάτων, οι ποσοτικές και νέες ποιοτικές διαστάσεις των οικολογικών κινδύνων, θέτουν επί τάπητος την αλληλεξάρτησή τους με τις συγκεκριμένες ιστορικά ταξικές κοινωνίες. Τα οικολογικά κινήματα αφορούν σήμερα πολλά κοινωνικά στρώματα και αυτό είναι ελπιδοφόρο για τη στρατηγική της κοινωνικής ανατροπής μέσα από την ευαισθητοποίηση και δράση ευρύτατων μαζών. Με δεδομένη όμως την εγγενή μερικότητα τοπικών και γενικευμένων οικολογικών προβλημάτων και την καθυστερημένη συνειδητοποίησή τους, συνήθως όταν οι καταστροφές έχουν ήδη συντελεστεί, δεν είναι δύσκολο να ηγεμονεύσουν, σε αντιπαλότητα με τις μαρξιστικές προσεγγίσεις, θεωρίες και προτάσεις που, όχι μόνο εκτονώνουν τις αντιδράσεις για την κρίση, αλλά επιτρέπουν και στο κεφάλαιο να βρει νέους δρόμους αναπαραγωγής σε έναν ατέρμονα κύκλο παραγωγής, διορθωτικής του περιβάλλοντος παραγωγής, από τον οποίο απουσιάζει τελείως η πρόληψη. Είναι γνωστό πως ο σημερινός μονοπωλιακός καπιταλισμός προσπαθεί να λύσει τα προβλήματα της διάθεσης των προϊόντων με σπάταλη κατανάλωση εις βάρος των δημοσίων προϋπολογισμών· το σαφέστερο παράδειγμα στο σημείο αυτό, μάς το προσφέρουν οι μη παραγωγικές επενδύσεις στον τομέα των εξοπλισμών και της διαστημικής. Ως νέος αναπτυξιακός κλάδος προσφέρεται εδώ η βιομηχανική προστασία του περιβάλλοντος, τα έξοδα της οποίας μετακυλίονται είτε στις τιμές των προϊόντων είτε καλύπτονται άμεσα από τα δημόσια ταμεία (επιχορηγήσεις, φορολογικές απαλλαγές, άμεσα μέτρα του κρατικού μηχανισμού), ενώ τα κέρδη τα νέμονται τα μονοπώλια. Σύμφωνα με υπολογισμούς της αμερικανικής Επιτροπής Ποιότητας του Περιβάλλοντος, από τη δαπάνη τριών εκατομμυρίων μάρκων για την άρση μιας βλάβης του περιβάλλοντος, οι εταιρείες κερδίζουν τουλάχιστον 1 εκατομμύριο.

Η επέμβαση του ανθρώπου στη φύση είχε πάντα επιπτώσεις και δημιουργούσε ανισορροπίες. Όταν μιλάμε σήμερα για αλυσιδωτές επιπτώσεις της καταστροφής των δασών, αξίζει να θυμόμαστε ότι ο Ένγκελς στη «Διαλεκτική της φύσης» έγραφε ότι οι άνθρωποι που στη Μεσοποταμία, την Ελλάδα, τη Μ. Ασία και αλλού κατέστρεφαν τα δάση για να αποκτήσουν καλλιεργήσιμη γη, έβαζαν τις βάσεις για την πραγματική ερήμωση αυτών των χωρών καταστρέ-

σμου όπου παρουσιάζονται ανάλογες κρίσεις— και σηματοδοτεί την ακρότατη μορφή συνύπαρξης του αυξανόμενου κοινωνικού πλούτου και της αυξανόμενης κοινωνικής έλλειψης.

Το μονοπωλιακό κεφάλαιο, το κεφάλαιο γενικά, ενδιαφερόμενο αποκλειστικά για την κερδοφορία του, επιδιώκει τον μικρότερο χρονικά κύκλο και το μικρότερο κόστος αναπαραγωγής του και αυτό οδηγεί στην εντατική εκμετάλλευση μέχρι και καταστροφή των φυσικών διαθέσιμων πόρων και του περιβάλλοντος. Αλλά το κεφάλαιο κυριαρχεί στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και στον αντίστοιχο τρόπο κοινωνικής οργάνωσης. Δεν είναι μόνο το κέρδος που προσπορίζονται οι κεφαλαιοκράτες, είναι η συνολική οργάνωση της παραγωγής, η λειτουργία του κράτους και η κυριαρχία ανάλογων νόμων στην κατανάλωση, που συνδράμουν τις οικολογικές ανισορροπίες και την οικολογική κρίση.

Γράφει ο Χανς Μάγκνους Εντσενσμπέργκερ: «οπουδήποτε επικρατεί απόλυτα ή κατά κύριο λόγο ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής, όπου δηλαδή τα προϊόντα της ανθρώπινης εργασίας παίρνουν τη μορφή εμπορεύματος, παράγεται μαζί με τον αυξανόμενο κοινωνικό πλούτο και αυξανόμενη κοινωνική έλλειψη. Αυτή η έλλειψη παίρνει στην πορεία της ιστορικής εξέλιξης διάφορες μορφές. Στη φάση της

"... η οικολογική κρίση φέρνει στην επικαιρότητα τη ριζική αντιπαλότητα με τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και ίσως αυτό αποτελεί το ευτυχέστερο πεδίο συνάντησης Μαρξισμού και οικολογίας..."

πρωταρχικής συσσώρευσης παρατηρείται άμεση εξαθλίωση, δημιουργημένη από την εκτατική εκμετάλλευση, παράταση του ωραρίου εργασίας, πτώση των πραγματικών μισθών. Στις περιοδικές κρίσεις ο πλούτος που έχει παραχθεί καταστρέφεται άμεσα (δημητριακά πετάγονται στη θάλασσα κ.λπ.). Με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων αυξάνονται και οι καταστρεπτικές ενέργειες του συστήματος με παγκόσμιους πολέμους και παραγωγή πολεμικού υλικού, παράγεται συνεχώς έλλειψη. Σε μια όψιμη

έλλειψης αναλαμβάνεται κοινωνικά. Δημιουργούν και επιπλέον ανισότητες αφού στις εναλλακτικές μορφές διαβίωσης έχουν πρόσβαση οι ανώτερες εισοδηματικές τάξεις, όχι όλοι. Οι δυνατότητες φυγής από ένα μολυσμένο περιβάλλον, οι διακοπές, η δεύτερη κατοικία, η εξελιγμένη ιατρική περίθαλψη, όλ' αυτά δεν είναι προσιτά σε όλους.

Επομένως, η οικολογική κρίση φέρνει στην επικαιρότητα τη ριζική αντιπαλότητα με τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και ίσως αυτό αποτελεί το ευτυχέστερο πεδίο συνάντησης Μαρξισμού και Οικολογίας, τουλάχιστον όσον αφορά τα όπλα της κατανόησης και της κριτικής.

Αλλά η οικολογική κρίση πλήττει καίρια και όλες τις παραμορφωτικές προσεγγίσεις του Μαρξισμού από την Αριστερά. Δεν πρόκειται μόνο για τη σταλινική παραμόρφωση της πρωτοκαθεδρίας των παραγωγικών δυνάμεων πάνω στις παραγωγικές σχέσεις που αποτέλεσε και τη θεωρητική βάση της σοσιαλδημοκρατίας. Πρόκειται για την απομυθοποίηση και από τη σκοπιά της οικολογικής κρίσης της τυφλής εμπιστοσύνης στην τεχνολογική πρόοδο. Η τεχνική πρόοδος, σε συνθήκες ανταγωνισμού, αποσκοπεί ουσιαστικά στην παραγωγικότητα και, παρεπιπτόντως, στην ανεύρεση ωφέλιμων για τον άνθρωπο λύσεων, τόσο στον τρόπο παραγωγής όσο και στον τρόπο κατανάλωσης.

Σήμερα είναι δυστυχώς ακόμα λίγοι οι αριστεροί που δεν πιστεύουν ότι το μέλλον της ανθρωπότητας είναι εγγυημένο χάρις στις απεριόριστες τεχνολογικές δυνατότητες ή ότι οι παραγωγικές σχέσεις μπλοκάρονται από τις παραγωγικές δυνάμεις που πρέπει να απελευθερωθούν.

Η κριτική σταματά στη χρήση των παλιών και νέων τεχνολογιών, στη χρήση των παραγωγικών δυνάμεων, στο ποιος διαθέτει την εξουσία, αν και αυτό, το ζήτημα δηλαδή της εξουσίας ως κομβικό πρόβλημα, τίθεται σπανιότερα. Όντως, σε τελική ανάλυση, το πρόβλημα της απάντησης στην οικολογική κρίση είναι πρόβλημα εξουσίας. Όχι όμως μόνο από τη σκοπιά της χρήσης, αλλά και της φύσης των παραγωγικών δυνάμεων. Γιατί η «εξέλιξη στις δυο τελευταίες δεκαετίες μάς επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι οι παραγωγικές δυνάμεις διαμορφώνονται τόσο πολύ από τις συνθήκες παραγωγής, ώστε κάθε δοκιμή ν' αλλάξουμε τις συνθήκες παραγωγής είναι

στερο παράδειγμα στο σημείο αυτό, μας το προσφέρουν οι μη παραγωγικές επενδύσεις στον τομέα των εξοπλισμών και της διαστημικής. Ως νέος αναπτυξιακός κλάδος προσφέρεται εδώ η βιομηχανική προστασία του περιβάλλοντος, τα έξοδα της οποίας μετακυλίονται είτε στις τιμές των προϊόντων είτε καλύπτονται άμεσα από τα δημόσια ταμεία (επιχορηγήσεις, φορολογικές απαλλαγές, άμεσα μέτρα του κρατικού μηχανισμού), ενώ τα κέρδη τα νέμονται τα μονοπώλια. Σύμφωνα με υπολογισμούς της αμερικανικής Επιτροπής Ποιότητας του Περιβάλλοντος, από τη δαπάνη τριών εκατομμυρίων μάρκων για την άρση μιας βλάβης του περιβάλλοντος, οι εταιρείες κερδίζουν τουλάχιστον 1 εκατομμύριο.

Η επέμβαση του ανθρώπου στη φύση είχε πάντα επιπτώσεις και δημιουργούσε ανισορροπίες. Όταν μιλάμε σήμερα για αλυσιδωτές επιπτώσεις της καταστροφής των δασών, αξίζει να θυμόμαστε ότι ο Ένγκελς στη «Διαλεκτική της φύσης» έγραφε ότι οι άνθρωποι που στη Μεσοποταμία, την Ελλάδα, τη Μ. Ασία και αλλού κατέστρεφαν τα δάση για να αποκτήσουν καλλιεργήσιμη γη, έβαζαν τις βάσεις για την πραγματική ερήμωση αυτών των χώρων καταστρέφοντας μαζί με τα δάση και τα κέντρα συγκέντρωσης και διατήρησης της υγρασίας. Ή ότι οι ορεινοί Ιταλοί καταστρέφοντας τα δάση των ελάτων, στις νότιες πλαγιές των Άλπεων, υπέσκαπταν τη γαλακτοκομία στην περιοχή τους.

Όπως λέει ο Ένγκελς «τα γεγονότα μάς θυμίζουν σε κάθε βήμα, πως δεν κυριαρχούμε καθόλου πάνω στη φύση όπως ένας κατακτητής πάνω σ' ένα ξένο λαό, όπως κάποιοι που θα στέκονταν έξω από τη φύση, αλλά πως είμαστε μέσα της και πως όλη μας η εξουσία βρίσκεται στο πλεονέκτημα που έχουμε σχετικά με όλα τ' άλλα όντα, να γνωρίζουμε τους νόμους της και να μπορούμε να τους εφαρμόζουμε ορθά».

Αλλά οι αποφάσεις των ανθρώπων για την επιβίωση, την ανάπτυξη, για τη σχέση με τη φύση κ.λπ. είναι πάντα κοινωνικές αποφάσεις κι επομένως προσδιορίζονται και υπόκεινται στον κοινωνικό ανταγωνισμό, την πάλη των τάξεων και την πολιτική.

Σήμερα η οικολογική κρίση ευδοκιμεί σε συνθήκες καπιταλιστικής ανάπτυξης —αφήνω έξω τον σταλινικό κρατισμό και τις χώρες του Τρίτου Κόσμου— έλλειψη. Αυτή η έλλειψη παίρνει στην πορεία της ιστορικής εξέλιξης διάφορες μορφές. Στη φάση της

"... η οικολογική κρίση φέρνει στην επικαιρότητα τη ριζική αντιπαλότητα με τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και ίσως αυτό αποτελεί το ευτυχέστερο πεδίο συνάντησης Μαρξισμού και οικολογίας..."

πρωταρχικής συσσώρευσης παρατηρείται άμεση εξαθλίωση, δημιουργημένη από την εκτατική εκμετάλλευση, παράταση του ωραρίου εργασίας, πτώση των πραγματικών μισθών. Στις περιοδικές κρίσεις ο πλούτος που έχει παραχθεί καταστρέφεται άμεσα (δημητριακά πετάγονται στη θάλασσα κ.λπ.). Με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων αυξάνονται και οι καταστρεπτικές ενέργειες του συστήματος με παγκόσμιους πολέμους και παραγωγή πολεμικού υλικού, παράγεται συνεχώς έλλειψη. Σε μια όψιμη φάση της καπιταλιστικής εξέλιξης, αυτό το καταστροφικό δυναμικό αποκτά νέα ποιότητα· απειλεί όλες τις βάσεις της ζωής του ανθρώπου. Τούτο έχει σα συνέπεια να εμφανίζεται η έλλειψη σαν φυσική δύναμη που έχει παραχθεί κοινωνικά. Αυτή η επάνοδος της γενικής έλλειψης αποτελεί τον πυρήνα της οικολογικής κρίσης... Ο «πλούτος» των υπεραναπτυγμένων καταναλωτικών κοινωνιών της Δύσης οφείλεται, εφόσον δεν είναι, όπως για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, απλή χίμμαιρα, σε ένα μεθύσι της λεηλασίας και της αρπαγής χωρίς προηγούμενο στην ιστορία, θύματα του οποίου είναι από το ένα μέρος οι λαοί του Τρίτου Κόσμου και από το άλλο οι άνθρωποι του μέλλοντος. Πρόκειται δηλαδή για έναν πλούτο που δημιουργεί αφάνταστη έλλειψη».

Για την αντιμετώπιση των οικολογικών προβλημάτων αναλαμβάνονται, όπως γνωρίζουμε, τεχνολογικές προσπάθειες. Αλλά αυτές όχι μόνο δεν εξισορρόπησαν και δεν μπορούν να εξισορροπήσουν τις αντιφάσεις, αλλά δημιουργούν επιπλέον εκμετάλλευση των λαϊκών τάξεων — μια και το κόστος της

ντως, στην ανεύρεση ωφέλιμων για τον άνθρωπο λύσεων, τόσο στον τρόπο παραγωγής όσο και στον τρόπο κατανάλωσης.

Σήμερα είναι δυστυχώς ακόμα λίγοι οι αριστεροί που δεν πιστεύουν ότι το μέλλον της ανθρωπότητας είναι εγγυημένο χάρις στις απεριόριστες τεχνολογικές δυνατότητες ή ότι οι παραγωγικές σχέσεις μπλοκάρονται από τις παραγωγικές δυνάμεις που πρέπει να απελευθερωθούν.

Η κριτική σταματά στη χρήση των παλιών και νέων τεχνολογιών, στη χρήση των παραγωγικών δυνάμεων, στο ποιος διαθέτει την εξουσία, αν και αυτό, το ζήτημα δηλαδή της εξουσίας ως κομβικό πρόβλημα, τίθεται σπανιότερα. Όντως, σε τελική ανάλυση, το πρόβλημα της απάντησης στην οικολογική κρίση είναι πρόβλημα εξουσίας. Όχι όμως μόνο από τη σκοπιά της χρήσης, αλλά και της φύσης των παραγωγικών δυνάμεων. Γιατί η «εξέλιξη στις δυο τελευταίες δεκαετίες μάς επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι οι παραγωγικές δυνάμεις διαμορφώνονται τόσο πολύ από τις συνθήκες παραγωγής, ώστε κάθε δοκιμή ν' αλλάξουμε τις συνθήκες παραγωγής είναι καταδικασμένη σε αποτυχία αν δεν σκοπεύουμε ν' αλλάξουμε τη φύση, όχι μόνο τη χρήση των παραγωγικών δυνάμεων».

Ίσως αυτός ο εντοπισμός στη φύση των παραγωγικών δυνάμεων μπορεί να διασταυρωθεί με το ζήτημα των ορίων που τίθεται από πράσινα και οικολογικά ρεύματα. Η οριοθετημένη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και ο επαναπροσδιορισμός της φύσης τους, μπορεί να είναι λοιπόν δυο θεμελιώδεις αρχές ενός σύγχρονου οικολογικού μαρξισμού. Το ζήτημα των ορίων στην παραγωγική διαδικασία των αναπτυγμένων καπιταλιστικά χωρών, συνδεδεμένο άρρηκτα με την ανατροπή του καθεστώτος ανισοκατανομής του δημιουργημένου πλούτου, πρέπει ν' αποτελεί συστατικό στοιχείο μιας αριστερής πολιτικής για τη σοσιαλιστική μετάβαση. Γιατί αν οι οικολογικές καταστροφές εκληφθούν, και πρέπει να εκληφθούν, με τις πολιτικές, όχι τις μεταφυσικές τους διαστάσεις, ως δεδομένες από τους μαρξιστές, τότε το ζήτημα των ορίων αποκτά ένα σαφές πολιτικό νόημα και χρειάζεται να αναλυθεί συγκεκριμένα, οικονομικά και κοινωνικά.

Θα έρθω τώρα σε ένα άλλο θέμα: Πολλή συζήτηση γίνεται για τα γενικευμένα καταναλωτικά πρότυπα στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες και πολλές φορές και από οικολογικές ομάδες αποδίδεται μομφή στους καταναλωτές, αδιακρίτως, ως υπαίτιους των καταναλωτικών συνηθειών που εμφανίζουν. Οπωσδήποτε υπάρχουν ανάγκες που προηγούνται του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, ο τρόπος όμως ικανοποίησης των αναγκών προσδιορίζεται ιστορικά, κατ' αρχήν μέσα στις παραγωγικές σχέσεις και στη συνέχεια στο συνολικό σύστημα κρατικών και κοινωνικών θεσμών που συντηρεί και αναπαράγει αυτές τις σχέσεις.

Η διατροφή του πληθυσμού είναι μια προφανής ανάγκη. Το αν όμως γενικεύτηκαν τα συσκευασμένα προϊόντα μακράς διάρκειας και οι πλαστικές συσκευασίες έχει να κάνει με τις στρατηγικές των βιομηχανιών τροφίμων που ενδιαφέρονται για το κέρδος και την κυριαρχία τους στην αγορά και καθόλου για την ικανοποίηση των αναγκών διατροφής σύμφωνα με τους κανόνες υγιεινής και ευζωίας. Εξάλλου η αξία χρήσης είναι μια έννοια προσδιορισμένη απολύτως από την ανταλλακτική αξία των εμπορευμάτων που επικρατεί σε βάρος της πρώτης. Οι αυτοκινητοβιομηχανίες π.χ. ενδιαφερόμενες για τη μεγιστοποίηση του κέρδους δεν προωθούν καινοτομίες που συνδέονται με την ασφαλέστερη χρήση των αυτοκινήτων αλλά με άχρηστες πολυτέλειες που ανεβάζουν την ανταλλακτική τους αξία και διευκολύνουν την κατανάλωση στην αγορά. Πολλοί, και αριστεροί, που όψιμα προσχώρησαν σ' αυτές τις θέσεις φαντάζονται την αγορά ως ένα χώρο απεριόριστων επιλογών για την ικανοποίηση ατομικών αναγκών. Υποστηρίζουν έτσι τις οικονομίες της αγοράς θεωρώντας ότι η ζήτηση εκπορεύεται αβίαστα από τους ατομικούς καταναλωτές που στις ανάγκες και στις προτιμήσεις τους απαντά η παραγωγή.

Αν τίθεται, και τίθεται, κάποιο πρόβλημα, είναι οι άνισες δυνατότητες προσπέλασης στην κατανάλωση. Σε αντίθεση με αυτές τις αντιλήψεις, η κατανόηση του προσανατολισμού υπαρκτών και ανύπαρκτων αναγκών μέσα από την ίδια την παραγωγή προς συγκεκριμένα εμπορεύματα απομυθοποιεί τον φερόμενο ως ευεργετικό ρόλο της αγοράς και την προσδιορίζει κυρίως ως πεδίο ανταγωνισμού του κεφαλαίου και ελάχιστα ως πεδίο εναλλακτικών καταναλωτικών επιλογών. «Η δίψα για εμπορεύματα είναι προϊόν της παραγωγής εμπορευμάτων». Η αξιολόγηση και η αξία τους εμπεδώνεται μέσα στο γενικευμένο σήμερα αστικό πολιτισμό μέσα από τις αξίες και τις ιδεολογίες που διατρέχουν την ανθρώπινη καθημερινότητα.

Είναι γεγονός ότι τα καταναλωτικά πρότυπα των λαϊκών τάξεων, οι ανάγκες που εκδηλώνουν, δεν συνδέονται γενικά με κανένα απελευθερωτικό σοσιαλιστικό ή κομμουνιστικό όραμα αλλά με τα καταναλωτικά πρότυπα που οι πλούσιοι έχουν τη δυνατότητα να προσεγγίζουν. Και είναι επίσης γεγονός ότι αρκετές από τις ανάγκες τους επιβάλλονται στις συνθήκες στέρησης που συνοδεύουν την κοινωνία της «αφθονίας» π.χ. η απόλυτα φυσιολογική ανάγκη δραπέτευσης από τις πόλεις στην εξοχή πολλαπλασιάζει την ανάγκη μεταφορικού μέσου και εφόσον τα δημόσια είναι ανεπαρκή, την ανάγκη ιδιωτικού μεταφορικού μέσου.

Είπαμε ότι στις οικονομίες της αγοράς βασιλεύει το άτομο-καταναλωτής. Η συλλογική κατανάλωση αφορά μόνο τις λιγότερο προνομιούχες τάξεις και ενεργοποιήθηκε δραστικά στις συνθήκες του κράτους πρόνοιας για να στηρίξει τη διευρυμένη αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης αλλά και ως αποτέλεσμα λαϊκών αγώνων. «Το ξεχωριστό άτομο είναι αντικειμενικά αδύνατο να βρει ικανοποίηση για ανάγκες τις οποίες αισθάνεται σαν κοινωνικό και όχι σαν τυχαίο άτομο. Αφημένο μόνο του θα τείνει μάλλον ν' απαιτεί ατομικά αγαθά, παρά συλλογικές προσφορές υπηρεσιών και κοινωφελείς εγκαταστάσεις. Με άλλα λόγια θ' απαιτεί μια οικονομία της αγοράς και όχι μια οικονομία και κοινωνία που βασίζεται σε προσφορές υπηρεσιών» (Αντρέ Γκορζ). Μια οικολογική μαρξιστική προσέγγιση της κατανάλωσης θα έπρεπε να αντικαθιστά το ατομικό με το συλλογικό καταναλωτικό πρότυπο γιατί, συν τοις άλλοις, μόνο έτσι μπορούν να ελεγχθούν οι οικολογικές καταστροφές και ανισορροπίες. Για να το κάνουν όμως αυτό και οι οικολόγοι και οι αριστεροί χρειάζεται να συγκρουστούν με την ατομική ικανοποίηση των αναγκών που κυριαρχεί στις οικονομίες της αγοράς, και, τελικά, με την ίδια την οικονομία της αγοράς. Ο κατάλογος των προβλημάτων που πρέπει να προσεγγιστούν από τη σκοπιά του Μαρξισμού και της Οικολογίας είναι μεγάλος. Από την οργάνωση της παραγωγής μέχρι τη νέα κοινωνική οργάνωση. Ελάχιστα έθιξε το σημείωμα αυτό. Η συνεννόηση πάντως επείγει όπως επείγει η πολιτική ανάπτυξη του Πράσινου και του Κόκκινου και οι καθημερινοί αγώνες για τα μεγάλα οικολογικά προβλήματα στο χώρο μας και τον κόσμο.

Ελένη Πορτάλιου

αυτοκινητοβιομηχανίες π.χ. ενδιαφερόμενες για τη μεγιστοποίηση του κέρδους δεν προωθούν καινοτομίες που συνδέονται με την ασφαλέστερη χρήση των αυτοκινήτων αλλά με άχρηστες πολυτέλειες που ανεβάζουν την ανταλλακτική τους αξία και διευκολύνουν την κατανάλωση στην αγορά. Πολλοί, και αριστεροί, που όψιμα προσχώρησαν σ' αυτές τις θέσεις φαντάζονται την αγορά ως ένα χώρο απεριόριστων επιλογών για την ικανοποίηση ατομικών αναγκών. Υποστηρίζουν έτσι τις οικονομίες της αγοράς θεωρώντας ότι η ζήτηση εκπορεύεται αβίαστα από συνθήκες στέρησης που συνοδεύουν την κοινωνία της «αφθονίας» π.χ. η απόλυτα φυσιολογική ανάγκη δραπέτευσης από τις πόλεις στην εξοχή πολλαπλασιάζει την ανάγκη μεταφορικού μέσου και εφόσον τα δημόσια είναι ανεπαρκή, την ανάγκη ιδιωτικού μεταφορικού μέσου.

Είπαμε ότι στις οικονομίες της αγοράς βασιλεύει το άτομο-καταναλωτής. Η συλλογική κατανάλωση αφορά μόνο τις λιγότερο προνομιούχες τάξεις και ενεργοποιήθηκε δραστικά στις συνθήκες του κρά-

χιστα έδιξε το σημείωμα αυτό. Η συνέννοηση πάντως επείγει όπως επείγει η πολιτική ανάπτυξη του Πράσινου και του Κόκκινου και οι καθημερινοί αγώνες για τα μεγάλα οικολογικά προβλήματα στο χώρο μας και τον κόσμο.

Ελένη Πορτάλιου

Φ Ι Λ Ι Π Π Ι Ν Ε Σ

Η Καταστροφή των Δασών

Η ΑΠΟΓΥΜΝΩΣΗ των δασών είναι σήμερα ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα για τις Φιλιππίνες. Οι δασικές εκτάσεις μειώθηκαν στα 1,2 εκατομμύρια εκτάρια από 16,8 εκατομμύρια εκτάρια που ήταν πριν 45 χρόνια. Αυτό σημαίνει εξαφάνιση του 93% των δασών με ένα ρυθμό καταστροφής 300.000 εκτάρια το χρόνο. Ακόμα όμως κι αν δεχτούμε το ρυθμό καταστροφής 100.000 εκτάρια το χρόνο που δίνει η κυβέρνηση, είναι φανερό πως τα εναπομείναντα δάση δεν έχουν περισσότερο από 12 χρόνια ζωής.

Γίνεται πια φανερό σε ολοένα και περισσότερους ανθρώπους ότι η πορεία της εξαφάνισης των δασών στις Φιλιππίνες έχει φτάσει ήδη σε πολύ κρίσιμο σημείο. Οι ειδικοί παρατηρητές πιστεύουν πως αν δεν υπάρξει ΤΩΡΑ μια ολική απαγόρευση της υλοτομίας στα παρθένα δάση ή έστω μια απαγόρευση στις εξαγωγές ξύλου, η πορεία της καταστροφής θα είναι πια μη αντιστρέψιμη.

Απέναντι σ' αυτό η κυβέρνηση χρησιμοποιεί φτηνές δικαιολογίες, ρίχνοντας την ευθύνη για το 75% της καταστροφής των δασών στους αγρότες Kaingineros, φτωχούς, πεινασμένους και παραμελημένους ιθαγενείς οι οποίοι έχουν σαν μια από τις λίγες δυνατότητες επιβίωσης το να μαζεύουν απομεινάρια ξύλου στις ήδη υλοτομημένες περιοχές. Στην εμπορική υλοτομία αποδίδεται η ευθύνη για το 25% της καταστροφής κι αυτό, τη στιγμή που οι ίδιες οι επίσημες αναφορές παρουσιάζουν την εμπορική υλοτομία σαν το βασικό φταίχτη για την απογύμνωση των δασικών εκτάσεων.

Ανώτερα στελέχοι του Τμήματος Περιβάλλοντος και Φυσικών Ερευνών (DENR) έχουν μιλήσει για ένα παράνομο κύκλωμα αδειών ξυλείας. Συνδικάτα που εκδίδουν ψεύτικες άδειες και προστατεύουν τους περιοχές δράσης των υλοτόμων. Ο 39χρονος δασοφύλακας Conrado Reyes δολοφονήθηκε στις αρχές αυτού του χρόνου από οπλοφόρους συνοδούς των υλοτόμων, όταν προσπάθησε να εμποδίσει τη μεταφορά φρεσκοκομμένων δέντρων. Λίγες μέρες πριν τη δολοφονία του, του προσφέρθηκε ένα φορτηγό ξυλείας αξίας 4.000$ αν επέτρεπε τη διέλευση 15 φορτηγών με παράνομη ξυλεία. Ο Reyes είναι μόνο ένας από μια ολόκληρη σειρά δασοφυλάκων που δολοφονήθηκαν τα τελευταία χρόνια.

Όπως παραδέχτηκε και ένα στέλεχος της κυβέρνησης, ο Roberto Pagdangan, οι παράνομοι υλοτόμοι «υποστηρίζονται από μια πανίσχυρη οικονομικά ομάδα καπιταλιστών» που έχουν «εγκατασταθεί στα δάση κι έχουν δωροδοκήσει και εξαγοράσει κάποιους δημόσιους και στρατιωτικούς αξιωματούχους για να τους προστατεύουν».

Γιγάντιες προσπάθειες και πολύς χρόνος και χρήματα απαιτούνται για να επαναφερθεί σε κανονική ζωή ένα κατεστραμμένο δάσος. Ένα σχετικό πρόγραμμα που εκπονήθηκε πρόσφατα λέει ότι χρειάζονται 100 χρόνια και 7,5 δις $ για να αναδασωθούν 10 εκατομμύρια εκτάρια απογυμνωμένων εκτάσεων με ρυθμό 100.000 εκτάρια το χρόνο.

Η κυβέρνηση των Φιλιππίνων σκοπεύει να αναδασώσει 1,4 εκατομμύρια εκτάρια στο διάστημα από 1988 μέχρι 2000 με κόστος 1 δις $. Αυτό σημαίνει πως ακόμα κι αν επιχειρηθεί η αναδάσωση μόνο των εντελώς απογυμνωμένων εκτάσεων, που είναι 6,5 εκατομμύρια εκτάρια, θα χρειαστούν 56 χρόνια περίπου.

Κάποιοι περιβαλλοντιστές όμως δεν χαίρονται ιδιαίτερα με το κυβερνητικό πρόγραμμα αναδάσωσης. Επισημαίνουν πως αυτό βασικά εστιάζει στο μαζικό φύτεμα δέντρων ταχείας ανάπτυξης που τος των Ηνωμένων Εθνών (UNDP) και του Τμήματος Διεθνούς Ανάπτυξης των Ηνωμένων Πολιτειών (USAID). Το σχέδιο υπολογίζει ότι στις Φιλιππίνες απαιτούνται 190 εκατομμύρια $ για ένα πενταετές πρόγραμμα αναδάσωσης.

Διεθνείς οργανισμοί χρηματοδότησης συμμετέχουν ήδη στο πρόγραμμα μέσω δανείων και δωρεών. Η Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης (ADB) έχει εγκρίνει 120 εκατομμύρια $ σε δάνεια και 1,88 εκατομμύρια $ σε τεχνικό εξοπλισμό για να υποστηρίξει το πρόγραμμα. Πριν απ' αυτό η ADB διοχέτευσε ένα δάνειο 12 εκατομμυρίων $ για αναδασώσεις, που στην πραγματικότητα διατέθηκε για να εκσυγχρονίσει την τοπική βιομηχανία υλοτόμησης. Το Υπερπόντιο Οικονομικό Ταμείο Συνεργασίας (OECF) της Ιαπωνίας πρόσφερε δάνειο 120 εκατομμυρίων $. Επίσης το USAID πρόσφερε στις αρχές αυτού του χρόνου 5 εκατομμύρια $ για να υποστηρίξει την αναδάσωση και την προστασία του εδάφους στην περιοχή του Mindanao.

Στους αγρότες και τους κάτοικους των υψιπέδων προσφέρεται η δυνατότητα να βελτιώσουν το εισόδημά τους, απασχολούμενοι σε μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις εμφύτευσης δέντρων ταχείας ανάπτυξης. Μια από τις ποικιλίες δέντρων που προωθούνται είναι η Gmelina arborea που μπορεί να υλοτομείται κάθε 5 χρόνια. Λέγεται ότι περίπου 200 τέτοια δέντρα μπορούν να μεγαλώσουν σε ένα εκτάριο γης και αποδίδουν συνολικά 10.000 $, δηλαδή δίνουν στο αγρότη ένα εισόδημα 2.000 $ το χρόνο.

Πάντως «ένα μεγάλο μέρος των περιοχών που πρόκειται να αναδασωθούν, θα διατεθούν για παραγωγικούς/εμπορικούς σκοπούς και, τελικά, είναι οι βιομηχανίες ξύλου που θα βγουν κερδισμένες απ' όλη αυτή την ιστορία» σύμφωνα με τον Ricardo

ανθρώπους ότι η πορεία της εξαφάνισης των δασών στις Φιλιππίνες έχει φτάσει ήδη σε πολύ κρίσιμο σημείο. Οι ειδικοί παρατηρητές πιστεύουν πως αν δεν υπάρξει ΤΩΡΑ μια ολική απαγόρευση της υλοτομίας στα παρθένα δάση ή έστω μια απαγόρευση στις εξαγωγές ξύλου, η πορεία της καταστροφής θα είναι πια μη αντιστρέψιμη.

Απέναντι σ' αυτό η κυβέρνηση χρησιμοποιεί φτηνές δικαιολογίες, ρίχνοντας την ευθύνη για το 75% της καταστροφής των δασών στους αγρότες Kaingineros, φτωχούς, πεινασμένους και παραμελημένους ιθαγενείς οι οποίοι έχουν σαν μια από τις λίγες δυνατότητες επιβίωσης το να μαζεύουν απομεινάρια ξύλου στις ήδη υλοτομημένες περιοχές. Στην εμπορική υλοτομία αποδίδεται η ευθύνη για το 25% της καταστροφής κι αυτό, τη στιγμή που οι ίδιες οι επίσημες αναφορές παρουσιάζουν την εμπορική υλοτομία σαν το βασικό φταίχτη για την απογύμνωση των δασικών εκτάσεων.

Ανώτερα στελέχοι του Τμήματος Περιβάλλοντος και Φυσικών Ερευνών (DENR) έχουν μιλήσει για ένα παράνομο κύκλωμα αδειών ξυλείας. Συνδικάτα που εκδίδουν ψεύτικες άδειες και προστατεύουν τους παράνομους υλοτόμους είναι γνωστά στο DENR. Κάποιοι από το προσωπικό του DENR είναι ύποπτοι σαν νομικοί σύμβουλοι σε εταιρείες ξυλείας που οι άδειές τους ακυρώθηκαν λόγω παράνομων δραστηριοτήτων. Για την ύπαρξη των παραπάνω συνδικάτων είχε κατηγορηθεί το προηγούμενο καθεστώς, αλλά είναι φανερό ότι και σήμερα είναι το ίδιο εδραιωμένα όσο και τότε.

Το να κυνηγήσεις τους παράνομους υλοτόμους δεν είναι απλή υπόθεση. Το DENR παραδέχτηκε ότι οι δασοφύλακες αδυνατούν να βγάλουν εις πέρας μια τέτοια αποστολή. Λίγοι στον αριθμό και κακοπληρωμένοι —υπάρχουν μόνο 200 φύλακες για 350.000 εκτάρια δασώδους έκτασης και παίρνουν ένα μισθό περίπου 50$ το μήνα— αυτοί οι άοπλοι δασοφύλακες δεν είναι ισάξιοι αντίπαλοι των ένοπλων ανδρών που συνοδεύουν τους υλοτόμους. Εξάλλου κι από τις λίγες περιπτώσεις αντίστασης στους παράνομους υλοτόμους ούτε μία δεν αντιμετωπίστηκε ευνοϊκά από την κυβέρνηση.

Μερικές φορές είναι επικίνδυνο να διασχίζεις τις μοι «υποστηρίζονται από μια πανίσχυρη οικονομικά ομάδα καπιταλιστών» που έχουν «εγκατασταθεί στα δάση κι έχουν δωροδοκήσει και εξαγοράσει κάποιους δημόσιους και στρατιωτικούς αξιωματούχους για να τους προστατεύουν».

Γιγάντιες προσπάθειες και πολύς χρόνος και χρήματα απαιτούνται για να επαναφερθεί σε κανονική ζωή ένα κατεστραμμένο δάσος. Ένα σχετικό πρόγραμμα που εκπονήθηκε πρόσφατα λέει ότι χρειάζονται 100 χρόνια και 7,5 δις $ για να αναδασωθούν 10 εκατομμύρια εκτάρια απογυμνωμένων εκτάσεων με ρυθμό 100.000 εκτάρια το χρόνο.

Η κυβέρνηση των Φιλιππίνων σκοπεύει να αναδασώσει 1,4 εκατομμύρια εκτάρια στο διάστημα από 1988 μέχρι 2000 με κόστος 1 δις $. Αυτό σημαίνει πως ακόμα κι αν επιχειρηθεί η αναδάσωση μόνο των εντελώς απογυμνωμένων εκτάσεων, που είναι 6,5 εκατομμύρια εκτάρια, θα χρειαστούν 56 χρόνια περίπου.

Κάποιοι περιβαλλοντιστές όμως δεν χαίρονται ιδιαίτερα με το κυβερνητικό πρόγραμμα αναδάσωσης. Επισημαίνουν πως αυτό βασικά εστιάζει στο μαζικό φύτεμα δέντρων ταχείας ανάπτυξης που μπορούν να κόβονται κάθε 25 χρόνια ή και συχνότερα. Το πρόγραμμα υιοθετεί μεθόδους όπως δασική γεωργία, κοινωνική δασοκομία και βιομηχανική δενδροφύτευση, οι οποίες στοχεύουν στο να σπρώξουν τους αγρότες σε σύναψη συμβολαίων με γιγάντιες εταιρείες ξύλου (όπως το Σωματείο Βιομηχανιών Χάρτου των Φιλιππίνων) (PICOP). Διαφαίνεται λοιπόν ότι πραγματικός στόχος του προγράμματος δεν είναι η αποκατάσταση των δασών, αλλά η δημιουργία μεγάλης κλίμακας δενδροκαλλιεργειών που θα καλύψουν τις ανάγκες των βιομηχανιών ξυλείας και των ισχυρών εργοστασίων.

Το πρόγραμμα αναδάσωσης στις Φιλιππίνες ακολουθεί πιστά τη γραμμή του πενταετούς σχεδίου αναδάσωσης που κατάρτισε η Παγκόσμια Τράπεζα για τις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Το σχέδιο παρουσιάζεται αναλυτικά στο ντοκουμέντο: «Τροπικά δάση: Κάλεσμα για δράση» που ετοιμάστηκε τον περασμένο χρόνο από το Παγκόσμιο Ινστιτούτο Φυσικών Πόρων (WRI) με τη χρηματική υποστήριξη της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Αναπτυξιακού Προγράμμα- πραγματικότητα διατέθηκε για να εκσυγχρονίσει την τοπική βιομηχανία υλοτόμησης. Το Υπερπόντιο Οικονομικό Ταμείο Συνεργασίας (OECF) της Ιαπωνίας πρόσφερε δάνειο 120 εκατομμυρίων $. Επίσης το USAID πρόσφερε στις αρχές αυτού του χρόνου 5 εκατομμύρια $ για να υποστηρίξει την αναδάσωση και την προστασία του εδάφους στην περιοχή του Mindanao.

Στους αγρότες και τους κάτοικους των υψιπέδων προσφέρεται η δυνατότητα να βελτιώσουν το εισόδημά τους, απασχολούμενοι σε μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις εμφύτευσης δέντρων ταχείας ανάπτυξης. Μια από τις ποικιλίες δέντρων που προωθούνται είναι η Gmelina arborea που μπορεί να υλοτομείται κάθε 5 χρόνια. Λέγεται ότι περίπου 200 τέτοια δέντρα μπορούν να μεγαλώσουν σε ένα εκτάριο γης και αποδίδουν συνολικά 10.000 $, δηλαδή δίνουν στο αγρότη ένα εισόδημα 2.000 $ το χρόνο.

Πάντως «ένα μεγάλο μέρος των περιοχών που πρόκειται να αναδασωθούν, θα διατεθούν για παραγωγικούς/εμπορικούς σκοπούς και, τελικά, είναι οι βιομηχανίες ξύλου που θα βγουν κερδισμένες απ' όλη αυτή την ιστορία» σύμφωνα με τον Ricardo Umali, ανώτερο στέλεχος του DENR.

Τελικά για κάποιους περιβαλλοντιστές είναι φανερό πως το πρόγραμμα αναδάσωσης κάθε άλλο παρά στοχεύει στην αποκατάσταση και ανανέωση του οικοσυστήματος στα τροπικά δάση.

Μια νεοσυσταθείσα περιβαλλοντική ομάδα, με την ονομασία Κέντρο για τη Φροντίδα του Περιβάλλοντος (CEC), διακηρύσσει ότι: «Πρέπει να γίνουν πολύ περισσότερα για την αναδάσωση πέρα απ' την απλή εμφύτευση δέντρων. Μια πραγματική αναδάσωση πρέπει να επιχειρεί όχι μόνο να ξαναφυτεύσει τα δέντρα που καταστράφηκαν απ' την υλοτομία, αλλά επίσης να αναβιώσει το φυσικό περιβάλλον της άγριας ζωής —την χλωρίδα και πανίδα— που κάποτε κάλυπτε ή ζούσε στα δάση και παρείχε τροφή και πόρους ζωής στους αληθινούς και αρχικούς ιδιοκτήτες των δασών, τις αυτόχθονες φυλετικές κοινότητες».

Rodolfo Desuasido

Μετάφραση: **Μαρία Πετρουλάκη**

Από το φιλιππινέζικο περιοδικό Solidaridad II

Κινήματα

(ή εμείς απ' τα Πατήσι

ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ 8 Απρίλη '89 ξεκίνησε η κατάληψη του κτήματος που βρίσκεται στην συμβολή των οδών Πάτμου και Ευγενίου Καραβία, με πρωτοβουλία επιτροπής κατοίκων της περιοχής.

Το παραπάνω κτήμα έκτασης 2 στρεμμάτων είναι κατάφυτο από δεκάδες δέντρα, αρκετά από αυτά υπεραιωνόβια. Στον ίδιο χώρο επίσης υπάρχει παλιά κατοικία με τα υποτακτικά της, αρχιτεκτονικό δείγμα των αρχών του αιώνα.

Πρόσφατα το κτήμα πέρασε στην ιδιοκτησία του Οργανισμού Σχολικών Κτηρίων (ΟΣΚ), με σκοπό την ανέγερση δημοτικών σχολείων.

Με δεδομένα όμως ότι:

Τα Πατήσια είναι μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες και πυκνοδομημένες περιοχές στον κόσμο και επιπλέον το ξεπέρασμα των ορίων των διάφορων ρυπαντών της ατμόσφαιρας τείνει να γίνει καθημερινή ρουτίνα στην περιοχή.

Γίνεται εύκολα φανερό, το παράλογο της απόφασης της καταστροφής ενός τέτοιου πνεύμονα οξυγόνου για την περιοχή, διαμέσου της τσιμεντοποίησης.

Και εύκολα φανερή η λογική που ώθησε τους κατοίκους να προχωρήσουν στην κατάληψη του χώρου, γεγονός που φαίνεται και καθημερινά από την συμμετοχή όλο και περισσότερου νέου κόσμου.

Την στιγμή μάλιστα που υπάρχουν εναλλακτικοί χώροι για την ανέγερση σχολείων, ήδη οικοδομημένοι και γι' αυτό καταλληλότεροι, όπως παλιά εργοστάσια και αποθήκες που βρίσκονται στην ίδια περιοχή.

Ένα γεγονός που πρέπει να επισημανθεί είναι πως η κατάληψη δεν αποτελεί απλά μια συμβολική ενέργεια διαμαρτυρίας, προς κάθε αρμόδιο κρατικό ή δημοτικό φορέα που καλείται να δώσει την λύση σαν από μηχανής θεός, αλλά, αντίθετα, από την

Πρόσφατα το κτήμα πέρασε στην ιδιοκτησία του Οργανισμού Σχολικών Κτηρίων (ΟΣΚ), με σκοπό την ανέγερση δημοτικών σχολείων.

Με δεδομένα όμως ότι:

Τα Πατήσια είναι μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες και πυκνοδομημένες περιοχές στον κόσμο και επιπλέον το ξεπέρασμα των ορίων των διάφορων ρυπαντών της ατμόσφαιρας τείνει να γίνει καθημερινή ρουτίνα στην περιοχή.

Γίνεται εύκολα φανερό, το παράλογο της απόφασης της καταστροφής ενός τέτοιου πνεύμονα οξυγόνου για την περιοχή, διαμέσου της τσιμεντοποίησης.

Και εύκολα φανερή η λογική που ώθησε τους κατοίκους να προχωρήσουν στην κατάληψη του χώρου, γεγονός που φαίνεται και καθημερινά από την συμμετοχή όλο και περισσότερου νέου κόσμου.

Την στιγμή μάλιστα που υπάρχουν εναλλακτικοί χώροι για την ανέγερση σχολείων, ήδη οικοδομημένοι και γι' αυτό καταλληλότεροι, όπως παλιά εργοστάσια και αποθήκες που βρίσκονται στην ίδια περιοχή.

Ένα γεγονός που πρέπει να επισημανθεί είναι πως η κατάληψη δεν αποτελεί απλά μια συμβολική ενέργεια διαμαρτυρίας, προς κάθε αρμόδιο κρατικό ή δημοτικό φορέα που καλείται να δώσει την λύση σαν από μηχανής θεός, αλλά, αντίθετα, από την πρώτη στιγμή επιδιώχθηκε από τους καταληψίες να γίνει μια ολοκληρωμένη πρόταση ζωής που να αποτελεί από μόνη της μια de facto λύση για το πρόβλημα.

Από την πρώτη γενική συνέλευση της κατάληψης αποφασίστηκε πως ολόκληρος ο χώρος, μαζί με τα κτήρια, γίνεται **«αυτοδιευθυνόμενο πολιτιστικό πάρκο»** και πραγματοποιούνται, (ή διατίθεται) για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Και πράγματι από την πρώτη εβδομάδα με την συμμετοχή δεκάδων κατοίκων, πέραν του αρχικού πυρήνα που πήρε την πρωτοβουλία, καθαρίστηκε και διαμορφώθηκε ο χώρος, τοποθετήθηκαν τραπεζάκια και καρέκλες και δημιουργήθηκε ένα αυτοδιαχειριζόμενο αναψυκτήριο.

Ήδη αρκετές εκδηλώσεις (συναυλίες, εκθέσεις, πάρτι κ.λπ.) οργανώθηκαν ενώ προγραμματίζονται νέες για το εγγύς μέλλον. Και γενικώς γίνονται διαρκώς προσπάθειες να τονιστεί η λειτουργικότητα του πολιτιστικού πάρκου για την περιοχή και να γίνει ο χώρος ελκυστικότερος για όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο.

Τα Πατήσια είναι μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες και πυκνοδομημένες περιοχές στον κόσμο και επιπλέον το ξεπέρασμα των ορίων των διάφορων ρυπαντών της ατμόσφαιρας τείνει να γίνει καθημερινή ρουτίνα στην περιοχή.

Γίνεται εύκολα φανερό, το παράλογο της απόφασης της καταστροφής ενός τέτοιου πνεύμονα οξυγόνου για την περιοχή, διαμέσου της τσιμεντοποίησης.

Και εύκολα φανερή η λογική που ώθησε τους κατοίκους να προχωρήσουν στην κατάληψη του χώρου, γεγονός που φαίνεται και καθημερινά από την συμμετοχή όλο και περισσότερου νέου κόσμου.

Την στιγμή μάλιστα που υπάρχουν εναλλακτικοί χώροι για την ανέγερση σχολείων, ήδη οικοδομημένοι και γι' αυτό καταλληλότεροι, όπως παλιά εργοστάσια και αποθήκες που βρίσκονται στην ίδια περιοχή.

Ένα γεγονός που πρέπει να επισημανθεί είναι πως η κατάληψη δεν αποτελεί απλά μια συμβολική ενέργεια διαμαρτυρίας, προς κάθε αρμόδιο κρατικό ή δημοτικό φορέα που καλείται να δώσει την λύση σαν από μηχανής θεός, αλλά, αντίθετα, από την πρώτη στιγμή επιδιώχθηκε από τους καταληψίες να γίνει μια ολοκληρωμένη πρόταση ζωής που να αποτελεί από μόνη της μια de facto λύση για το πρόβλημα.

Από την πρώτη γενική συνέλευση της κατάληψης αποφασίστηκε πως ολόκληρος ο χώρος, μαζί με τα κτήρια, γίνεται **«αυτοδιευθυνόμενο πολιτιστικό πάρκο»** και πραγματοποιούνται, (ή διατίθεται) για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Και πράγματι από την πρώτη εβδομάδα με την συμμετοχή δεκάδων κατοίκων, πέραν του αρχικού πυρήνα που πήρε την πρωτοβουλία, καθαρίστηκε και διαμορφώθηκε ο χώρος, τοποθετήθηκαν τραπεζάκια και καρέκλες και δημιουργήθηκε ένα αυτοδιαχειριζόμενο αναψυκτήριο.

Ήδη αρκετές εκδηλώσεις (συναυλίες, εκθέσεις, πάρτι κ.λπ.) οργανώθηκαν ενώ προγραμματίζονται νέες για το εγγύς μέλλον. Και γενικώς γίνονται διαρκώς προσπάθειες να τονιστεί η λειτουργικότητα του πολιτιστικού πάρκου για την περιοχή και να γίνει ο χώρος ελκυστικότερος για όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο.

Γειτονιάς

α ξηγιόμαστε στα ίσια)

Βέβαια, και το ζήτημα του σχολείου είναι υπαρκτό πρόβλημα για την περιοχή, αλλά και γι' αυτό οργανώθηκαν κινητοποιήσεις: διαδήλωση στις 20/4, περικύκλωση των αποθηκών του Σαρακάκη και αποκλεισμός της Πατησίων, υπομνήματα προς κάθε αρμόδιο φορέα και διαρκής αναγραφή συνθημάτων.

Όσον αφορά τους διάφορους φορείς, το υπουργείο Παιδείας, ο Ο.Σ.Κ. και το 5ο διαμερισματικό συμβούλιο του Δήμου Αθηναίων επιμένουν στην ανέγερση σχολείων στο συγκεκριμένο κτήμα μη εξετάζοντας καθόλου τις προτεινόμενες από την κατάληψη λύσεις.

Ο Δήμος Αθηναίων πρόσφατα ζήτησε την αλλαγή του σχεδίου πόλης και τον χαρακτηρισμό του κτήματος ως χώρου για σχολείο αλλά σύντομα απέσυρε την πρόταση αυτή και θέτει το ζήτημα ξανά για συζήτηση. Το δε υπουργείο Πολιτισμού πρόσφατα κήρυξε διατηρητέο το κτίριο και τον περιβάλλοντα χώρο. Αυτές είναι δυο μικρές νίκες του αγώνα των κατοίκων, νίκες που δεν θα είχαν γίνει αν δεν έμπαινε το ζήτημα δυναμικά με τη μορφή της κατάληψης και της άμεσης ενεργοποίησης των ανθρώπων για τα ζητήματα που τους αφορούν.

Μια μορφή αγώνα που βρήκε σύντομα μιμητές σε μικρή μάλιστα απόσταση. Πιο συγκεκριμένα κοντά στην πλατεία Αμερικής, στην οδό Αγαθουπόλεως, ένας ανάλογος χώρος που κινδυνεύει να γίνει αποθήκη και γκαράζ της Δ.Ε.Η., καταλήφθηκε από επιτροπή κατοίκων στις 18/5 και οργανώθηκε ανάλογα με αναψυκτήριο, εκδηλώσεις κ.λπ.

Επίσης πάλι στην ίδια περιοχή, στα Πατήσια, στο τέρμα της οδού Βικέλα υπάρχει ένα παρκάκι το οποίο κινδυνεύει να θυσιαστεί στο βωμό της «ανάπτυξης». Συγκεκριμένα το υπουργείο Δημοσίων Έργων αποφάσισε να ανοίξει την Βικέλα μέχρι την

του σχεδίου πόλης και τον χαρακτηρισμό του κτήματος ως χώρου για σχολείο αλλά σύντομα απέσυρε την πρόταση αυτή και θέτει το ζήτημα ξανά για συζήτηση. Το δε υπουργείο Πολιτισμού πρόσφατα κήρυξε διατηρητέο το κτίριο και τον περιβάλλοντα χώρο. Αυτές είναι δυο μικρές νίκες του αγώνα των κατοίκων, νίκες που δεν θα είχαν γίνει αν δεν έμπαινε το ζήτημα δυναμικά με τη μορφή της κατάληψης και της άμεσης ενεργοποίησης των ανθρώπων για τα ζητήματα που τους αφορούν.

Μια μορφή αγώνα που βρήκε σύντομα μιμητές σε μικρή μάλιστα απόσταση. Πιο συγκεκριμένα κοντά στην πλατεία Αμερικής, στην οδό Αγαθουπόλεως, ένας ανάλογος χώρος που κινδυνεύει να γίνει αποθήκη και γκαράζ της Δ.Ε.Η., καταλήφθηκε από επιτροπή κατοίκων στις 18/5 και οργανώθηκε ανάλογα με αναψυκτήριο, εκδηλώσεις κ.λπ.

Επίσης πάλι στην ίδια περιοχή, στα Πατήσια, στο τέρμα της οδού Βικέλα υπάρχει ένα παρκάκι το οποίο κινδυνεύει να θυσιαστεί στο βωμό της «ανάπτυξης». Συγκεκριμένα το υπουργείο Δημοσίων Έργων αποφάσισε να ανοίξει την Βικέλα μέχρι την Εθνική οδό. Οι κάτοικοι αντιδρούν εδώ και ένα χρόνο, εμποδίζουν τα συνεργεία του υπουργείου και περιποιούνται οι ίδιοι το πάρκο. Μπορούμε να πούμε πως δειλά δειλά ξεφυτρώνει ένα κίνημα για την βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη. Το μόνο που λείπει είναι ο συντονισμός αυτών των πρωτοβουλιών των κατοίκων μεταξύ τους. Ήδη κάποιες επαφές των επιτροπών έχουν γίνει και ίσως στο εγγύς μέλλον να υπάρξουν κάποιες κοινές εκδηλώσεις.

Επειδή βέβαια τα πάντα είναι ρευστά και τίποτα δεν έχει ξεκαθαρίσει κάθε μορφή συμπαράστασης στις παραπάνω διεκδικήσεις είναι δεκτή και επιδιωκόμενη.

Για περισσότερες πληροφορίες (και ό,τι άλλο) υπάρχουν τα εξής τηλέφωνα:

Κατάληψη Ευγενίου Καραβία και Πάτμου, τηλ. 2011523.

Κατάληψη Αγαθουπόλεως, τηλ. 8620501.

Στέφανος Παπαπολυμέρου

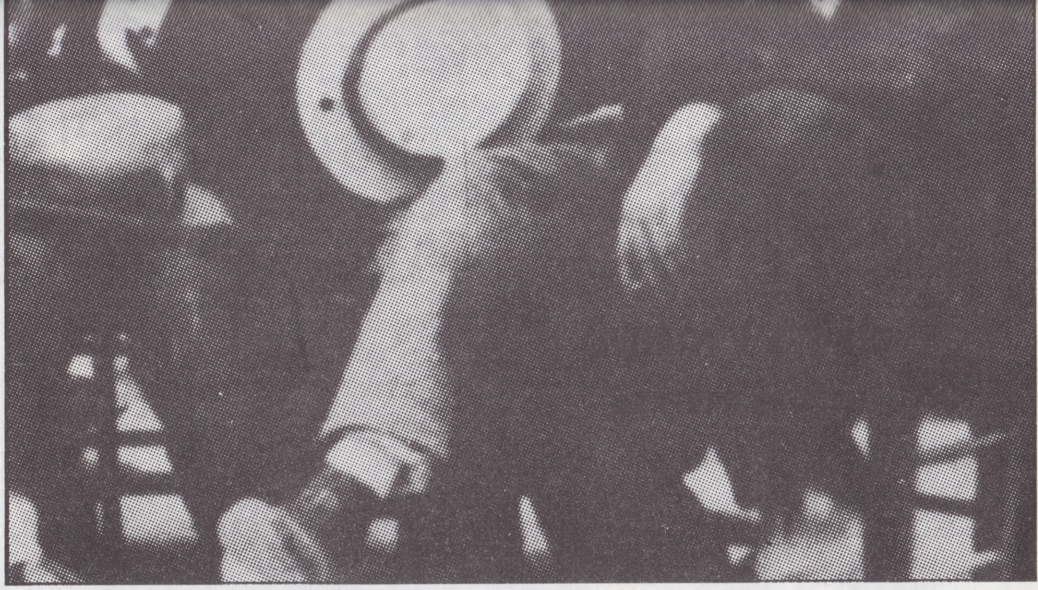

την λεγόμενη «Τρίτη Περίοδο») και καλούσε τους εργάτες να κατέβουν στους δρόμους οπλισμένοι. Ο Στίνας υποστήριξε ότι αυτά είναι ανεπίκαιρα, η Κ.Δ. έχει λάθος και πρέπει να γίνει συζήτηση στο Συνέδριο του Κόμματος. Τότες, ο γερμανός Ρέμελε, αντιπρόσωπος της Κ.Δ. στη συζήτηση, του λέει: «Σύντροφε, σε βλέπω πολύ κουρασμένο. Να πας για λίγο στη Μόσχα να ξεκουραστείς». Προφανώς για να εξοντωθεί· όπως γινόταν τότες μ' όλους τους διαφωνούντες του σταλινισμού. Ήταν η εποχή κατά την οποία το ΚΚΕ και ο Στάλιν καθαίρεσε όλη την Κ.Ε. και εγκαθίδρυσε τον Ζαχαριάδη χωρίς συνέδριο. Από τους 23 που πήγαν με τον Ιορδανίδη δεν γύρισαν παρά μόνο δύο, ο Σάντος και ο Θέος. Όλοι οι άλλοι έμειναν στη «σοσιαλιστική πατρίδα» για να ξεκουραστούν...

"Η τάση του Στίνα χτύπησε την Εθνική Αντίσταση, αυτήν τη μούχλα που συντήρησε στη διάρκεια του πολέμου τον καπιταλισμό στην εξουσία. Εμείς κάναμε Κοινωνική Αντίσταση, Διεθνιστική Αντίσταση ενάντια στον καπιταλισμό. Κάτω από σκληρές συνθήκες, στην Κατοχή, κυνηγημένοι και από τους Γερμανούς και από τους σταλινικούς είχαμε (τροτσκιστές, αρχειομαρξιστές, όσοι διαφωνούσαμε με το Στάλιν) πάνω από 2.000 θύματα."

Ο Στίνας, μετά τη διαγραφή του, πέρασε για λίγα χρόνια στην τροτσκιστική αντιπολίτευση διαφωνώντας όμως με την τροτσκιστική άποψη ότι η Ρωσία εξακολουθεί να είναι εκφυλισμένο εργατικό κράτος κι ότι απλώς μια πολιτική επανάσταση με ήπια μέσα θα λύσει το ζήτημα. Αντιθέτως, ο Στίνας, μαζί με το Δημοσθένη Βουρσούκη και άλλους, είχαν την άποψη ότι η γραφειοκρατία είναι μια αντισοσιαλιστική, ολοκληρωτική, εκμεταλλευτική τάξη κι ότι πρέπει να εφαρμοστεί και στη Ρωσία ο ντεφαιτισμός στη διάρκεια του πολέμου με τη Γερμανία. Οι εμπόλεμοι εργάτες να εκθρονίσουν τον Στάλιν και τη γραφειοκρατία και αντί να σφάζονται στα μέτωπα να συναδελφωθούν ακόμα κι αν αυτό είχε επιπτώσεις στην

Το πολιτικό μνημόσυνο

πιταλισμό. Κάτω από σκληρές συνθήκες, στην Κατοχή, κυνηγημένοι και από τους Γερμανούς και από τους σταλινικούς είχαμε (τροτσκιστές, αρχειομαρξιστές, όσοι διαφωνούσαμε με το Στάλιν) πάνω από 2.000 θύματα."

Το πολιτικό μνημόσυνο του Α. Στίνα

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΑΜΤΑΚΟΣ

ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ, συντρόφισσες και φίλοι, μαζευτήκαμε απόψε να τιμήσουμε τη μνήμη του συντρόφου μας Άγι Στίνα (Σπύρος Πρίφτης, το πραγματικό του όνομα) ο οποίος πέθανε πριν ένα χρόνο. Ο Στίνας υπήρξε ένας αγνός αγωνιστής του κοινωνικού κινήματος του αιώνα μας. Υπήρξε γραμματέας και μέλος της Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε., αντιπρόσωπος της Κ.Ε. Μακεδονίας και Θράκης. Ο Μπεναρόγιας αναφέρει στο βιβλίο του το Στίνα ως το πιο δραστήριο στέλεχος για την ίδρυση του Κ.Κ.Ε. το 1918, ξεκινώντας από τη Σοσιαλιστική Νεολαία της Κέρκυρας. Ο Στίνας έδρασε στο Μικρασιατικό μέτωπο. Κατά τα γεγονότα της Ανατολικής Θράκης, μετά την κατάρρευση του Μικρασιατικού μετώπου το 1922, υπήρξε υποκινητής του κινήματος των στρατιωτών. Για τη δράση του αυτή καταδικάστηκε από το στρατοδικείο της Αδριανουπόλεως σε θάνατο, επί κυβερνήσεως Πλαστήρα. Ο Στίνας διαγράφτηκε από το ΚΚΕ το 1931 γιατί ήρθε σε αντίθεση με την πολιτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς η οποία εκτιμούσε την κατάσταση ως άκρως επαναστατική (με

Ο Στίνας, μετά τη διαγραφή του, πέρασε για λίγα χρόνια στην τροτσκιστική αντιπολίτευση διαφωνώντας όμως με την τροτσκιστική άποψη ότι η Ρωσία εξακολουθεί να είναι εκφυλισμένο εργατικό κράτος κι ότι απλώς μια πολιτική επανάσταση με ήπια μέσα θα λύσει το ζήτημα. Αντιθέτως, ο Στίνας, μαζί με το Δημοσθένη Βουρσούκη και άλλους, είχαν την άποψη ότι η γραφειοκρατία είναι μια αντισοσιαλιστική, ολοκληρωτική, εκμεταλλευτική τάξη κι ότι πρέπει να εφαρμοστεί και στη Ρωσία ο ντεφαιτισμός στη διάρκεια του πολέμου με τη Γερμανία. Οι εμπόλεμοι εργάτες να εκθρονίσουν τον Στάλιν και τη γραφειοκρατία και αντί να σφάζονται στα μέτωπα να συναδελφωθούν ακόμα κι αν αυτό είχε επιπτώσεις στην πορεία του πολέμου. Το κύριο ζήτημα ήταν ν' αλλάξει η πολιτική της Ρωσίας η οποία συμβάδιζε με τους «Συμμάχους» οι οποίοι κατάφεραν κατ' αυτόν τον τρόπο να στηρίξουν το καπιταλιστικό καθεστώς.

Η τάση του Στίνα χτύπησε την Εθνική Αντίσταση, αυτήν τη μούχλα που συντήρησε στη διάρκεια του πολέμου τον καπιταλισμό στην εξουσία. Εμείς κάναμε Κοινωνική Αντίσταση, Διεθνιστική Αντίσταση ενάντια στον καπιταλισμό. Κάτω από σκληρές συνθήκες στην κατοχή, κυνηγημένοι και από τους Γερμανούς και από τους σταλινικούς είχαμε (τροτσκιστές, αρχειομαρξιστές, όσοι διαφωνούσαμε με το Στάλιν) πάνω από 2.000 θύματα. Πιστεύω, ότι βρεθήκαμε σ' ένα σημείο λίγο «λαπάδες» οι τροτσκιστές που δεν «φάγαμε» δυο-τρεις από τους ηγέτες των σταλινικών... Κανένας από τους ηγέτες δεν έπαθε τίποτα· ούτε ο Σάντος, ούτε ο Ιωαννίδης, ούτε ο Ζαχαριάδης. Σκοτώθηκαν μονάχα οι αγνοί επαναστάτες, αγωνιστές που λαθεμένα ακολούθησαν την πολιτική του κόμματος νομίζοντας πως ακολουθούν την επανάσταση, το δρόμο της απελευθέρωσης.

Μ' αυτήν την τάση είχε κάποιες επαφές κι ο Α.

Παπανδρέου· του μάθαμε μερικές λέξεις όταν ήταν σχολιαρόπαιδο για να παριστάνει σήμερα τον σοσιαλιστή και να πραγματώνει... καπιταλιστικό σοσιαλισμό!

Το συγγραφικό έργο του Στίνα το συναντάμε στα έντυπα όλων των τάσεων του εργατικού κινήματος. Αρχίζοντας από το *Ριζοσπάστη*, την *Κομμουνιστική Επιθεώρηση*, τη *Φωνή του Εργάτη* της Θεσ/νίκης και καταλήγοντας στο ελληνικό περιοδικό *Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα* και την αναρχική εφημερίδα *Αλληλεγγύη*. Επίσης έγραψε τα βιβλία: *60 χρόνια κάτω απ' τη σημαία της σοσιαλιστικής επανάστασης*, Εκδόσεις Ύψιλον, *ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΟΠΛΑ*, Εκδόσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη, *«Εργατικά» Κράτη, «Εργατικά» κόμματα και το απελευθερωτικό κίνημα της εργατικής τάξης*, Εκδόσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη.

Τελειώνοντας τα λίγα λόγια μου για τον αγαπητό σύντροφο Στίνα, εμείς οι φίλοι του υποσχόμεθα πως όσο αναπνέουμε θα παλεύουμε για την επικράτηση του οράματός του που είναι και δικό μας όραμα.

ΑΛΕΞΗΣ ΑΡΧΥΤΑΣ

ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ του Μάρτη του '44, τυχαία, μέσα σ' ένα σπίτι της γειτονιάς μου, είδα να ετοιμάζονται μικρά πανό για τη γιορτή της 25ης Μαρτίου. Ξαφνικά πέφτει στο μάτι μου το περιεχόμενο: «ΖΗΤΩ Η 25η ΜΑΡΤΙΟΥ — ΚΚΕ». Δεν μου ήταν άγνωστο τότε ότι υπήρχε ένα κίνημα της εργατικής τάξης. Ο θεωρητικός μου όμως εξοπλισμός ήταν μια ανάγνωση του *Ιστορικού υλισμού* του Μπουχάριν, μια ανάγνωση του Κομμουνιστικού Μανιφέστου κι όσες προκηρύξεις είχα μέχρι τότε διαβάσει, με ενδιαφέρον κι απληστία είναι αλήθεια, στα πιο απίθανα σημεία: σε τοίχους, σε τηλεγραφόξυλα, σε δημόσια αποχωρητήρια, και μάλιστα τις πιο πολλές φορές μισοξεσκισμένες. Αυτό το πράγμα με ξάφνιασε και πιο πολύ με εξόργισε· ευτυχώς που μου φάνηκε και κωμικό κι έτσι η αντίδρασή μου εκδηλώθηκε ήπια. «Ρε παιδιά», τους λέω, «τι δουλειά έχει ο κομμουνισμός με την πατρίδα; Οι προλετάριοι δεν έχουνε πατρίδα». Γελάσανε —ζούσανε αλλού— και συγκαταβατικά μου παρατήρησαν. «Άσε, εσύ δεν ξέρεις από πολιτική». Κι από τότε δεν έμαθα ποτέ την πολιτική. Κι έτσι δεν

μήσω με σύγχρονη ορολογία, προανήγγειλε την απαίτηση για ατομική αυτονομία, η οποία ξεκίνησε μέσα από ένα τέτοιο κλίμα.

Ψυχή της ομάδας τότε ήταν ο Στίνας. Ο άλλος σημαντικός της ομάδας, ο Δημοσθένης Βουρσούκης, είχε ήδη δολοφονηθεί λίγους μήνες πριν, το Δεκέμβρη, μαζί με πολλούς άλλους αγωνιστές, από την ΟΠΛΑ. Γρήγορα γνώρισα και το Στίνα. Δεν θυμάμαι για ποιο θέμα συζητούσαν κι ούτε έχει σημασία. Όταν τον άκουσα όμως για πρώτη φορά να μιλά με εντυπωσίασε η οξύνοιά του —όχι συνηθισμένη— η κριτική του δεινότητα, η απλότητα στα νοήματα που διατύπωνε, η σαφήνεια της διατύπωσης. Όλα αυτά χωρίς κανένα στόμφο, σαν να μιλούσε σε παρέα στο καφενείο, αλλά πιο πολύ έβλεπα ότι ήταν ένας άνθρωπος που μπορούσε κάθε φορά να επανατοποθετεί το πρόβλημά του και να μην αναγνωρίζει καμμιά αυθεντία χωρίς ταυτοχρόνως να επιφυλάσσει για τον εαυτό του κάθε δικαίωμα. Δεν αναγνώριζε από την αρχή κανένα τετελεσμένο. Έπειθε όσους είχαν τη δυνατότητα να πειστούν κι έφερνε στην επιφάνεια όσα ήταν ανάκατα και βαθιά μέσα στον ακροατή του. Τα έκανε εύληπτα, χειροπιαστά, με την καθαρότητα της σκέψης του που δεν εκδηλωνόταν με τα λόγια ενός σοφού αλλά με τη γλώσσα του επαναστάτη.

Ο Στίνας έγραφε κιόλας. Ίσως θα δούμε γρήγορα πολλά απ' τα γραπτά του που άφησε. Και βέβαια έδρασε σαν επαναστάτης και νόμιμα και παράνομα, σε φυλακές, στρατόπεδα, ξερονήσια — στην Ελλάδα άλλωστε ζούσε. Δεν εκθέτω όμως την ιστορία του αλλά τις εντυπώσεις μου για το πρόσωπό του — όσο μπορώ.

Ο Σπύρος, όμως, κυρίως μιλούσε. Και δεν υπήρχε απόλαυση πιο μεγάλη απ' το να τον ακούς να μιλά. Δυστυχώς τα λόγια είναι πτερόεντα και έτσι κάποτε θα ξεχαστούν. Υπήρξαν όμως πολλοί που τον άκουσαν. Περισσότεροι απ' όσους μπορεί κανείς να υποθέσει. Και σε πολλούς τα λόγια του θα μείνουν κι έτσι δε θα χαθούν. Γιατί θα βρεθούν πολλοί με ταλέντα και με δημιουργικότητα που θα τα μετουσιώσουν. Σίγουρα δεν θα συμβάλουν στην υστεροφημία του. Άλλωστε κανείς δεν τον άκουσε να ενδιαφέρεται γι' αυτό. Το μόνο του ενδιαφέρον σαν έμμονη ιδέα ήταν η επανάσταση. Κι ήθελε να την βλέπει να κυοφορείται σ' ένα έντυπο, σ' ένα βιβλίο, σε μια εφημερίδα. Δεν είχε συχνά τέτοιες ικανοποιήσεις.

την εθνική ενότητα. Τα είδε όλα αυτά χωρίς βέβαια ικανοποίηση για την αρχική του ορθή εκτίμηση τουλάχιστον όμως είχε εντωμεταξύ οπλιστεί με νέα θεωρητικά όπλα, πρόσφορα για την ερμηνεία μιας κοινωνίας που έγινε πια ολοφάνερο ότι έχει αλλάξει.

(...) Ο Στίνας είχε την τόλμη να αμφισβητεί, αν αυτό του φαινόταν σωστό, τα πάντα, στο τέλος και τον εαυτό του. Αυτός ο μπολσεβίκος που επί πολλά χρόνια μέσα στο Κ.Κ. έπαιρνε στα σοβαρά το Λένιν, έστω επειδή υπήρχε το δεύτερο μισό στο *Κράτος και Επανάσταση*, αυτός ο τροτσκιστής που όμως ποτέ του δεν χώνεψε κανένα μεταβατικό πρόγραμμα, αυτός που κατηγορούσε τον Πουλιόπουλο ότι άκαιρα εγκατέλειψε το κόμμα, κατάφερνε πάντα, και σαν αρχειομαρξιστής (που αρνιότανε ο ίδιος ότι υπήρξε) και σαν τεταρτοδιεθνιστής, να φαίνεται διαλυτικό στοιχείο και πάντα να είναι και να μην είναι υπέρ της ενότητας της οργάνωσής του γιατί ήτανε πάντα υπέρ της επανάστασης. Η ομάδα του Στίνα, κι ο Στίνας πρώτος, περίμενε ότι η Τέταρτη Διεθνής θα τηρούσε κατά τον πόλεμο μια στάση που θα τους δικαίωνε. Η απογοήτευση ήταν άμεση. Μερικοί αποδώσανε τη στάση της Τετάρτης Διεθνούς στο θάνατο του Τρότσκι κανείς όμως δεν προσχώρησε στις απόψεις της. Η ομάδα του Εργατικού Μετώπου έμεινε στις δικές της. Ο Σπύρος έβλεπε ότι μένει χωρίς καινούρια θεωρητικά όπλα, δεν κατέθετε όμως όσα είχε. Εδώ φάνηκε πιο πολύ από παντού η δύναμη του Στίνα. Αποφάσισε να δράσει σαν να αρνιότανε τον εαυτό του. Δεν ήθελε να βάλει σταυρό στην υπόθεση της ζωής του. Προτίμησε να αρνηθεί

"Τελευταία οι επισκέπτες του Στίνα —που δεν ήταν αναρχικός ούτε μπορούσε άλλωστε να 'ναι— ήταν οι αναρχικοί (...) Αυτά τα νέα παιδιά του δίνανε θάρρος και τη δυνατότητα να συνεχίσει να γράφει με το νέο τρόπο την ιστορία του και να πεθάνει νεότατος σε ηλικία 87 ετών (...) Στην κηδεία του η παρουσία των αναρχικών ήταν σεμνή και αξιόλογη όπως ταίριαζε στους ανθρώπους που τόσο αγάπησε ο Σπύρος και που του δείξανε την ίδια αγάπη και με όλη την καρδιά τους τιμήσανε στο Στίνα την επανάσταση."

ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ του Μάρτη του '44, τυχαία, μέσα σ' ένα σπίτι της γειτονιάς μου, είδα να ετοιμάζονται μικρά πανό για τη γιορτή της 25ης Μαρτίου. Ξαφνικά πέφτει στο μάτι μου το περιεχόμενο: «ΖΗΤΩ Η 25η ΜΑΡΤΙΟΥ — ΚΚΕ». Δεν μου ήταν άγνωστο τότε ότι υπήρχε ένα κίνημα της εργατικής τάξης. Ο θεωρητικός μου όμως εξοπλισμός ήταν μια ανάγνωση του *Ιστορικού υλισμού* του Μπουχάριν, μια ανάγνωση του Κομμουνιστικού Μανιφέστου κι όσες προκηρύξεις είχα μέχρι τότε διαβάσει, με ενδιαφέρον κι απληστία είναι αλήθεια, στα πιο απίθανα σημεία: σε τοίχους, σε τηλεγραφόξυλα, σε δημόσια αποχωρητήρια, και μάλιστα τις πιο πολλές φορές μισοξεσκισμένες. Αυτό το πράγμα με ξάφνιασε και πιο πολύ με εξόργισε· ευτυχώς που μου φάνηκε και κωμικό κι έτσι η αντίδρασή μου εκδηλώθηκε ήπια. «Ρε παιδιά», τους λέω, «τι δουλειά έχει ο κομμουνισμός με την πατρίδα; Οι προλετάριοι δεν έχουνε πατρίδα». Γελάσανε —ζούσανε αλλού— και συγκαταβατικά μου παρατήρησαν. «Άσε, εσύ δεν ξέρεις από πολιτική». Κι από τότε δεν έμαθα ποτέ την πολιτική. Κι έτσι δεν αφιονίστηκα και δεν χόρευα σαν δερβίσης σε λίγους μήνες που αποχωρούσαν οι Γερμανοί. Από το σοκ εκείνο και πέρα προσπαθούσα αγωνιωδώς να ξεδιαλύνω τις απορίες μου, να μάθω. Μέσα σ' εκείνο το εθνικιστικό παραλήρημα έπρεπε να ψάχνω πάλι σε τηλεγραφόξυλα, σε τοίχους, σε δημόσια αποχωρητήρια. Αυτή τη φορά και στα τόσο δυσφημισμένα κέντρα πολιτισμού, τα καφενεία, όπου οι άνθρωποι μιλούσαν κι άπλωναν την αρίδα τους. Κι έτσι, επιτέλους, γνώρισα τους τροτσκιστές. Απ' την αρχή, ευτυχώς, την ομάδα του Εργατικού Μετώπου. Θα 'ταν περίπου ο Μάιος του '45. Δεν θυμάμαι πόσες ομάδες τροτσκιστικές υπήρχαν την εποχή εκείνη, σήμερα λένε πως είναι γύρω στις δεκαοκτώ. Εκείνη την εποχή, η ομάδα του Εργατικού Μετώπου διακρινόταν από τις άλλες στη στάση της απέναντι στον πόλεμο και στην εκτίμησή της για τη Ρωσία, την εθνική αντίσταση και το ΕΑΜ. Σημασία έχει ο πλούτος της θεωρητικής ζύμωσης που γινόταν τότε μέσα σε μια αποκλεισμένη από τον κόσμο ομάδα, χωρίς τις άφθονες πηγές πληροφόρησης που υπάρχουν σήμερα και που, παρ' όλα αυτά, ας το αποτολ-

τη.

Ο Στίνας έγραφε κιόλας. Ίσως θα δούμε γρήγορα πολλά απ' τα γραπτά του που άφησε. Και βέβαια έδρασε σαν επαναστάτης και νόμιμα και παράνομα, σε φυλακές, στρατόπεδα, ξερονήσια — στην Ελλάδα άλλωστε ζούσε. Δεν εκθέτω όμως την ιστορία του αλλά τις εντυπώσεις μου για το πρόσωπό του — όσο μπορώ.

Ο Σπύρος, όμως, κυρίως μιλούσε. Και δεν υπήρχε απόλαυση πιο μεγάλη απ' το να τον ακούς να μιλά. Δυστυχώς τα λόγια είναι πτερόεντα και έτσι κάποτε θα ξεχαστούν. Υπήρξαν όμως πολλοί που τον άκουσαν. Περισσότεροι απ' όσους μπορεί κανείς να υποθέσει. Και σε πολλούς τα λόγια του θα μείνουν κι έτσι δε θα χαθούν. Γιατί θα βρεθούν πολλοί με ταλέντα και με δημιουργικότητα που θα τα μετουσιώσουν. Σίγουρα δεν θα συμβάλουν στην υστεροφημία του. Άλλωστε κανείς δεν τον άκουσε να ενδιαφέρεται γι' αυτό. Το μόνο του ενδιαφέρον σαν έμμονη ιδέα ήταν η επανάσταση. Κι ήθελε να την βλέπει να κυοφορείται σ' ένα έντυπο, σ' ένα βιβλίο, σε μια εφημερίδα. Δεν είχε συχνά τέτοιες ικανοποιήσεις. Ήθελε επίσης να βλέπει την επανάσταση να ενσαρκώνεται στην ομάδα του. Αυτή, ευτυχώς για την ισορροπία του την ψυχική, την έβλεπε, φανταστικά ή πραγματικά, μέχρι την τελευταία του στιγμή.

Οι διατυπώσεις του οι προφορικές, σε κάθε είδους συζήτηση, όσο κι αν ήταν εκτεταμένη, ήταν το ίδιο περιεκτικές όσο και οι γραπτές. Σε κάποιον που η σκέψη του η πολιτική είχε κολλήσει σα στρείδι είπε κάποτε — άδικα κατά τα άλλα: «Δεν σε λέω λαπά για να μην προσβάλω το ρύζι».

Πολύ παλαιότερα, έδινε, κάθε λίγο και λιγάκι, τον ορισμό της εθνικής αντίστασης με λίγες λέξεις: Ένας αγώνας για την εξουσία ανάμεσα σε δυο στρατιωτικοπολιτικές κλίκες. Βέβαια, ο Στίνας έζησε να δει τη μια να νικά και να χάνει τα λογικά της παρά τη νίκη της· να δημιουργεί ένα παρανοϊκό καθεστώς διώξεων όχι μόνο των αντιπάλων της αλλά κι όποιου τύχαινε μπροστά της. Και να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να 'ρθει η σειρά της άλλης κλίκας ή των όποιων κληρονόμων της. Κι είδε ακόμη να δίνουν τα χέρια οι στρατηγοί των αντιπάλων και να αποκαθιστούν ενωμένοι την εθνική αντίσταση και

μεινε στις δικές της. Ο Σπύρος έβλεπε ότι μένει χωρίς καινούρια θεωρητικά όπλα, δεν κατέθετε όμως όσα είχε. Εδώ φάνηκε πιο πολύ από παντού η δύναμη του Στίνα. Αποφάσισε να δράσει σαν να αρνιότανε τον εαυτό του. Δεν ήθελε να βάλει σταυρό στην υπόθεση της ζωής του. Προτίμησε να αρνηθεί

"Τελευταία οι επισκέπτες του Στίνα —που δεν ήταν αναρχικός ούτε μπορούσε άλλωστε να 'ναι— ήταν οι αναρχικοί (...) Αυτά τα νέα παιδιά του δίνανε θάρρος και τη δυνατότητα να συνεχίσει να γράφει με το νέο τρόπο την ιστορία του και να πεθάνει νεότατος σε ηλικία 87 ετών (...) Στην κηδεία του η παρουσία των αναρχικών ήταν σεμνή και αξιόλογη όπως ταίριαζε στους ανθρώπους που τόσο αγάπησε ο Σπύρος και που του δείξανε την ίδια αγάπη και με όλη την καρδιά τους τιμήσανε στο Στίνα την επανάσταση."

το μπολσεβίκικο παρελθόν του, ακόμη και το μαρξιστικό του παρελθόν, κι άρχισε να μαθαίνει μια νέα γλώσσα. Παρακολούθησε όλη την εξέλιξη του Socialisme ou Barbarie κι αυτή τη φορά έγινε μαθητής του μαθητή. Βέβαια ο Καστοριάδης δεν έπαψε να τον τιμά κι όχι μόνο όταν τον αποκάλεσε με το στεφάνι που έστειλε στον τάφο του «οιωνεί πατέρα» του. Όσο όμως κι αν είναι προς τιμήν του Καστοριάδη αυτή η ανεπιφύλακτη αναγνώριση της αξίας του Στίνα άλλο τόσο είναι αλήθεια ότι ο Στίνας προσχώρησε στον Καστοριάδη. Δεν ήταν συμμέτοχος στο έργο του. Υπήρξε μαθητής κι αυτό χωρίς προϋποθέσεις, χωρίς όρους. Ίσως όμως να είναι καθοριστικό για τον Καστοριάδη ότι στο δρόμο των αναζητήσεων του συνάντησε και το Στίνα — το λέει ο ίδιος. Αυτό όμως ωφελεί περισσότερο το απελευθερωτικό κίνημα της κοινωνίας και το Στίνα που πήρε παράταση ζωής για σαράντα χρόνια.

(...) Ο θάνατό του δεν πέρασε απαρατήρητος. Δεν πέρασε απαρατήρητη ούτε η ζωή του. Ο ίδιος

παραπονιόταν, όχι συχνά πάντως, ότι ένιωθε μοναξιά. Όποιος όμως κι αν πήγαινε να τον επισκεφθεί πάντα έβλεπε κι άλλους και κυρίως νέους και κάθε φορά και νεώτερους. Όμως το παράπονό του ήταν η μοναξιά. Δεν έχασε ούτε πολλοστημόριο της λογικής του μέχρι την τελευταία στιγμή. Κι όμως είχε πλήρη άγνοια για το τέλμα της καθημερινότητας του σύγχρονου ανθρώπου.

Ζούσε σχεδόν χωρίς πνεύμονες εξαιτίας μια φυματίωσης που απέκτησε από τις ταλαιπωρίες του ως αγωνιστής πριν πολλές δεκαετίες η οποία πότε-πότε είχε αναζωπύρωση. Μερικές φορές έμεινε, τα τελευταία 40 χρόνια, για αρκετές μέρες στο σανατόριο. Κάπνιζε, όπως πάντα, σα φουγάρο και το χειμώνα με κλειστά παράθυρα. Τα λίγα τελευταία χρόνια, μόνο τα λίγα, έτρωγε σαν κανονικός άνθρωπος. Σχεδόν όμως σ' όλη του τη ζωή έζησε σα φακίρης. Κάθε φορά που κρυολογούσε ή κάτι πάθαινε βρισκόταν κάποιος φίλος του γιατρός· η πρόγνωση ήταν πάντα η πιο κακή. Πολλές φορές φοβόμασταν ότι θα πεθάνει. Δεν εννοούσε όμως. Για κείνους που τον έβλεπαν συχνά ο θάνατός του ήταν έκπληξη. Γι' αυτό τον χάσαμε μέσα απ' τα χέρια μας και η κηδεία του έγινε στη Σπαρτίλα της Κέρκυρας.

Η μόνη του σχεδόν διασκέδαση ήταν η παρέα με τους συντρόφους του και βέβαια, το διάβασμα. Στα τελευταία δυο τρία του χρόνια άρχισε να μη βλέπει καλά και ζήτησε μόνος του να κάνει εγχείρηση γιατί δεν μπορούσε να ζήσει χωρίς να διαβάζει. Πέθανε όχι γιατί δεν πέτυχε η εγχείρηση αλλά από τις συνέπειες της κατάκλισης. Έξω από τα πολιτικά κείμενα που, κυρίως, διάβαζε είχε γνωρίσει όλο τον πλούτο της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας των περασμένων αιώνων και του δικού μας. Απ' τους αγαπημένους του συγγραφείς ο Τζακ Λόντον· απ' τα αγαπημένα του τραγούδια ο ύμνος της Διεθνούς κι απορούσε που τώρα οι νέοι δεν τραγουδούσαν πια τα επαναστατικά τραγούδια της νιότης του. Μέσα στην καρδιά του είχαν κλειστεί για πάντα οι σκλάβοι της πείνας και οι κολασμένοι της γης· ίσως γιατί μόλις τελευταία απέκτησε ψυγείο, μόλις τελευταία έτρωγε μονίμως κι ίσως γι' αυτό, μόνο με το μυαλό του μπορούσε να διανοηθεί την κόλαση με κλιματισμό και τα κελιά των φυλακών τα αποστειρωμένα. Δεν του ξέφευγε η σύγχρονη φρίκη. Η κόλασή του όμως είχε άλλους διαόλους. Για το Στίνα όμως καμμιά κακουχία και κανένα βάσανο δεν υπήρξε πηγή δυστυχίας — ίσως ρος και που του δείξανε την ίδια αγάπη και με όλη την καρδιά τους τιμήσανε στο Στίνα την επανάσταση.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΠΩΝΗΣ

Η χούντα τη σταλινική σιγή την έκανε άκρα του (...) τάφου σιωπή. Όμως «ουδέν κακόν αμιγές καλού». Αυτή η σιωπή έδωσε τη δυνατότητα ή, αν θέλετε, την ευκαιρία ώστε να λειτουργήσουν τα πνεύματα, να αναπτυχθεί η κριτική σκέψη και να επιχειρηθεί μια αναζήτηση των αιτίων για την τραγική πραγματικότητα της εποχής, γεγονός που φυσικά οδηγούσε και στην αναζήτηση των αιτίων για όσα συνέβησαν στη χώρα τουλάχιστον από την περίοδο της κατοχής και μετά. Αναπτύχθηκε λοιπόν ένα τεράστιο κύμα αμφισβήτησης, πρώτα της αριστεράς και κατόπιν γενικότερα της παραδοσιακής πολιτικής αντίληψης. Υπήρξε τότε ένα ρήγμα. Στις συνθήκες αυτές ο Στίνας αποτελούσε ένα έναυσμα σε ανθρώπους που είχαν, άλλοι εν σπέρματι άλλοι περισσότερο, ανεπτυγμένη την αμφισβήτηση, για βαθύτερο και πλέον σοβαρό προβληματισμό. Κυρίως όμως —κι αυτό είχε ιδιαίτερη σημασία— η γνωριμία με το Στίνα έδινε σε όλους καινούρια αισιοδοξία και πίστη. Ο Στίνας, ένας από τους τελευταίους στη ζωή τότε επαναστάτες, αποτελούσε με την ιστορία του το ζωντανό παράδειγμα της ρηξικέλευθης επαναστατικής σκέψης που δίδασκε ότι δεν πρέπει να διστάζουμε να σπάσουμε τα δεσμά όταν διαπιστώσουμε ότι οδηγούμεθα έξω από τις αρχές μας και, κυρίως, τα φοβερότερα δεσμά όλων, τα διανοητικά και τα θεωρητικά.

"Οι ανάγκες της καθημερινότητας, η απογοήτευση καμμιά φορά, η προϊούσα αποσύνθεση σ' όλους τους τομείς άρχισαν να στέλνουν, έναν-έναν, κάθε κατεργάρη στον πάγκο του. Ο Σπύρος κατάλαβε γρήγορα τι συμβαίνει άλλωστε πρέπει να το είχε ξαναδεί το έργο κάμποσες φορές. Άφησε την ομάδα να εξελιχθεί σε απλή παρέα καλών φίλων..."

ρία». Δεν ήταν θεωρητικός είχε όμως ένα στέρεο σύστημα αρχών για «μπούσουλα» κι ένα κοφτερό και πάντα καθαρό μυαλό. Οι τρεις θεμελιώδεις αρχές του, όπως τις αναφέρει ο ίδιος, ήταν: α) Οι καταπιεσμένοι δεν έχουν πατρίδα και δεν υπάρχει τίποτα για να υπερασπίσουν πίσω από τα εθνικά σύνορα β) η χειραφέτηση των ανθρώπων είναι αποκλειστικό έργο των ίδιων χωρίς καμμία μεσολάβηση γ) το οικόπεδο της οικοδόμησης του σοσιαλισμού δεν μπορεί να είναι άλλο από ολόκληρη τη Γη.

Από πολλά χρόνια είχε επικεντρώσει το ενδιαφέρον του στο παράδειγμα ζωής και την κριτική που είχε ασκήσει η Ρόζα Λούξεμπουργκ. Προσπάθησε επί πολλά χρόνια να διαδώσει το έργο της Λούξεμπουργκ με μεταφράσεις μπροσούρες και δεν είναι τυχαίο πως οι περισσότερες μεταφράσεις, αναφορές και αρθρογραφία για τη Λούξεμπουργκ είναι έργο του Στίνα. Η απήχηση αυτής της δουλειάς που επί χρόνια έκανε εντελώς μόνος φάνηκε από την εκπληκτική εκδοτική επιτυχία που είχαν όλες οι εκδόσεις οι σχετικές με τη Λούξεμπουργκ μετά το 1970. Και μην ξεχνάμε ότι η Ρόζα ήταν απαγορευμένος καρπός από το σταλινισμό.

Ο Σπύρος, ακόμα, προπαγάνδισε με επιμονή και μ' όλη του τη δύναμη την ιδέα των εργατικών συμβουλίων και την κριτική στα λεγόμενα «εργατικά κράτη» και με δικά του πρωτότυπα έργα και με την κριτική του Καστοριάδη. Από την ιδέα των εργατικών συμβουλίων πέρασε στον προβληματισμό του Καστοριάδη για την αυτονομία. Κι εδώ είναι ένας επίσης τεράστιας σημασίας αγώνας που έδωσε ο Σπύρος. Με την προσωπική του δράση και τη βοήθεια της ολιγομελούς ομάδας του έβγαλε έξω από τα στενά πλαίσια ενός μικρού κύκλου διανοουμένων το έργο του Socialisme ou Barbarie και του Καστοριάδη. Κι άρχισε με μόχθο ακόμα και χειρωνακτικό, να διαδίδει τις ίδιες απόψεις(...).

Με δική του αποφασιστική συμβολή κυκλοφόρησαν, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, τα δύο βιβλία του Καστοριάδη από τις εκδόσεις «ΠΡΑΞΗ» (εκδοτικός οίκος της ομάδας) στην περίοδο της χούντας. Με τη διαρκή παρουσία του σε κύκλους και σε παρέες ανθρώπων που ανέπτυσσαν ένα προβληματισμό έδινε, εκτός από τα άλλα, καθημερινά σχεδόν, ένα ακόμα ιδιαίτερα σπουδαίο μάθημα κυρίως για όσους είχαν θητεύσει ή θήτευαν ακόμα σε σταλινικά κόμματα ή τροτσκιστικές ομάδες δηλαδή, πως όποιος κι αν εί-

Η μόνη του σχεδόν διασκέδαση ήταν η παρέα με τους συντρόφους του και βέβαια, το διάβασμα. Στα τελευταία δυο τρία του χρόνια άρχισε να μη βλέπει καλά και ζήτησε μόνος του να κάνει εγχείρηση γιατί δεν μπορούσε να ζήσει χωρίς να διαβάζει. Πέθανε όχι γιατί δεν πέτυχε η εγχείρηση αλλά από τις συνέπειες της κατάκλισης. Έξω από τα πολιτικά κείμενα που, κυρίως, διάβαζε είχε γνωρίσει όλο τον πλούτο της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας των περασμένων αιώνων και του δικού μας. Απ' τους αγαπημένους του συγγραφείς ο Τζακ Λόντον· απ' τα αγαπημένα του τραγούδια ο ύμνος της Διεθνούς κι απορούσε που τώρα οι νέοι δεν τραγουδούσαν πια τα επαναστατικά τραγούδια της νιότης του. Μέσα στην καρδιά του είχαν κλειστεί για πάντα οι σκλάβοι της πείνας και οι κολασμένοι της γης· ίσως γιατί μόλις τελευταία απέκτησε ψυγείο, μόλις τελευταία έτρωγε μονίμως κι ίσως γι' αυτό, μόνο με το μυαλό του μπορούσε να διανοηθεί την κόλαση με κλιματισμό και τα κελιά των φυλακών τα αποστειρωμένα. Δεν του ξέφευγε η σύγχρονη φρίκη. Η κόλασή του όμως είχε άλλους διαόλους. Για το Στίνα όμως καμμιά κακουχία και κανένα βάσανο δεν υπήρξε πηγή δυστυχίας — ίσως μιας μικρής ενόχλησης. Επίσης μια μουσική που αγαπούσε και θα άκουγε ευχαρίστως οποιαδήποτε στιγμή ήταν η όπερα. Τραγούδαγε πολλές φορές, πάντα στα ιταλικά, πολλές άριες. Μόνο έτσι μπορούσε πότε-πότε να διακόπτει τους άλλους ή τον εαυτό του από το κυρίως θέμα: την επανάσταση. Αγαπημένοι του ήρωες ήταν πρώτος απ' όλους, ο Σπάρτακος αλλά και ο Ντουρούτι και ο Μάχνο τώρα τελευταία.

(...) Τελευταία οι επισκέπτες του Στίνα —που δεν ήταν αναρχικός ούτε μπορούσε άλλωστε να 'ναι— ήταν οι αναρχικοί· εκτός από ελάχιστους παλιούς και νέους του συντρόφους που θα μπορούσε κανείς να τους μετρήσει στα δάχτυλα. Αυτά τα νέα παιδιά του δίνανε θάρρος και τη δυνατότητα να συνεχίσει να γράφει με το νέο τρόπο την ιστορία του και να πεθάνει νεότατος σε ηλικία 87 ετών. Στην κηδεία του παραβρεθήκανε όσοι μπορέσανε από τους παλιούς και τους καινούργιους συντρόφους του. Κι εκεί είχε παρέα. Κι εκεί γίναν πολλά κι ενδιαφέροντα γιατί υπήρχε ακόμα ο Σπύρος. Κι εκεί η παρουσία των αναρχικών ήταν σεμνή και αξιόλογη όπως ταίριαζε στους ανθρώπους που τόσο αγάπησε ο Σπύ- και πλέον σοβαρό προβληματισμό. Κυρίως όμως —κι αυτό είχε ιδιαίτερη σημασία— η γνωριμία με το Στίνα έδινε σε όλους καινούρια αισιοδοξία και πίστη. Ο Στίνας, ένας από τους τελευταίους στη ζωή τότε επαναστάτες, αποτελούσε με την ιστορία του το ζωντανό παράδειγμα της ρηξικέλευθης επαναστατικής σκέψης που δίδασκε ότι δεν πρέπει να διστάζουμε να σπάσουμε τα δεσμά όταν διαπιστώσουμε ότι οδηγούμεθα έξω από τις αρχές μας και, κυρίως, τα φοβερότερα δεσμά όλων, τα διανοητικά και τα θεωρητικά.

"Οι ανάγκες της καθημερινότητας, η απογοήτευση καμμιά φορά, η προϊούσα αποσύνθεση σ' όλους τους τομείς άρχισαν να στέλνουν, έναν-έναν, κάθε κατεργάρη στον πάγκο του. Ο Σπύρος κατάλαβε γρήγορα τι συμβαίνει άλλωστε πρέπει να το είχε ξαναδεί το έργο κάμποσες φορές. Άφησε την ομάδα να εξελιχθεί σε απλή παρέα καλών φίλων..."

Η παρουσία του ανάμεσά μας αποτελούσε από μόνη της πολλές φορές την απάντηση σε πολλά από τα ερωτήματα που μας απασχολούσαν γιατί μας συνέδεε άμεσα με την ιστορία του κινήματος και στο πρόσωπό του βλέπαμε τη ζωντανή εξέλιξή του. Θα μπορούσαμε να πούμε πως η γνωριμία με το Σπύρο σου έδινε την αίσθηση της ξαφνικής έμπνευσης που όταν αναδυθεί δένει σε οικοδόμημα έναν ολόκληρο σωρό από σκόρπιες σκέψεις. Πιστεύουμε πως το έργο που προσέφερε στη δημιουργία και την άνθιση του ρεύματος της αμφισβήτησης στην Ελλάδα από το '70 και μετά είναι πολύ σημαντικό. Ο Σπύρος ήταν περισσότερο άνθρωπος της δράσης αν και έχει αφήσει θαυμάσια γραπτά. Η θεωρητική του κατάρτιση ήταν μεγάλη αλλά δεν μπορούμε να πούμε ότι ήταν θεωρητικός. Ο ίδιος κάπου γράφει: «Δεν μ' έχει απασχολήσει ποτέ σοβαρά η θεωρία και δεν μου πέρασε ποτέ από το μυαλό ότι έπρεπε να ελέγξω την πολιτική μου δράση με τη μαρξιστική θεω- όλη του τη δύναμη την ιδέα των εργατικών συμβουλίων και την κριτική στα λεγόμενα «εργατικά κράτη» και με δικά του πρωτότυπα έργα και με την κριτική του Καστοριάδη. Από την ιδέα των εργατικών συμβουλίων πέρασε στον προβληματισμό του Καστοριάδη για την αυτονομία. Κι εδώ είναι ένας επίσης τεράστιας σημασίας αγώνας που έδωσε ο Σπύρος. Με την προσωπική του δράση και τη βοήθεια της ολιγομελούς ομάδας του έβγαλε έξω από τα στενά πλαίσια ενός μικρού κύκλου διανοουμένων το έργο του Socialisme ou Barbarie και του Καστοριάδη. Κι άρχισε με μόχθο ακόμα και χειρωνακτικό, να διαδίδει τις ίδιες απόψεις(...).

Με δική του αποφασιστική συμβολή κυκλοφόρησαν, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, τα δύο βιβλία του Καστοριάδη από τις εκδόσεις «ΠΡΑΞΗ» (εκδοτικός οίκος της ομάδας) στην περίοδο της χούντας. Με τη διαρκή παρουσία του σε κύκλους και σε παρέες ανθρώπων που ανέπτυσσαν ένα προβληματισμό έδινε, εκτός από τα άλλα, καθημερινά σχεδόν, ένα ακόμα ιδιαίτερα σπουδαίο μάθημα κυρίως για όσους είχαν θητεύσει ή θήτευαν ακόμα σε σταλινικά κόμματα ή τροτσκιστικές ομάδες δηλαδή, πως όποιος κι αν είσαι δεν είσαι τίποτα παραπάνω από τους άλλους και πως δεν έχει νόημα να διαφωνείς πριν καν ακούσεις την άποψη του άλλου. Εκείνο όμως που οι περισσότεροι κρατήσαμε ως το σημαντικότερο ήταν αυτό που με τη ζωή του αλλά και με το στόμα συνεχώς επαναλάμβανε: «Στο κίνημα πρέπει να μπαίνεις με όλη σου την ψυχή αλλά να μην αφήνεις το μυαλό έξω από την πόρτα». Ακούγοντας όλα αυτά τα περί μαθημάτων ας μην δημιουργηθεί σε κανέναν η εντύπωση ότι είχαμε να κάνουμε με το σοφό γέροντα που γύρω του μαζεύονταν οι μαθητές κι άρχιζε η διδασκαλία. Κάτι τέτοιο δεν θα το άντεχε κανείς και πιο πολύ ο ίδιος. Ο Σπύρος ήταν απολαυστική συντροφιά, είχε έμφυτη την αίσθηση του χιούμορ και δεν ήταν έξω από κανένα πρόβλημα. Ήταν ανεξάντλητη η όρεξή του για κουβέντα και με την εκπληκτική του μνήμη αποτελούσε αστείρευτη πηγή πληροφοριών. Κοντά του μάθαμε την ιστορία διαφορετικά. Δεν αναρωτηθήκαμε ποτέ τι ήταν εκείνο που μας συνέδεσε τόσο στενά μαζί του γιατί η σχέση ήταν τελείως φυσική όσο κι αν με τους περισσότερους υπήρχε μια διαφορά ηλικίας τουλάχιστον σα-

ραντapέντε χρόνων. Καλός ακροατής και προικισμένος συνομιλητής, ο Σπύρος, δεν άφηνε ποτέ να δημιουργηθούν προβλήματα από τη διαφορά της ηλικίας. Από την άλλη, η ζωτικότητα και η αδιάκοπη διάθεσή του για δράση αποτελούσε παράδειγμα αλλά και κίνητρο για μας. Καμμιά φορά, όταν τον βρίσκαμε άσχημα στην υγεία του και με πεσμένο ηθικό, αρχίζαμε να συζητάμε για τα παλιά. Σιγά σιγά η φωνή του έβρισκε τη δύναμή της και το κορμί του άρχιζε να ζωντανεύει. Το μυαλό του πήγαινε 30,40 ή 50 χρόνια πίσω και σε λίγο βρισκόταν καθιστός με το αιώνιο τσιγάρο στο χέρι, ζωηρός και ακμαίος να διηγείται.

Στις προσωπικές του σχέσεις ήταν έμφυτα ευγενής, τρυφερός με τους συντρόφους του και πολύ περήφανος στην αντιμετώπιση των ζωτικών του αναγκών. Ο Σπύρος, κι αυτό πρέπει ιδιαίτερα να το σημειώσουμε, ήταν το πρότυπο του αντικαταναλωτικού ανθρώπου κι αυτό όχι πάντα από ανάγκη. Δεν γύρευε ποτέ, ακόμα κι όταν μπορούσε, τίποτα περισσότερο από το απαραίτητο εκτός από πολύ ζάχαρη στον καφέ, χαρτί για να γράφει, βιβλία και φυσικά μια μάρκα τσιγάρων πιο βαριά απ' αυτή που κάπνιζε.

"Η στάση του Στίνα απέναντι στη ζωή δεν είχε εκείνον το μίζερο και κακό χαρακτήρα που καμμιά φορά έχουν οι στερημένοι άνθρωποι και που διακρίνουμε πολλές φορές σε παλιούς αγωνιστές του εργατικού κινήματος (...) ίσως το πιο σπουδαίο που μάθαμε απ' αυτόν είναι πως δεν είναι απαραίτητο το μίσος για να γίνει κανείς επαναστάτης — μπορεί να γίνει κι από τρυφερότητα."

Περνώντας η δεκαετία του '70 και μέσα στη γενικευμένη απάθεια που κατέλαβε την ελληνική κοινωνία η ομάδα άρχισε να φυλλοροεί. Οι ανάγκες της καθημερινότητας, η απογοήτευση καμμιά φορά, η προϊούσα αποσύνθεση σ' όλους του τομείς άρχισαν να στέλνουν, έναν-έναν, κάθε κατεργάρη στον πάγκο του. Ο Σπύρος κατάλαβε γρήγορα τι συμβαίνει, άλλωστε πρέπει να το είχε ξαναδεί το έργο κάμποσες φορές. Άφησε την ομάδα να εξελιχθεί σε απλή σε φτηνή τιμή είχε πει από τις πρώτες μέρες: «Κάνει κριτική εναντίον των πάντων χωρίς αρχές. Μου θυμίζει το *Αβάντι*». Σήμερα ξέρουμε: Κύλισε ο τέντζερης και βρήκε το καπάκι.

Η στάση του Στίνα απέναντι στη ζωή δεν είχε εκείνον το μίζερο και κακό χαρακτήρα που καμμιά φορά έχουν οι στερημένοι άνθρωποι και που διακρίνουμε πολλές φορές σε παλιούς αγωνιστές του εργατικού κινήματος. Ο Σπύρος είχε απέναντι στη ζωή την ίδια τρυφερή στάση που είχε και απέναντι στους ανθρώπους. Και είναι ίσως το πιο σπουδαίο που μάθαμε απ' αυτόν πως δεν είναι απαραίτητο το μίσος για να γίνει κανείς επαναστάτης — μπορεί να γίνει κι από τρυφερότητα.

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

ΜΕ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΣΤΙΝΑ χάθηκε όχι μόνο ένας ήρωας αλλά ένα τύπος ανθρώπου που η σημερινή κοινωνία δεν φαίνεται πια ικανή να δημιουργήσει κι ούτε καν και να ανεχθεί. Αρχίζοντας να σκέφτομαι για το τι θα σας έλεγα σήμερα μου ήρθε στο νου ο ομηρικός στίχος «ανδρός ον ουδ' αινείν, τοίσι κακοίσι θέμις» (ενός άντρα ούτε και να τον παινούν αυτοί οι κακοί δεν ταιριάζει) και θα τον διόρθωνα λέγοντας «ανδρός ον ουδ' αινείν **ημίν** κακοίσι θέμις». Να τον πει κανείς άγιο θα ήταν ύβρις. Ό,τι και να κάνει ένας άγιος το κάνει με την ακράδαντη ψευδαίσθηση πως κάποτε και κάπου θα **πληρωθεί**. Αλλά η αφάνταστα βασανισμένη ζωή του Σπύρου —δεκαετίες στην Ακροναυπλία, Αίγινα, νησιά, τμήματα μεταγωγών, τμήμα καταδίκων στη Σωτηρία γιατί ήταν χρόνιος φυματικός— ζωή που ο άνθρωπος αυτός δεν έφαγε, όταν ήταν αφυλάκιστος, συχνά ζεστό φαΐ και που δεν τη γλύκανε ούτε μια γυναίκα ούτε ένα παιδί, δεν έβρισκε ούτε στήριγμα, ούτε παρηγοριά σε καμιά εξωκόσμια υπόσχεση. Μόνη τον εστήριζε η ελπίδα πως η ανθρωπότητα θα μπορέσει κάποτε να ανδρωθεί και να ελευθερωθεί. Τα τελευταία του χρόνια, παρά την απόγνωση που του δημιουργούσε η σύγχρονη κατάσταση, προσπαθούσε με αγωνία να αποκρυπτογραφήσει μέσα στη χαώδη πραγματικότητα και τα μικροσκοπικότερα σημεία που θα μπορούσαν να δείξουν πως το κίνημα για την ελευθερία Κοκκινιά, κάποιοι που θέλουν να αποσχισθούν από το κόμμα κ.λπ., έβλεπε αμέσως κανείς το βλέμμα του και τη φωνή του να αναζωπυρώνονται. Στην άλλη στήλη, την αρνητική, του λογαριασμού έμπαινε ολοένα και περισσότερο η απόγνωση και η αηδία μπρος στην εξέλιξη της σύγχρονης ανθρωπότητας, τουλάχιστον στις λεγόμενες αναπτυγμένες χώρες: η απάθεια, η ιδιωτικοποίηση, ο κυνισμός, ο εγωισμός, η αποσύνθεση των ιδεών και των συμπεριφορών, η ατομική και ομαδική αποβλάκωση με την τηλεόραση, το ποδόσφαιρο και τα παρόμοια.

Στο αγωνιώδες ερώτημα, για όποιον πιστεύει πάντα στην ελευθερία και στη δικαιοσύνη «*Πώς φθάσαμε σ' αυτό το σημείο;*» ξαναγυρνούσε συνεχώς. Όταν συναντιώμαστε με ρωτούσε επίμονα σαν να μπορούσα εγώ να του απαντήσω. Ή σαν να μπορούσε οποιοσδήποτε να δώσει μια *εξήγηση* —όπως εξηγούμε μια έκλειψη σελήνης ή μια πυρκαγιά— στο χαώδες αυτό σύνολο των τάσεων και των φαινομένων που κάνουν τη σημερινή ανθρωπότητα να βαδίζει προς την καταναλωτική αποχαύνωση, την εμπορευματοποίηση των πάντων, την πιο χυδαία χειραγώγηση της λεγόμενης κοινής γνώμης, την κυνική κυριαρχία της οικονομικής και πολιτικής γραφειοκρατίας και ολιγαρχίας.

Αυτό που θέλω να επισημάνω είναι η επιμονή με την οποία ο Σπύρος γύριζε και ξαναγύριζε στο θέμα του αρχικού, αν μπορώ να πω, εκτροχιασμού του εργατικού και του επαναστατικού κινήματος. Κι απάνω σ' αυτό το πρόβλημα θα ήθελα να θίξω δυο θέματα: το ένα, μπορώ να πω, ιστορικό περισσότερο, το άλλο, ίσως, λίγο φιλοσοφικότερο.

Το ιστορικό σχετίζεται άμεσα μ' όλη την εξέλιξη των ιδεών του Σπύρου η οποία πολύ γρήγορα, εκτός από μια παρένθεση που θα αναφέρω, από τη στιγμή που συναντηθήκαμε είναι παράλληλη με τη δική μου. Για να μην επανέλθω πάνω σ' αυτό θα πω ότι ο Σπύρος από την αρχή υποδέχθηκε με ενθουσιασμό

"Με το θάνατο του Στίνα χάθηκε όχι μόνο ένας ήρωας αλλά ένας τύπος ανθρώπου που η σημερινή κοινωνία δεν φαίνεται πια ικανή να δημιουργήσει κι ούτε καν και να ανεχθεί."

"Η στάση του Στίνα απέναντι στη ζωή δεν είχε εκείνον το μίζερο και κακό χαρακτήρα που καμμιά φορά έχουν οι στερημένοι άνθρωποι και που διακρίνουμε πολλές φορές σε παλιούς αγωνιστές του εργατικού κινήματος (...) ίσως το πιο σπουδαίο που μάθαμε απ' αυτόν είναι πως δεν είναι απαραίτητο το μίσος για να γίνει κανείς επαναστάτης — μπορεί να γίνει κι από τρυφερότητα."

Περνώντας η δεκαετία του '70 και μέσα στη γενικευμένη απάθεια που κατέλαβε την ελληνική κοινωνία η ομάδα άρχισε να φυλλοροεί. Οι ανάγκες της καθημερινότητας, η απογοήτευση καμμιά φορά, η προϊούσα αποσύνθεση σ' όλους του τομείς άρχισαν να στέλνουν, έναν-έναν, κάθε κατεργάρη στον πάγκο του. Ο Σπύρος κατάλαβε γρήγορα τι συμβαίνει, άλλωστε πρέπει να το είχε ξαναδεί το έργο κάμποσες φορές. Άφησε την ομάδα να εξελιχθεί σε απλή παρέα καλών φίλων κι αρκέστηκε στην όσο πιο τακτική επαφή με όσους το ήθελαν. Το διάστημα αυτό, μέχρι το τέλος, κλείστηκε στο σπίτι του. Εκεί δεν έπαψε να δέχεται τις επισκέψεις πολλών ανθρώπων, κυρίως νέων, που όλο και πλήθαιναν. Δεν υπήρξε καμμία απόπειρα έκδοσης εντύπου από ομάδες νέων έξω από τα μαρξιστικά, λενινιστικά, τροτσκιστικά πλαίσια που να μην πέρασαν από το Στίνα για να ζητήσουν συμβουλές και συνεργασία. Η εκτίμηση προς το πρόσωπό του ήταν σχεδόν καθολική. Ακόμα και άνθρωποι που διαφωνούσαν μαζί του σε βασικά θέματα δεν παρέλειπαν, τα τελευταία χρόνια βέβαια, να περάσουν να συζητήσουν μαζί του. Από τότε αυτό αποτελούσε μια από τις μεγαλύτερες χαρές του. Θα πρέπει εδώ να πούμε ότι ο Στίνας παρακολουθούσε πάντα, ανελλιπώς και με έντονο ενδιαφέρον όσα συνέβαιναν γύρω του. Με ιδιαίτερη δε ευαισθησία όταν ακουγόταν η λέξη σοσιαλισμός. Για κάποιον, λοιπόν, που υποσχόταν στα μπαλκόνια «Σοσιαλισμό στις 18» είχε πει πάρα πολύ νωρίς (από το 1977): «Αυτός θυμίζει Μουσολίνι»» Σήμερα ξέρουμε. Για κάποια εφημερίδα που είχε κυκλοφορήσει φτομαι για το τι θα σας έλεγα σήμερα μου ήρθε στο νου ο ομηρικός στίχος «ανδρός ον ουδ' αινείν, τοίσι κακοίσι θέμις» (ενός άντρα ούτε και να τον παινούν αυτοί οι κακοί δεν ταιριάζει) και θα τον διόρθωνα λέγοντας «ανδρός ον ουδ' αινείν **ημίν** κακοίσι θέμις». Να τον πει κανείς άγιο θα ήταν ύβρις. Ό,τι και να κάνει ένας άγιος το κάνει με την ακράδαντη ψευδαίσθηση πως κάποτε και κάπου θα **πληρωθεί**. Αλλά η αφάνταστα βασανισμένη ζωή του Σπύρου —δεκαετίες στην Ακροναυπλία, Αίγινα, νησιά, τμήματα μεταγωγών, τμήμα καταδίκων στη Σωτηρία γιατί ήταν χρόνιος φυματικός— ζωή που ο άνθρωπος αυτός δεν έφαγε, όταν ήταν αφυλάκιστος, συχνά ζεστό φαΐ και που δεν τη γλύκανε ούτε μια γυναίκα ούτε ένα παιδί, δεν έβρισκε ούτε στήριγμα, ούτε παρηγοριά σε καμιά εξωκόσμια υπόσχεση. Μόνη τον εστήριζε η ελπίδα πως η ανθρωπότητα θα μπορέσει κάποτε να ανδρωθεί και να ελευθερωθεί. Τα τελευταία του χρόνια, παρά την απόγνωση που του δημιουργούσε η σύγχρονη κατάσταση, προσπαθούσε με αγωνία να αποκρυπτογραφήσει μέσα στη χαώδη πραγματικότητα και τα μικροσκοπικότερα σημεία που θα μπορούσαν να δείξουν πως το κίνημα για την ελευθερία και τη δικαιοσύνη, το πραγματικό επαναστατικό κίνημα, μένει πάντα ζωντανό.

Σε όλες τις συναντήσεις μας από πολλά χρόνια —από το 1980 ίσως— η κουβέντα του κυμαινόταν συνεχώς ανάμεσα σε δύο πόλους. Από τη μια μεριά οι ελπιδοφόρες ενδείξεις που μπορούσε να προσφέρει η παγκόσμια πολιτική σκηνή π.χ. το πολωνικό κίνημα της **Αλληλεγγύης**, η δημιουργία του κόμματος των εργαζομένων του **Λούλα** στη Βραζιλία το '83 και οι διαδηλώσεις που ακολούθησαν. Η προσοχή του ήταν πάντα στραμμένη στις κινήσεις όλων των λαών γιατί για τον Σπύρο ο διεθνισμός δεν ήταν ιδεολογία, ήταν η ίδια του η φύση. Στην ίδια θετική στήλη του λογαριασμού έμπαιναν οι επισκέψεις που του έκαναν συνεχώς νέοι —βρίσκοντάς τον δεν ξέρω πώς— άτομα, ομάδες ανώνυμες ή και οργανωμένες που ξαφνικά απρόσκλητοι πήγαιναν να τον βρουν, για να του πουν τη συμφωνία τους, για να αντλήσουν από αυτόν ιδέες και πείρα. Απρόβλεπτες και απροσδόκητες συζητήσεις που τον χαροποιούσαν αφάνταστα και όταν μιλούσε γι' αυτές, όταν έλεγε πως ήρθαν να με δουν νέοι από την Καισαριανή, από την

κρατίας και ολιγαρχίας.

Αυτό που θέλω να επισημάνω είναι η επιμονή με την οποία ο Σπύρος γύριζε και ξαναγύριζε στο θέμα του αρχικού, αν μπορώ να πω, εκτροχιασμού του εργατικού και του επαναστατικού κινήματος. Κι απάνω σ' αυτό το πρόβλημα θα ήθελα να θίξω δυο θέματα· το ένα, μπορώ να πω, ιστορικό περισσότερο, το άλλο, ίσως, λίγο φιλοσοφικότερο.

Το ιστορικό σχετίζεται άμεσα μ' όλη την εξέλιξη των ιδεών του Σπύρου η οποία πολύ γρήγορα, εκτός από μια παρένθεση που θα αναφέρω, από τη στιγμή που συναντηθήκαμε είναι παράλληλη με τη δική μου. Για να μην επανέλθω πάνω σ' αυτό θα πω ότι ο Σπύρος από την αρχή υποδέχθηκε με ενθουσιασμό

"Με το θάνατο του Στίνα χάθηκε όχι μόνο ένας ήρωας αλλά ένας τύπος ανθρώπου που η σημερινή κοινωνία δεν φαίνεται πια ικανή να δημιουργήσει κι ούτε καν και να ανεχθεί."

όλη τη δουλειά που έγινε στο Socialisme ou Barbarie και μόλις μπόρεσα να ξανακατέβω στην Ελλάδα, το Νοέμβρη του '54, διαπίστωσα την τέλεια συμφωνία μας πάνω και στα πρωτεύοντα και στα δευτερεύοντα θέματα. Αυτήν την εξέλιξη, για την οποία μερικά στοιχεία δίνει ο ίδιος ο Σπύρος στο βιβλίο του *Αναμνήσεις*, κάποιος θα πρέπει κάποια μέρα να την περιγράψει λεπτομερώς και να την αναλύσει. Εδώ θα ήθελε μόνο να επισημάνω μερικά καίρια σημεία. Πολύ σύντομα, όπως το θύμισε ο Γιάννης Ταμτάκος, όταν η Τρίτη Διεθνής μπήκε στην εγκληματική εκείνη περίοδο, μια από τις εγκληματικές, αφού δεν ήταν και καμμιά που να μην ήταν εγκληματική, που την ονόμασε τρίτη περίοδο, ο Σπύρος «έκοψε» φυσικά με το ΚΚΕ που τον διέγραψε και αμέσως προχώρησε σε μια ριζική κριτική του σταλινισμού και γρήγορα έφθασε στο συμπέρασμα ότι οποιαδήποτε μεταρρύθμιση, απόπειρα μεταρρύθμισης ή εξυγίανσης των κομμουνιστικών κομμάτων και της Τρίτης Διεθνούς ήταν αδύνατη. Ένα άρθρο του, του

'32 ή του '33 αν θυμάμαι καλά, υποστήριζε από τότε την ανάγκη δημιουργίας νέας Διεθνούς και διεκήρυττε τον θάνατο της Τρίτης Διεθνούς (από την άποψη την επαναστατική) ενώ ο ίδιος ο Τρότσκι την εποχή εκείνη επίστευε ακόμα ότι μια πάλη μέσα στη Διεθνή ήταν δυνατή (*Διακοπή στη μικροφωνική εγκατάσταση*).

ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ (*ειρωνευόμενος την σταλινική —και όχι μόνο— πρακτορολογία της εποχής*): Ή σταλινικός ή τροτσκιστής το έκανε αυτό... (*Γέλια, χειροκροτήματα*)

Ο Τρότσκι την εποχή εκείνη επίστευε ακόμα στη Διεθνή και, ως γνωστόν, μόνο μετά τη γερμανική καταστροφή του '33 δέχθηκε την ιδέα ότι τα Κ.Κ. και η Διεθνής ήταν ανεπίδεκτοι οποιασδήποτε μεταρρύθμισης κι ότι χρειαζότανε μια νέα επαναστατική οργάνωση.

Γρήγορα κατόπιν, και πάντως στην Ακροναυπλία, το '37 ίσως ή '38, (τα χαρτιά υπάρχουν και είναι παρακρατημένα —παράνομα από κάθε άποψη— από τους τότε τροτσκιστές συντρόφους του) ο Σπύρος σε συζητήσεις με τους επίσημους τροτσκιστές και με την αυστηρή πολιτική και κοινωνική λογική και συνέπεια που τον χαρακτήριζε, είχε φθάσει στο συμπέρασμα ότι το σύνθημα του Τρότσκι για την «άνευ όρων υπεράσπιση του εργατικού κράτους» δηλαδή της λεγομένης ΕΣΣΔ, σε περίπτωση πολέμου, ήταν απαράδεκτο(...).

Αυτό το θέμα, το περίφημο ρωσικό ζήτημα, δηλαδή ο κοινωνικός χαρακτήρας του καθεστώτος στη Ρωσία πάντα απασχολούσε και με επιμονή το Σπύρο.

Εκείνη είναι η εποχή, το τέλος του '42, αρχές '43, που με τη μεσολάβηση ενός αγαπημένου μου και πεθαμένου φίλου συνάντησα κι εγώ για πρώτη φορά το Σπύρο κι αμέσως εντυπωσιάστηκα —όσο ίσως ποτέ στη ζωή μου— από την οξύτητα, την τόλμη, την αδιαλλαξία της πολιτικής σκέψης του και προσχώρησα στην οργάνωση που εμψύχωνε μαζί με τον Δημοσθένη Βουρσούκη, τον Γιάννη Ταμτάκο κι άλλους αγωνιστές. Τότε ήταν η εποχή της κατοχής και της λεγομένης αντίστασης. Από την αρχή ο Σπύρος είχε χαράξει μια σωστή διεθνιστική γραμμή εναντίον της τροτσκιστικής γραμμής που υποστήριζε τον λεγόμενο εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Θυμάμαι, ακόμα, πώς προσπαθούσαμε και κατορθώναμε γερμανικά γραμμένες διεθνιστικές προκηρύξεις να τις

ποιον που είχε τραφεί μέσα στον μαρξισμό ήταν τερατωδώς ακατανόητη, πιθανόν διότι η κατάσταση ήταν τραγική —να βλέπεις τον κοσμάκη να κατεβαίνει από την Καισαριανή, από το Παγκράτι, να ανεβαίνει απ' το Περιστέρι και να είναι έτοιμος να σκοτωθεί **και εσύ να ξέρεις** ότι αυτό για το οποίο σκοτώνεται είναι για να εγκαταστήσει εδώ στρατόπεδα συγκεντρώσεως και σταλινική δικτατορία— για κάποιον απ' όλους αυτούς τους λόγους, ίσως για όλους μαζί, μετά από το Δεκέμβρη ο Σπύρος υποστήριξε για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, σ' ένα κείμενο που δεν ξέρω αν σώζεται, ότι επρόκειτο για ένα ιδιόρρυθμο στρατιωτικό κίνημα που απηχούσε πραξικοπηματικές τάσεις των στρατιωτικών στελεχών του ΕΛΑΣ. Για μένα, αντίθετα, όπως άλλωστε το έχω γράψει, τα Δεκεμβριανά ήταν, κατά κάποιο τρόπο, η Αποκάλυψις, όχι του Ιωάννου αλλά του... Ιωσήφ και του... Νικολάου. Τα γεγονότα αυτά, η πολιτική του κόμματος, η στάση των μαζών ήταν τελείως αχώνευτα μέσα στα κλασικά σχήματα — όχι μόνο στα τροτσκιστικά ούτε καν και στα λενινιστικά αλλά τελικά ακόμη, αν ακριβολογούμε, και μέσα στα μαρξιστικά σχήματα θεώρησης της κοινωνίας και της ιστορίας. Έδειχναν πού επήγαινε ο σταλινισμός, ήταν

"Η ώρα της αλήθειας εσήμανε το Δεκέμβρη του '44 (...) η κατάσταση ήταν τραγική — να βλέπεις τον κοσμάκη να κατεβαίνει από την Καισαριανή, από το Παγκράτι, να ανεβαίνει απ' το Περιστέρι και να είναι έτοιμος να σκοτωθεί *και εσύ να ξέρεις* ότι αυτό για το οποίο σκοτώνεται είναι για να εγκαταστήσει εδώ στρατόπεδα συγκεντρώσεως και σταλινική δικτατορία."

φως φανάρι ότι αν οι σταλινικοί είχαν πάρει την εξουσία στην Ελλάδα (...) θα είχαν εγκαταστήσει ένα καθαρά σταλινικό καθεστώς σαν κι αυτό που υπήρχε στη Ρωσία κι αργά ή γρήγορα θα ξεκαθάριζαν και τους αστούς και τους μεσαίους αστούς και τους αριστερούς διαφωνούντες κι οποιονδήποτε δεν συμφωνούσε μαζί τους και δεν γινόταν πειθήνιο όργανό

ξεπεράσαμε την ιδέα του εκφυλισμού και καταλάβαμε ότι ο μπολσεβικισμός και ο ίδιος ο Λένιν από την αρχή δεν είχαν καμία σχέση με την επανάσταση— γιατί λοιπόν εμφανίστηκε ο μπολσεβικισμός και ο Λένιν; Και πώς απέκτησαν την εμπιστοσύνη των μαζών; Γιατί η Ρόζα Λούξεμπουργκ έμεινε φωνή βοώσα εν τη ερήμω; Γιατί η θεωρία του Μαρξ περιέλαβε, από την αρχή, στοιχεία που έκαναν δυνατή, αν όχι αναπόφευκτη, αυτή την εξέλιξη και έκαναν επίσης δυνατή την επίκλησή της από όλους τους γραφειοκράτες και τους δημίους;

Σ' αυτά τα ερωτήματα εγώ προσπάθησα να απαντήσω. Και νομίζω ότι απάντησα όσο είναι δυνατόν να απαντήσει κανείς σε τέτοιου είδους ερωτήματα. Συνελόντι ειπείν απάντησα: ότι ο Μαρξ ο ίδιος και ο μαρξισμός είχαν υποστεί βαθιά επίδραση του καπιταλιστικού φαντασιακού της εποχής του· ότι όλα αυτά τα στοιχεία τα καπιταλιστικά εμπεριέχονται στο έργο του Μαρξ· ότι αυτά τα στοιχεία επέτρεψαν μια ορισμένη εξέλιξη τις ιδεολογίας και της σοσιαλδημοκρατικής και εκείνης των μπολσεβίκων· αλλά και ότι (το έγραψα ήδη από το '58 σ' ένα κείμενο που λέγεται «*Προλεταριάτο και οργάνωση*») η ίδια η εργατική τάξη είχε αφήσει να διεισδύσουν μέσα της οι κοινωνικές φαντασιακές σημασίες του καπιταλισμού, είχε αρχίσει να πιστεύει στους ηγέτες της, στους ειδικούς και, συνεπώς, άφησε να δημιουργηθεί μια γραφειοκρατία η οποία δήθεν να την εκπροσωπεί.

Ο Σπύρος συνεχώς —χωρίς ούτε μια στιγμή να πάψει να εγκρίνει και να επικροτεί αυτά που έγραφα— ξαναγύριζε πάντα σ' αυτές τις ερωτήσεις (...). Το γιατί δεν το ξέρω. Ίσως κάτι στο βάθος των απαντήσεών μου δεν του πήγαινε. Δεν τολμώ να πω ότι δεν το αφομοίωνε — μάλλον σαν να μην του αρκούσε. Ίσως —και αυτό περιέχει ένα τραγικό στοιχείο από το οποίο ποτέ δεν μπορούμε να ξεφύγουμε— υπήρχε η διαφορά των γενεών. Εγώ το '45 ήμουν 23 ετών. Η ζωντανή επαναστατική παράδοση για μένα ήταν βιβλία. Και η πρώτη φορά που είδα μάζες στο δρόμο ήταν στις 3 Δεκεμβρίου του '44 στην Αθήνα που ήταν έτοιμες να κρεουργήσουν όποιον εγώ θεωρούσα επαναστάτη και εμένα τον ίδιο φυσικά.

Του Σπύρου η πείρα δεν ήταν αυτή. Εκείνος είχε ζήσει μια εποχή που η εργατική τάξη ήταν πραγματικά επαναστατική (τουλάχιστον κατά περιόδους και

μπέρασμα ότι το σύνθημα του Τρότσκι για την «άνευ όρων υπεράσπιση του εργατικού κράτους» δηλαδή της λεγομένης ΕΣΣΔ, σε περίπτωση πολέμου, ήταν απαράδεκτο(...).

Αυτό το θέμα, το περίφημο ρωσικό ζήτημα, δηλαδή ο κοινωνικός χαρακτήρας του καθεστώτος στη Ρωσία πάντα απασχολούσε και με επιμονή το Σπύρο.

Εκείνη είναι η εποχή, το τέλος του '42, αρχές '43, που με τη μεσολάβηση ενός αγαπημένου μου και πεθαμένου φίλου συνάντησα κι εγώ για πρώτη φορά το Σπύρο κι αμέσως εντυπωσιάστηκα —όσο ίσως ποτέ στη ζωή μου— από την οξύτητα, την τόλμη, την αδιαλλαξία της πολιτικής σκέψης του και προσχώρησα στην οργάνωση που εμψύχωνε μαζί με τον Δημοσθένη Βουρσούκη, τον Γιάννη Ταμτάκο κι άλλους αγωνιστές. Τότε ήταν η εποχή της κατοχής και της λεγομένης αντίστασης. Από την αρχή ο Σπύρος είχε χαράξει μια σωστή διεθνιστική γραμμή εναντίον της τροτσκιστικής γραμμής που υποστήριζε τον λεγόμενο εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Θυμάμαι, ακόμα, πώς προσπαθούσαμε και κατορθώναμε γερμανικά γραμμένες διεθνιστικές προκηρύξεις να τις ρίχνουμε στους γερμανικούς στρατώνες που βρίσκαμε στην περιοχή Αττικής. Αυτό που ήταν το καίρια ασθενές σημείο των αναλύσεών μας κατά την κατοχή ήταν η ανάλυση του ΕΑΜ, του ΚΚΕ, της δυναμικής τους και των σκοπών τους. Το κατάλοιπο της τροτσκιστικής αυταπάτης που μας εβάραινε και που δεν είχαμε ακόμα απορρίψει ήταν η ιδέα ότι τα σταλινικά κόμματα είχαν αστικοποιηθεί, όπως 40 ή 50 χρόνια πριν είχε αστικοποιηθεί η ρεφορμιστική σοσιαλδημοκρατία.

(...)Η ώρα της αλήθειας εσήμανε το Δεκέμβρη του '44. Τι είδους αστικό ή ρεφορμιστικό κόμμα ήταν αυτό που, αν αφήσουμε κατά μέρος τη σκοτεινή και όχι τελείως γνωστή ιστορία των δισταγμών και του ηλιθίου τρόπου με τον οποίο η σταλινική διεύθυνση —από τη δική της άποψη— έδωσε τη μάχη των Αθηνών, προσπαθούσε να καταλάβει την εξουσία με τα όπλα, έσφαζε τους πάντες και τα πάντα κ.λπ. Και τι κινούσε και υποκινούσε τις μάζες που το ακολουθούσαν; Σ' αυτό το σημείο δημιουργήθηκε η μόνη πολιτική διαφωνία που είχα στη ζωή μου με το Σπύρο. Πιθανά για να σώσει κάτι από το κλασικό σχήμα, πιθανά διότι πράγματι η κατάσταση για κά-

"Η ώρα της αλήθειας εσήμανε το Δεκέμβρη του '44 (...) η κατάσταση ήταν τραγική — να βλέπεις τον κοσμάκη να κατεβαίνει από την Καισαριανή, από το Παγκράτι, να ανεβαίνει απ' το Περιστέρι και να είναι έτοιμος να σκοτωθεί *και εσύ να ξέρεις* ότι αυτό για το οποίο σκοτώνεται είναι για να εγκαταστήσει εδώ στρατόπεδα συγκεντρώσεως και σταλινική δικτατορία."

φως φανάρι ότι αν οι σταλινικοί είχαν πάρει την εξουσία στην Ελλάδα (...) θα είχαν εγκαταστήσει ένα καθαρά σταλινικό καθεστώς σαν κι αυτό που υπήρχε στη Ρωσία κι αργά ή γρήγορα θα ξεκαθάριζαν και τους αστούς και τους μεσαίους αστούς και τους αριστερούς διαφωνούντες κι οποιονδήποτε δεν συμφωνούσε μαζί τους και δεν γινόταν πειθήνιο όργανό τους. Αυτό φυσικά, το λέω χωρίς καμμία έπαρση, επαληθεύθηκε μαζικά απ' ότι συνέβη μετά (δεν το ξέραμε τότε) και στη Γιουκοσλαβία και στις άλλες χώρες, είτε υπήρχε ρωσικός στρατός είτε δεν υπήρχε. Απλά και μόνο με τη δύναμη των σταλινικών κομμάτων τα οποία φυσικά μέσα σε συνθήκες κατοχής, όπως και αργότερα σε άλλες χώρες (Βιετνάμ και αλλού) σε συνθήκες εθνικοαπελευθερωτικής πάλης ανέπτυσσαν ένα τεράστιο στρατιωτικό μηχανισμό, επάνω στον οποίο στηριζόντουσαν για να καταλάβουν την εξουσία.

(...)Πάντως αυτή η διαφωνία κράτησε λίγο καιρό, ίσως μέχρι το '45 κι αρχές του '46, και γρήγορα βρεθήκαμε πάλι σύμφωνοι και η ιδεολογική συνέχεια δεν έχει άλλη ιστορία από την ιστορία των ιδεών του Socialisme ou Barbarie με τις οποίες ο Σπύρος συμφώνησε από την αρχή ως το τέλος και σε όλες τις προοδευτικές εξελίξεις και αναθεωρήσεις του κλασικού μαρξισμού που έγιναν μέσα σ' αυτό το περιοδικό και μέσα στα γραπτά μου. Αλλά μέσα σ' αυτήν την εξέλιξη πάντα ξαναγύριζε στο θέμα που εγώ, δικαίως ή αδίκως, θεωρούσα πια κλεισμένο. Γιατί η ρωσική επανάσταση εκφυλίστηκε; Γιατί —όταν πια κοινωνικές φαντασιακές σημασίες του καπιταλισμού, είχε αρχίσει να πιστεύει στους ηγέτες της, στους ειδικούς και, συνεπώς, άφησε να δημιουργηθεί μια γραφειοκρατία η οποία δήθεν να την εκπροσωπεί.

Ο Σπύρος συνεχώς —χωρίς ούτε μια στιγμή να πάψει να εγκρίνει και να επικροτεί αυτά που έγραφα— ξαναγύριζε πάντα σ' αυτές τις ερωτήσεις (...). Το γιατί δεν το ξέρω. Ίσως κάτι στο βάθος των απαντήσεών μου δεν του πήγαινε. Δεν τολμώ να πω ότι δεν το αφομοίωνε —μάλλον σαν να μην του αρκούσε. Ίσως —και αυτό περιέχει ένα τραγικό στοιχείο από το οποίο ποτέ δεν μπορούμε να ξεφύγουμε— υπήρχε η διαφορά των γενεών. Εγώ το '45 ήμουν 23 ετών. Η ζωντανή επαναστατική παράδοση για μένα ήταν βιβλία. Και η πρώτη φορά που είδα μάζες στο δρόμο ήταν στις 3 Δεκεμβρίου του '44 στην Αθήνα που ήταν έτοιμες να κρεουργήσουν όποιον εγώ θεωρούσα επαναστάτη και εμένα τον ίδιο φυσικά.

Του Σπύρου η πείρα δεν ήταν αυτή. Εκείνος είχε ζήσει μια εποχή που η εργατική τάξη ήταν πραγματικά επαναστατική (τουλάχιστον κατά περιόδους και στα τμήματά της). Η Θεσσαλονίκη του '20-'23 ήταν πάντοτε το σημείο αναφοράς του. Θυμάμαι το θαυμασμό του για τις καπνεργάτριες της Θεσσαλονίκης όταν κατέβαιναν με τα τσόκαρα και συγκρούονταν με τους χωροφύλακες. Ίσως λοιπόν και αυτό να συνέβαλε ώστε να μην μπορεί να δεχθεί ότι, όσο ηρωική και κοσμοϊστορική και αν υπήρξε η προσπάθεια της εργατικής τάξης κατά τον 19ο και κατά το πρώτο τρίτο του 20ού αιώνα, δεν κατόρθωσε να φέρει το αποτέλεσμα που της φαινόταν προδιαγεγραμμένο. Ίσως επίσης η τρομερή αντίφαση ανάμεσα στην ιδέα μιας, όπως και να το κάνουμε, μεσσιανικής τάξης και στη διαπίστωση ότι αυτή η τάξη συνεχώς ξανάπεφτε κάτω από την επιρροή ξένων και εχθρικών στοιχείων της ρεφορμιστικής και κομμουνιστικής γραφειοκρατίας τον εμπόδιζε να απαλλαγεί από αυτή την σχεδόν έμμονη ιδέα.

Φυσικά αυτό ποτέ δεν τον εμπόδισε να δει, να καταλάβει, να χαιρετήσει με ενθουσιασμό τα νέα απελευθερωτικά κινήματα που εμφανίσθηκαν στη δεκαετία του '60 και κατόπιν· τα κινήματα των σπουδαστών, των νέων, των γυναικών, των μειονοτήτων κ.λπ. Στα τελευταία χρόνια νομίζω, από τις συζητή-

σεις που είχαμε κάνει, είχε ξεπεράσει τον μύθο της εργατικής τάξης. Όμως ξαναγύριζε στο ερώτημα που θα μπορούσα να το ξαναδιατυπώσω με τη μορφή: Τι πήγε στραβά; Πού άρχισε ο εκτροχιασμός;

Και εδώ γεννιέται ένα φιλοσοφικότερο, αν μπορώ, να πω, ερώτημα. Θα μπορούσε να είχε υπάρξει μια διαφορετική εξέλιξη του εργατικού και του επαναστατικού κινήματος; Θα μπορούσαν οι τάσεις που ήταν τόσο εμφανείς στην Παρισινή Κομμούνα, στα πρώτα Σοβιέτ, στα Εργατικά Συμβούλια στη Γερμανία και Βόρειο Ιταλία το ’18 και ’19, στην Ισπανία το ’36-’37 και ιδιαίτερα στην Καταλωνία — να είχαν φθάσει στους σκοπούς τους; Νομίζω ότι —εξαιρώντας την Παρισινή Κομμούνα και τα Ουγγρικά Συμβούλια μετά το ’56— το βασικό στοιχείο για να σκεφθούμε αυτή την ερώτηση είναι η ακόλουθη διαπίστωση: Όλα αυτά τα κινήματα της εργατικής τάξης σπανίως νικήθηκαν από τους εξωτερικούς τους εχθρούς. Σχεδόν πάντα κατέρρευσαν από μέσα, «εκφυλίσθηκαν» όπως λέγαμε τότε, δηλαδή έπεσαν κάτω από τον έλεγχο μιας γραφειοκρατίας που τα ίδια την είχαν δημιουργήσει.

Εκ των υστέρων, και χωρίς να είμαστε εγελιανοί, μπορούμε να πούμε ότι χωρίς αυτή τη γραφειοκρατία και την πείρα της γραφειοκρατικοποίησης, το Επαναστατικό Κίνημα δεν θα μπορούσε να πάει παρακάτω, και δεν θα μπορούσαμε εμείς σήμερα να σκεφθούμε ότι ο πραγματικός σοσιαλισμός, δηλαδή μια αυτόνομη, αυτοκυβερνούμενη και αυτοθεσμιζόμενη κοινωνία —και το κίνημα που θέλει να φθάσει σε μια τέτοια κοινωνία— δεν κινδυνεύει τόσο από εξωτερικούς εχθρούς, αλλά από την ίδια την τάση των ανθρώπων να πιστεύουν στους ηγέτες και τους ειδικούς, να παραιτούνται, να αποσύρονται, δηλαδή να παύουν να προσπαθούν να πραγματοποιούν την ίδια τους την αυτονομία μέσα σ’ ένα αυτόνομο συλλογικό κίνημα.

Κι έτσι ερχόμαστε στη σημερινή κατάσταση και στο σημερινό πρόβλημα. Γιατί βεβαίως αυτό που παρατηρούμε σήμερα γύρω μας, και που τόσο συχνά έφερνε σε απελπισία τον Σπύρο, ήταν η επέκταση και η επικράτηση των χαρακτηριστικών που ανέφερα προηγουμένως, της απάθειας, της ιδιωτικοποίησης, της ανευθυνότητας, του εγκλωβισμού του καθενός στο μικρούλη του ατομικό χώρο. Και αυτό σε μια εποχή που τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα είναι πρωτοφανούς κρισιμότητας και α-

λινικός ή κάποιος τροτσκιστής. Θα μπορούσα κι εγώ να πω το εξής: αν κανείς έχει διαβάσει τα γράμματα του Μπάρναμ και του Σάχπαν, οι οποίοι διαγράφτηκαν από το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Αμερικής και την αλληλογραφία που αναπτύχθηκε με τον Τρότσκι, θα διαπιστώσει ότι ο κ. Καστοριάδης δεν προσθέτει τίποτα καινούργιο. Αναφέρθηκε επίσης ότι στο εθνικό θέμα οι τροτσκιστές τήρησαν μια στάση για την άμυνα της αστικής πατρίδας. Υπάρχει ο *Προλετάριος της Κατοχής* που έχει αναδημοσιευθεί και μπορεί κανείς να δει τη στάση που κράτησαν οι τότε τροτσκιστές πάνω στο εθνικό θέμα. Όσον αφορά το σύντροφο Στίνα, οι σχέσεις του παρέμειναν πάντοτε πολύ καλές με τους τροτσκιστές· με κανέναν δεν έκοψε σχέσεις. Ο Στίνας έδωσε τον καλύτερο εαυτό του και ποτέ δεν τον διέκρινε κανένα αντικομμουνιστικό μένος. Το αντικομμουνιστικό μένος δεν προσφέρει τίποτε στη συζήτηση.

Κ. Καστοριάδης: Τη στάση των σημερινών τροτσκιστών απέναντι στο Σπύρο, τη δείχνει απλώς και μόνο το γεγονός ότι τα χειρόγραφα των συζητήσεων της Ακροναυπλίας, μέσα στα οποία ο Σπύρος διετύπωσε για πρώτη φορά τις ντεφαιτιστικές του αντιλήψεις, τα έχουν και τα παρακρατούν κατά τρόπο παράνομο —και ποινικά διώξιμο— οι τροτσκιστές· εμείς δεν καταφεύγουμε στην ποινική δικαιοσύνη αλλά αυτό είναι ένα αίσχος που δείχνει τι είναι οι τροτσκιστές. (*Χειροκροτήματα*).

Όσο για τη δημαγωγία του κυρίου που μίλησε, που δεν είναι καν τροτσκιστής, είναι μόνο σταλινοειδής, για το αντικομμουνιστικό μένος, δεν έχω ακούσει ποτέ μου σκληρότερες εκφράσεις για τους Έλληνες σταλινικούς, για τους Ρώσους σταλινικούς και τους διεθνείς σταλινικούς, απ’ αυτές που άκουσα από το Σπύρο.

Ένας ακροατής: Κύριε Καστοριάδη πιστεύετε ότι κανένα από τα υπάρχοντα πολιτικοϊδεολογικά σχήματα δεν μπορεί να οδηγήσει προς την αυτονομία της κοινωνίας και του ατόμου; Φυσικά αναφέρομαι στη σοσιαλδημοκρατία, σε ιδεολόγους σοσιαλδημοκράτες όπως ο Ερλάντερ, ο πρωθυπουργός της Σουηδίας.

Κ. Καστοριάδης: Αυτό που παραβλέπετε είναι ότι ένα σοσιαλδημοκρατικό κόμμα είτε το γαλλικό, είτε το σουηδικό, είτε το ΠΑΣΟΚ, είναι ένα γραφειοκρατικό κόμμα· δεν είναι ολοκληρωτικό όπως οι σταλινικοί, αλλά υπάρχουν κλίκες που το διοικούν και είτε

το μικρό αριθμό της είχε πολλαπλάσια απήχηση, αναγκάστηκε το ΚΚΕ, τότε στις μεγάλες του δόξες, να κάνει δημόσιες συζητήσεις μ’ αυτή την ομάδα. Τότε, ηγέτες του σταλινικού κόμματος ήταν ο Αποστόλου και ο Καραγιώργης. Ο μεν Καραγιώργης «φαγώθηκε» εκεί που πήγε, όπως ο Κρόνος που τρώει τα παιδιά του, ο δε Αποστόλου είχε απειλήσει με τα εξής λόγια το Στίνα: «Αυτή τη στιγμή κάτι πουλάκια αρχίζουν και κελαηδούν στα βουνά». Ήταν το 1946 και εδημιουργείτο το δεύτερο αντάρτικο. Πέρασαν χρόνια, ο Αποστόλου κάθισε στις λεγόμενες σοσιαλιστικές χώρες και κάποτε γύρισε. Το κόμμα του τον πέταξε στο γηροκομείο. Ο Σπύρος πήγαινε και τον έβλεπε στο γηροκομείο, του έκανε παρέα και του ’δινε κουράγιο κι όταν πέθανε, ο Σπύρος του έβγαλε τον επικήδειο. Αυτή ήταν η ανεπανάληπτη μεγαλοψυχία του Σπύρου του Στίνα. (*Χειροκροτήματα*).

Ένας ακροατής: Κατά πόσο είναι δυνατόν να έχουμε άτομα που να οργανώνονται και να αποφεύγουν το σκόπελο της γραφειοκρατίας και της εξουσιαστικής οργάνωσης; Η θετική απάντηση που προτάσσετε και με ευγλωττία αναπτύσσετε, μήπως εντάσσεται κι αυτή σε μια σειρά ευσεβών πόθων όπως άλλα οράματα;

Κ. Καστοριάδης: Πιστεύω πρώτα πρώτα ότι κανείς δεν μπορεί ν’ αποδείξει ότι είναι αδύνατο. Αν υποθέσουμε ότι το 2000 π.Χ., ένας εθνολόγος κοσμοναύτης, από τον Άρη ή την Αφροδίτη, έφτανε στη Γη κι έβλεπε τα φαραωνικά ή τα βαβυλωνιακά συστήματα θα συμπέραινε φυσικά ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι καταδικασμένοι να πιστεύουν πάντοτε αυτά που τους λένε τα ιερατεία, οι θείω δικαίω βασιλείς κ.λπ. Θα ήταν δυνατόν, αν τοποθετηθούμε στο 2000 π.Χ., να πούμε ότι η δημοκρατία και η φιλοσοφία είναι δυνατά πράγματα πάνω σ’ αυτό τον πλανήτη και μ’ αυτό το βιολογικό είδος; Κι όμως εδημιουργήθηκαν. Αυτό καλείται ιστορική δημιουργία. Το πρόταγμα της αυτονομίας εγκυμονεί μέσα στον ελληνοδυτικό χώρο εδώ και 25 αιώνες. Έμεινε στείρο; Είναι απλή θεωρία ανθρώπων που έχουν ευσεβείς πόθους; Δεν το νομίζω, διότι αν σήμερα μπορούμε να μιλάμε και να σκεφτόμαστε, αυτό είναι ένα υποπροϊόν του αγώνα που έγινε, όχι από ανθρώπους οι οποίοι επίστευαν ότι η ανθρώπινη φύση είναι τέτοια ώστε πάντοτε οι γραφειοκράτες θα την κυβερνούν ή οι βασιλείς ή οι Λουδοβίκοι, αλλά από ανθρώπους οι ο-

τία και την πείρα της γραφειοκρατικοποίησης, το Επαναστατικό Κίνημα δεν θα μπορούσε να πάει παρακάτω, και δεν θα μπορούσαμε εμείς σήμερα να σκεφθούμε ότι ο πραγματικός σοσιαλισμός, δηλαδή μια αυτόνομη, αυτοκυβερνούμενη και αυτοθεσμιζόμενη κοινωνία —και το κίνημα που θέλει να φθάσει σε μια τέτοια κοινωνία— δεν κινδυνεύει τόσο από εξωτερικούς εχθρούς, αλλά από την ίδια την τάση των ανθρώπων να πιστεύουν στους ηγέτες και τους ειδικούς, να παραιτούνται, να αποσύρονται, δηλαδή να παύουν να προσπαθούν να πραγματοποιούν την ίδια τους την αυτονομία μέσα σ' ένα αυτόνομο συλλογικό κίνημα.

Κι έτσι ερχόμαστε στη σημερινή κατάσταση και στο σημερινό πρόβλημα. Γιατί βεβαίως αυτό που παρατηρούμε σήμερα γύρω μας, και που τόσο συχνά έφερνε σε απελπισία τον Σπύρο, ήταν η επέκταση και η επικράτηση των χαρακτηριστικών που ανέφερα προηγουμένως, της απάθειας, της ιδιωτικοποίησης, της ανευθυνότητας, του εγκλωβισμού του καθενός στο μικρούλη του ατομικό χώρο. Και αυτό σε μια εποχή που τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα είναι πρωτοφανούς κρισιμότητας και απειλούν την ίδια τη ζωή πάνω στον πλανήτη.

Αν, πώς και πότε θα βγούμε από αυτή την κατάσταση, κανένας δεν μπορεί να το προβλέψει. Εκείνο που έχει σημασία δεν είναι να κάνουμε προβλέψεις. Εκείνο που έχει σημασία είναι ο καθένας μας, εκεί που βρισκόμαστε, έστω και ως άτομα —ακόμα περισσότερο όταν μπορούμε ομαδικά— να συνεχίσουμε την πάλη για την ελευθερία, την ισότητα, τη δικαιοσύνη, τον αγώνα για μια αυτόνομη κοινωνία αποτελούμενη από αυτόνομα άτομα, αγώνα στον οποίο αφιέρωσε την ηρωική και μαρτυρική ζωή του ο Σπύρος Στίνας.

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ένας ακροατής: Ήθελα να αποσαφηνίσω ορισμένα πράγματα για ορισμένες αναλήθειες που ακούστηκαν εδώ μέσα. Ο κ. Καστοριάδης ειρωνεύτηκε ότι τα μικρόφωνα θα μπορούσε να τα κλείσει κάποιος στα—και ποινικά διώξιμο— οι τροτσκιστές· εμείς δεν καταφεύγουμε στην ποινική δικαιοσύνη αλλά αυτό είναι ένα αίσχος που δείχνει τι είναι οι τροτσκιστές. (*Χειροκροτήματα*).

Όσο για τη δημαγωγία του κυρίου που μίλησε, που δεν είναι καν τροτσκιστής, είναι μόνο σταλινοειδής, για το αντικομμουνιστικό μένος, δεν έχω ακούσει ποτέ μου σκληρότερες εκφράσεις για τους Έλληνες σταλινικούς, για τους Ρώσους σταλινικούς και τους διεθνείς σταλινικούς, απ' αυτές που άκουσα από το Σπύρο.

Ένας ακροατής: Κύριε Καστοριάδη πιστεύετε ότι κανένα από τα υπάρχοντα πολιτικοϊδεολογικά σχήματα δεν μπορεί να οδηγήσει προς την αυτονομία της κοινωνίας και του ατόμου; Φυσικά αναφέρομαι στη σοσιαλδημοκρατία, σε ιδεολόγους σοσιαλδημοκράτες όπως ο Ερλάντερ, ο πρωθυπουργός της Σουηδίας.

Κ. Καστοριάδης: Αυτό που παραβλέπετε είναι ότι ένα σοσιαλδημοκρατικό κόμμα είτε το γαλλικό, είτε το σουηδικό, είτε το ΠΑΣΟΚ, είναι ένα γραφειοκρατικό κόμμα· δεν είναι ολοκληρωτικό όπως οι σταλινικοί, αλλά υπάρχουν κλίκες που το διοικούν και είτε δεν υπάρχει βάση είτε η βάση δεν έχει τίποτε να πει παρά να μοιράζει προκηρύξεις, να κολλάει αφίσες και να προσπαθεί να πείσει τους ανθρώπους να εκλέξουν. Πώς είναι δυνατόν με μια γραφειοκρατική οργάνωση να λύσουμε το πρόβλημα της γραφειοκρατικοποίησης της κοινωνίας; Είναι ένας βασικός παραλογισμός. Δεν συζητάω καν τις υποκρισίες, τις παλιανθρωπιές, τις δημαγωγίες κι όλα τα ρέστα. Ο μόνος δρόμος, εκτός από τη δράση των ανώνυμων ανθρώπων, είναι να δημιουργηθεί μια οργάνωση που να μην είναι γραφειοκρατική· να ενσαρκώνει την συλλογική αυτοκυβέρνηση με την οποία τα λεγόμενα σοσιαλιστικά κόμματα δεν έχουν απολύτως καμία σχέση.

Ένας ακροατής: Με αφορμή αυτό που επεχείρησε να πει ο προηγούμενος ακροατής ότι, ούτε λίγο ούτε πολύ, ο Στίνας «πέθανε τροτσκιστής», θα αναφέρω μόνο ένα στιγμιότυπο από τη ζωή του Σπύρου, για να το θυμόσαστε οι νεότεροι. Το 1946 αυτή η ομάδα του *Εργατικού Μετώπου*, ξυπόλυτη έτρεχε σ' όλα τα μήκη και πλάτη της χώρας για να διαδώσει τις ιδέες της, δίχως μέσα και πεινασμένη. Επειδή όμως παρά οράματα;

Κ. Καστοριάδης: Πιστεύω πρώτα πρώτα ότι κανείς δεν μπορεί ν' αποδείξει ότι είναι αδύνατο. Αν υποθέσουμε ότι το 2000 π.Χ., ένας εθνολόγος κοσμοναύτης, από τον Άρη ή την Αφροδίτη, έφτανε στη Γη κι έβλεπε τα φαραωνικά ή τα βαβυλωνιακά συστήματα θα συμπέραινε φυσικά ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι καταδικασμένοι να πιστεύουν πάντοτε αυτά που τους λένε τα ιερατεία, οι θείῳ δικαίῳ βασιλείς κ.λπ. Θα ήταν δυνατόν, αν τοποθετηθούμε στο 2000 π.Χ., να πούμε ότι η δημοκρατία και η φιλοσοφία είναι δυνατά πράγματα πάνω σ' αυτό τον πλανήτη και μ' αυτό το βιολογικό είδος; Κι όμως εδημιουργήθηκαν. Αυτό καλείται ιστορική δημιουργία. Το πρόταγμα της αυτονομίας εγκυμονεί μέσα στον ελληνοδυτικό χώρο εδώ και 25 αιώνες. Έμεινε στείρο; Είναι απλή θεωρία ανθρώπων που έχουν ευσεβείς πόθους; Δεν το νομίζω, διότι αν σήμερα μπορούμε να μιλάμε και να σκεφτόμαστε, αυτό είναι ένα υποπροϊόν του αγώνα που έγινε, όχι από ανθρώπους οι οποίοι επίστευαν ότι η ανθρώπινη φύση είναι τέτοια ώστε πάντοτε οι γραφειοκράτες θα την κυβερνούν ή οι βασιλείς ή οι Λουδοβίκοι, αλλά από ανθρώπους οι οποίοι επίστευαν ότι οι άνθρωποι είναι ικανοί για ελευθερία. (*Χειροκροτήματα*).

Η ελευθερία δεν είναι παραχώρηση του καπιταλισμού ούτε είναι παραχώρηση φιλοσόφων και κοινωνιολόγων οι οποίοι εμέτρησαν το ποσοστόν ελευθερίας που ανέχεται αυτό το περίφημο ζώο και είπαν: Ιδού το καλό Σύνταγμα! Η λίγη αυτή ελευθερία που έχουμε οφείλεται σε σωρούς πτωμάτων και ποταμούς αίματος που χύθηκαν επειδή οι άνθρωποι επίστευαν ότι μπορεί να υπάρξει κάτι αλλιώτικο. Και πράγματι κάτι άλλαξε. Δεν άλλαξαν όλα όσα θα θέλαμε να αλλάξουν κι όλα όσα —ίσως— θα ήθελαν αυτοί οι άνθρωποι ν' αλλάξουν. Δημιουργήθηκαν ένα σωρό καινούργιες μορφές, όπως οι μορφές τύπου εργατικού συμβουλίου ή τύπου σοβιέτ, πραγματικού σοβιέτ, οι οποίες δείχνουν ότι υπάρχει δυνατότητα μεγάλες συλλογικές μονάδες πραγματικά να κυριαρχήσουν τη ζωή τους τουλάχιστον για μια ορισμένη χρονική περίοδο. Κι ενδεχομένως να σχηματίσουν ομοσπονδίες και να δικτυωθούν μέσα σε μια χώρα. Φυσικά το πρόβλημα είναι τεράστιο. Δεν λύνεται πάνω σ' ένα χαρτί ή σε μια συζήτηση.

Δεν μπορούμε να παραδεχθούμε τη σημερινή τρισάθλια κατάσταση διότι ακόμα κι αυτή δεν πρόκειται να διαρκέσει. Είναι αντιφατική, όχι για τους λόγους που έλεγε ο Μαρξ, αλλά επειδή υποστηρίζει ότι το μόνο που έχει σημασία είναι η ατομική επιτυχία και τα χρήματα. Με την πλήρη αποσύνθεση των αξιών, των ιδεών, των φαντασιακών σημασιών, η αυτοαναπαραγωγή του συστήματος φαίνεται αδύνατη πέρα από 20-40 χρόνια. Το σύστημα επιβιώνει διότι εξακολουθούν να υπάρχουν μερικοί απαρχαιωμένοι δικαστές που δεν χρηματίζονται, μερικοί απαρχαιωμένοι δάσκαλοι που δεν ακολουθούν τη φιλοσοφία του συστήματος («Βγάλτε τα περισσότερα λεφτά! Δουλέψτε το λιγότερο δυνατό!»), μερικοί απαρχαιωμένοι εργάτες. Δεν επεκτείνομαι καν στο οικολογικό πρόβλημα ούτε σε οποιοδήποτε άλλο.

Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να παλέψουμε για μια άλλη κοινωνία, για μια αυτόνομη κοινωνία, ξέροντας ότι ο βασικός κίνδυνος είναι πάντοτε η υποχώρηση των ανθρώπων, η απάθειά τους κ.λπ. Σ' αυτό το σημείο έχουμε μια σχετική πείρα από το παρελθόν: κάθε φορά που αρχίζει ένα κίνημα πρέπει να δημιουργούνται θεσμοί οι οποίοι να κάνουν ευκολότερη —κι όχι δυσκολότερη— στην επόμενη φάση τη συμμετοχή των ανθρώπων, την αυτοκυβέρνηση, τον έλεγχο των θεσμών από τους ανθρώπους τους ίδιους κ.λπ. Αυτό είναι που δεν έγινε το '17 από το Φεβρουάριο και μετά, αυτό είναι που δεν έγινε σε άλλες επαναστάσεις, διότι ακριβώς, υπήρχε η πίστη στο κόμμα, στους αρχηγούς κ.λπ., ενώ δεν υπήρχε η πείρα ότι μόνο η δημιουργική δραστηριότητα της συλλογικότητας των ανθρώπων μπορεί να οδηγήσει την κοινωνία σε μια άλλη κατάσταση.

Ένας ακροατής: Για το ζήτημα της ατομικής ιδιοκτησίας τι άποψη έχετε;

Κ. Καστοριάδης: Δεν μπορεί να υπάρχει μια αυτόνομη κοινωνία δίχως αυτοδιαχείριση και αυτοκυβέρνηση στις μονάδες παραγωγής. Πώς είναι δυνατόν να υπάρξουν αυτόνομα άτομα και αυτονομούμενοι πολίτες, οι οποίοι στην παραγωγική τους ζωή να είναι βίδες απάνω σε μηχανές ή άφωνα όργανα μέσα σε μια ιεραρχική πυραμίδα; Δε μιλάμε για την ατομική ιδιοκτησία των μικρών ατομικών παραγωγών, ζητήματα που θα λύσει, ενδεχομένως, μια μελλοντική κοινωνία αφήνοντάς τους να συνεταιρισθούν ή να κάνουν ό,τι άλλο. Κατ' αρχήν, και από αρχή, αποκλείεται οποιαδήποτε βίαιη κοινωνικοποίηση των μι-

αντί να κατεβείτε στις εκλογές θα μπορούσατε να προπονηθείτε στο μπάσκετ εκείνη την Κυριακή. (*Χειροκροτήματα*). Θα σας έλεγα, σοβαρότερα, ότι νομίζω πως και η μόνη περίπου συνειδητή, διαυγασμένη, τίμια προσπάθεια που έγινε για εκλογική συμμετοχή, των Πράσινων της Γερμανίας, δείχνει το εσφαλμένο αυτής της γραμμής.

Ο ίδιος ακροατής: Αυτό που λέτε είναι πολύ σημαντικό, γιατί απασχολεί πάρα πολύ κόσμο τον τελευταίο καιρό...

Κ. Καστοριάδης: Δεν είναι η αλήθεια γυμνή που βγαίνει απ' το πηγάδι — γνώμη μου είναι.

Ένας ακροατής: Είπατε προηγουμένως ότι δεν τίθεται ζήτημα βίαιης απαλλοτρίωσης των μικροπαραγωγών. Έχετε σκεφτεί ποτέ για την καθημερινή βία που ασκούν αυτοί, οι λεγόμενοι μικροπαραγωγοί, σε «άλλους» μέσα σ' αυτή την κοινωνία; Και γενικότερα για τη βία;

Κ. Καστοριάδης: Για τη βία που ασκούν οι μικροπαραγωγοί και γενικότερα τη βία μέσα στην κοινωνία, δεν καταλαβαίνω τι θέλετε να πείτε. Βεβαίως ασκείται βία στη σημερινή κοινωνία· η ερώτηση ποια είναι;

Παρέμβαση από το ακροατήριο: Τη βία των μικροπαραγωγών δεν την έχεις νιώσει, την έχει νιώσει η εργατική τάξη.

Κ. Καστοριάδης: Λοιπόν, όταν γίνετε εξουσία να κάνετε στους μικροπαραγωγούς αυτά που έκανε στους μικροπαραγωγούς ο Στάλιν και, μετά, όταν θα κάνετε οκτώ ώρες ουρά για να **μην** έχετε μισό κιλό κρέας, θα τα ξαναπούμε, αν ζούμε όλοι.

Γραπτή ερώτηση: Πώς εξηγείτε ότι προσέρχεται χιλιάδες κόσμος στις δημόσιες εμφανίσεις σας, ενώ σε μια διαδήλωση, π.χ. για το νέφος, δεν πηγαίνει σχεδόν κανείς;

Κ. Καστοριάδης: Αυτή την εξήγηση εσείς πρέπει να τη δώσετε, όχι εγώ...

Γραπτή ερώτηση: Μπορούν οι Παλαιστίνιοι να είναι ντεφαιτιστές σήμερα; Ποια είναι η θέση σας για τα ελληνοτουρκικά θέματα (Αιγαίο, Κύπρος κ.λπ.);

Κ. Καστοριάδης: Αυτό που γίνεται στην Παλαιστίνη είναι μια τραγωδία. Αν άνθρωποι που σκέπτονταν σαν κι εμάς υπήρχαν είτε ανάμεσα στους Παλαιστίνιους είτε ανάμεσα στους Ισραηλινούς, θα επάλευαν για να υπάρξει μια ειρηνική, ομοσπονδιακή συνύπαρξη των δύο λαών στην Παλαιστίνη. Τα ελληνοτουρκικά θέματα συνδέονται, είναι μια έκφραση

στην οποία το 20% του πληθυσμού έχει καταλάβει με τη βοήθεια του τουρκικού στρατού 40% του μέρους. Αυτό το ζήτημα θα έπρεπε να λυθεί κανονικά με την επιστροφή των ανθρώπων στο μέρος όπου ζούσαν.

Ένας ακροατής: Ποιες είναι οι διαφωνίες σας με ένα αναρχικό κίνημα και ποιες οι διαφορές σας με την Internationale Sittuationniste;

Κ. Καστοριάδης: Επιγραμματικά, οι διαφωνίες μου με το αναρχικό κίνημα, παρά τις συμπάθειές μου για τους ανθρώπους και τη γενική τους κατεύθυνση, είναι τρεις. Πρώτον, ότι κάτω από τις ιδέες και τις θεωρίες των αναρχικών υπάρχει η αντίληψη ότι η φύση του ανθρώπου είναι μια αγαθή φύση, η οποία διεφθάρη από τα κακά κοινωνικά συστήματα. Αυτό το θεωρώ ανόητο, διότι τα κοινωνικά συστήματα οι άνθρωποι τα έφτιαξαν και θεωρώ ότι ο άνθρωπος είναι κατ' αρχήν θηρίον και όχι αγαθόν ζώον κι ότι με την κοινωνία εξανθρωπίστηκε σ' ένα ορισμένο σημείο και πρέπει να εξανθρωπιστεί ακόμα περισσότερο. Γι' αυτό το λόγο επίσης κατακρίνω τη σύγχυση η οποία γίνεται από τους αναρχικούς ανάμεσα σε εξουσία και κράτος. Το κράτος είναι μια ορισμένη ιστορική μορφή καταπιεστική που ασφαλώς πρέπει να καταργηθεί, αλλά όσο και όπου και όποτε υπάρχουν ανθρώπινες κοινωνίες θα υπάρχει εξουσία. Για παράδειγμα, αν δεν είμαστε όλοι σύμφωνοι για κάτι, θα γίνει ψηφοφορία και η μειοψηφία θα πρέπει να εφαρμόσει τις αποφάσεις της πλειοψηφίας. Εάν το ζήτημα είναι πολύ σοβαρό ή αν είμαστε συγκροτημένοι σε πολιτεία και υπάρχουν ακόμη ελεύθερες εκτάσεις απάνω στη γη, εγώ θα προτείνω, αν γίνεται, να δοθεί στη μειοψηφία ένα νησί στον Ειρηνικό να πάει να εφαρμόσει τα δικά της: Υπάρχει ένα μίνιμουμ κανόνων κοινωνικής συνύπαρξης, οι οποίοι πρέπει να τηρούνται. Πρέπει να υπάρχει ένας **νόμος**. Σημαίνει ότι υπάρχει εξουσία κι ότι αυτή η εξουσία έχει τα μέσα να επιβάλλει το νόμο. Τα μέσα αυτά δεν είναι ανάγκη να είναι τα ΜΑΤ ούτε τα μυδραλιοβόλα. Μην ξεχνάτε ότι μία εξουσία η οποία ασκείται από την τυραννία της ομοφωνίας είναι πολύ χειρότερη... Η τρίτη διαφωνία μου αφορά στη συνολική θεώρηση της ιστορίας και της κοινωνίας στην οποία δεν θα επεκταθώ.

Η Internationale Sittuasionniste όπως απορρέει από τα γραπτά της, παρέμεινε μαρξιστική ενώ εγώ έχω πάψει να είμαι μαρξιστής από το 1963, αν όχι

ση τη συμμετοχή των ανθρώπων, την αυτοκυβέρνηση, τον έλεγχο των θεσμών από τους ανθρώπους τους ίδιους κ.λπ. Αυτό είναι που δεν έγινε το '17 από το Φεβρουάριο και μετά, αυτό είναι που δεν έγινε σε άλλες επαναστάσεις, διότι ακριβώς, υπήρχε η πίστη στο κόμμα, στους αρχηγούς κ.λπ., ενώ δεν υπήρχε η πείρα ότι μόνο η δημιουργική δραστηριότητα της συλλογικότητας των ανθρώπων μπορεί να οδηγήσει την κοινωνία σε μια άλλη κατάσταση.

Ένας ακροατής: Για το ζήτημα της ατομικής ιδιοκτησίας τι άποψη έχετε;

Κ. Καστοριάδης: Δεν μπορεί να υπάρχει μια αυτόνομη κοινωνία δίχως αυτοδιαχείριση και αυτοκυβέρνηση στις μονάδες παραγωγής. Πώς είναι δυνατόν να υπάρξουν αυτόνομα άτομα και αυτονομούμενοι πολίτες, οι οποίοι στην παραγωγική τους ζωή να είναι βίδες απάνω σε μηχανές ή άφωνα όργανα μέσα σε μια ιεραρχική πυραμίδα; Δε μιλάμε για την ατομική ιδιοκτησία των μικρών ατομικών παραγωγών, ζητήματα που θα λύσει, ενδεχομένως, μια μελλοντική κοινωνία αφήνοντάς τους να συνεταιρισθούν ή να κάνουν ό,τι άλλο. Κατ' αρχήν, και από αρχή, αποκλείεται οποιαδήποτε βίαιη κοινωνικοποίηση των μικρών παραγωγών. Να προσθέσω ότι κοινωνικοποίηση δεν σημαίνει φυσικά κρατικοποίηση των μεγάλων επιχειρήσεων. Ξέρω πως ανάμεσα σ' όλα τ' άλλα που έχει εκπορνεύσει ο Παπανδρέου συμπεριλαμβάνονται κι αυτές οι λέξεις (*Χειροκροτήματα*), αλλά θέλω να πω ότι κρατικοποίηση των επιχειρήσεων δεν είναι παρά μια γραφειοκρατικοποίησή τους κι ένας τρόπος για να τοποθετούνται οι πολιτικές γραφειοκρατίες μέσα στις οικονομικές κι αντιστρόφως. Κοινωνικοποίηση σημαίνει πραγματική αυτοδιεύθυνση των επιχειρήσεων απ' όλους τους εργαζόμενους που δουλεύουν σ' αυτές, είτε εργάτες είναι, είτε μηχανικοί, είτε τεχνικοί.

Ένας ακροατής: Στην Ελλάδα, στον αναρχικό και στον αντιεξουσιαστικό χώρο έχουν πάρα πολύ μεγάλη απήχηση οι ιδέες σας και οι ιδέες του Στίνα. Τον τελευταίο καιρό γίνεται μια ζύμωση για το αν θα πρέπει να κατέβει αυτός ο χώρος στις εκλογές. Πώς θα βλέπατε —και σε σχέση με τα Πράσινα Κινήματα που υπάρχουν στην Ευρώπη— τη συμμετοχή κάποιων αντιεξουσιαστών (και όχι μόνο) στις εκλογές;

Κ. Καστοριάδης: Θα σας έλεγα, χαριτολογώντας, ότι παραγωγών δεν την έχεις νιώσει, την έχει νιώσει η εργατική τάξη.

Κ. Καστοριάδης: Λοιπόν, όταν γίνετε εξουσία να κάνετε στους μικροπαραγωγούς αυτά που έκανε στους μικροπαραγωγούς ο Στάλιν και, μετά, όταν θα κάνετε οκτώ ώρες ουρά για να **μην** έχετε μισό κιλό κρέας, θα τα ξαναπούμε, αν ζούμε όλοι.

Γραπτή ερώτηση: Πώς εξηγείτε ότι προσέρχεται χιλιάδες κόσμος στις δημόσιες εμφανίσεις σας, ενώ σε μια διαδήλωση, π.χ. για το νέφος, δεν πηγαίνει σχεδόν κανείς;

Κ. Καστοριάδης: Αυτή την εξήγηση εσείς πρέπει να τη δώσετε, όχι εγώ...

Γραπτή ερώτηση: Μπορούν οι Παλαιστίνιοι να είναι ντεφαιτιστές σήμερα; Ποια είναι η θέση σας για τα ελληνοτουρκικά θέματα (Αιγαίο, Κύπρος κ.λπ.);

Κ. Καστοριάδης: Αυτό που γίνεται στην Παλαιστίνη είναι μια τραγωδία. Αν άνθρωποι που σκέπτονταν σαν κι εμάς υπήρχαν είτε ανάμεσα στους Παλαιστίνιους είτε ανάμεσα στους Ισραηλινούς, θα επάλευαν για να υπάρξει μια ειρηνική, ομοσπονδιακή συνύπαρξη των δύο λαών στην Παλαιστίνη. Τα ελληνοτουρκικά θέματα συνδέονται, είναι μια έκφραση όλου του προβλήματος των εθνικισμών και της υπάρξεως εθνικών ενοτήτων και οντοτήτων στη σύγχρονη εποχή. Εμείς οι Έλληνες μιλάμε, και δεν νομίζω αδίκως, για τουρκικό επεκτατισμό. Δεν μιλάμε για το τι υπάρχει στο βάθος της ψυχής των περισσοτέρων Ελλήνων: η ιδέα ότι τα πραγματικά και δικαιολογημένα όρια της ελληνικής πολιτείας πάνε από τη Μασσαλία μέχρι τον Ινδό ή τουλάχιστον μέχρι την Καππαδοκία και τον Πόντο ή το λιγότερο την Πόλη και τη Σμύρνη. Σήμερα έχουν δημιουργηθεί καταστάσεις οι οποίες δεν έχουν καμιά σχέση με την παλιά ιστορία. Για παράδειγμα, πριν μερικές δεκαετίες δεν υπήρχαν Ισραηλινοί ή Εβραίοι στην Παλαιστίνη· αυτό δεν σημαίνει ότι σήμερα έχει κάποια λογική το σλόγκαν ορισμένων Παλαιστινίων: «Οι Ισραηλινοί στη θάλασσα!» Δεν μπορούμε να πάρουμε καμιά άλλη θέση —πριν λυθούν αυτά τα ζητήματα με ομοσπονδίες λαών και εθνών— από την κατάφαση στις καταστάσεις που υπάρχουν σήμερα.

Στην Κύπρο υπάρχει μια ιδιαίτερη κατάσταση. Έγινε μια εισβολή την οποία διεθνώς κανείς δεν την αναγνωρίζει, στην οποία εκτοπίσθηκαν άνθρωποι, να καταργηθεί, αλλά όσο και όπου και όποτε υπάρχουν ανθρώπινες κοινωνίες θα υπάρχει εξουσία. Για παράδειγμα, αν δεν είμαστε όλοι σύμφωνοι για κάτι, θα γίνει ψηφοφορία και η μειοψηφία θα πρέπει να εφαρμόσει τις αποφάσεις της πλειοψηφίας. Εάν το ζήτημα είναι πολύ σοβαρό ή αν είμαστε συγκροτημένοι σε πολιτεία και υπάρχουν ακόμη ελεύθερες εκτάσεις απάνω στη γη, εγώ θα προτείνω, αν γίνεται, να δοθεί στη μειοψηφία ένα νησί στον Ειρηνικό να πάει να εφαρμόσει τα δικά της: Υπάρχει ένα μίνιμουμ κανόνων κοινωνικής συνύπαρξης, οι οποίοι πρέπει να τηρούνται. Πρέπει να υπάρχει ένας **νόμος**. Σημαίνει ότι υπάρχει εξουσία κι ότι αυτή η εξουσία έχει τα μέσα να επιβάλλει το νόμο. Τα μέσα αυτά δεν είναι ανάγκη να είναι τα ΜΑΤ ούτε τα μυδραλιοβόλα. Μην ξεχνάτε ότι μία εξουσία η οποία ασκείται από την τυραννία της ομοφωνίας είναι πολύ χειρότερη... Η τρίτη διαφωνία μου αφορά στη συνολική θεώρηση της ιστορίας και της κοινωνίας στην οποία δεν θα επεκταθώ.

Η Internationale Sittuasionniste όπως απορρέει από τα γραπτά της, παρέμεινε μαρξιστική ενώ εγώ έχω πάψει να είμαι μαρξιστής από το 1963, αν όχι από το 1958.

Ένας ακροατής: Πιστεύω ότι ακριβώς αυτή η ανοιχτή κουβέντα που γίνεται, που άπτεται όλων των θεμάτων, είναι ο καλύτερος φόρος τιμής στον Α. Στίνα, το Σπύρο Πρίφτη, γιατί ακριβώς αυτό ήταν το πνεύμα του. Ποτέ του δεν περιοριζόταν σ' ένα θέμα, άκουγε τα πάντα, απάνταγε στα πάντα, ήταν ένα ανοιχτό μυαλό... Από τον ελάχιστο χρόνο που γνώρισα το Σπύρο, ένα πράγμα μου έκανε εντύπωση. Ο Σπύρος, στην ουσία, ήταν αντιεξουσιαστής. Δεν δεχόταν την επιβολή κάποιων άλλων ούτε δεχόταν να επιβάλλει ο ίδιος τις δικές του απόψεις. Δεχόταν **συναποφάσεις**. Δεν δεχόταν καν την ισχύ της απόφασης των περισσοτέρων. Διεκδικούσε ο ίδιος για τον εαυτό του το δικαίωμα να μειοψηφεί και να πράττει αντίθετα στην πλειοψηφία. Αυτό δεν ξέρω κατά πόσο περιλαμβανόταν τότε στο Socialisme ou Barbarie με το οποίο ο Σπύρος συμφωνούσε.

Ακούστηκαν πάρα πολλά για μαρξισμό, για τροτσκισμό, για αναρχισμό... Μην ξεχνάμε ότι όταν το '17 πάρθηκαν τα Χειμερινά Ανάκτορα, εκείνοι που πρωτομπήκαν μέσα ήταν αναρχικοί. Μην ξεχνάμε ό-

μως ότι αυτοί οι ίδιοι, λίγο αργότερα, στελέχωσαν την Τσεκά. Εν ονόματι δε της νίκης της επανάστασης δεν δίστασαν να καρφώσουν και να βασανίσουν οι ίδιοι, προσωπικά, τους παλιούς συντρόφους τους. Αυτό το λέω όχι για να μειώσω τους αναρχικούς αλλά για να δείξω ότι δεν μετράνε οι ετικέτες, δεν μετράει τίποτ' άλλο παρά μόνο η προσωπική στάση του καθενός. Κι ο Σπύρος ήταν ο Σπύρος. Τα όριά του άρχιζαν από το Παγκράτι και τελείωναν στο Παγκράτι κάνοντας το γύρο της γης. (*Χειροκροτήματα*).

Κ. Καστοριάδης: Είναι δυνατόν να υπάρξει μια οργάνωση μέσα στην οποία να μην υπάρχει ένας κανόνας πλειοψηφίας; Δεν είναι δυνατόν. Βεβαίως από τη στιγμή που οι μειοψηφούντες θεωρούν ότι δεν είναι δυνατόν τίμια και συνειδητά να εφαρμόσουν τις αποφάσεις της πλειοψηφίας αποχωρούν και κάνουν δική τους οργάνωση. Το 'χουμε κάνει όλοι μας. Στη ζωή τα πράγματα είναι διαφορετικά. Εδώ υπάρχει η μεγάλη παρεξήγηση με το αναρχικό κίνημα, τους αντιεξουσιαστές κ.λπ. Φαίνεται να ξεχνάτε την κοινωνική και πολιτική διάσταση του ανθρωπίνου ατόμου. Ζείτε μέσα σ' ένα κόσμο ονείρων στον οποίο τα άτομα παράγονται ελεύθερα από την κοιλιά της μάνας τους, έξω από κοινωνικές επιδράσεις, έξω από θεσμούς και τα οποία μπορούν να διεξαγάγουν μια ζωή χωρίς καμιά σχέση με τους άλλους. Αυτό είναι, θα έλεγα, παραληρηματικό. Τα άτομα δημιουργούνται από μια κοινωνία. Το πρόβλημά μας είναι η κοινωνία να είναι τέτοια ώστε τα άτομα να αναπτυχθούν προς την αυτονομία τους και όχι προς μια ετερονομία. Αλλά η λέξη αυτονομία έχει παραποιηθεί· σημαίνει το αντίθετο από το «κάνω ό,τι μου καπνίζει». Σημαίνει ότι δίνω στον εαυτό μου ένα **νόμο**. Και μέσα στο νόμο υπάρχει η ιδέα της **καθολικότητας**. Δεν είναι δυνατόν να υπάρξει οιαδήποτε ομάδα στην οποία να μην υπάρχει κανένας συλλογικός κανόνας του οποίου η παράβαση να μην επιφέρει ορισμένες κυρώσεις. Αυτό που λέμε εμείς είναι ότι η μόνη ομάδα η οποία μπορεί να νομοθετήσει είναι η ολότητα της κοινωνίας. Δεν λέμε —κι ούτε θα μπορούσαμε να πούμε— ότι θα υπάρξει μια μέρα μία κοινωνία στην οποία οι άνθρωποι θα φυτρώνουν σαν λουλούδια και θα μυρίζουν ευωδίες ο ένας στον άλλον. (*Γέλια*).

Ο ίδιος ακροατής: Δεν εννοούσα ότι η έλλειψη εξουσίας μάς οδηγεί στο να κάνουμε ό,τι θέλουμε, αλλά δεν μπορώ να καταλάβω πώς η αυτονομία του

νται. Θα τους πείσουμε ειρηνικά να παραιτηθούν από τις επιδιώξεις τους; Από τη δαιμονική τους φύση πιθανόν; Σήμερα υπάρχουν μερικοί άνθρωποι που θέλουν να είναι ναρκομανείς. Γίνεται να τους πείσουμε ότι η ηρωίνη είναι επικίνδυνη για την κοινωνία; Υπάρχουν Μωαμεθανοί οι οποίοι θέλουν να λιθοβολούν τους μοιχούς. Τι θα τους κάνουμε αυτούς; Θα τους σκοτώσουμε;

Κ. Καστοριάδης: Θα τους πούμε ότι σ' αυτή τη χώρα δεν λιθοβολούνται οι μοιχοί...

Ο ίδιος ακροατής: Ποια χώρα όταν μιλάτε για την παγκόσμια κοινότητα;

Κ. Καστοριάδης: ...στην παγκόσμια κοινωνία. Υποστηρίζω, σε αντίθεση με τους αναρχικούς, ένα μίνιμουμ εξουσίας, ορισμένους κανόνες τους οποίους θεωρούμε απαραίτητους. Π.χ. το σεβασμό της ανθρώπινης ζωής· είμαστε εναντίον της ποινής του θανάτου.

Ο ίδιος ακροατής: Επιπλέον, μην ξεχνάμε ότι οι θεωρητικοί αναρχικοί ήταν οι πρώτοι άνθρωποι που μίλησαν για την αυτονομία, οι πρώτοι άνθρωποι που μίλησαν για την αυτοδιεύθυνση... Κι εσείς, μερικές γενιές αργότερα, χρησιμοποιείτε γνωσιολογικά εργαλεία που είναι δανεισμένα από το θεωρητικό οπλοστάσιο του αναρχισμού. (*Θόρυβος, φωνές*).

Μια ακροάτρια: Η ενότητα των βασικών ιδεών του Στίνα, που μέχρι την τελευταία στιγμή τις πάλευε μόνος του, με τα γραπτά του και με φίλους που σύχναζαν στο σπίτι του είναι: η μέχρι το τέλος πίστη του στη σοσιαλιστική επανάσταση. Ο ίδιος προσδιορίστηκε έτσι με το βιβλίο που έβγαλε και στο οποίο έγραφε: *60 χρόνια κάτω από τη σημαία της σοσιαλιστικής επανάστασης*. Και το πίστευε μέχρι το τέλος. Το δεύτερο ζήτημα είναι ο διεθνισμός του που δεν είχε κανένα κοσμοπολίτικο στοιχείο, αλλά ήταν ένας γνήσιος διεθνισμός· πόναγε με τον καθένα που πάλευε σ' οποιαδήποτε γωνιά της γης. Η τρίτη βασική του ιδέα ήταν η πίστη του στην εργατική τάξη. Μάλιστα αυτά τα «γιατί» που ανέφερε στην τοποθέτησή του ο Καστοριάδης (γιατί εκφυλίστηκε η σοβιετική επανάσταση ή κάθε επανάσταση που είδαμε στη γη;) περισσότερο είχαν να κάνουν με το ερώτημα: γιατί η εργατική τάξη στις εξεγερσιακές στιγμές ανυψώνεται, υπερβαίνει τη μιζέρια και την καθημερινότητα και τη βλέπουμε πραγματικά να διεκδικεί τον ιστορικό της ρόλο. Και μετά πάλι να πέφτει, να χάνεται, να μην διεκδικεί τη συμμετοχή της, την ενεργή παρου-

εάν αυτή αποδειχθεί και δικαιωθεί από τη ζωή να πεισθεί η πλειοψηφία μέσα από την πράξη κι όχι μέσα από ψηφοφορίες οι οποίες πάρα πολλές φορές γίνονται κάτω από ψυχολογικές καταστάσεις. Την άποψη δε αυτή την υποστήριξαν και οι Sittuationniste. Το θέμα αυτό ετέθη σε μια ανεπτυγμένη κοινωνία κι όχι σε μια κοινωνία όπου λιθοβολούν τις μοιχαλίδες ή τους μοιχούς. Δεν μιλάμε για οπισθοδρόμηση. Μιλάμε για να προχωρήσει το ανθρώπινο είδος σ' ένα ανώτερο ψυχικό, κοινωνικό πολιτισμό. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ, θυμίζω, μέσα στο πρόγραμμα της επανάστασης του γερμανικού Σπάρτακου, θέτει το θέμα της πολιτιστικής ανάπτυξης, της πνευματικής και ψυχικής καλλιέργειας, μέσω όλων των αξιών που δημιουργήθηκαν στο διάβα του ανθρώπινου πολιτισμού. Και συνόψισε: Ο σοσιαλισμός και η ελευθερία θα πραγματοποιηθούν μόνο με την προϋπόθεση της πολιτιστικής ανθρωπιστικής ανάπτυξης· ο σοσιαλισμός αποτελεί την τελευταία ελπίδα της ελευθερίας.

Σαφώς, λοιπόν, και η ελευθερία του μειοψηφούντος πρέπει να γίνεται σεβαστή ως γνώμη και καθόσον δεν βλάπτεται η γενικότερη πορεία της οικονομίας της κοινωνίας και η εμπειρία του πρέπει να γίνεται σεβαστή.

Ένας ακροατής: Μια παρατήρηση μόνο. Οι Πράσινοι προσπαθούν, πάλι απ' την αρχή, με την εναλλαγή και την ανακλητότητα να ξαναθέσουν όλα αυτά τα ζητήματα χωρίς να δημιουργήσουν καινούργιους δικτατορίσκους. Μια παρόμοια προσπάθεια γίνεται και στην Ελλάδα και δεν νομίζω, λοιπόν, ότι πρέπει να παίξουμε... μπάσκετ.

Ο συντονιστής: Ο Καστοριάδης θέλει να κάνει μια τελευταία τοποθέτηση και θα τελειώσουμε...

Κ. Καστοριάδης: Σ' αυτά που είπε η ακροάτρια προηγουμένως, υπάρχει μια παραποίηση. Ο Σπύρος στα τελευταία χρόνια της ζωής του είχε εγκαταλείψει τελείως —και το 'χει γράψει— το μαρξισμό και είχε απορρίψει το μεσιανικό ρόλο της εργατικής τάξης. Αυτό το ζήτημα και για το Σπύρο και για μένα είναι κλεισμένο. Άλλωστε ποιας εργατικής τάξης; Αυτής που αποτελεί το 20% του πληθυσμού στις πρώην βιομηχανικές χώρες; Δικτατορία του προλεταριάτου σήμερα θα σήμαινε δικτατορία των 20% πάνω στα 80%. Αυτοί που μπορούν ν' αλλάξουν την κοινωνία είναι το σύνολο του πληθυσμού εκτός από 5% εκμεταλλευτών, μπάτσων, Κοσκωτάδων, Παπαν-

δεσμούς και τα οποία μπορούν να διεξαγάγουν μια ζωή χωρίς καμιά σχέση με τους άλλους. Αυτό είναι, θα έλεγα, παραληρηματικό. Τα άτομα δημιουργούνται από μια κοινωνία. Το πρόβλημά μας είναι η κοινωνία να είναι τέτοια ώστε τα άτομα να αναπτυχθούν προς την αυτονομία τους και όχι προς μια ετερονομία. Αλλά η λέξη αυτονομία έχει παραποιηθεί· σημαίνει το αντίθετο από το «κάνω ό,τι μου καπνίζει». Σημαίνει ότι δίνω στον εαυτό μου ένα **νόμο**. Και μέσα στο νόμο υπάρχει η ιδέα της **καθολικότητας**. Δεν είναι δυνατόν να υπάρξει οιαδήποτε ομάδα στην οποία να μην υπάρχει κανένας συλλογικός κανόνας του οποίου η παράβαση να μην επιφέρει ορισμένες κυρώσεις. Αυτό που λέμε εμείς είναι ότι η μόνη ομάδα η οποία μπορεί να νομοθετήσει είναι η ολότητα της κοινωνίας. Δεν λέμε —κι ούτε θα μπορούσαμε να πούμε— ότι θα υπάρξει μια μέρα μία κοινωνία στην οποία οι άνθρωποι θα φυτρώνουν σαν λουλούδια και θα μυρίζουν ευωδίες ο ένας στον άλλον. (*Γέλια*).

Ο ίδιος ακροατής: Δεν εννοούσα ότι η έλλειψη εξουσίας μάς οδηγεί στο να κάνουμε ό,τι θέλουμε, αλλά δεν μπορώ να καταλάβω πώς η αυτονομία του καθενός ανάγεται σε συλλογικό καθήκον. Εγώ τουλάχιστον για τον εαυτό μου θέλω να ορίζω ως ποιο σημείο μπορώ να συμπλεύσω με κάποια πλειοψηφία, χωρίς να θέλω να βγάλω κάποιο κανόνα για το σύνολο.

Κ. Καστοριάδης: Αυτός που νομίζει ότι είναι ελεύθερος μόνος του είναι τρελός. Είμαι ελεύθερος **με** τους άλλους και **μαζί** με τους άλλους και μόνον.

Μια φωνή απ' το ακροατήριο: Και τους τρελούς τι θα τους κάνουμε;

Κ. Καστοριάδης: Μπορώ να υποβάλλω μια ερώτηση; Υπάρχουν άνθρωποι σήμερα, των οποίων η θρησκεία επιβάλλει να λιθοβολούν τους μοιχούς. Αυτή τη στιγμή αυτοί οι άνθρωποι καίνε στην Αγγλία βιβλία ενός Μωαμεθανού ποιητή, ο οποίος θεωρούν ότι βλασφημεί το κοράνιο. Η αυτονομία η δική σας υποστηρίζει ότι η μωαμεθανική συνοικία των Αθηνών έχει δικαίωμα να λιθοβολεί τους μοιχούς;

Ένας ακροατής: Μπορούμε να καταργήσουμε τον πόλεμο μέσα στις κοινωνίες; Τι θα αντικαταστήσει τον πόλεμο; Οι μειοψηφίες εκφράζονται και πραγματώνονται εκτός αν καταστέλλονται και σφαγιάζονται. πλαίσιο του αναρχισμού. (*Θόρυβος, φωνές*).

Μια ακροάτρια: Η ενότητα των βασικών ιδεών του Στίνα, που μέχρι την τελευταία στιγμή τις πάλευε μόνος του, με τα γραπτά του και με φίλους που σύχναζαν στο σπίτι του είναι: η μέχρι το τέλος πίστη του στη σοσιαλιστική επανάσταση. Ο ίδιος προσδιορίστηκε έτσι με το βιβλίο που έβγαλε και στο οποίο έγραφε: *60 χρόνια κάτω από τη σημαία της σοσιαλιστικής επανάστασης*. Και το πίστευε μέχρι το τέλος. Το δεύτερο ζήτημα είναι ο διεθνισμός του που δεν είχε κανένα κοσμοπολίτικο στοιχείο, αλλά ήταν ένας γνήσιος διεθνισμός· πόναγε με τον καθένα που πάλευε σ' οποιαδήποτε γωνιά της γης. Η τρίτη βασική του ιδέα ήταν η πίστη του στην εργατική τάξη. Μάλιστα αυτά τα «γιατί» που ανέφερε στην τοποθέτησή του ο Καστοριάδης (γιατί εκφυλίστηκε η σοβιετική επανάσταση ή κάθε επανάσταση που είδαμε στη γη;) περισσότερο είχαν να κάνουν με το ερώτημα: γιατί η εργατική τάξη στις εξεγερσιακές στιγμές ανυψώνεται, υπερβαίνει τη μιζέρια και την καθημερινότητα και τη βλέπουμε πραγματικά να διεκδικεί τον ιστορικό της ρόλο. Και μετά πάλι να πέφτει, να χάνεται, να μην διεκδικεί τη συμμετοχή της, την ενεργή παρουσία της στο κοινωνικό και πολιτικό προσκήνιο και κατά συνέπεια... (*Διακόπτεται από έντονες διαμαρτυρίες του ακροατηρίου...*).

Ο Στίνας μέχρι τα τελευταία χρόνια της ζωής του με πολλούς συμφώνησε στο θεωρητικό και στο ιδεολογικό επίπεδο αλλά με πολλούς διαφώνησε στις πολιτικές επιλογές. Γιατί ο Στίνας ήταν, πάνω απ' όλα, βαθιά πολιτικός κι εκεί, στο συγκεκριμένο, εμφανιζόταν πάντα και η διαφωνία του με τα ρεύματα και με τους συντρόφους που τα έβρισκε πολύ καλά στο θεωρητικό και στο ιδεολογικό επίπεδο. Αν θέλουμε λοιπόν, πραγματικά, να μην μπούμε σ' ένα παραλήρημα, ποιος εκπροσωπεί και ποιανού είναι ο Στίνας και θέλουμε απλώς μέσα απ' τα γραφτά του και την ίδια του τη δράση να αποκαταστήσουμε μια εικόνα, νομίζω ότι αυτή η εικόνα είναι αυτά που ανέφερα συνοπτικά.

Ένας ακροατής: Θέλω να ξεκινήσω από μια πληροφορία ιστορική πού συνιστά εμπειρία του κινήματος του Μάη του '68. Το κίνημα του Μάη του '68 έθεσε το θέμα κατά πόσον η μειοψηφία μπορεί να πειραματιστεί τη δική της εμπειρία μέσα στην πράξη και γίνεται δεκτή.

Ένας ακροατής: Μια παρατήρηση μόνο. Οι Πράσινοι προσπαθούν, πάλι απ' την αρχή, με την εναλλαγή και την ανακλητότητα να ξαναθέσουν όλα αυτά τα ζητήματα χωρίς να δημιουργήσουν καινούργιους δικτατορίσκους. Μια παρόμοια προσπάθεια γίνεται και στην Ελλάδα και δεν νομίζω, λοιπόν, ότι πρέπει να παίξουμε... μπάσκετ.

Ο συντονιστής: Ο Καστοριάδης θέλει να κάνει μια τελευταία τοποθέτηση και θα τελειώσουμε...

Κ. Καστοριάδης: Σ' αυτά που είπε η ακροάτρια προηγουμένως, υπάρχει μια παραποίηση. Ο Σπύρος στα τελευταία χρόνια της ζωής του είχε εγκαταλείψει τελείως —και το 'χει γράψει— το μαρξισμό και είχε απορρίψει το μεσιανικό ρόλο της εργατικής τάξης. Αυτό το ζήτημα και για το Σπύρο και για μένα είναι κλεισμένο. Άλλωστε ποιας εργατικής τάξης; Αυτής που αποτελεί το 20% του πληθυσμού στις πρώην βιομηχανικές χώρες; Δικτατορία του προλεταριάτου σήμερα θα σήμαινε δικτατορία των 20% πάνω στα 80%. Αυτοί που μπορούν ν' αλλάξουν την κοινωνία είναι το σύνολο του πληθυσμού εκτός από 5% εκμεταλλευτών, μπάτσων, Κοσκωτάδων, Παπανδρέων και άλλων. Άλλο ένα ζήτημα είναι η τρομερή ακατανοησία και παραποίηση που ο αναρχικός δογματισμός δημιουργεί κάνοντας τους ανθρώπους να μην καταλαβαίνουν αυτά που λένε οι άλλοι. Αυτό το οποίο λέω είναι ότι, όταν υπήρχε δημοκρατία στην αρχαία Αθήνα οι ελεύθεροι πολίτες μαζευόντουσαν και έπαιρναν μια απόφαση με ψήφο. Π.χ. θα γίνει πόλεμος ή δεν θα γίνει πόλεμος. Εκείνοι που είχαν ψηφίσει εναντίον του να γίνει πόλεμος εντούτοις στρατευόντουσαν. Δηλαδή υπάρχει **εξουσία της κοινότητας**. Αν, σε ακραίες περιπτώσεις, υπάρχουν διαφωνίες οι οποίες θεωρούνται από την πλειοψηφία την πραγματική, τη δημοκρατική, ασυμβίβαστες με τη ζωή της κοινωνίας, κάποια λύση πρέπει να βρεθεί έστω και με το χωρισμό — αν δεν μπορεί να βρεθεί αλλιώς. Κι όχι βέβαια με τον πόλεμο. Η ασυναρτησία αυτών των αντιρρήσεων φαίνεται και από αυτά που είπε προηγούμενος ομιλητής: «να κάνουν ό,τι θέλουν καθόσον δεν βλάπτουν την πορεία της οικονομίας και της κοινωνίας». Και ποιος το κρίνει το αν δεν βλάπτουν την πορεία της οικονομίας και της κοινωνίας;

ΟΙ «ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ» ΜΟΥ ΕΙΠΑΝ ΠΟΣΟ ΘΑ «Μ' ΑΝΕΒΑΖΕ» Ο «ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΣΜΟΣ»

ΟΧΙ ΟΜΩΣ ΠΟΥ

Ο «ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΣΜΟΣ»

ΟΧΙ ΟΜΩΣ ΠΟΥ ΘΑ Μ' ΕΡΡΙΧΝΕ

δεν του είπαν πώς θ' άρχιζε να νιώθει μετά τις πρώτες χρήσεις.

δεν του ειπαν πώς θα πουλουσε την ψυχη του // θα κατεστρεφε τη λογικη του //
θα σκοτωνε τον ελευθερο χρονο του, για να παρει κι αλλο επιστημονισμο.

δεν του ειπαν οτι θα ταν αναγκασμενος στο εξης να επικαλειται τον επιστημονισμο

ΟΧΙ ΟΜΩΣ ΠΟΥ ΘΑ Μ' ΕΡΡΙΧΝΕ

δεν του ειπαν πώς θ'άρχιζε να νιώθει μετά τις πρώτες χρήσεις.
δεν του ειπαν πως θα πουλουσε την ψυχη του // θα κατεστρεφε τη λογικη του //
θα σκοτωνε τον ελευθερο χρονο του, για να παρει κι αλλο επιστημονισμο.
δεν του ειπαν οτι θα ταν αναγκασμενος στο εξης να επικαλειται τον επιστημονισμό,
για να δινει νοημα στη ζωη του.
δεν του ειπαν πως ποτε δεν θα καταλαβαινε, οτι τον επιστημονισμο δεν τον διαλεξε,
αλλα του τον σερβιραν, για να τον ελεγχουν.

μην κανεις κι εσυ το ιδιο λαθος...

ο επιστημονισμος σ'αλλοτριωνει_

ΟΜΑΔΑ "Σ' ΕΝΑ ΒΑΘΥ ΜΠΟΥΝΤΡΟΥΜΙ"

ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΕΝ ΠΛΩ...

Ο Πρώτος μας Έρωτας

Αρχές της άνοιξης και από την πάντοτε φιλόξενη συχνότητα του Ράδιο-Παρέμβαση και τους 95 MHZ, τελείως αναπάντεχα, ακούσαμε έπειτα από καιρό τις γνώριμες φωνές των παιδιών του Τυφλοπόντικα των FM. Διαφωτιστικό για το κλίμα, που επικρατεί πλέον στα ερτζιανά κύματα, ήταν το εισαγωγικό κείμενο του εκφωνητή (με μουσική υπόκρουση το California Dreamin' των «The Mamas and the Papas») και γι' αυτό το αναδημοσιεύουμε.

«Λένε ότι ο πρώτος έρωτας είναι αγνός, ενθουσιώδης, συμπαγής και κοφτερός όπως ένα διαμάντι: χαράζει και δεν αφήνει να τον χαράξουν. Έπειτα εισβάλουν οι συμβιβασμοί και τα παζάρια, οι συγκρίσεις και οι απομιμήσεις, το ζύγισμα με τα μέτρα και τα σταθμά της πραγματικότητας. Εν αρχή είναι ο έρως, η ενότητα και η φαντασίωση της πανίσχυρης ενότητας. Έπειτα οι διαμελισμένοι ομφάλιοι λώροι, τ' αδυσώπητα κενά, η ρουτίνα, το μεροδούλι-μεροφάι, οι καθημερινοί περισπασμοί, το βάλτωμα μέσα σ' ένα πλέγμα συμ- ***ρι, για κοινωνικότητα που να μην είναι δουλάρα του χρήματος.***

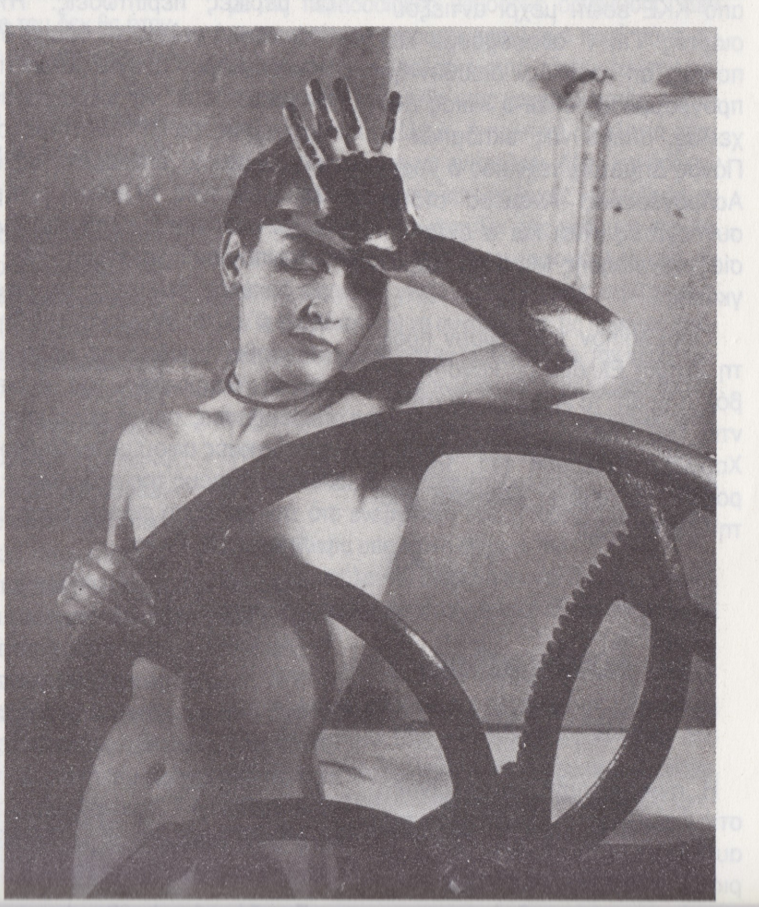
Χειμώνας λοιπόν του '84, κι ο Τυφλοπόντικας μαζί με το ραδιοσταθμό της Ελεύθερης Ραδιοφωνίας να ξεχωρίζουν γιατί πάσχιζαν να κάνουν συνειδητά κι οργανωμένα αυτά που στους άλλους ήταν ανοργάνωτα, διασκορπισμένα και ασυνείδητα. Ο Τυφλοπόντικας των FM στους 99 MHZ που πάσχιζε όχι μόνο να σπάσει την απομόνωση που προκαλεί η μεγαλούπολη, αλλά ταυτόχρονα να δώσει και διέξοδο σε ιδέες και ρεύματα που δεν πατρονάρονταν από κόμματα και άλλα οργανωμένα συμφέροντα. Ιδέες και ρεύματα που χαρακτηρίζουν την αυθεντική και γνήσια κοινωνία των πολιτών στην προσπάθειά της να αυτοοργανωθεί, να αυτοεκφραστεί, να βγει από τη βουβαμάρα και την αδράνεια. ***Αυτή η κοινωνία των πολιτών είναι παντελώς απούσα σήμερα από την μπάντα των FM. Στη θέση της βρίσκονται τα βυτιοφόρα της Αυριανής και τα απορριμματοφόρα του 9,84. Οι ιδιωτικοί σταθμοί της ρυθμικής αποβλάκωσης, οι φυλακισμένοι στο ναρκισσισμό τους άνθρωποι των mass media που φτύνουν στ' αυτιά μας τα αυνανιστικά τους παραληρήματα, την χαζοχαρούμενη, ψιθυριστική και σε φιλικό τόνο φλυαρία τους. Ένα ραδιόφωνο όχι των ειδικών ή των επαγγελματιών των mass media αλλά των πολιτών, αυτό είναι και ήταν το ζητούμενο.***

Είχαμε πει να φτειαχτούν ραδιοσταθμοί στις γειτονιές, να τους αναλάβουν οι σύλλογοι, οι ομάδες, οι κάτοικοι, οι συνδικαλιστικοί φορείς και να εκπέ-

μαρτύρονται για τη μόλυνση και να τους πω: Και σεις ρε κερατάδες τι κάνετε γι' αυτό; Συνεχίζετε και πατάτε γκάζι. Και τι κάνατε για τα εργοστάσια που ο μέγας Καραμανλής έφερε στην περιοχή της Αττικής και ο μέγας Παπανδρέου συνεχίζει να φέρνει. Ποιος θα σας λύσει το πρόβλημα της μόλυνσης; Ο Θεός, ο Παπανδρέου, ο Μητσοτάκης, ο Φλωράκης;"

Όπως και να έχει φίλοι και φίλες ακροάτριες στην πρώτη εκπομπή μετά από καιρό σας παρουσιάζουμε τον πρώτο, αγνό, ενθουσιώδη, τρυφερό, ρομαντικό και αμετανόητο έρωτά μας, τον Τυφλοπόντικα των FM — μικρό κι αδύναμο δείγμα ενός άλλου ραδιοφώνου. Και μπορούμε τελειώνοντας με τις συστάσεις να πούμε ότι αυτό το άλλο ραδιόφωνο είναι το ερασιτεχνικό ραδιόφωνο, το ατσούμπαλο ραδιόφωνο, το ραδιόφωνο που τρέμει σαν παιδί, το απλό και καθημερινό ραδιόφωνο που δεν έχει ανάγκη ούτε θεό ούτε αφέντη, που δεν διαθέτει ακριβά εισαγόμενα μηχανήματα, που δεν διαθέτει ακριβοπληρωμένους ηχολήπτες ούτε διευθυντάδες ούτε προϊσταμένους ζώνης ούτε πορτιέρηδες και μπράβους».

Μ.Κ.

ΠΛΩ...

Ο Πρώτος μας Έρωτας

Αρχές της άνοιξης και από την πάντοτε φιλόξενη συχνότητα του Ράδιο-Παρέμβαση και τους 95 MHZ, τελείως αναπάντεχα, ακούσαμε έπειτα από καιρό τις γνώριμες φωνές των παιδιών του Τυφλοπόντικα των FM. Διαφωτιστικό για το κλίμα, που επικρατεί πλέον στα ερτζιανά κύματα, ήταν το εισαγωγικό κείμενο του εκφωνητή (με μουσική υπόκρουση το California Dreamin' των «The Mamas and the Papas») και γι' αυτό το αναδημοσιεύουμε.

«Λένε ότι ο πρώτος έρωτας είναι αγνός, ενθουσιώδης, συμπαγής και κοφτερός όπως ένα διαμάντι: χαράζει και δεν αφήνει να τον χαράξουν. Έπειτα εισβάλουν οι συμβιβασμοί και τα παζάρια, οι συγκρίσεις και οι απομιμήσεις, το ζύγισμα με τα μέτρα και τα σταθμά της πραγματικότητας. Εν αρχή είναι ο έρως, η ενότητα και η φαντασίωση της πανίσχυρης ενότητας. Έπειτα οι διαμελισμένοι ομφάλιοι λώροι, τ' αδυσώπητα κενά, η ρουτίνα, το μεροδούλι-μεροφάι, οι καθημερινοί περισπασμοί, το βάλτωμα μέσα σ' ένα πλέγμα συμβατικών σχέσεων. Ο δικός μας πρώτος ραδιοφωνικός έρωτας ήταν ο Τυφλοπόντικας των FM στους 99 MHZ. Αγνός κι ενθουσιώδης όπως όλοι οι πρώτοι έρωτες και ταυτόχρονα ανυποψίαστος ή ανίσχυρος μπροστά στις εισβολές της πραγματικότητας. Όχι ότι δεν είχαμε ν' αντιτάξουμε τη δική μας

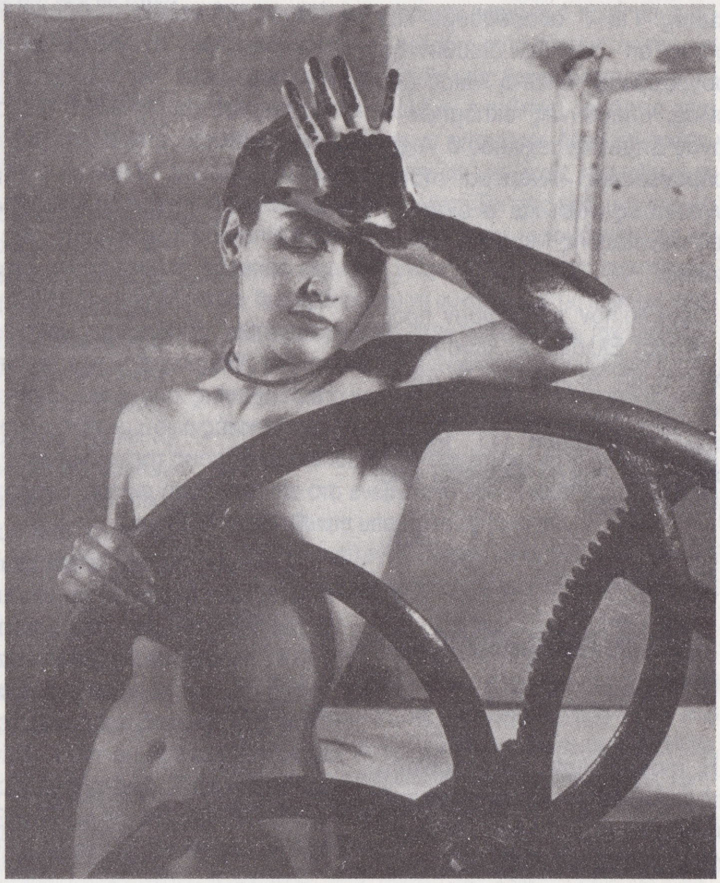
σταθμό της Ελεύθερης Ραδιοφωνίας να ξεχωρίζουν γιατί πάσχιζαν να κάνουν συνειδητά κι οργανωμένα αυτά που στους άλλους ήταν ανοργάνωτα, διασκορπισμένα και ασυνείδητα. Ο Τυφλοπόντικας των FM στους 99 MHZ που πάσχιζε όχι μόνο να σπάσει την απομόνωση που προκαλεί η μεγαλούπολη, αλλά ταυτόχρονα να δώσει και διέξοδο σε ιδέες και ρεύματα που δεν πατρονάρονταν από κόμματα και άλλα οργανωμένα συμφέροντα. Ιδέες και ρεύματα που χαρακτηρίζουν την αυθεντική και γνήσια κοινωνία των πολιτών στην προσπάθειά της να αυτοοργανωθεί, να αυτοεκφραστεί, να βγει από τη βουβαμάρα και την αδράνεια. ***Αυτή η κοινωνία των πολιτών είναι παντελώς απούσα σήμερα από την μπάντα των FM. Στη θέση της βρίσκονται τα βυτιοφόρα της Αυριανής και τα απορριμματοφόρα του 9,84. Οι ιδιωτικοί σταθμοί της ρυθμικής αποβλάκωσης, οι φυλακισμένοι στο ναρκισσισμό τους άνθρωποι των mass media που φτύνουν στ' αυτιά μας τα αυνανιστικά τους παραληρήματα, την χαζοχαρούμενη, ψιθυριστική και σε φιλικό τόνο φλυαρία τους. Ένα ραδιόφωνο όχι των ειδικών ή των επαγγελματιών των mass media αλλά των πολιτών, αυτό είναι και ήταν το ζητούμενο.***

Είχαμε πει να φτειαχτούν ραδιοσταθμοί στις γειτονιές, να τους αναλάβουν οι σύλλογοι, οι ομάδες, οι κάτοικοι, οι συνδικαλιστικοί φορείς και να εκπέμπουν εκ περιτροπής από ένα κεντρικό πομπό που ενδεχόμενα θα ήταν του Δήμου. *Αντί γι' αυτό απ' άκρη σ' άκρη στη μπάντα των FM βρισκόμαστε ανάμεσα στα διασταυρούμενα πυρά των μονομάχων της πολιτικής αρένας, πυρά που πυκνώνουν όσο πλησιάζουμε στις εκλογές. Αυτό που γίνεται εί-*

μανλής έφερε στην περιοχή της Αττικής και ο μέγας Παπανδρέου συνεχίζει να φέρνει. Ποιος θα σας λύσει το πρόβλημα της μόλυνσης; Ο Θεός, ο Παπανδρέου, ο Μητσοτάκης, ο Φλωράκης;"

Όπως και να έχει φίλοι και φίλες ακροάτριες στην πρώτη εκπομπή μετά από καιρό σας παρουσιάζουμε τον πρώτο, αγνό, ενθουσιώδη, τρυφερό, ρομαντικό και αμετανόητο έρωτά μας, τον Τυφλοπόντικα των FM, το ερασιτεχνικό ραδιόφωνο, το ατσούμπαλο ραδιόφωνο, το ραδιόφωνο που τρέμει σαν παιδί, το απλό και καθημερινό ραδιόφωνο που δεν έχει ανάγκη ούτε θεό ούτε αφέντη, που δεν διαθέτει ακριβά εισαγόμενα μηχανήματα, που δεν διαθέτει ακριβοπληρωμένους ηχολήπτες ούτε διευθυντάδες ούτε προϊσταμένους ζώνης ούτε πορτιέρηδες και μπράβους».

Μ.Κ.

Ράδιο Όραμα

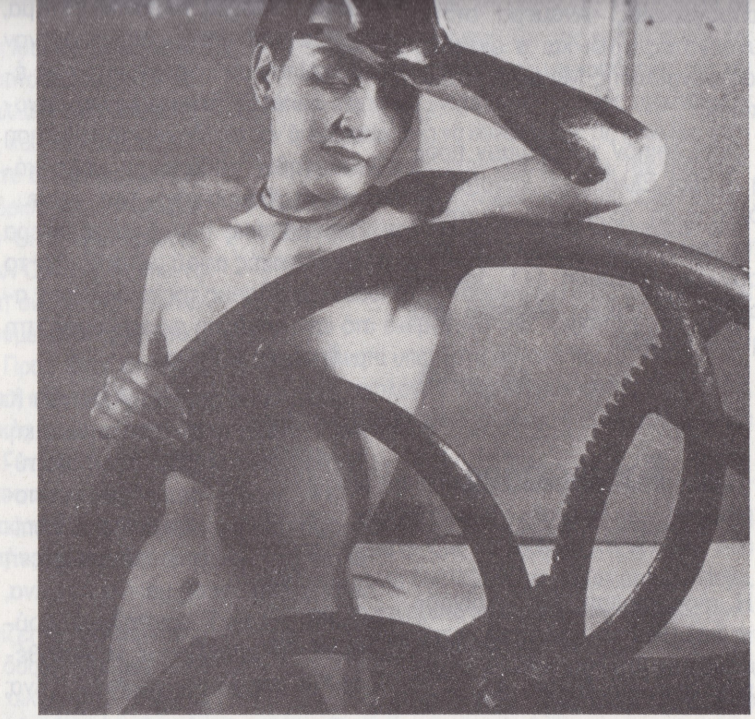
Το ράδιο Όραμα βρίσκεται στο Αγρίνιο, εκπέμπει στη συχνότητα των 103 MHZ, διαθέτει ένα στού-

Διαθέτει φτηνά ερασιτεχνικά μηχανήματα που ωστόσο συναγωνίζονται σε απόδοση αυτά των ιδιω-

στα ερτζιανά κύματα, ήταν το εισαγωγικό κείμενο του εκφωνητή (με μουσική υπόκρουση το California Dreamin' των «The Mamas and the Papas») και γι' αυτό το αναδημοσιεύουμε.

«Λένε ότι ο πρώτος έρωτας είναι αγνός, ενθουσιώδης, συμπαγής και κοφτερός όπως ένα διαμάντι: χαράζει και δεν αφήνει να τον χαράξουν. Έπειτα εισβάλουν οι συμβιβασμοί και τα παζάρια, οι συγκρίσεις και οι απομιμήσεις, το ζύγισμα με τα μέτρα και τα σταθμά της πραγματικότητας. Εν αρχή είναι ο έρως, η ενότητα και η φαντασίωση της πανίσχυρης ενότητας. Έπειτα οι διαμελισμένοι ομφάλιοι λώροι, τ' αδυσώπητα κενά, η ρουτίνα, το μεροδούλι-μεροφάι, οι καθημερινοί περισπασμοί, το βάλτωμα μέσα σ' ένα πλέγμα συμβατικών σχέσεων. Ο δικός μας πρώτος ραδιοφωνικός έρωτας ήταν ο Τυφλοπόντικας των FM στους 99 MHZ. Αγνός κι ενθουσιώδης όπως όλοι οι πρώτοι έρωτες και ταυτόχρονα ανυποψίαστος ή ανίσχυρος μπροστά στις εισβολές της πραγματικότητας. Όχι ότι δεν είχαμε ν' αντιτάξουμε τη δική μας πραγματικότητα ή να καταθέσουμε την πρότασή μας για την διαμορφωνόμενη τότε στα ερτζιανά πραγματικότητα. Χειμώνας, του '84 κι είμαστε στη μπάντα των FM κι εκπέμπαμε σε τακτά χρονικά διαστήματα: μια-δυο φορές την εβδομάδα. Καμία σχέση δεν είχε η μπάντα τότε με την κατάσταση που επικρατεί σήμερα. ***Ήταν σα μια γειτονιά, εμείς κι εμείς, δηλαδή όσοι διψούσαμε για επικοινωνία, για σχέση και νταβαντούτων είναι παντελώς απούσα σήμερα από την μπάντα των FM. Στη θέση της βρίσκονται τα βυτιοφόρα της Αυριανής και τα απορριμματοφόρα του 9,84. Οι ιδιωτικοί σταθμοί της ρυθμικής αποβλάκωσης, οι φυλακισμένοι στο ναρκισσισμό τους άνθρωποι των mass media που φτύνουν στ' αυτιά μας τα αυναστικά τους παραληρήματα, την χαζοχαρούμενη, ψιθυριστική και σε φιλικό τόνο φλυαρία τους. Ένα ραδιόφωνο όχι των ειδικών ή των επαγγελματιών των mass media αλλά των πολιτών, αυτό είναι και ήταν το ζητούμενο.***

Είχαμε πει να φτειαχτούν ραδιοσταθμοί στις γειτονιές, να τους αναλάβουν οι σύλλογοι, οι ομάδες, οι κάτοικοι, οι συνδικαλιστικοί φορείς και να εκπέμπουν εκ περιτροπής από ένα κεντρικό πομπό που ενδεχόμενα θα ήταν του Δήμου. *Αντί γι' αυτό απ' άκρη σ' άκρη στη μπάντα των FM βρισκόμαστε ανάμεσα στα διασταυρούμενα πυρά των μονομάχων της πολιτικής αρένας, πυρά που πυκνώνουν όσο πλησιάζουμε στις εκλογές. Αυτό που γίνεται είναι να συνωστίζονται στη μπάντα όλοι οι εθνοσωτήρες και να ανταγωνίζεται ο ένας τον άλλο για το ποιος θα μας σώσει πρώτος και καλύτερα. Και μπρος σ' αυτήν τη φαιδρή κατάσταση δεν μπορούμε να μην προσυπογράψουμε αυτά που είπε ο Καστοριάδης στη συνέντευξη τύπου που έδωσε πρόσφατα στην Αθήνα: "Θα ήθελα να έχω ένα μεγάλο χέρι, να μπορούσα να πιάσω από το λαιμό τα τρία εκατομμύρια Αθηναίους που δια-*

Ράδιο Όραμα

Το ράδιο Όραμα βρίσκεται στο Αγρίνιο, εκπέμπει στη συχνότητα των 103 MHZ, διαθέτει ένα στούντιο 100 τετρ. μέτρα, εκπέμπει όλο το 24ωρο με μια διακοπή από τις 02.00 μέχρι τις 07.00 το πρωί, καλύπτει το 70% της Αιτωλοακαρνανίας από Μεσολόγγι μέχρι Αμφιλοχία και είναι ο πρώτος σταθμός της περιοχής σε ακροαματικότητα. Κι αυτά χωρίς να είναι ιδιωτικός, επαγγελματικός ούτε καν δημοτικός. Το ράδιο Όραμα είναι από τις πιο σοβαρές και πιο επιτυχημένες προσπάθειες στο χώρο της εναλλακτικής ραδιοφωνίας. Διαθέτει φτηνά ερασιτεχνικά μηχανήματα που ωστόσο συναγωνίζονται σε απόδοση αυτά των ιδιωτικών ραδιοσταθμών χάρη στο μεράκι και την άφθονη εθελοντική προσφορά των 15 μελών και 80 περίπου συνεργατών του. Οι εκπομπές του είναι ταυτόχρονα επιμελημένες αλλά και αυθόρμητες, κεφάτες, έξυπνες. Κόντρα στη χαζοχαρούμενη ζωντάνια που πολυκυκλοφορεί στις μέρες μας, οι εκπομπές του ράδιο Όραμα προβάλλουν ένα αληθινά ριζοσπαστικό πνεύμα που ήδη έχει καταφέρει να ταράξει τα Αγρινιώτικα λι-

ΕΝ ΠΛΩ...

μνάζοντα ύδατα. Όσο για την πολιτική του απόχρωση, δε θα μπορούσε να είναι παρά πολύχρωμη καθώς οι άνθρωποι που το στελεχώνουν καλύπτουν όλη τη γκάμα από ΚΚΕ εσωτ. μέχρι αντιεξουσιαστές. Για ν' αναφέρουμε κάποιους απ' αυτούς: διευθυντής προγράμματος είναι ο Νίκος Ζαχείλας, υπεύθυνος εκπομπών ο Πάνος Δηματάς, τεχνικός ο Άκης Ασπρογέρακας. Ανάμεσα στους συνεργάτες είναι και ο αντιρρησίας συνείδησης Μιχάλης Μαραγκάκης.

Όσοι λοιπόν ταξιδέψουν προς τη Δυτική Ελλάδα ας κάνουν μια βόλτα κι απ' το Αγρίνιο. Το στούντιο του σταθμού βρίσκεται στη Χαριλάου Τρικούπη 111, 1ος όροφος, και απέχει ελάχιστα από την εθνική οδό.

Α.Α.

Ο Καστοριάδης στην Αθήνα

Η ανταπόκριση του «κοινού» στις διαλέξεις του φιλόσοφου της αυτονομίας ήταν μια από τις ευχάριστες εκπλήξεις του 1989. Η αλήθεια είναι πως δεν μπορούμε να μη θυμίσουμε πως τόσο ο αναρχικός χώρος, όταν ακόμη υπήρχε, όσο και ο αυτόνομος απ' το '79 και μετά συμπεριλαμβανομένης της τωρινής εναλλακτικής μετεξέλιξης, ήταν η θεωρητική πρωτοπορεία, πολύ πιο μπροστά από τους πέριξ του ΚΚΕ εσωτερικού και των πανεπιστημίων χώρους.

Ωστόσο η εκδήλωση που έγινε προς τιμήν του μεγάλου διεθνιστή επαναστάτη Α. Στίνα φορτίσθηκε απ' τη γελοιότητα ορισμένων παρεμβάσεων του κοινού (χωρίς εισαγωγικά αυτή τη φορά) και την αγενή αντίδραση του Καστοριάδη σε μερικές περιπτώσεις. Ήταν πραγματικά γελοίο το θέαμα διαφόρων μάλλον ανεγκέφαλων που προσπαθούσαν να εκμαιεύσουν απαντήσεις για ζητήματα τρέχουσας πολιτικής επικαιρότητας (όπως οι εκλογές, το εθνικό ζήτημα, το Παλαιστινιακό κ.λπ.) από έναν άνθρωπο που είναι γνωστό πως έχει αρκετές δεκαετίες να ασχοληθεί μ' αυτά. Μέχρι και επίκληση να ηγηθεί ομάδας με μέλη κάποιους θαυμαστές του έγινε... Παρεμβάσεις που ήταν ιδιαίτερα ενοχλητικές αφού μετατόπιζαν το κέντρο βάρους της εκδήλωσης από την απόδοση φόρου τιμής στη μνήμη του Α. Στίνα.

Αλλά και η συμπεριφορά του Κ. Καστοριάδη ήταν απογοητευτική. Τι χρειάζονταν εξυπνάδες του τύπου «Προσέχω που βάζω την υπογραφή μου και κάτι άλλο» ή η επίθεση στη γνωστή, και με στενή προσωπική σχέση με τον Α. Στίνα, αριστερίστρια Τ. Χριστοδουλοπούλου όταν επεχείρησε να καταθέσει την άποψή της για τον Α.Στίνα; Μερικές ερωτήσεις-παρεμβάσεις κατέδειξαν πως αρκετοί έλαβαν τον Κ. Καστοριάδη σαν «γκουρού» που μπορεί ν' αποφαίνεται έγκυρα επί παντός του επιστητού αποδεικνύοντας ότι πολλοί «πούροι» αντιεξουσιαστές ψάχνουν να βρουν τη χαμένη ηγεσία, το χαμένο κέντρο, τη χαμένη Κομιντέρν. Όσο για την ουσία της απάντησης του Κ. Καστοριάδη, είναι ευνόητο πως δεν περιμένουμε ανταπόκριση από φιλόσοφους στην πρόταση σύγκλισης, ανασύνθεσης και εκλογικής καταγραφής αυτής της ενότητας για την οποία παλεύουμε εδώ και πολύ καιρό. Αυτή αφορά τα προωθημένα τμήματα του ρεύματος της ανανεωτικής αριστεράς, τα κινηματικά σύγχρονα τμήματα του αριστερισμού και τον ριζοσπαστικό εναλλακτικό χώρο.

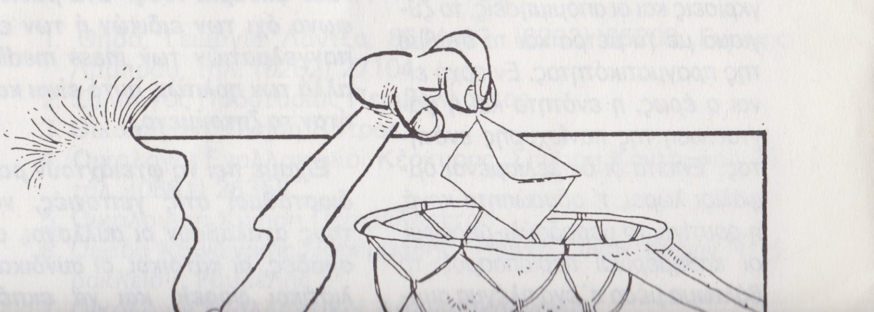
Μ. Καστρ.

Υ.Γ. Πάντως, για να κλείσουμε με μια διασκεδαστική νότα, αγοράστε τα τεύχη 75 και 76 του *Σχολιαστή*, για να ανακαλύψετε το φοβερό και τρομερό «φιλόσοφο» μαρξιστή κ. Μπασιάκο ο οποίος κατατροπώνει σε τέσσερις κίτρινες σελίδες τον Καστοριάδη αποδίδοντας στον Μαρξ και κυρίως στον απίθανο μαθητή του Αλτουσέρ τις τομές που οι διάφοροι αιρετικοί προσπαθούν να τους στερήσουν.

Ο Νιόνιος δεν υπάρχει πια τον πάτησε ο κύριος Σαββόπουλος

Θα είμασταν οι τελευταίοι ίσως που θα κατηγορούσαμε το Δ. Σαββόπουλο για τη συνέντευξή του στην Ελευθεροτυπία όπου δήλωσε πως δεν υπέγραψε ποτέ κείμενο υποστήριξης του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου, πως επρόκειτο να ψηφίσει Νέα Δημοκρατία και διάφορα άλλα.

Κι ο Χατζιδάκις Νέα Δημοκρατία δηλώνει ότι ψηφίζει ωστόσο η ευαισθησία του έργου του κι ο ριζοσπαστισμός διαφόρων ενεργειών του (θέση για το Χημείο '85, για τον αναρχικό κρατούμενο του '85 Βίκτωρα Αρμάνιους και άλλους πολιτικούς κρατούμενους, η κόντρα του με την Αυριανή) τον κάνουν στα μάτια μας μια πολύ συμπαθητική φιγούρα. Στο κάτω-κάτω δεν καταλαβαίνω γιατί θα πρέπει να πιστεύουμε κι εμείς πως η επιλογή του Συνασπισμού, δηλαδή η συμπαράσταση στο ΚΚΕ, όπως έλεγε και μια περσινή αφίσα της ΕΑΡ που κυκλοφόρησε ελάχιστα

Ασπρογέρακας. Ανάμεσα στους συνεργάτες είναι και ο αντιρρησίας συνείδησης Μιχάλης Μαραγκάκης.

Όσοι λοιπόν ταξιδέψουν προς τη Δυτική Ελλάδα ας κάνουν μια βόλτα κι απ' το Αγρίνιο. Το στούντιο του σταθμού βρίσκεται στη Χαριλάου Τρικούπη 111, 1ος όροφος, και απέχει ελάχιστα από την εθνική οδό.

Α.Α.

Ο Καστοριάδης στην Αθήνα

Η ανταπόκριση του «κοινού» στις διαλέξεις του φιλόσοφου της αυτονομίας ήταν μια από τις ευχάριστες εκπλήξεις του 1989. Η αναγνώριση του ανθρώπου που προχώρησε την κριτική στο μαρξισμό πολλά βήματα και θεμελίωσε μια μεταορθολογική οπτική απέναντι στην κοινωνία και την ιστορία, από τους διανοούμενους της πατρίδας του, ήταν κάτι που έπρεπε επιτέλους να γίνει και σ' αυτή την καθυστερημένη γωνιά της Ευρώπης όπου μέχρι πρότινος ο Αλτουσέρ εθεωρείτο ιδεολογικά πρωτοπόρος από σημαντικό τμήμα της «διανόησης». Δεκαπέντε χρόνια στρουκτουραλιστικής πολυλογίας, δογματικής ακαμψίας, μαρξιστικής σθεναρότητας, Ελεφάντιων αγκυλώσεων, κυριαρχίας του ορθολογισμού φαίνεται να δίνουν τη θέση τους σε πιο προχωρημένες αναζητήσεις για μεγάλα κομμάτια της κοινωνίας. Γιατί, χωρίς να θέλουμε να

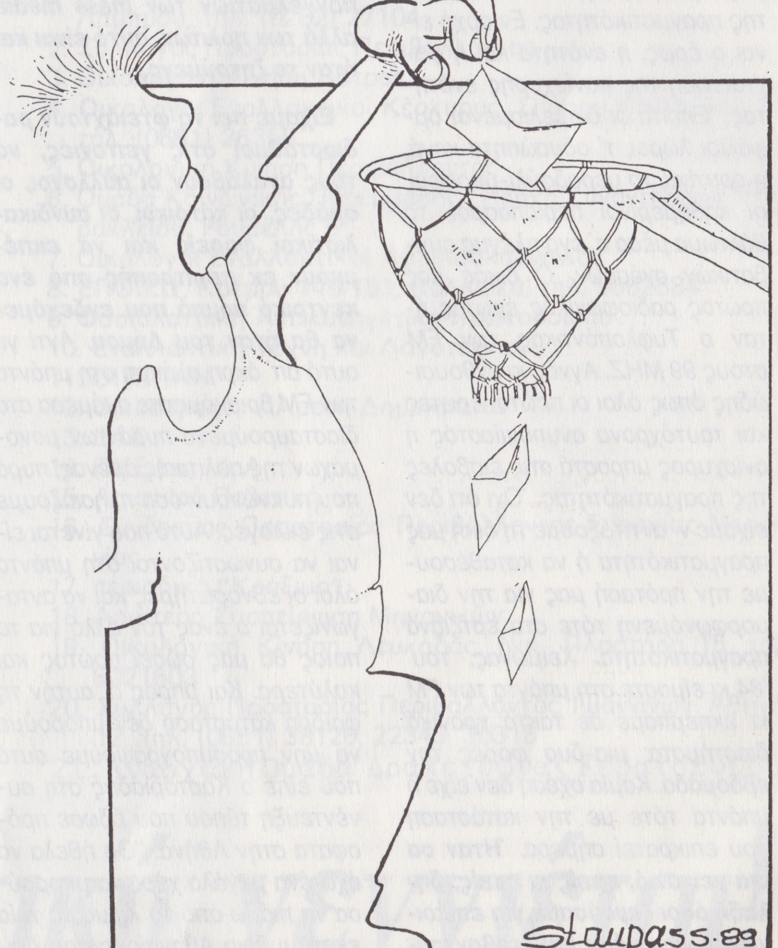
πως οι εκλογές, το εθνικό ζήτημα, το Παλαιστινιακό κ.λπ.) από έναν άνθρωπο που είναι γνωστό πως έχει αρκετές δεκαετίες να ασχοληθεί μ' αυτά. Μέχρι και επίκληση να ηγηθεί ομάδας με μέλη κάποιους θαυμαστές του έγινε... Παρεμβάσεις που ήταν ιδιαίτερα ενοχλητικές αφού μετατόπιζαν το κέντρο βάρους της εκδήλωσης από την απόδοση φόρου τιμής στη μνήμη του Α. Στίνα.

Αλλά και η συμπεριφορά του Κ. Καστοριάδη ήταν απογοητευτική. Τι χρειάζονταν εξυπνάδες του τύπου «Προσέχω που βάζω την υπογραφή μου και κάτι άλλο» ή η επίθεση στη γνωστή, και με στενή προσωπική σχέση με τον Α. Στίνα, αριστερίστρια Τ. Χριστοδουλοπούλου όταν επεχείρησε να καταθέσει την άποψή της για τον Α.Στίνα;

Επειδή κάποιοι θα αναφωνήσουν πως γράφουμε τα παραπάνω επειδή πειραχτήκαμε από την απάντηση που έδωσε σε κάποια ερώτηση που μας αφορούσε (κάποιος αντιεξουσιαστής τον ρώτησε τι γνώμη έχει για την προσπάθεια να συμμετέχει και ο αντιεξουσιαστικός χώρος στις εκλογές και ο Καστοριάδης απάντησε πως θα ήταν καλύτερα εκείνη την Κυριακή ο χώρος μας να παίξει μπάσκετ) διευκρινίζουμε, πως η συγκεκριμένη απάντηση καταγράφεται στις καλές στιγμές του Καστοριάδη εξαιτίας του χιούμορ που εξέφραζε απέναντι σε μια γελοία ερώτηση. Γελοία ερώτηση που, όπως και πολλές άλλες εκείνης της εκδήλωσης, είτε έγινε από αφέλεια είτε για λόγους μικροσυνδικαλιστικούς. Φαίνεται πως κάποιοι εξέ-

μια διασκεδαστική νότα, αγοράστε τα τεύχη 75 και 76 του *Σχολιαστή*, για να ανακαλύψετε το φοβερό και τρομερό «φιλόσοφο» μαρξιστή κ. Μπασιάκο ο οποίος κατατροπώνει σε τέσσερις κίτρινες σελίδες τον Καστοριάδη αποδίδοντας στον Μαρξ και κυρίως στον απίθανο μαθητή του Αλτουσέρ τις τομές που οι διάφοροι αιρετικοί προσπαθούν να τους στερήσουν.

Βίκτωρα Αρμάνιους και άλλους πολιτικούς κρατούμενους, η κόντρα του με την Αυριανή) τον κάνουν στα μάτια μας μια πολύ συμπαθητική φιγούρα. Στο κάτω-κάτω δεν καταλαβαίνω γιατί θα πρέπει να πιστεύουμε κι εμείς πως η επιλογή του Συνασπισμού, δηλαδή η συμπαράσταση στο ΚΚΕ, όπως έλεγε και μια περσινή αφίσα της ΕΑΡ που κυκλοφόρησε ελάχιστα

(πριν η ΕΑΡ αποφασίσει να γίνει το δημοκρατικό άλλοθι του ΚΚΕ), αποδίδει σε κάποιον εύσημα προοδευτικότητας.

Με το Νιόνιο το πρόβλημα είναι αλλού.

Είναι στα ίδια τα τραγούδια του, στον τρόπο που πλασάρει τις εμφανίσεις του στο Ζυγό, στην απελπισμένη προσπάθεια να αποβάλει κάθε ίχνος κοινωνικής ριζοσπαστικότητας, στην ειλικρινή του νόησης», για εκφάνσεις ειλικρινούς αδιεξόδου ή «τρέλας» αν δε νιώθαμε πως είναι ενταγμένα σ' ένα φανφαρόνικο μάρκετινγκ με στόχο τις πωλήσεις του νέου του δίσκου και τα εισιτήρια των εμφανίσεών του στην Πλάκα.

Έτυχε τις τελευταίες μέρες ν' ακούσω πάλι σ' ένα φιλικό σπίτι δυο-τρία τραγούδια απ' τη Ρεζέρβα αφού είχα δει, λίγο νωρίτερα, τον Παπανδρέου στην τηλεόραση

ΕΝ ΠΛΩ...

Δεν Ξεχνάμε Τίποτα Δεν Ψηφίζουμε Κανέναν...

...μας πληροφόρησαν οι αφίσες, τα πανώ, οι προκηρύξεις της σταλινικής γκρούπας Α/Συνέχεια.

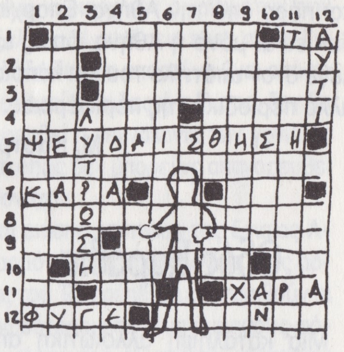
Μα βέβαια, πώς να ψηφίζατε; Τα εκλογικά τμήματα κλείνουν με τη δύση του ηλίου. Ακριβώς την ώρα που αρχίζουν να ξυπνάνε οι βρυκόλακες.

Φράξια Κακιασμένα Άνθη

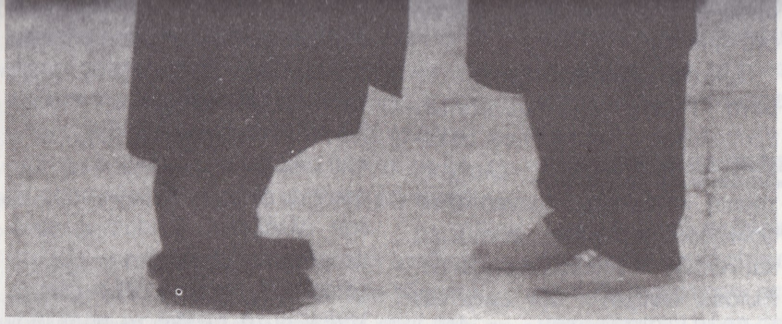
Η Ο.Σ.Ε. Ψηφίζει Συνασπισμό...

Σε περίοπτη θέση της *Πρώτης* διαβάσαμε ότι η Ο.Σ.Ε. (Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση) ψηφίζει Συνασπισμό χωρίς... ψευδαισθήσεις. Είναι ν' αναρωτιέται κανείς αν αυτό είναι πολιτική άποψη ή το τελευταίο στάδιο κάποιας παλαιάς ψύχωσης. Είναι, βέβαια, ιστορικό ιδίωμα των τροτσκικογενών απόψεων να τα έχουν μπερδεμένα με τους Ρώσους και, γενικότερα, με τα κομμουνιστικά κόμματα. Αλλά να έχει περάσει μισός περίπου αιώνας που ο σφαγέας της Κρονστάνδης Τρότσκι διατύπωσε την άποψη περί εκφυλισμένου εργατικού κράτους και να διατηρούνται οι καταβολές αυτών των απόψεων είναι το κατώφλι της παραφροσύνης. Στο παρά πέντε από την τρέλα, οι κατά τ' άλλα φίλοι μας από την Ο.Σ.Ε., ενώ στις κριτικές τους είναι από τις πιο αντι-ΚΚΕ ομάδες του χώρου (τροτσκιστές. Μερικοί από τους δημίους τους είναι ακόμη και σήμερα καρεκλοκένταυροι στις ηγετικές θέσεις του ΚΚΕ. Κι όμως οργανώσεις που έχουν τις ρίζες τους σ' αυτόν τον κυνηγημένο χώρο είναι από τις λίγες που δεν ξεχνούν στις εκλογές να χαριεντίζονται με τη «σημαντική» και «μαζική οργάνωση της εργατικής τάξης». Αυτή η ιστορική ανακολουθία πείθει ότι η απάντηση στα πολιτικά επιχειρήματα της Ο.Σ.Ε. περί ψήφου δίχως ψευδαισθήσεις θα 'πρεπε να είχε δημοσιευθεί στα Ψυχιατρικά Τετράδια του Ιουνίου.

Κ.Π.

Οικοτοπία

(πριν η ΕΑΡ αποφασίσει να γίνει το δημοκρατικό άλλοθι του ΚΚΕ), αποδίδει σε κάποιον εύσημα προοδευτικότητας.

Με το Νιόνιο το πρόβλημα είναι αλλού.

Είναι στα ίδια τα τραγούδια του, στον τρόπο που πλασάρει τις εμφανίσεις του στο Ζυγό, στην απελπισμένη προσπάθεια να αποβάλει κάθε ίχνος κοινωνικής ριζοσπαστικότητας, στην ειλικρινή του μεταμέλεια για τον πρότερο αναρχίζοντα βίο του, στην προσπάθειά του να μας πείσει πως είναι ντροπή, βλακεία και αγκύλωση να μην είσαι συντηρητικός.

Το πρόβλημα βρίσκεται στα ίδια τα καινούρια τραγούδια του όπου μετανιώνει που δεν πήγε στρατό και χαίρεται που ο φαντάρος γιος του σβήνει το στίγμα από την οικογένεια. Το πρόβλημα βρίσκεται στο παρωχημένο και βαθιά αντιδραστικό πνεύμα του αντιφεμινισμού του όπως στο τραγούδι: «οι γυναίκες δεν είναι ίσες με τον άντρα γιατί απλούστατα είναι ανώτερες κι έτσι η Άσπα υποχωρώντας το Διονύση καθοδηγεί»... Ίσως θα μπορούσαμε να δικαιολογήσουμε μερικά απ' αυτά αποδεχόμενοι ότι πρόκειται για πρόκληση στο κιτς της «προοδευτικής διανόησης», για εκφάνσεις ειλικρινούς αδιεξόδου ή «τρέλας» αν δε νιώθαμε πως είναι ενταγμένα σ' ένα φανφαρόνικο μάρκετινγκ με στόχο τις πωλήσεις του νέου του δίσκου και τα εισιτήρια των εμφανίσεών του στην Πλάκα.

Έτυχε τις τελευταίες μέρες ν' ακούσω πάλι σ' ένα φιλικό σπίτι δυο-τρία τραγούδια απ' τη Ρεζέρβα αφού είχα δει, λίγο νωρίτερα, τον Παπανδρέου στην τηλεόραση να διαβεβαιώνει πως η τρίτη τετραετία θ' ανήκει στα νιάτα, πως θα γεμίσει ο τόπος Ιθάκες, πως οι ναρκομανείς δεν θα διώκονται, πως το ΠΑΣΟΚ θα βάλει τα θεμέλια του σοσιαλισμού... Ένα αυθόρμητο ειρωνικό χαμόγελο άνθισε στα χείλια μου σε αμφότερες τις περιπτώσεις: Τα παραμύθια του Παπατζή έμοιαζαν πολύ με τα τραγούδια του Νιόνιου αν τα κρίνεις με τη σημερινή του στάση.

Ας είναι. Εδώ κι ο Βότσης έχει γίνει θαυμαστής του Σαρτζετάκη. Κλείνουμε με μια μικρή αφιέρωση στον κ. Σαββόπουλο:

Δεν είσαι Πασόκα
Ούτε Κουκουέ
είσαι Νέα Δημοκρατία
και σε λίγο θάσαι ΕΠΕΝ.

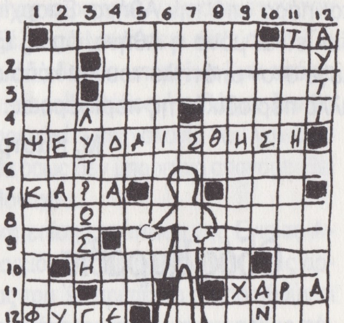
Μ. Καστρ.

διαβάσαμε ότι η Ο.Σ.Ε. (Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση) ψηφίζει Συνασπισμό χωρίς... ψευδαισθήσεις. Είναι ν' αναρωτιέται κανείς αν αυτό είναι πολιτική άποψη ή το τελευταίο στάδιο κάποιας παλαιάς ψύχωσης. Είναι, βέβαια, ιστορικό ιδίωμα των τροτσκικογενών απόψεων να τα έχουν μπερδεμένα με τους Ρώσους και, γενικότερα, με τα κομμουνιστικά κόμματα. Αλλά να έχει περάσει μισός περίπου αιώνας που ο σφαγέας της Κρονστάνδης Τρότσκι διατύπωσε την άποψη περί εκφυλισμένου εργατικού κράτους και να διατηρούνται οι καταβολές αυτών των απόψεων είναι το κατώφλι της παραφροσύνης. Στο παρά πέντε από την τρέλα, οι κατά τ' άλλα φίλοι μας από την Ο.Σ.Ε., ενώ στις κριτικές τους είναι από τις πιο αντι-ΚΚΕ ομάδες του χώρου (τρανταχτό παράδειγμα η στάση τους στις τελευταίες φοιτητικές καταλήψεις — προς τιμήν τους) δεν παρέλειψαν να δώσουν στο Συνασπισμό την ψήφο τους.

Πικρόχολες θα μπορούσε να κρίνει κάποιος αυτές τις γραμμές που δεν αναφέρονται στα πολιτικά επιχειρήματα της Ο.Σ.Ε. Το πόσο όμως εύκολο είναι να «θεωρητικοποιήσεις» διάφορα κόμπλεξ και ιδεολογικά κουρέλια και να τα συνδέσεις με τη συγκυρία είναι πολύ γνωστό.

Το αστείο είναι ότι στην Ελλάδα, ο χώρος που σφαγιάστηκε από το μαχαίρι και το λεπίδι των σταλινικών ήταν ο τροτσκιστικός, ο μόνος υπαρκτός πέραν του ΚΚΕ χώρος στα χρόνια του αντάρτικου. Κατά εκατοντάδες εξοντώθηκαν οι αρχειομαρξιστές και οι τροτάξης». Αυτή η ιστορική ανακολουθία πείθει ότι η απάντηση στα πολιτικά επιχειρήματα της Ο.Σ.Ε. περί ψήφου δίχως ψευδαισθήσεις θα 'πρεπε να είχε δημοσιευθεί στα Ψυχιατρικά Τετράδια του Ιουνίου.

Κ.Π.

Οικοτοπία

Ευχαριστούμε το φίλο Γιώργο Ριτζούλη για τα καλά του λόγια στο πρώτο τεύχος του καινούργιου Σαλονικιού περιοδικού Οικοτοπία (Περιοδική έκδοση Οικολογίας, Αυτοδιαχείρισης και Εναλλακτικής Προοπτικής). Επειδή πάντως ο φίλος Γιώργος μας προσδιορίζει ως «εναλλακτικούς αντιεξουσιαστές, οπαδούς της μη βίας», δραττόμεθα της ευκαιρίας να υπενθυμίσουμε πως παραμένουμε κοντά σ' αυτή τη στάση που επιμένει να συνδυάζει τη στρατηγική του μη ένοπλου περάσματος με τη διατήρηση του δικαιώματος της κοινωνίας να επιλέγει **και** δυναμικούς τρόπους αντίδρασης στην κρατική βία. Τουλάχιστον μέχρι να διεξαχθεί μια συζήτηση στα πλαίσια του εναλλακτικού χώρου

ΕΝ ΠΛΩ...

που θα μας πείσει ότι πρέπει η κοινωνία ν' αφήσει το μονοπώλιο της βίας στο κράτος. Οι σελίδες του περιοδικού μας είναι ανοιχτές στον καθένα που θα ήθελε ν' ανοίξει ή να συνεχίσει μια τέτοια συζήτηση.

Πέρα απ' αυτή τη μικρο-ένσταση να σημειώσουμε πως η ποιότητα της Οικοτοπίας ήταν μια ευχάριστη έκπληξη. Περιβαλλοντικά θέματα της Β. Ελλάδας, θεωρία, κείμενα πάνω στην πολιτική συγκυρία, διεθνής ενημέρωση, προβολή κοινωνικών αντιστάσεων, σελίδες για τον κινηματογράφο και τη μουσική και χιούμορ δένουν αρμονικά αποδεικνύοντας πως ιδέες, φαντασία, μεράκι υπάρχουν και πέρα από την Αθήνα. Επαρχία δεν είναι μόνο η Αθήνα, όπως έλεγε στον υπότιτλό του και κάποιο άλλο περιοδικό της περιφέρειας.

Μ. Καστρ.

Οδός Καραβία

Μια κατάληψη αλλοιώτικη απ' τις άλλες. Για ένα φίκο, δυο-τρεις φοίνικες, μερικές νερατζιές και λίγες χελώνες.

Με μωβ πανό, πράσινο περιεχόμενο και κοκκινόμαυρη πρακτική. Γιατί η αυτενέργεια, αυτή η υλική μετουσίωση της επίκλησης να πάρουμε τις τύχες στα χέρια μας, η έμπρακτη αμφισβήτηση εξουσιών όπως ο Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων ή το Συμβούλιο του Διαμερίσματος, ήταν, είναι και θα είναι, χρωματισμένη από την κοκκινόμαυρη επιθυμία της αυτοργάνωσης.

Μια κατάληψη αλλοιώτικη απ' τις άλλες.

Απέναντι σε μια ανεγκέφαλη εξουσία που αφού κατάλαβε ότι τα σχολεία της δεν μπορούν να κλείνουν πια φυλακές αποφάσισε να χτίζει σχολεία φυλακές από μπετόν, καταστρέφοντας τα λιγοστά δέντρα της Αθήνας.

Μια κατάληψη αλλοιώτικη απ' τις άλλες.

Οι κατοίκοι τα πρωινά να λιάζονται, να κλαδεύουν και να περιποιούνται τα δέντρα, να προστατεύουν τις μικρές χελώνες.

Μια κατάληψη εναλλακτική.

Μ. Καστρ.

Ανεξάρτητη Ροκ Σκηνή

Αχ αυτή η ανεξάρτητη σκηνή... Κινούμαστε μέσα, έξω, παράλληλα, από κάτω ή από πάνω; Και άραγε στο όνομα αυτής μπορούν να παρουσιάζονται παραηχητικά απόβλητα; Ή, όπως υποστηρίζουν ορισμένοι, να προβάλλεται «το χαοτικό παραλήρημα μερικών παραμουσικών»; Τη στιγμή που ο κόσμος μας γέμισε μουσικούς, μουσικάρες, ταλέντα, βιρτουόζους, εμείς μπορούμε να επιμένουμε στο θόρυβο, φαινόμενο βαθύτατα κοινωνικό άρα και πολιτικό; Ο θόρυβος είναι κοινωνικός και μπορεί, κερδίζοντας χρόνο, να φθείρει τις κατασκευασμένες σε προκατασκευασμένες εκλογές συνειδήσεις. Να παράγει δηλαδή έργο φθοράς σ' ένα σύστημα μηχανικών αντιδράσεων που δεν μπορεί καν να ισχυριστεί ότι είναι καλοκουρδισμένο.

Τα πράγματα είναι φοβερά απλά. Διαλέγεις τι δεν σου αρέσει και τι σου αρέσει ανοίγοντας συζήτηση, όπως θ' ανοιγόσουν σ' ένα φίλο. Αν απ' τη διαδικασία αυτή παραχθεί σκέψη και προβληματισμός τότε η ικανοποίηση φθάνει στα όριά της.

Θύματα και θύτες στην κατεχόμενη Παλαιστίνη, πολυεθνικοί βρυκόλακες, στρατιωτικές αυτοκτονίες, ηλεκτρονικός έλεγχος, χημική καταστολή, επαναστατικό φολκλόρ, πλαστικές συνήθειες και νεκρές νεολαίες... η σημερινή Ελλάδα, αλλίμονο, δεν είναι πια καφενείο αλλά φαστ φουντ κρεατομηχανή. Το πετραδάκι μας είναι κάτω κάτω και περιμένει άλλα μεγαλύτερα να το στηρίξουν και να στηριχθούν πάνω του. Αυτά ε!!! Και μην ξεχνάτε... αν έρθετε να μας κάνετε παρέα φέρτε και τις καλές σας ωτοασπίδες... εκτός κι αν εκστασιάζεστε με τον ήχο των κομπρεσέρ και της πόλης.

Κοινωνικά Απόβλητα;

(με ερωτηματικό περικαλώ· δίχως αυτό αισθανόμαστε ημίγυμνοι.)

Άμπι και Τζέρι

Όταν μνημονεύονται οι καιροί που οι επαναστατικές ιδέες γνώρισαν τη μεγαλύτερη άνθιση, τα πλήθη των νέων που συγκινήθηκαν και δονήθηκαν απ' αυτές καταγράφονται σαν η γενιά του '68, η γενιά του Πολυτεχνείου, η γενιά του... Γενιές που ορίζονται απ' το παρελθόν τους και που σήμερα δεν μπορεί κανείς να τις εντοπίσει κάπου συγκεκριμένα. Ποιοι είναι σήμερα όλοι αυτοί οι άνθρωποι; Είναι οι δάσκαλοι, οι γιατροί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι επιχειρηματίες, τα μέλη πολιτικών οργανώσεων, είναι τελικά η κινητήρια δύναμη της κοινωνίας. Είναι αυτοί που σήμερα επιδιώκουν να ρυθμίσουν αυτή την κοινωνία παρά να την αλλάξουν. Ορισμένοι απλά σταμάτησαν να κυνηγούν την ουτοπία τους, κάποιοι άλλοι ξεπούλησαν αυτό το ίδιο το παρελθόν τους.

Στο τελευταίο βιβλίο του ο Ντάνι Κον Μπεντίτ μεταφέρει αποσπάσματα από δημόσια συζήτηση των Άμπι Χόφμαν και Τζέρι Ρούμπιν που πραγματοποιήθηκε

ριστη έκπληξη. Περιβαλλοντικά θέματα της Β. Ελλάδας, θεωρία, κείμενα πάνω στην πολιτική συγκυρία, διεθνής ενημέρωση, προβολή κοινωνικών αντιστάσεων, σελίδες για τον κινηματογράφο και τη μουσική και χιούμορ δένουν αρμονικά αποδεικνύοντας πως ιδέες, φαντασία, μεράκι υπάρχουν και πέρα από την Αθήνα. Επαρχία δεν είναι μόνο η Αθήνα, όπως έλεγε στον υπότιτλό του και κάποιο άλλο περιοδικό της περιφέρειας.

Μ. Καστρ.

Οδός Καραβία

Μια κατάληψη αλλοιώτικη απ' τις άλλες. Για ένα φίκο, δυο-τρεις φοίνικες, μερικές νερατζιές και λίγες χελώνες.

Μια κατάληψη με πρωτοβουλία του λαού κι όχι της «πρωτοπορίας». Γιατί μπορεί οι φίλοι του Κέντρου Εναλλακτικών Κινήσεων ν' αποτελούν την ψυχή της κατάληψης ωστόσο οι κατοίκοι ήταν εκείνοι που μάζεψαν τις υπογραφές, κινητοποιήθηκαν κι έκαναν την πρόταση στο στέκι.

Μια κατάληψη αλλοιώτικη απ' τις άλλες.

Λαός και Κολωνάκι, Εξάρχεια στην προκειμένη περίπτωση, μαζί. Νοικοκυρές και εναλλακτικοί, ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ και νυχτερινοί περιηγητές των εξαρχειώτικων μπαρ. Χωρίς συγκρούσεις, καχυποψίες, μιζέριες και άλλα συναφή.

Μια κατάληψη αλλοιώτικη απ' τις άλλες.

Οι κατοίκοι τα πρωινά να λιάζονται, να κλαδεύουν και να περιποιούνται τα δέντρα, να προστατεύουν τις μικρές χελώνες.

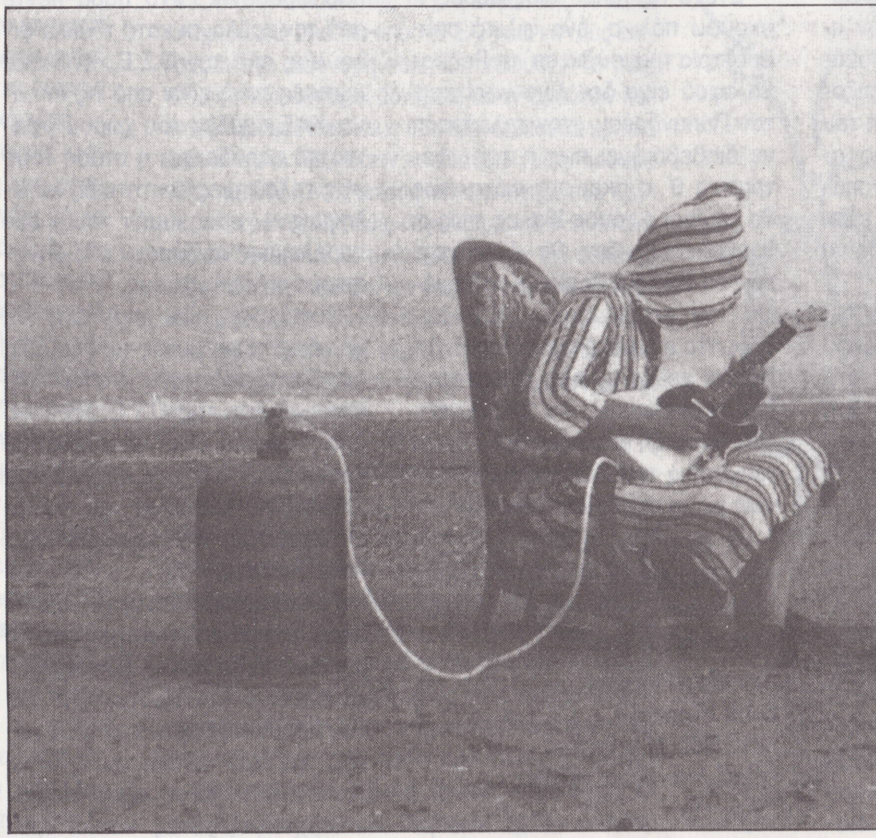
Μια κατάληψη εναλλακτική.

Μ. Καστρ.

Ανεξάρτητη Ροκ Σκηνή

Αχ αυτή η ανεξάρτητη σκηνή... Κινούμαστε μέσα, έξω, παράλληλα, από κάτω ή από πάνω; Και άραγε στο όνομα αυτής μπορούν να παρουσιάζονται παραηχητικά απότομος τότε η ικανοποίηση φθάνει στα όριά της.

Θύματα και θύτες στην κατεχόμενη Παλαιστίνη, πολυεθνικοί βρυκόλακες, στρατιωτικές αυτοκτονίες, ηλεκτρονικός έλεγχος, χημική καταστολή, επαναστατικό φολκλόρ, πλαστικές συνήθειες και νεκρές νεολαίες... η σημερινή Ελλάδα, αλλίμονο, δεν είναι πια καφενείο αλλά φαστ φουντ κρεατομηχανή. Το πετραδάκι μας είναι κάτω κάτω και περιμένει άλλα μεγαλύτερα να το στηρίξουν και να στηριχθούν πάνω του. Αυτά ε!!! Και μην ξεχνάτε... αν έρθετε να μας κάνετε παρέα φέρτε και τις

Είναι οι δάσκαλοι, οι γιατροί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι επιχειρηματίες, τα μέλη πολιτικών οργανώσεων, είναι τελικά η κινητήρια δύναμη της κοινωνίας. Είναι αυτοί που σήμερα επιδιώκουν να ρυθμίσουν αυτή την κοινωνία παρά να την αλλάξουν. Ορισμένοι απλά σταμάτησαν να κυνηγούν την ουτοπία τους, κάποιοι άλλοι ξεπούλησαν αυτό το ίδιο το παρελθόν τους.

Στο τελευταίο βιβλίο του ο Ντάνι Κον Μπεντίτ μεταφέρει αποσπάσματα από δημόσια συζήτηση των Άμπι Χόφμαν και Τζέρι Ρούμπιν που πραγματοποιήθηκε

ΝΑ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ, ΚΙ ΟΧΙ ΤΑ ΚΟΡΜΙΑ ΜΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΠΟΥ ΥΠΟΣΧΟΝΤΑΙ, ΟΣΟΙ ΡΗΜΑΞΑΝ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΜΑΣ.

- ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΧΡΗΣΗΣ-ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΧΑΣΙΣ, ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΙΝΑΙ ΠΙΑ ΣΚΑΛΟΠΑΤΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΗΡΩΙΝΗ.
- ΔΩΡΕΑΝ ΠΑΡΟΧΗ ΗΡΩΙΝΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΘΙΣΜΕΝΟΥΣ ΑΠΟ ΤΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ, ΣΑΝ ΑΜΕΣΗ ΛΥΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ.

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΗΡΩΙΝΗ ΕΙΝΑΙ ΑΓΩΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Αναρχικοί απ᾽ το Περιστέρι

αρκούν για να ερμηνεύσουν το φαινόμενο. Αν τα mass media δέχονται τέτοιους ανθρώπους σίγουρα είναι γιατί τους χρειάζονται κι όχι μόνο για να αφομοιώσουν την αμφισβήτηση και την πολεμική τους.

Το να θέλεις ν᾽ αλλάξεις τον κόσμο που ζεις σημαίνει πρώτα απ᾽ όλα ότι τον έχεις γνωρίσει, τον έχεις θεωρήσει στο σύνολό του, κατ᾽ επέκταση έχεις γνώμη γι᾽ αυτόν. Αν προστεθεί και το ενδεχόμενο της πολιτικής στράτευσης, αυτή τη γνώμη έχεις μάθει, κατά ένα τρόπο, και να την εκφράζεις. Σ᾽ ότι έχει να κάνει με τα mass media, αυτό είναι ήδη ένα εφόδιο. Μέσα σε μια κοινωνία όπου τα άτομα έχουν μεταβληθεί σε αμέτοχους παρατηρητές, δημοσιογράφοι θα είναι εκείνοι που μπορούν να εκφέρουν κρίσεις και εκτιμήσεις — τις οποιεσδήποτε. Επιπλέον οι «αμφισβητίες», μέσα από την πολεμική τους για την κοινωνία του θεάματος, ξέρουν ήδη πολύ καλά τι αρέσει και τι όχι, τι πουλάει και τι δεν πουλάει κι έτσι μπορούν, όταν το θελήσουν, να εξασφαλίσουν στο δικό τους εμπόρευμα πολύ καλή θέση στην αγορά.

Υπάρχει και κάτι ακόμα. Η επανάσταση των νέων που φραστικά συμπυκνώνεται σ᾽ αυτό που λέμε «το ᾽68» μπορεί να ηττήθηκε. Το ελευθεριακό πνεύμα όμως που διαπότισε εκείνη την εποχή, μπορεί κανείς να πει ότι νίκησε, ότι «πέρασε» μέσα σ᾽ όλη την κοινωνία. Η γενιά του ᾽68 είναι ο φορέας αυτού του πνεύματος κι αυτό το πνεύμα σήμερα «πουλάει». Κι ας είναι πια «ελευθεριάζον», ας έχει τυποποιηθεί σε άνεση, σε στιλ, σε

ΕΝ ΠΛΩ...

ίσως στην αναμονή της μεγάλης νύχτας και θέλουν να καλοπεράσουν εδώ και τώρα, έστω και με υποχωρήσεις.

Το κίνημα που τους έθρεψε συχνά και κάποτε δίκαια τους καταδικάζει. Το ερώτημα είναι κατά πόσο μπορεί ένα κίνημα να ζητήσει ευθύνες από τους αποστάτες του που ιδιώτευσαν και επιζήτησαν την προσωπική τους καθιέρωση, όταν δεν τους έχει προσφέρει το ίδιο ευκαιρίες για εδώ και τώρα δικαίωση και αποτελεσματικότητα μέσα στους κόλπους του. Ίσως τελικά ξεχνάμε πως αυτό που λέμε κίνημα δεν είναι μια μεταφυσική, νεφελώδης οντότητα με ιστορικές εξάρσεις πέρα και πάνω απ᾽ τους ανθρώπους, ούτε ένας αόρατος δικαστής που δικαιώνει ή όχι τις προσωπικές στάσεις των ατόμων. Είναι η έκφραση της συλλογικής δράσης των ατόμων και σαν τέτοιο θα ᾽πρεπε να συμπεριλαμβάνει στο πεδίο της συλλογιστικής του και τις καθημερινές, συμβατικές έστω, ανάγκες και υποχρεώσεις τους. Γιατί το κίνημα μπορεί μέσα από περιόδους ύφεσης και ανόδου να υπάρχει στο διηνεκές της ιστορίας της ανθρωπότητας, για το κάθε άτομο όμως υ-

σ᾽ ένα αμφιθέατρο του Πανεπιστημίου της Φιλαδέλφειας. Γράφει: «Οι δύο άντρες ήταν προσκε-

κές ιδέες, να διαβρώσουν πιθανά το σύστημα «απ᾽ τα μέσα». Φραστικά πυροτεχνήματα, ατάκες α-

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΗΡΩΙΝΗ ΕΙΝΑΙ ΑΓΩΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Αναρχικοί απ' το Περιστέρι

σ' ένα αμφιθέατρο του Πανεπιστημίου της Φιλαδέλφειας. Γράφει: «Οι δύο άντρες ήταν προσκεκλημένοι από το σύλλογο των φοιτητών. Πήραν ο καθένας 1.500 δολάρια για τη συμμετοχή τους. Η εκδήλωση διευθυνόταν από έναν καθηγητή του Πανεπιστημίου. Ο Άμπι και ο Τζέρι βρίσκονται τρεις ή τέσσερις φορές το μήνα για να αντιμετωπίσουν ο ένας τον άλλο σε συναντήσεις αυτού του είδους. Καθένας έχει την έδρα του, όμοια μ' εκείνη των καθηγητών του παλιού καιρού, απέναντι σ' ένα ακροατήριο ζωηρό και συνένοχο, μοιάζουν να ευχαριστιούνται αυτές τις ρητορικές μονομαχίες και ζουν απ' αυτές».

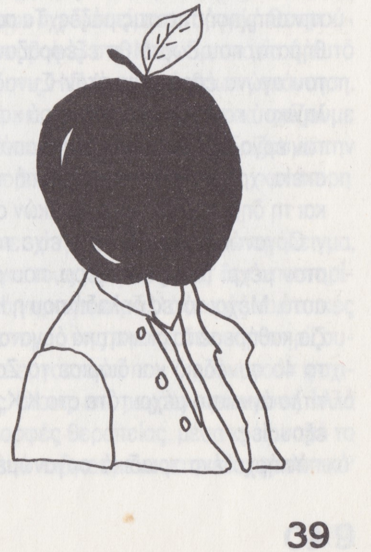
Η συζήτηση που ακολουθεί αναιρεί κι αυτό ακόμα το ενδεχόμενο των καλών προθέσεων: ότι δηλαδή οι δύο άντρες δέχτηκαν αυτό το ρόλο για να μεταφέρουν στη νεολαία κάποιες επαναστατικές ιδέες, να διαβρώσουν πιθανά το σύστημα «απ' τα μέσα». Φραστικά πυροτεχνήματα, ατάκες αντάξιες του Χόλλυγουντ, προσφωνήσεις του στυλ «αγαπητέ μου» μαζί με μια χλιαρή δήθεν λογομαχία, δασκαλίστικες παραινέσεις ιδεαλιστικού χαρακτήρα, δεν αφήνουν πια καμμιά αμφιβολία. Οι άνθρωποι βρήκαν ένα τρόπο να βγάζουν το ψωμί τους (και κάτι παραπάνω). Βέβαια δεν είναι οι μόνοι που εξασφάλισαν τον άρτον τον επιούσιον χάρη στο πολιτικό τους παρελθόν.

Για αρκετούς η πολιτική τους εμπειρία και μάλιστα σε χώρους καθολικής αμφισβήτησης μπορεί να αποτελέσει εφόδιο για βιοπορισμό. Στα mass media, για παράδειγμα, αυτό είναι ιδιαίτερα ορατό καθώς οι τέως και νυν αμφισβητίες κατέχουν, ακόμα και ποσοστιαία, εξέχουσα θέση. Οι όποιες γνωριμίες και διασυνδέσεις δεν ον οι «αμφισβητίες», μέσα από την πολεμική τους για την κοινωνία του θεάματος, ξέρουν ήδη πολύ καλά τι αρέσει και τι όχι, τι πουλάει και τι δεν πουλάει κι έτσι μπορούν, όταν το θελήσουν, να εξασφαλίσουν στο δικό τους εμπόρευμα πολύ καλή θέση στην αγορά.

Υπάρχει και κάτι ακόμα. Η επανάσταση των νέων που φραστικά συμπυκνώνεται σ' αυτό που λέμε «το '68» μπορεί να ηττήθηκε. Το ελευθεριακό πνεύμα όμως που διαπότισε εκείνη την εποχή, μπορεί κανείς να πει ότι νίκησε, ότι «πέρασε» μέσα σ' όλη την κοινωνία. Η γενιά του '68 είναι ο φορέας αυτού του πνεύματος κι αυτό το πνεύμα σήμερα «πουλάει». Κι ας είναι πια «ελευθεριάζον», ας έχει τυποποιηθεί σε άνεση, σε στιλ, σε «αέρα», όπως αυτά εννοούνται — μια και μιλάμε για mass media— μέσα από πλήθος εκπομπών της περίφημης ελεύθερης ραδιοφωνίας μας.

Πέρα πάντως απ' τις όποιες ερμηνείες του φαινομένου, η αρχική παρατήρηση ισχύει: Εκείνο το δυναμικό ανθρώπων που κάποτε τους έλεγαν «οι φοιτητές», μετά «τα παιδιά» και τέλος τους ονομάτισαν «χώρο», στελεχώνει σήμερα τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, διαθέτοντας μάλιστα σαν προσόν την ίδια την ταυτότητά του. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι επενδύουν την εμπειρία τους σε βιοπορισμό, ίσως γιατί βαρέθηκαν να είναι περιθώριο και να έχουν την προσωπική αποτυχία σα θέση, απλά και μόνο επειδή η επιτυχία είναι αξία του κατεστημένου. Κουράστηκαν όταν την προσωπική τους καθιέρωση, όταν δεν τους έχει προσφέρει το ίδιο ευκαιρίες για εδώ και τώρα δικαίωση και αποτελεσματικότητα μέσα στους κόλπους του. Ίσως τελικά ξεχνάμε πως αυτό που λέμε κίνημα δεν είναι μια μεταφυσική, νεφελώδης οντότητα με ιστορικές εξάρσεις πέρα και πάνω απ' τους ανθρώπους, ούτε ένας αόρατος δικαστής που δικαιώνει ή όχι τις προσωπικές στάσεις των ατόμων. Είναι η έκφραση της συλλογικής δράσης των ατόμων και σαν τέτοιο θα 'πρεπε να συμπεριλαμβάνει στο πεδίο της συλλογιστικής του και τις καθημερινές, συμβατικές έστω, ανάγκες και υποχρεώσεις τους. Γιατί το κίνημα μπορεί μέσα από περιόδους ύφεσης και ανόδου να υπάρχει στο διηνεκές της ιστορίας της ανθρωπότητας, για το κάθε άτομο όμως υπάρχει το πεπερασμένο της δικής του ζωής. Κι ως γνωστόν η εποχή των μαρτύρων έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί.

Μ. Πετ.

Το Κίνημα για το Στρατό — Τότε και Τώρα

Αναμφισβητητα το πιο σημαντικό γεγονός στην πολιτική ζωή της χώρας αυτές τις μέρες είναι το κίνημα, η προσπάθεια για τη συνδικαλιστική οργάνωση των στρατιωτών. Το φαινόμενο, παρ' όλο ότι πρόκειται για ένα από τα πιο γνήσια δημοκρατικά δικαιώματα, δεν έχει το προηγούμενό του στη χώρα μας, ούτε σαν προσπάθεια, ούτε σαν ιδέα, ούτε σαν σκέψη, ούτε σαν τάση μέσα στο ΚΚΕ, όταν αυτό πριν πολλά χρόνια και για πολύ μικρό διάστημα ήταν ένα προλεταριακό επαναστατικό κόμμα.

Αυτό που ξέραμε, που ζήσαμε και που γνωρίσαμε περισσότερο από οποιοδήποτε αλλού, ήταν οι Στρατιωτικοί Σύνδεσμοι, οργανώσεις δηλαδή αξιωματικών που αποκλειστικό σκοπό τους είχαν την υπεράσπιση της εκμεταλλευτικής κοινωνίας, της οποίας αποτελούν εξαιρετικά προνομιούχο κοινωνικό στρώμα.

Στρατιωτική επαναστατική οργάνωση είχε δημιουργηθεί στο Μικρασιατικό μέτωπο το 1921-22. Υπήρχε μία Κεντρική Επιτροπή, της οποίας το κύριο στέλεχος ήταν ο Παντελής Πουλιόπουλος. Υπήρχαν συγκροτημένες ομάδες σε όλες σχεδόν τις στρατιωτικές μονάδες, που συνδέονταν με αυτήν την Κ.Ε. Αυτή η οργάνωση είχε αναπτύξει μια πολύ σοβαρή αντιπολεμική και αντιμιλιταριστική δράση σ' όλο το μέτωπο.

Η αλήθεια είναι ότι δεν υπήρχε τότε καμιά οργανωμένη αστυνόμευση εκ μέρους του κράτους ή των στρατιωτικών αρχών. Στη Θεσσαλονίκη π.χ. μια ομάδα νέων, δίχως την άδεια της Κεντρικής ή της Περιφερειακής Επιτροπής του Κ.Κ., είχαμε αναλάβει και στέλναμε κάθε βδομάδα δέματα με προκηρύξεις, μπροσούρες, *Φωνή του Εργάτη, Ριζοσπάστη* στο μέτωπο. Τα δέματα συσκευάζονταν κανονικά και παραδίνονταν στο ταχυδρομείο με διεύθυνση «Ραούλ Αμφέρ Ρ.Β. Σμύρνη», και αποστολέα αυτόν που τα

τοιο που κι αν πιάνανε μερικούς και αυτοί σπάζανε, να μην ξέρουν παρά έναν πολύ περιορισμένο αριθμό μελών. Την στρατιωτική οργάνωση διεύθυνε μια τριμελής επιτροπή από τον γραμματέα του Κ.Κ., τον γραμματέα της Νεολαίας, και έναν που είχε την άμεση επαφή και την ευθύνη για την στρατιωτική οργάνωση.* Αυτός το 1928-29 ήταν στη Μακεδονία ο Μάρκος Βαφειάδης και όταν τον πιάσανε, ο Ηλίας Καράς. Βγάζαμε πολυγραφημένα, που κυκλοφορούσαν αρκετά πλατειά στο στρατό, τον *Κόκκινο Φαντάρο*, τον *Κόκκινο Ιππέα* κ.λπ. Κάθε κλήση μιας κλάσης κυκλοφορούσε ο *Κληρωτός*, έντυπη εξασέλιδη εφημερίδα, φυσικά παράνομη.

Αλλά και αυτή η στρατιωτική οργάνωση ήταν μια κομματική-πολιτική οργάνωση που διέδιδε την πολιτικήτου Κ.Κ.Ε. και επηρέαζε ή κατακτούσε μέλη για το Κ.Κ. ή τη νεολαία.

Αυτό που γίνεται ή πάει να γίνει τώρα είναι εντελώς άλλο. Πρόκειται για τη συνδικαλιστική οργάνωση των στρατιωτών, οργάνωση δηλαδή που συγκεντρώνει στρατιώτες ανεξάρτητα από πολιτικές και θρησκευτικές αντιλήψεις, που ελεύθερα συζητάει και τα ιδιαίτερα δικά τους και τα γενικότερα που τους ενδιαφέρουν ζητήματα, που ελεύθερα συλλογικά αποφασίζουν και συλλογικά τα διεκδικούν. Είναι κι αυτό ένα απ' αυτά τα δίχως προηγούμενο, που κάθε μέρα γίνονται κτήμα και συνείδηση όλο και περισσότερων νέων, και εδώ και σ' όλο τον κόσμο: αυτοοργάνωση, αυτοδιεύθυνση, αυτοθέσμιση κ.λπ. Δηλαδή με δυο λέξεις κάθε μέρα και περισσότερο

κών που αποκλειστικό σκοπό τους είχαν την υπεράσπιση της εκμεταλλευτικής κοινωνίας, της οποίας αποτελούν εξαιρετικά προνομιούχο κοινωνικό στρώμα.

Στρατιωτική επαναστατική οργάνωση είχε δημιουργηθεί στο Μικρασιατικό μέτωπο το 1921-22. Υπήρχε μία Κεντρική Επιτροπή, της οποίας το κύριο στέλεχος ήταν ο Παντελής Πουλιόπουλος. Υπήρχαν συγκροτημένες ομάδες σε όλες σχεδόν τις στρατιωτικές μονάδες, που συνδέονταν με αυτήν την Κ.Ε. Αυτή η οργάνωση είχε αναπτύξει μια πολύ σοβαρή αντιπολεμική και αντιμιλιταριστική δράση σ' όλο το μέτωπο.

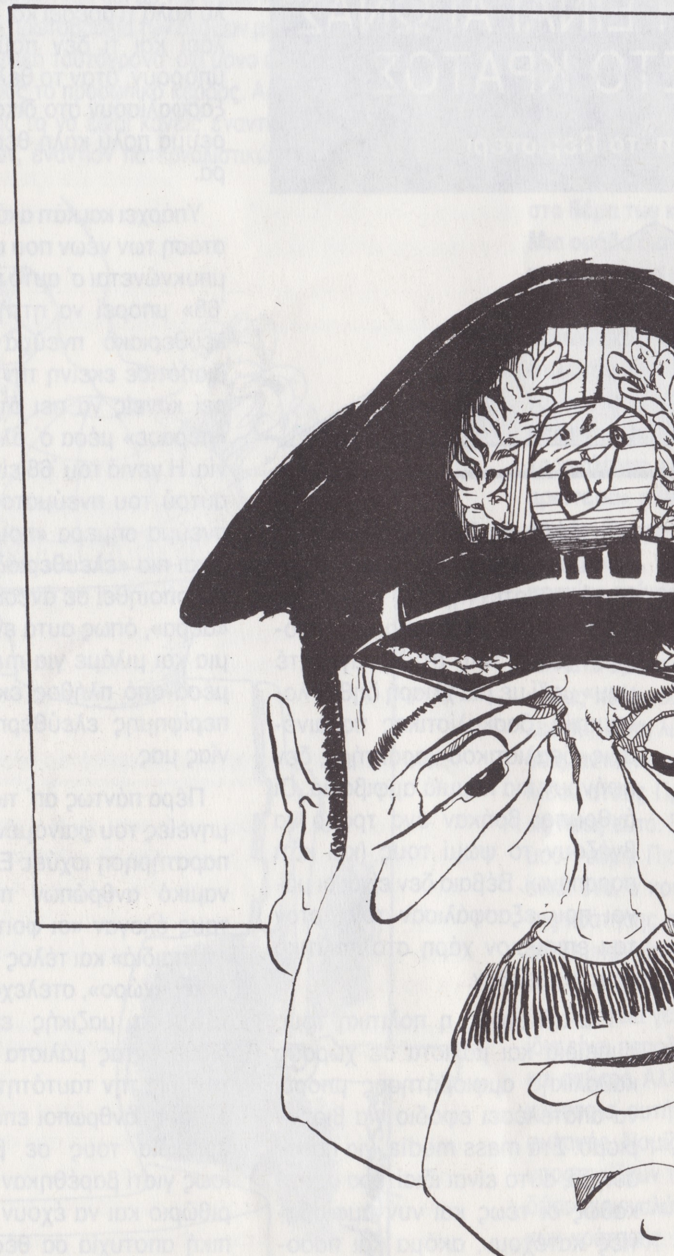
Η αλήθεια είναι ότι δεν υπήρχε τότε καμιά οργανωμένη αστυνόμευση εκ μέρους του κράτους ή των στρατιωτικών αρχών. Στη Θεσσαλονίκη π.χ. μια ομάδα νέων, δίχως την άδεια της Κεντρικής ή της Περιφερειακής Επιτροπής του Κ.Κ., είχαμε αναλάβει και στέλναμε κάθε βδομάδα δέματα με προκηρύξεις, μπροσούρες, *Φωνή του Εργάτη*, *Ριζοσπάστη* στο μέτωπο. Τα δέματα συσκευάζονταν κανονικά και παραδίνονταν στο ταχυδρομείο με διεύθυνση «Ραούλ Αυγέρη Ρ.Ρ. Σμύρνη», και αποστολέα αυτόν που τα έστελνε. Η μόνη «αστυνομία» ήταν το Φρουραρχείο, και η μόνη αστυνομική του δραστηριότητα ήταν να στέλνει περιπολίες τα βράδια στις ταβέρνες και στα μπορντέλα για τυχόν φασαρίες με τους φαντάρους.

Εδώ είναι ίσως απαραίτητη μια παρατήρηση: Η θέση της Κομμουνιστικής Διεθνούς για υποστήριξη στον Κεμάλ δυσκόλευε τη δική μας προπαγάνδα και την απήχησή της στις μάζες. Τα σωστά για μας συνθήματα, που σωστά θα εξέφραζαν το περιεχόμενο του αγώνα έπρεπε να ήταν: Συναδέλφωση του Ελληνικού και Τουρκικού στρατού και κοινή πάλη όλων των εργαζομένων ανεξάρτητα από εθνικότητα, θρησκεία, χρώμα, για την ανατροπή του καπιταλισμού και τη δημοκρατία των εργατικών συμβουλίων.

Οργανώσεις στο στρατό είχε το Κ.Κ.Ε. τουλάχιστον μέχρι τότες που ξέρω, που ανήκα και εγώ σε αυτό. Μέχρι τότες δηλαδή που η Κ.Δ. με ένα συκάζιο καθήρεσε τα διοικητικά όργανα που είχε εκλέξει το 4ο συνέδριο και διόρισε το Ζαχαριάδη αρχηγό, τίτλο άγνωστο μέχρι τότε στο Κ.Κ., με απεριόριστες εξουσίες.

Υπήρχε ένα τριαδικά οργανωμένο σύστημα, τέ-

Αλλά και αυτή η στρατιωτική οργάνωση ήταν μια κομματική-πολιτική οργάνωση που διέδιδε την πολι-

αυτοοργάνωση, αυτοδιεύθυνση, αυτοθέσμιση κ.λπ. Δηλαδή με δυο λέξεις κάθε μέρα και περισσότερο

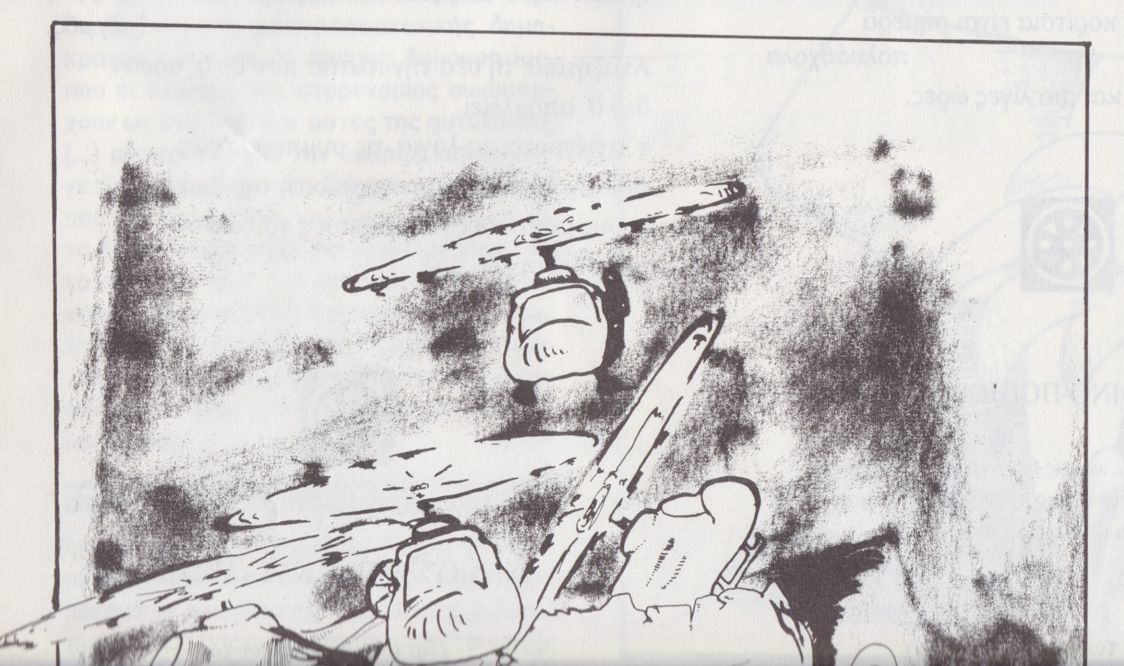
του **Α. ΣΤΙΝΑ**

γίνεται στους νέους συνείδηση ότι ο πρώτος όρος για μια πραγματική πάλη για την απελευθέρωση τους από κάθε είδους καταπίεση και εκμετάλλευση είναι να αποδεσμευθούν από τις οποιεσδήποτε κηδεμονίες και να πάρουν οι ίδιοι στα χέρια τους την υπόθεσή τους.

Αυτή τη φορά αυτό το «δίχως προηγούμενο» πάει να εκπορθήσει και να εισβάλει στο πιο στεγανό μέρος της εκμεταλλευτικής κοινωνίας: εκεί που τα ανθρώπινα πλάσματα μεταμορφώνονται σε ρομπότ.

Η προσπάθεια θα συναντήσει πολλές δυσκολίες και πολλά εμπόδια. Φυσικά δεν πρέπει αυτά να απογοητεύσουν. Αλλά και μόνον ότι οπωσδήποτε θα τεθεί το ζήτημα σε δημόσια συζήτηση, θα είναι μια πρώτη νίκη.

Θα έχει πράγματι ενδιαφέρον να ακούσουμε τις σοφές νομικές κεφαλές της Αλλαγής να μας εξηγούν π.χ.: Τι γίνεται, πώς γίνεται και γιατί γίνεται παιδιά που χτες ήταν στα θρανία, στα χωράφια, στα εργοστάσια, που ψήφιζαν, που συμμετείχαν σε πολιτικές συζητήσεις και εκδηλώσεις, όταν ντύνονται τη στολή του στρατιώτη να μεταμορφώνονται απότομα σε ΡΕ; Και αυτά τα ΡΕ με ένα παράγγελμα του οποιουδήποτε Παπαδόπουλου να παίρνουν το όπλο και να σκοτώνουν όποιους τους διατάξει αυτός. Συνήθως τον πατέρα τους, τα αδέλφια τους, τους φίλους τους, τους χθεσινούς συμμαθητές τους. Γιατί να μην έχουνε και οι στρατιώτες το δικαίωμα να ρωτήσουν και να μάθουν: Πού πάμε; Ποιον πάμε να σκοτώσουμε και γιατί;

Οι Στρατιωτικοί Σύνδεσμοι είναι παράνομοι, οι Στρατιωτικοί που οργανώνουν πραξικοπήματα είναι «επίορκοι». Αλλά οι στρατιώτες γιατί να πειθαρχούν σ' αυτούς; Αυτό απαιτεί η στρατιωτική πειθαρχία.

Γιατί το Στρατιωτικό καθεστώς να είναι ίδιο και όμοιο και στη Μοναρχία, και στη Συνταγματική Μοναρχία, και στη Βασιλεία, και στην Προεδρική Δημοκρατία, και στην «Σοσιαλιστική Δημοκρατία»;

"Λένε και γράφουν ότι η ελευθερία και η δημοκρατία στηρίζονται στη συνείδηση του λαού. Γιατί αυτή η συνείδηση μπαίνει στο γύψο όταν ο πολίτης γίνει στρατιώτης; Τι είναι το κράτος;"

Λένε και γράφουν ότι η ελευθερία και η δημοκρατία στηρίζονται στη συνείδηση του λαού. Γιατί αυτή η συνείδηση μπαίνει στο γύψο όταν ο πολίτης γίνει στρατιώτης; Τι είναι το Κράτος;

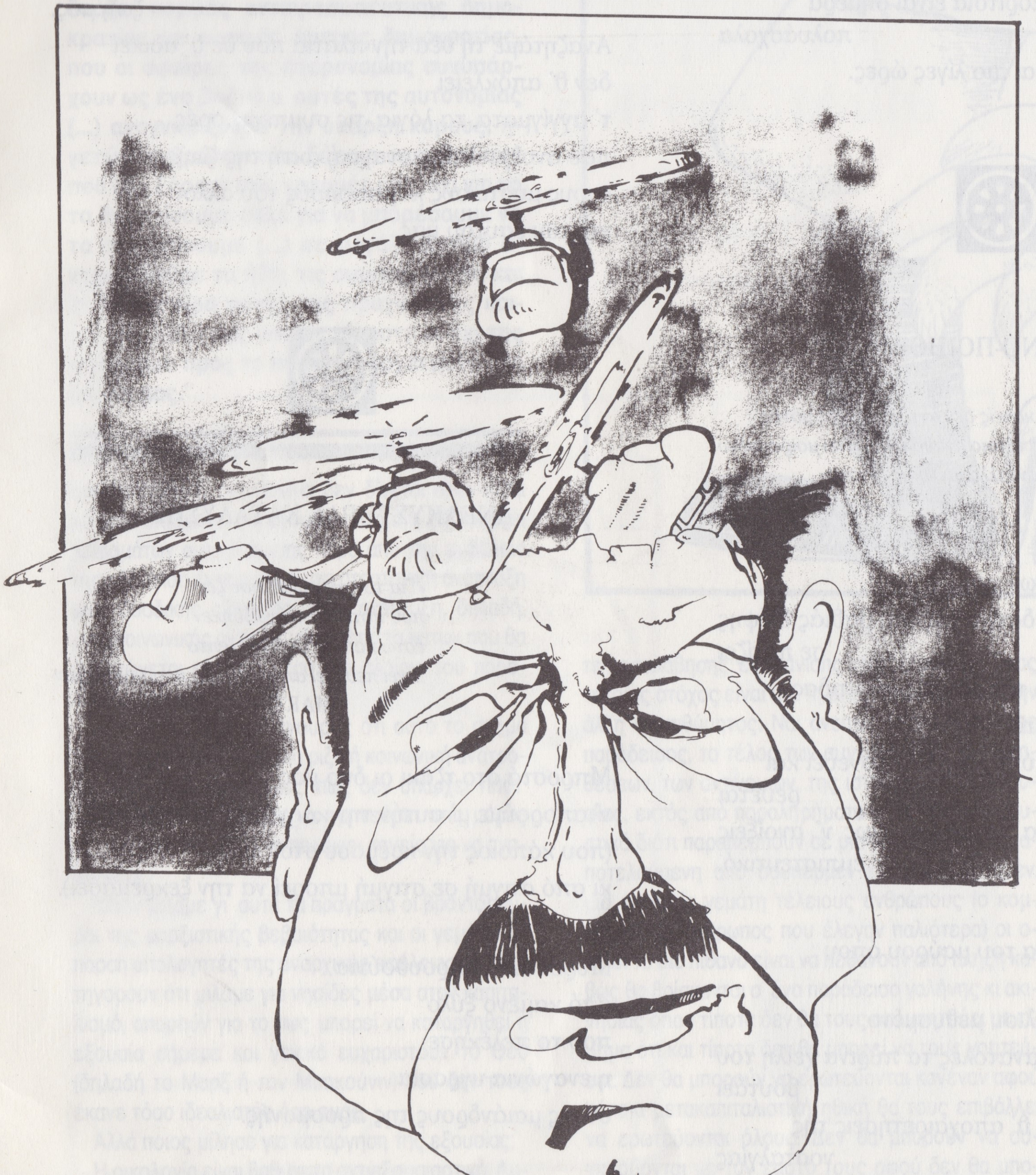
Αυτά και πολλά άλλα σαν κι αυτά πρέπει να γίνουν αντικείμενα ελεύθερης συζήτησης μέσα στις μάζες.

Δυο λέξεις για την πορεία: Οι μασκοφόροι στρατιώτες βρίσκονταν στο μπλοκ που έπρεπε να βρίσκονται. Πολλά απ' αυτά τα παιδιά που ήταν γύρω τους, ήταν οι πιο γενναίοι μαχητές του Πολυτεχνείου. Πολλοί έχουν ακόμα τα σημάδια από τις σφαίρες και τα γκλομπ. Αυτό ήταν το τελευταίο τμήμα της πορείας, το πιο ανεπιθύμητο στους «οργανωτές» και τους «υπεύθυνους». Μπροστά βάδιζαν καμαρωτοί και υπερήφανοι οι ηγέτες του λαού, υ-

δεί το ζήτημα σε δημόσια συζήτηση, θα είναι μια πρώτη νίκη.

...πούν και να μάθουν. Πού πάμε, ποιον πάμε να σκοτώσουμε και γιατί;

λαού. Γιατί αυτή η συνείδηση μπαίνει στο γύψο όταν ο πολίτης γίνει στρατιώτης; Τι είναι το κράτος;"

Λένε και γράφουν ότι η ελευθερία και η δημοκρατία στηρίζονται στη συνείδηση του λαού. Γιατί αυτή η συνείδηση μπαίνει στο γύψο όταν ο πολίτης γίνει στρατιώτης; Τι είναι το Κράτος;

Αυτά και πολλά άλλα σαν κι αυτά πρέπει να γίνουν αντικείμενα ελεύθερης συζήτησης μέσα στις μάζες.

Δυο λέξεις για την πορεία: Οι μασκοφόροι στρατιώτες βρίσκονταν στο μπλοκ που έπρεπε να βρίσκονται. Πολλά απ' αυτά τα παιδιά που ήταν γύρω τους, ήταν οι πιο γενναίοι μαχητές του Πολυτεχνείου. Πολλοί έχουν ακόμα τα σημάδια από τις σφαίρες και τα γκλομπ. Αυτό ήταν το τελευταίο τμήμα της πορείας, το πιο ανεπιθύμητο στους «εργαγωτές» και τους «υπεύθυνους». Μπροστά βάδιζαν καμαρωτοί και υπερήφανοι οι ηγέτες του λαού, υπουργοί, βουλευτές, δήμαρχοι, αρχηγοί κομμάτων, φορείς «μαζικών» οργανώσεων κ.λπ. Η τηλεόραση τους παρουσίαζε ιδιαιτέρως, κάνοντας γνωστά τα ονόματά τους, όταν συγκινημένοι μέχρι δακρύων και σε στάση προσοχής καταθέτανε στεφάνια στη μνήμη των νεκρών.

Κι όμως εκείνοι που βρίσκονταν στους δρόμους και αντιμετώπιζαν με τα γυμνά τους στήθη την αστυνομία και τα τανκς, εκείνες τις μεγάλες και τραγικές ώρες και μέρες, ξέρανε ότι όλοι αυτοί οι τιμώμενοι κύριοι τρέμανε τότες την εξέγερση περισσότερο απ' ότι την έτρεμαν ο Παπαδόπουλος και ο Ιωαννίδης, και για τους ίδιους λόγους.

Α. Στίνας

Γράφτηκε το Δεκέμβρη του '82 και πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *για το στρατό*, Τεύχος 4, Φλεβάρης '83. Εποχή που άκμαζε η επιτροπή για το στρατό και φαντάροι, ναύτες και σμηνίτες, ένστολοι και μασκοφόροι, συμμετείχαν στις μεγάλες διαδηλώσεις του χώρου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΝΩΜΕΡΙΤΗ

ΕΥΠΑΤΡΙΔΕΣ ΤΗΣ ΛΙΜΠΙΝΤΟ

Η καθέλκυση του ονείρου
σύμφωνα με τις τελειότερες αρχές της ναυπηγικής
Συγκεντρώθηκαν όλοι για τις ευχές του καλού
ταξιδιού
Είναι όμως εξακριβωμένο ότι το όνειρο δεν έχει
προορισμό
κι ότι σε τέτοιους τρικυμιώδεις καιρούς
θα βουλιάξει απ' αυτή και μόνο την περισυλλογή
των πολυάριθμων ναυαγών
ώσπου στο τέλος θα προτιμήσει να γεμίσει
τ' αμπάρια του με την αλμύρα του νερού
όπου πλανώνται οι φωνές και τα λόγια
τα τόσο άυλα κι ανήμπορα μπροστά στους
σιδερένιους νόμους της εποχής.

Κι επιπλέον
Στ' αμπάρια του θα ξαπλώσει φαρδύς πλατύς ο ήλιος
μ' ένα χαμόγελο ειρωνικό
και τα μούτρα του σπασμένα
γιατί τ' αγόρια και τα κορίτσια είναι σήμερα
πολυάσχολα
και λιάζονται ολοένα και πιο λίγες ώρες.

ΘΑ ΚΟΙΝΟ-ΠΟΙΗΘΕΙΣ

«... κανείς δεν άντεχε τη ζωή μόνος
ένα τέτοιο αγαθό ευφραίνει μοιρασμένο
κι ανταλλαγμένο με ξένους»
HÖLDERLIN

Σκοτεινή δημιουργία των χεριών

ΘΕΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ

Που 'ναι τ' όραμα που σα δεμάτι από χόρτα
σε ρίχνει στη φωτιά;
Ξάπλωσα πλάι σου κι είδα στα μάτια σου
την πιο όμορφη ανατολή —
αντιφέγγιζε στα μάτια μου σαν ένας πελώριος
ολοστρόγγυλος θάνατος που έπρεπε να νικηθεί.
Ο κόσμος δεν υπάρχει όπως τον ονειρευτήκαμε
και πρέπει να τον φτιάξουμε εξαρχής —
αυτό είναι που πιότερο με φοβίζει.
Μυρίζεις έρωτα, σπέρμα κι ηδονή
μυρίζεις ζωή που σφύζει από όνειρα
και με το γέλιο, το χάδι, την οργή σκάβει λαγούμια
στη σιδερόφρακτη πραγματικότητα.

Κι όμως ο ουρανός βαραίνει σαν ένα σφουγγάρι από
θύμησες
κι υπάρχουν υποσχέσεις κι υπάρχουν όνειρα
που μένει να εκπληρωθούν εδώ
ή, αλλοιώς, ν' αυξήσουν το μερίδιο του θανάτου στη
ζωή μας.
Αναζητάμε τη θέα την πλατιά που δε θ' αδικεί
δεν θ' αποκλείει
τ' αγγίγματα, τα λόγια, τις συμπεριφορές
που ανοίγουν τη μοναχική ακτή της ζωής μας
στους μυστικούς κυματισμούς του άλλου
και του εαυτού μας.

ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ ΚΑΤΑΔΥΣΗΣ

«Για τον άνθρωπο που ζει,

μ' ένα χαμόγελο ειρωνικό
και τα μούτρα του σπασμένα
γιατί τ' αγόρια και τα κορίτσια είναι σήμερα
πολυάσχολα
και λιάζονται ολοένα και πιο λίγες ώρες.

ΘΑ ΚΟΙΝΟ-ΠΟΙΗΘΕΙΣ

«... κανείς δεν άντεχε τη ζωή μόνος
ένα τέτοιο αγαθό ευφραίνει μοιρασμένο
κι ανταλλαγμένο με ξένους»
HÖLDERLIN

Σκοτεινή δημιουργία των χεριών
Άκοπο άνθος που το δάκρυ της πιο βαθιάς θλίψης
σε ποτίζει
Στην καρδιά κρυμμένο της μαύρης πυρίτιδας
Ή αδιάφορο ποιου κήτους που
Τον μυστικό νόμο της ύπαρξής του χωνεύει και
ρεύεται
Η ώρα θα 'ρθει σ' ένα νεότευκτο φως ν' ανοίξεις
εμπιστευτικό.

Ηλιοτρόπιο στα έγκατα του μαύρου όπου
στριφογυρνάς
Απ' το τραγούδι του ήλιου μεθυσμένο
Καθώς σ' ανύποπτες ανατολές τα πύρινα χείλη του
βουτάει
Τ' ανάπηρα φεγγάρια, θ' αποχαιρετήσεις της
νοσταλγίας
Στο ρείθρο θα υποκύψεις μιας στέρεης αγάπης
Και θ' αποκαλυφθείς.

που μένει να εκπληρωθούν εδώ
ή, αλλοιώς, ν' αυξήσουν το μερίδιο του θανάτου στη
ζωή μας.

Αναζητάμε τη θέα την πλατιά που δε θ' αδικεί
δεν θ' αποκλείει
τ' αγγίγματα, τα λόγια, τις συμπεριφορές
που ανοίγουν τη μοναχική ακτή της ζωής μας
στους μυστικούς κυματισμούς του άλλου
και του εαυτού μας.

ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ ΚΑΤΑΔΥΣΗΣ

«Για τον άνθρωπο που ζει,
που ποτέ δεν ανυψώθηκε
έστω και ένα δευτερόλεπτο
Έχει πεθάνει απ' τη στιγμή που γεννήθηκε»
MARTIN SCNEIDER

Μπροστά στο τζάκι οι δυο μας
ν' απορούμε μ' αυτήν την κορνιζωμένη θαλπωρή
(που κάποιος την κρέμασε στον τοίχο
κι από στιγμή σε στιγμή μπορεί να την ξεκρεμάσει).

Μυρουδιά στα ρουθούνια
από καμένο ξύλο
που το πελέκησε
η εναγώνια υγρασία
στους μαιάνδρους της προσμονής.

Κι η σιωπή ολόγυρα, καθισμένη ανακούρκουδα
βαθιά στο λάκκο του κοίλου κάτοπτρου

που ορίζει την άγονη εξορία
των κασσιτερωμένων αντικατοπτρισμών
και των δυσδιάκριτων απόηχων.

Αχ, τ' άπληστα είδωλα του παρελθόντος
πως καταβροχθίζουν τα νεογέννητα μάτια
που βυζαίνουν το φως με παρθένα βουλιμία.

Πάνω ο δρόμος που ψεύδεται
Παρήλθε η εποχή των αγνών περιπατητών
Ο δρόμος παλιά μας ελπίδα και τωρινός τσαρλατάνος
Κουλουριάζεται γύρω απ' το ευλύγιστο καλάμι
με το οποίο η σιωπή ανακατώνει
τα θολά νερά του χρόνου

Και σα μαρμαρωμένος ψαράς
αλιεύει ταριχευμένα ηλιογέννητα ψάρια
της αλλοτινής ποταμίσιας χαράς μας.

Τα πόδια μου δεν με βοηθάνε πια να προχωρήσω
πάνω απ' τις κρεμάλες και τους σταυρούς
που στήνει ο χρόνος
Χρειάζομαι περισσότερο τη σκέψη μου

Κάτω, το υπόστεγο της μνήμης
όπου στενάζει ο σωρός
απ' τα πριονισμένα κομμάτια της ζωής μας
Οι υλοτόμοι συνεχίζουν το έργο της εξερεύνησης
των απάτητων δασών
κατακρεουργώντας τα
με τα συνεπαρμένα ηλεκτρικά πριόνια τους

Είναι έμμισθοι κρατικοί υπάλληλοι
Πληρώνονται για ν' αγνοούν τι πράττουν
Εσύ όμως κατέβα
με την αιθέρια σκάλα σου
στο υπόγειο της υπέροχης ανεξαρτησίας μου

Φέρε τα αιμόφυρτα ξύλα
απ' τον ανώφελο σωρό
Γείρε το κεφάλι σου πάνω στον αφαλό μου
Σφάλισε τις πόρτες και μη μιλάς
Εδώ στο οικείο με σένα αγκαλιά
τη ζωή που δεν ρωτηθήκαμε
θα βάλουμε σε τάξη
και θα τη ρίξουμε στη φωτιά.

ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ ΚΑΤΑΔΥΣΗΣ

ΘΕΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ

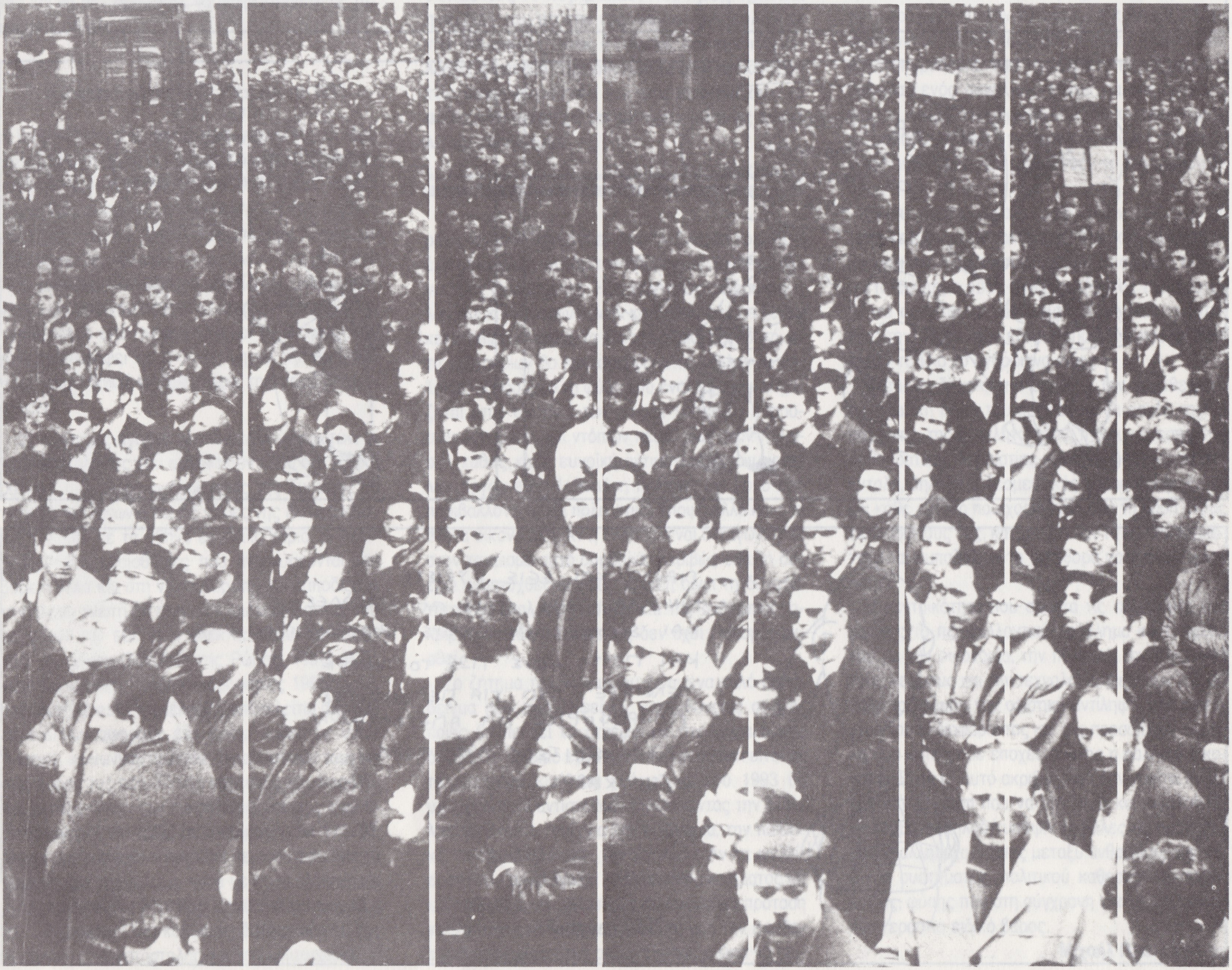
ΘΑ ΚΟΙΝΟ-ΠΟΙΗΘΕΙΣ

ΕΥΠΑΤΡΙΔΕΣ ΤΗΣ ΛΙΜΠΙΝΤΟ

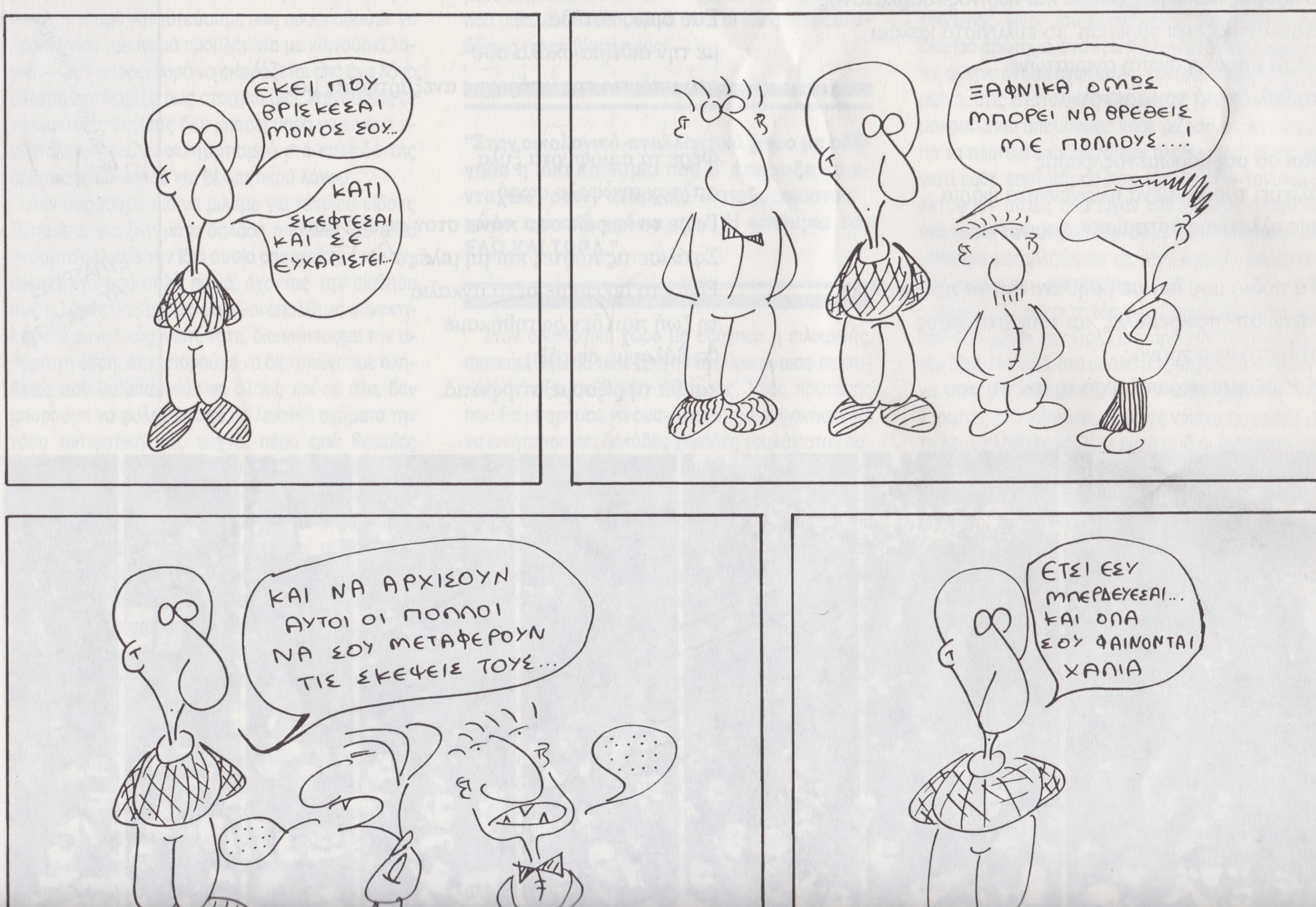
πάνω απ' τις κρεμάλες και τους σταυρούς
που στήνει ο χρόνος
Χρειάζομαι περισσότερο τη σκέψη μου

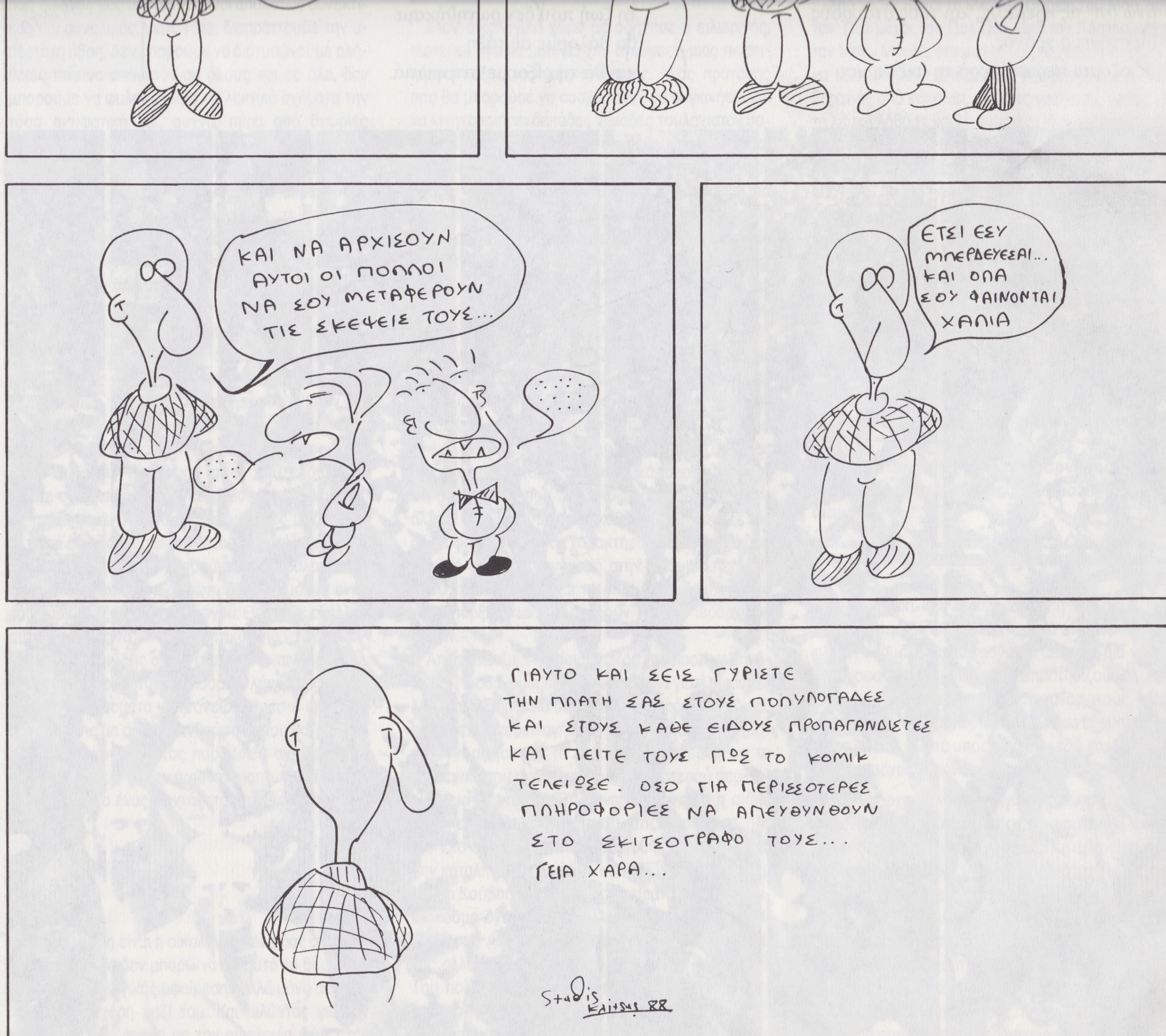
τη ζωή που δεν ρωτηθήκαμε
θα βάλουμε σε τάξη
και θα τη ρίξουμε στη φωτιά.

ΣΚΙΤΣΑ

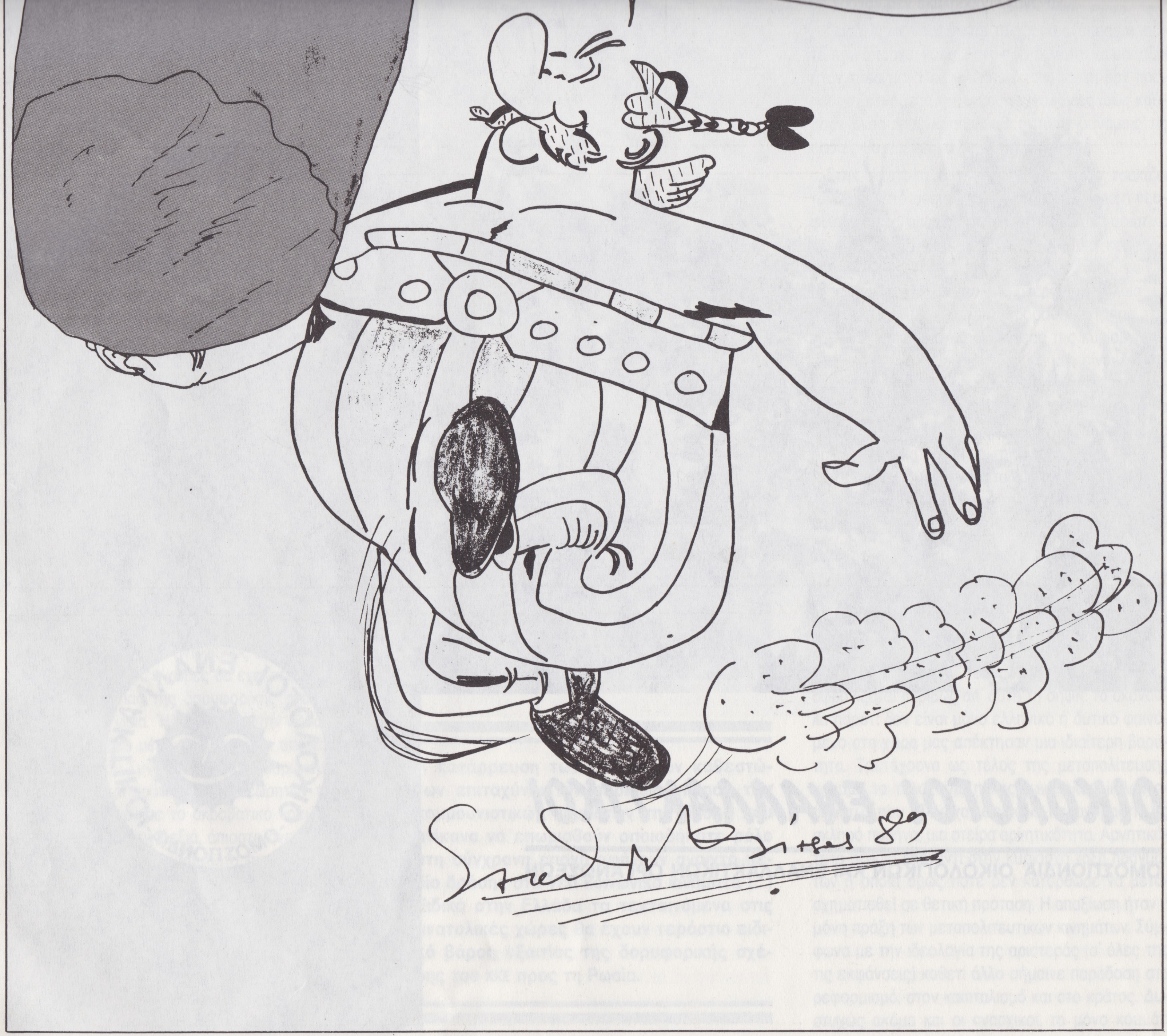
του Σταθη Κλιτσα

ΚΑΙ ΝΑ ΑΡΧΙΣΟΥΝ ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΠΟΛΛΟΙ ΝΑ ΣΟΥ ΜΕΤΑΦΕΡΟΥΝ ΤΙΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥΣ...
ΕΤΣΙ ΕΣΥ ΜΠΕΡΔΕΥΕΣΑΙ... ΚΑΙ ΟΛΑ ΣΟΥ ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΧΑΛΙΑ
ΓΙΑΥΤΟ ΚΑΙ ΣΕΙΣ ΓΥΡΙΣΤΕ ΤΗΝ ΠΛΑΤΗ ΣΑΣ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΥΛΟΓΑΔΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΙΤΕ ΤΟΥΣ ΠΩΣ ΤΟ ΚΟΜΙΚ ΤΕΛΕΙΩΣΕ. ΟΣΟ ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΝΑ ΑΠΕΥΘΥΝΘΟΥΝ ΣΤΟ ΣΚΙΤΣΟΓΡΑΦΟ ΤΟΥΣ...
ΓΕΙΑ ΧΑΡΑ...

Ε ΡΕ ΠΛΑΚΑ... Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΕΙΠΑΝ ΨΗΦΙΖΕΙ ΟΤΙ ΠΡΟΤΙΜΑΕΙ! ΧΕ... ΧΕ...

Ε ΡΕ ΠΛΑΚΑ... Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΕΙΠΑΝ ΨΗΦΙΖΕΙ ΟΤΙ ΠΡΟΤΙΜΑΕΙ! ΧΕ... ΧΕ...

ΕΠΕΙΔΗ ΜΙΑ ΑΝΟΙΞΗ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΠΑΡΑ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΣΙΝΗ

ΜΠΟΡΕΙ ΠΑΡΑ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΣΙΝΗ

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ
-ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ-

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ
-ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ-

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΜΑΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Νικολάου
ΠΕΡΑΚΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ του Εμμανουήλ

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ
-ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ-

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

ΚΑΤΣΟΓΡΙΔΑΚΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ του Παύλου
ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ του Γεωργίου

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ
-ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ-

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
Α΄ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ του Γεωργίου
ΔΙΖΗ ΜΑΡΙΝΑ του Πέτρου
ΖΑΛΑΩΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Αλεξάνδρου
ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ του Ηλία
ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Κωνσταντίνο
ΚΟΚΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Λεάνδρου
ΚΟΣΜΙΔΗΣ ΚΟΣΜΑΣ του Αθανασίου
ΛΑΛΩΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Γεωργίου
ΜΟΥΡΝΙΑΝΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ του Ευαγγέλ
ΜΠΟΛΩΤΑ ΜΥΡΤΩ του Αριστομένους
ΜΠΟΤΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ του Ιωάννη
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΦΟΙΒΟΣ του Γεωργίου
ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΗΛΙΟΣ του
ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ το
ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Θ
ΠΑΠΑΣ ΜΙΧΑΗΛ του Γεω
ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ ... του Αναστ

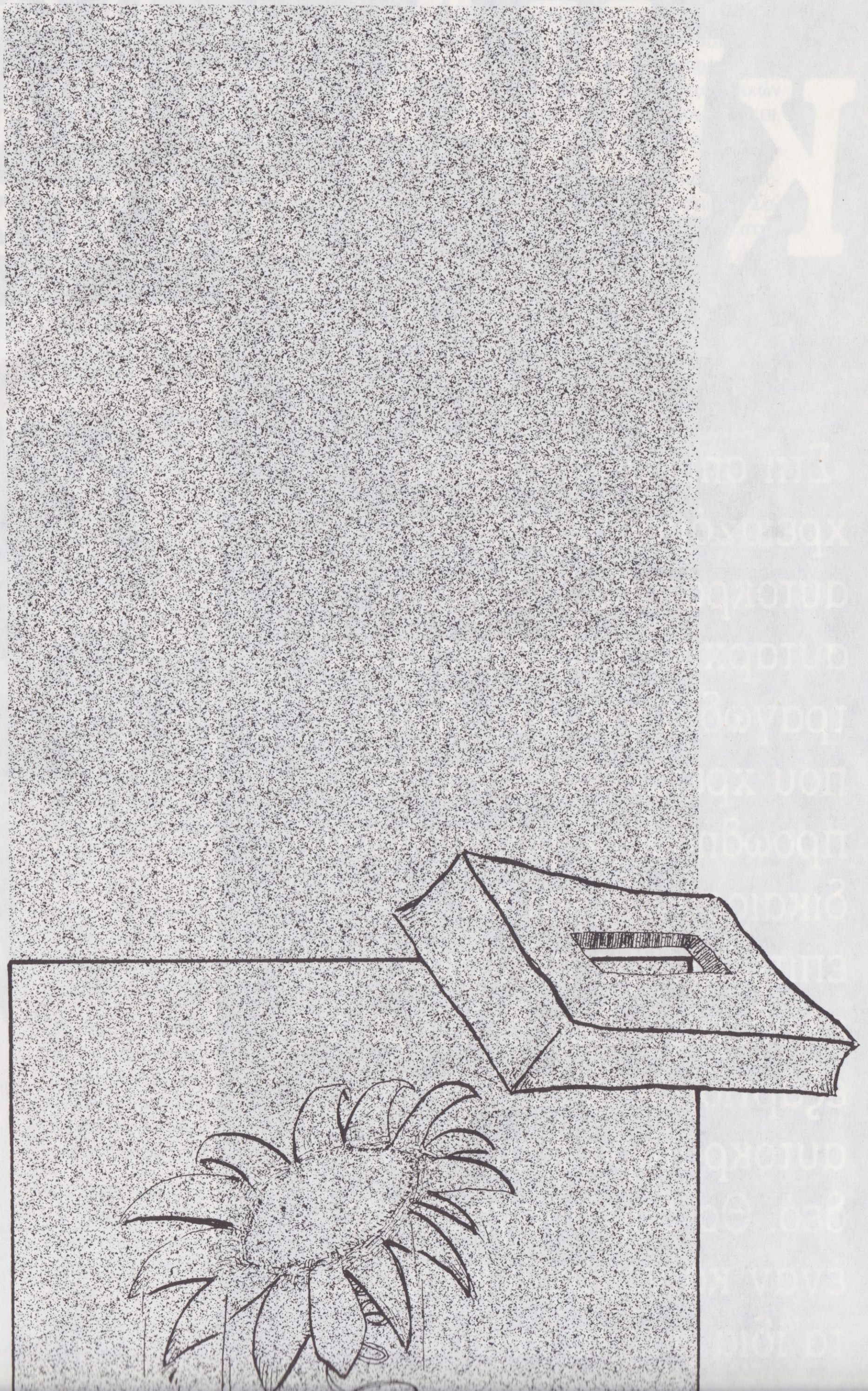
ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ
-ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ-

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΓΕΡΟΣΤΕΡΓΙΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ του Αντωνίου
ΜΑΚΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Ανδρέα

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΜΑΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Νικολάου
ΠΕΡΑΚΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ του Εμμανουήλ

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

ΚΑΤΣΟΓΡΙΔΑΚΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ του Παύλου
ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ του Γεωργίου

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
Α΄ ΑΘΗΝΩΝ

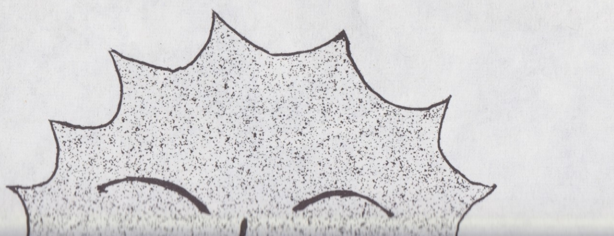
ΔΙΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ του Γεωργίου
ΔΙΖΗ ΜΑΡΙΝΑ του Πέτρου
ΖΑΛΑΩΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Αλεξάνδρου
ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ του Ηλία
ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Κωνσταντίνο
ΚΟΚΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Λεάνδρου
ΚΟΣΜΙΔΗΣ ΚΟΣΜΑΣ του Αθανασίου
ΛΑΛΩΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Γεωργίου
ΜΟΥΡΝΙΑΝΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ του Ευαγγέλο
ΜΠΟΛΩΤΑ ΜΥΡΤΩ του Αριστομένους
ΜΠΟΤΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ του Ιωάννη
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΦΟΙΒΟΣ του Γεωργίου
ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΗΛΙΟΣ του
ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ το
ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Θ
ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ του Γεωρ
ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΡΗΓΑΣ του Αναστ
ΤΟΚΑΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Ιωάν
ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του Α
ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του

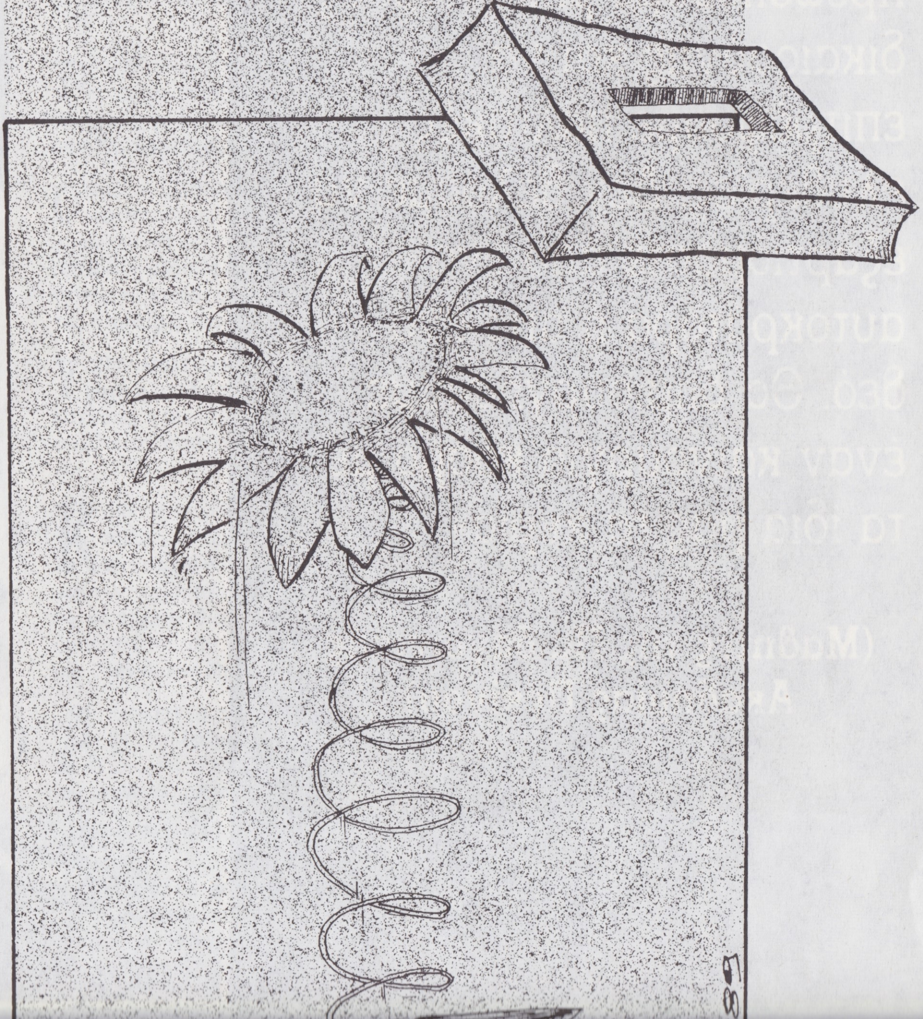
ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΓΕΡΟΣΤΕΡΓΙΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ του Αντωνίου
ΜΑΚΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Ανδρέα

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
Α΄ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ του Γεωργίου
ΔΙΖΗ ΜΑΡΙΝΑ του Πέτρου
ΖΑΛΑΩΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Αλεξάνδρου
ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ του Ηλία
ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Κωνσταντίνο
ΚΟΚΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Λεάνδρου
ΚΟΣΜΙΔΗΣ ΚΟΣΜΑΣ του Αθανασίου
ΛΑΛΩΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Γεωργίου
ΜΟΥΡΝΙΑΝΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ του Ευαγγέλο
ΜΠΟΛΩΤΑ ΜΥΡΤΩ του Αριστομένους
ΜΠΟΤΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ του Ιωάννη
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΦΟΙΒΟΣ του Γεωργίου
ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΗΛΙΟΣ του
ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ το
ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Θ
ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ του Γεωρ
ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΡΗΓΑΣ του Αναστα
ΤΟΚΑΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Ιωάν
ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του Α
ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Γ

ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

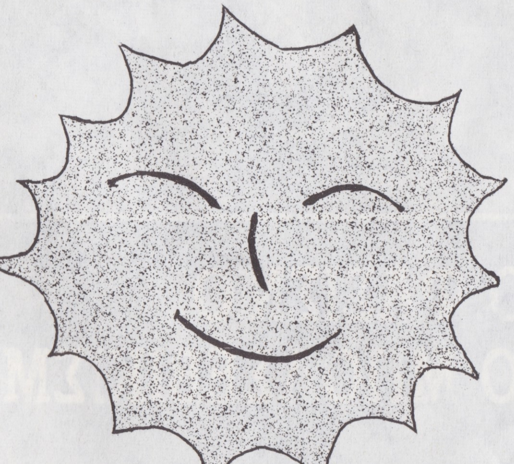
ΚΑΤΣΟΓΡΙΔΑΚΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ του Παύλου
ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ του Γεωργίου

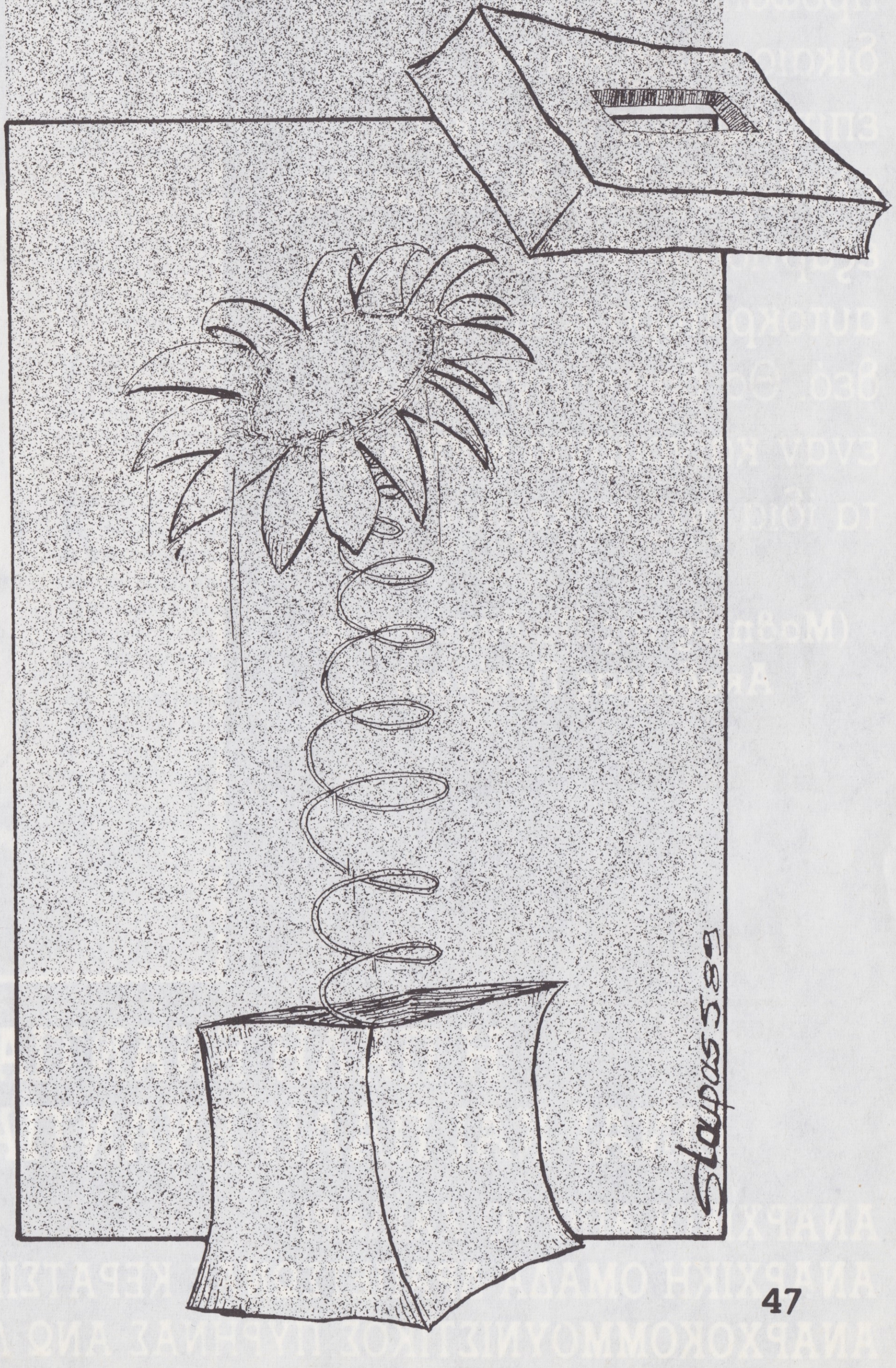
ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΓΕΡΟΣΤΕΡΓΙΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ του Αντωνίου
ΜΑΚΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Ανδρέα

ΚΙΝΑ

Η ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟΥ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

«Στη σημερινή Κίνα δε χρειαζόμαστε σοφούς αυτοκράτορες. Ένα αυταρχικό καθεστώς είναι τραγωδία για μας. Αυτό που χρειάζεται είναι να προωθήσουμε μηχανισμούς δικαιοσύνης και να επιτρέψουμε πολιτικές ελυθερίες. Δεν θέλουμε να εξαρτιόμαστε από ένα αυτοκράτορα ή από ένα θεό. Θα δημιουργήσουμε έναν καινούργιο κόσμο με τα ίδια μας τα χέρια».

«Στη σημερινή Κίνα δε χρειαζόμαστε σοφούς αυτοκράτορες. Ένα αυταρχικό καθεστώς είναι τραγωδία για μας. Αυτό που χρειάζεται είναι να προωθήσουμε μηχανισμούς δικαιοσύνης και να επιτρέψουμε πολιτικές ελυθερίες. Δεν θέλουμε να εξαρτιόμαστε από ένα αυτοκράτορα ή από ένα θεό. Θα δημιουργήσουμε έναν καινούργιο κόσμο με τα ίδια μας τα χέρια».

(Μαθητές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Πεκίνου)

τραγωδία για μας. Αυτό που χρειάζεται είναι να προωθήσουμε μηχανισμούς δικαιοσύνης και να επιτρέψουμε πολιτικές ελυθερίες. Δεν θέλουμε να εξαρτιόμαστε από ένα αυτοκράτορα ή από ένα θεό. Θα δημιουργήσουμε έναν καινούργιο κόσμο με τα ίδια μας τα χέρια».

(Μαθητές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Πεκίνου)

Η ΠΑΛΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΠΑΛΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΙΣΜΟ

ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΪΔΑΡΙ
ΑΝΑΡΧΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ
ΑΝΑΡΧΟΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ

ΠΡΩΤΗ
...ΣΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΩΡΕΣ!!

ΠΡΩΤΗ
...ΣΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΩΡΕΣ!!
ΠΡΩΤΗ

...ΣΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΕΣ
ΩΡΕΣ!!
ΠΡΩΤΗ

LA

Μπαρ La Joya,Τσόχα 43

Μπαρ La Joya, Τσόχα 43 Μακέτα: Αλίκη Παλάσκα